

DÜNYA EDEBİYATINDAN TERCÜMELER

İSPANYOL KLÂSİKLERİ: 2

ÖRNEK ALINACAK HİKÂYELELER

|

Cervantes

CERVANTES

**ÖRNEK ALINACAK
HİKÂYELER**

I

(Nolelas Ejemplares)

Bu eseri Dr. Fehmi NUZA dilimize çevirmiştir.

İSTANBUL 1951 - MİLLİ EĞİTİM BASIMEVİ

Bu tercümenin her türlü basım ve yayım hakları

Millî Eğitim Bakanlığına aittir.

Bakanlığın müsaadesi alınmadıkça bu tercümenin,
metni tamamen, kısmen veya değiştirilerek alınamaz.

İçindekiler

Önsöz

Okuyucuya Önsöz

Çingene Kızı (La Gitanilla)

Cömert Âşık (El Amante Liberal)

Köşecik ve Kısacık (Rinconete ve Cortadillo)

İngiliz İspanyol Kadını (La Espanola Inglesa)

Lisansiyeye Vidriyera (El Licenciado Vidriera)

Kanın Kuveti (La Fuerza de la Sangre)

ÖNSÖZ

Miguel de Cervantes Saavedra 1547 senesinde Yeni Castilla'daki Alcala de Henares'te bir "hidalgo", yani köylü asilzade ailesinden doğdu.

1616'dan 1748'e kadar Cervantes'in doğum yeri bilinmiyordu. İspanya'nın yedi şehri¹ Don Quijote'nin meşhur müellifini dünyaya vermiş olmak şerefini paylaşamıyorlardı. 1748'de Alcala de Henares'te Santa Maria kilisesi defterinde vaftiz kaydının bulunması, doğum yeri hakkındaki bütün şüpheleri ortadan kaldırdı.

Münakaşa o zaman, Cervantes'in doğum yeri yerine, tahsilini yaptığı yer üzerine başladı. Salamanka üniversitesinde iki yıl kaldığı söylenmekte, hatta Calle de Moros (Kalye de Moros — Araplar Sokağı) daki evi bugün hâlâ ziyaretçilere gösterilmekte ise de, Alcala üniversitesinin o tarihlerde meşhur bir eğitim yeri olduğu ve Cervantes'in ailesinin malî durumunun da kendisini Salamanka'ya göndermeye müsait olmadığı düşünülürse, Cervantes'in tahsilini kendi doğduğu şehrin üniversitesinde yapmış olması akla daha yakın gelir. Ancak bazı Cervantes'çiler ve bilhassa İngiliz araştırmacılarından Fitzmaurice-Kelly, Cervantes'in herhangi bir üniversitede okumuş olması ihtimalini bile kabul etmiyor.

Kesin olarak bilinen şey Cervantes'in, o zamanın ünlü öğretmenlerinden "Lopez de Hoyos" isimli papazdan gramerle Lâtince ve Yunanca öğrenmiş olduğudur.

1568'de Papa tarafından bir teşrifat göreviyle Kral İkinci Felipe'nin sarayına gönderilmiş olan İtalyan kardinali Acquaviva'ya bir münasebetle takdim edilen Cervantes, İtalya'ya dönüşünde kardinalin yanında "Camarero" — odacı veya mabeyinci — sıfatıyla bulunmuştur. Bir müddet, bu kardinalin hizmetinde kaldıktan sonra, 1570'te İspanyol ordusuna nefer olarak girmiş, kendisini meşhur kaptanlardan don Diego de Urbina'nın bölüğüne vermişlerdir.

O zaman büyük bir kısmı İspanya'nın hükmü altında bulunan İtalya'ya gönderilen Cervantes, askerlik mesleğine candan bağlanmıştı. Hıristiyanlık âlemi Türklerle ebedî harp halindeydi. Cervantes gibi kahraman bir mizaç için "kiliseye ve kralına hizmet etmek" dayanılmaz bir arzuydu.

1570'te Kıbrıs adasınının Türklerden geri alınması için yapılan ve başarısız kalan teşebbüse o da katılmıştı. Bilindiği gibi bu bozgun Hıristiyan âleminde İkinci Sultan Selim'e karşı İspanya, Venedik ve Papalığın dahil bulunduğu "Mukaddes İttifak"ı doğurmuştur. Ve semeresini, Lepanto (İnebahtı) deniz muharebesinde vermiştir.

Don Juan d'Austria'nın komutası altındaki 239 parça gemiden ve 26.000 tayfadan ibaret müttefik donanması, 15 Eylül 1571'de Messina'dan hareketle, 7 Ekim 1571 günü İnebahtı körfezinde Türk donanmasıyla karşılaştı.

Cervantes, deniz eri sıfatıyla Marquesa gemisinde hizmet görüyordu. Gayet ciddî araştırmalara dayanarak Cervantes'in hayatını yazmış olan "Martin Fernandez de Navarrete" ye göre İnebahtı muharebesi günü Cervantes hastaydı ve koğuşunda yatıyordu. De Navarrete'nin eserinden aşağıdaki satırları aynen naklediyorum:

"Yatağında yatmaktansa dini ve kralı uğruna çarpışarak ölmeyi tercih eden genç askerin ricası üzerine, gemi komutanı emrine 12 asker verdi. Cervantes bunlarla sancak bordasındaki bir kayıkta mevki aldı.

"Marquesa'nın karşısında Türk sağ kanat filosu komutan gemisi bulunuyordu. Her iki gemi de büyük bir yararlıkla çarpıştı fakat beş yüz tayfa kaybeden Türk gemisi esir edildi. Bu hal ve o aralık

birdenbire istikamet değiştiren rüzgâr Türk filusunun bütün sağ kanadını bozguna uğrattı.

"Asker arkadaşlarından Mateo de Santisteban'ın ve başkalarının şahadetine göre, karşılarındaki Türk kadırgasına ilk geçenlerden biri Cervantes olmuş ve cesaretle çarpışmıştır."

Bu muharebede sol eli sakatlandığından İspanyollar kendisine: "El manco de Lepanto" — İnebahtı çolağı — lâkabını takmışlardır.

1571'den 1575 senesine kadar muhtelif yerlerde askerî vazifeler gördükten sonra 1575 senesi ağustosunda memleketine dönmek üzere, "El Sol — Güneş" adlı İspanyol kalyonunda seyahat ederken, Türk korsanı Deli Memi tarafından yakalanarak Cezayir'e götürüldü.

Cezayir'de beş yıl esarete kalan Cervantes'in birçok defalar kaçmaya teşebbüs etmesi, kendisini Deli Memi'den satın almış olan Cezayir valisi Haşan Paşa'nın onun hakkında şiddetli hapis tedbirleri almasını gerektirmiştir. Bununla beraber cesareti, sağlam ahlâkı, neşesi ve arkadaşlarının maneviyatını yüksek tutma hususundaki azmi Türk Paşa'sının takdirini kazanmıştır. Sahile yaklaşmış olan bir yelkenliyle kaçmak üzereyken yakalanan Hıristiyanların bu hareketinden, Cervantes yalnız kendisi mesul olduğunda ısrar etmiş ve bu davranışı Hasan Paşa'nın hoşuna gitmiştir. Yine Cervantes'in ifadesine göre Türk valisi hiçbir vakit onun izzetinefsini ve gururunu kıracak bir harekette bulunmamıştır.

1580 senesine kadar Cezayir'de esir kalan Cervantes'i, o yıl valilik müddeti bitmiş olup İstanbul'a dönmek üzere bulunan Hasan Paşa beraberinde alıp götürecekti. Tam o esnada kısmen akrabaları, kısmen dinî ve resmî İspanyol makamları tarafından, tedarik edilen "necat fidyesi" sayesinde kurtularak aynı senenin sonlarına doğru İspanya'ya dönebildi. "Örnek Alınacak Hikâyeler" den birinde: "Kaybolan, hürriyete yeniden kavuşmak kadar dünyada büyük bir bahtiyarlık yoktur" cümlesi, işte o zaman duymuş olduğu derin bir duygunun ifadesidir.

İspanya'ya döndükten sonra, Holânda muharebelerine iştirak ettiği için "Tercio de Flandres — Üçüncü Flandres Alayı" adını alan ve Lope de Figueroa'nın komutası altında bulunan eski alayına girdi. Bu alayla Portekiz seferine gitti. Meşhur İspanyol tiyatro yazarı Lope de Vega da aynı sefere katılmış olanlardandır.

Portekiz'in istilâsı kolay oldu. Fakat üssü Azores adalarında bulunan ve kendisine 60 Fransız gemisiyle 6 İngiliz korsan gemisi katılmış olan Portekiz donanmasını yenmek oldukça zor oldu. 1582 yazında Terceira açıklarında vukua gelen ve İspanyolların parlak bir başarısıyla biten deniz muharebesinde Cervantes "San Mateo" komutan gemisinde hizmet gördü. Fakat hizmetlerine karşılık terfi edemediğı gibi, çok arzu etmiş olduğu şerefli bir ölüme de kavuşamadı.

Portekiz'de bulunduğu esnada beraber yaşadığı bir Portekizli kadından bir kız çocuğı dünyaya geldi. Donna İzabella de Saavedra adındaki bu kız, bütün hayatı boyunca babasının yanında kalmış ve onun ölümünden sonra Madrid'deki Trinitaria rahibelerinin manastırına girmiştir.

1584'te "Donna Catalina de Palacios Salazar y Vozmediano" adlı bir kızla evlenen Cervantes aynı sene "*Galatea*" isimli kitabının ilk kısmını yayımlamıştır. Pastoral bir romans olan bu kitabı Cervantes, edebî bir tecrübeden ziyade o zamanki bir modaya uyarak, *Montemayor*'un "*Dicma*" adlı kitabı tarzında yazmıştır. Manzum olan "*Galatea*" erkek ve kadın çobanlardan, onların aşklarından, hasretlerinden ve usançlarından bahseder. Konusu bugünkü zevk için yapmacıklı, can sıkıcı ve hatta gülünçtür. Bununla beraber zamanında gerek İspanya'da, gerek yabancı memleketlerde çok ün kazanmış ve okunmuş bir kitaptır. O derece ki, ünlü İspanyol tenkitçilerinden Galvez de Montalvo ve Pedro de Padilla bu kitap yüzünden, Cervantes'i Castilla'nın en büyük şairleri sırasına koymuşlardır.

Kitap, müellifine dostlar ve düşmanlar kazandırmış, fakat maddî bakımdan hiçbir fayda temin edememiştir.

Evlendikleri zaman karısı çeyiz olarak yeni aile ocağına bazı menkul ve gayrimenkul mallar getirmişti. Karısının mallarının bulunduğu Esquivias'ta bir müddet yaşadıktan sonra, Cervantes, 1585'te Madrid'de yerleşti. Yanında, karısından ve kızı İzabela'dan başka, dul kız kardeşi Andrea ile bunun sekiz yaşındaki kızı Constanza vardı.

Cervantes'in bu evlilikten hiç çocuğu olmamıştır. Karısı kocasının ölümünden sonra daha on yıl kadar yaşamıştır.

O zamanlarda edebiyat ciddî bir meslek değildi. Şiir sahasındaysa amatörlük bir hastalık derecesine varmıştı. Bakırcılar, terziler, askerler, gemiciler, hulâsa herkes şair geçiniyordu. Lope de Vega bunlardan "Sokak başında 4.000 şair" diye bahsetmiştir. Cervantes, "Parnassus'a Yolculuk" adındaki eserinde onlar hakkına: "Ne idüğü belirsiz 20.000 şair sürüsü" der.

Cervantes henüz çocukken dinlediği ve gördüğü Lope de Rueda namındaki tiyatro sanatkârının tesiri altında kalmıştı. O tesir daima kendisinde tiyatro piyesleri yazmak hevesini uyandırıyor. XVI. yüzyılın sonuna doğru, maddi kâr getirmesi itibariyle yeniden bu çeşit tiyatro yazılarına başvurdu. 1585 ile 1588 arasında yirmi ilâ otuz tiyatro piyesi yazdı. Bunlardan bazılarını oynattı. Piyes başına ortalama olarak 800 real kadar bir ücret alıyordu. Bu piyeslerden bize kadar gelenlerin içinde en çok bilineni iki tanesidir: "La Numancia" ve "El Trato de Argel."

Numantia'nın Romalılar tarafından muhasarasına dair olan "*La Numancia*", 1808 senesinde Napoleon Bonaparte orduları tarafından kuşatılmış olan Zaragoza'da oynatılmış, hatta Fransızlara teslim olacak dereceye gelmiş olan bu şehir halkı, bundan heyecana gelerek ümitsiz son bir hamleyle Fransızları püskürtmüştür.

"*El Trato di Argel*" (Cezayir işi) adındaki tiyatro piyesi Cervantes'in Cezayir'deki esaretine ait bazı safhaları sahneye koyuyor. Bu piyesle müellif başka bir gaye de gütmüştür: Kral İkinci Felipe'yi, kuzey Afrika'yı Türklerden almaya sevk etmek... Fakat bu gayesinde muvaffak olamamıştır.

Lope de Vega'nın dramcı sıfatıyla ortaya çıkmasından iki sene evvel Cervantes, sahne eserleri veriyordu. Fakat genç Lope de Vega tiyatro dünyasında her şeyi Cervantes'in elinden alıp götürdü.

Bu olayı Cervantes şöyle kabul ediyor: "Kalemi ve komedyaları bir tarafa bıraktım. Bu sahaya bir tabiat hârikası olan Lope de Vega girmiş ve dram tahtına çıkmış bulunuyor."

Lope de Vega'nın sahneye hâkim olmasından evvel Cervantes, senede yazdığı sekiz, on kadar piyesle hayatını oldukça iyi kazanabiliyordu. Fakat bu imkân elinden alınca, kalemiyle başka sahalarda çalışabilmek ihtimalini de mümkün görmemiş olacak ki, ailesini Sevilla'ya naklederek burada sivil bir memuriyete girdi. Bundan sonraki yirmi yıl hayatının en çetin, fakir yılları olmuştur.

12 Haziran 1588 tarihli kararnameyle Cervantes, Batı Hint adaları İspanyol filoları ve orduları için buğday ve zeytinyağı mübayaası komiserliğine tayin ediliyordu. Cervantes'in bu tarihlerde doldurduğu makbuzların, faturaların vesair resmî evrakın birçoğu bugüne kadar muhafaza edilmiştir.

Aldığı para az geliyordu. Bunun için krala bir dilekçe vererek açık bulunan şu memuriyetlerden birine tayinini istirham etmiştir:

Yeni Granada krallığı muhasipliğine.

Veya Guatemala'da Soconuso eyaleti valiliğine.

Veya Cartagena'daki kadırgaların hazinedarlığına.

Veya La Paz şehri hâkimliğine.

Kralın salâhiyetli nazırlarının bu dilekçeyi dikkate alıp almadıklarını bilmiyoruz. Hakikat şudur ki bir fikir ve kalem adamı olan Cervantes resmî vazifelerinde hiçbir vakit muvaffak olamamış, iyi tabiatı ve fena talihi onun bu husustaki emellerine set çekmiştir.

O zamanlar ruhani sınıf vergilerden muaftı. Bir papaza ait buğday üzerine ambargo koymuş olduğundan Cervantes, 1592 senesinde üç ay hapse mahkûm oldu. 1595'te Zaragoza'da San Jacinto'nun azizler arasına alınması merasimi dolayısıyla en iyi manzumeyi yazmış olduğu için, "Üç Gümüş Kaşık" mükâfatını kazanan Cervantes, ertesi yıl, Sevilla'dan Madrid'e kendi vasıtasıyla gönderdiği 7400 reali zimmetine geçiren bir acente yüzünden, yeniden hapse tıklandı. Senelik maaşı 3000 real olduğundan bu parayı ödemek kendisi için hemen mümkün değildi. Acentenin satılan mallarından çıkarılan 2600 real sayesinde Cervantes hapisten çıkabildi. Şurasını kaydetmek lâzımdır ki, bütün bunlar hiçbir vakit bu büyük adamın namus ve şerefine leke sürememiştir.

İşte bu kederli ve malî sıkıntıyla dolu yıllarda Cervantes vaktinin bir kısmını edebiyata verebilmiş, hikâyelerinin çoğunu bu müddet içinde yazmıştır. Fakat onları basacak bir tâbi bulamıyor, hatta yaşamak için bazen dostlarının yardımına muhtaç kalıyordu.

Cervantes'in ikametgâhını La Mancha'ya nakil tarihi ve bu nakle sebep olan hâdiseler bugün bizce bilinmiyor.

Yukarda adı geçen komiserlikten istifa ettiğini veya çıkarıldığını, Argamasilla civarındaki vakıf binaların mütedahil kira bedellerini toplamak üzere San Juan baş papazlığının emrinde çalışmasından öğreniyoruz. Böyle bir vazife yerli halka zaten kendisini sevdiremezdi. Gerek bu vazifenin icrası, gerekse Cervantes'in Argamasilla'nın ileri gelenleri hakkında hicivler yazmış olması, hükümetçe yakalanmasına ve hapse tıklmasına sebep oldu. Kendisine yardım etmesi için amcalarından birine yazdığı bir mektupta² "Uzun günler ve sıkıcı geceler, bu hücrede — buna mağara demek daha doğru olur — beni bitiriyor" diyor. Bu hücre, bugün hâlâ ziyaretçilere gösterilen yeraltındaki hücreyse Cervantes'in kendi hapsi hakkındaki sözleri mübalağalı görülmemelidir.

Umumiyetle zannedildiğine göre, "*Don Quijote*" bu hapiste tasarlanmıştır. Fakat hücre yazı yazmaya müsait olmayacak kadar karanlık olduğundan müellifin buradaki yalnızlığını, kahramanının "menkıbelerini" kendi kafasında kurmakla geçirmiş olması pek muhtemeldir.

Argamasilla kilisesinin mihraplarından birinde Meryem Ana'nın tasviri önünde diz çökmüş bir kadınla bir asilzadeyi gösteren bir resim asılıdır. Bu resmin altında, Meryem Ana'nın yardımıyla erkeğin bir akıl hastalığından şifa bulduğu, kızın da bu zatın yeğeni olduğu hakkında bir yazı vardır. Bu tabloyu kiliseye hediye eden zat Rodrigo Pacheco namında birisi olup, Cervantes, La Mancha'da oturduğu vakit, Casa de Medrano'daki evin (Cervantes'in hapis yattığı hücrenin bulunduğu ev) sahibiydi. Cervantes'in bu zatın emriyle hapse atıldığı hakkındaki rivayet, Pacheco'nun "*Don Quijote*"ye modellik vazifesini gördüğü yolunda bir kanaat uyandırmıştır. Herhalde 1598 ile 1602 arasında Cervantes'in hayatı hakkında bilinen yegâne şey, bu Argamasilla'daki mahpusluğudur.

1603'te onu Valladolid'de Üçüncü Felipe'nin sarayına devam eden kimseler arasında buluyoruz. Kral, edebiyata büsbütün kayıtsız olmamakla beraber, Cervantes ondan hiçbir lütuf ve ihsan göremedi. Bereket versin ki Bejar dukasının şahsında bir hami bulabildi. Ancak bu Duka eski şövalye romanlarının âşığıydı. "*Don Quijote*" nin mahiyet ve gayesini öğrendiği vakit derhal himayesini geri aldı. Cervantes, dukadan katî kararını vermeden evvel kitabının bir faslını okumasını rica etti. Duka, hikâyenin beşerî konusu önünde o kadar duygulandı ki, derhal kararından döndü ve kitabın kendisine ithaf edilmesini kabul etti. Bu ölmez eser 1605 yılının ocak ayında Madrid'de Juan de la Cuesta

basımevinden çıktı.

"*Don Quijote*" nin intişarından birkaç ay sonra, 1635 haziranında, saraya mensup don Gaspar de Ezpeleta namında bir asilzade meçhul iki şahsın taarruzuna uğramış, yaralanmış ve Cervantes'in evi önünde sokağa bırakılmıştı. Yazar ve ailesi, bağışmaları duyunca, dışarı çıkararak yaralıyı içeri almışlar, adam da birkaç saat sonra ölmüştü. İşe el koyan adliye Cervantes'i ve ailesini, hakikat meydana çıkıncıya kadar hapiste tutmuştur. Büyük İtalyan yazarlarından Edmondo de Amicis'in dediği gibi, sanki her çeşit acıyı tatsın diye zavallı *Don Quijote'nin* müellifinin başına bu da gelecekti.

Tercümemizin konusunu teşkil eden "*Novelas Ejemplares = Örnek Alınacak Hikâyeler*" 1613'te, bir cilt halinde yayımlanmış, XVII. yüzyıldan beri de başlıca kültür dillerine çevrilmiştir.

1613 basımındaki on iki örnek hikâye şunlardır: *La Gitanilla* "Çingene Kızı", *El Amanie Liberal* "Cömert Sevdalı", *Rinconete y Cortadillo* "Köşecik ve Kısacık", *La espanola inglesa* "İngiliz İspanyol Kadın", *El Licenciado Vidriera* "Lisansiyeye Vidriyera", *La Fuerza de la sangre* "Kanın Kuvveti", *El celoso extremeño* "Ehtremaduralı Kıskaç Erkek", *La ilustre fregona* "Ünlü Bulaşıkçı Kız", *Las dos don-cellas* "İki Genç Kız", *La senora Cornelia* "Bayan Kornelya", *El casamiento enganoso* "Hileli Evlenme", "*El coloquio de los perros* "Köpeklerin muhaveresi." Birçok basımlarda esere, "Sözde Teyze" adını taşıyan bir hikâye ilâve edilmekte ise de bunun Cervantes'e ait olduğu kesin olarak bilinmiyor. Buna mukabil, Cervantes'in kısa hikâyeler çeşidi, *Don Quijote'nin* ilk kısmına katılmış olan "Curioso İmpertinente — Küstah Meraklı" hikâyesiyle kendi kendini tamamlamaktadır.

Örnek Alınacak Hikâyeler'in hepsi aynı kuvvette olmadığı gibi hepsi de bizi aynı kuvvetle çekmez. Şüphesiz en iyileri Cervantes'in bize "serseri hayat"ı (la vida picaresca) ve onu çevreleyen dünyayı tasvir ettiği hikâyelerdir.

Rinconete y Cortadillo (Kısacık ve Köşecik), *ünlü Bulaşıkçı Kız*, *Çingene Kızı*, *Lisansiyeye Vidriyera*, *Köpeklerin Muhaveresi*, *Hileli Evlenme* ve *Ehtremaduralı Kıskaç Erkek*, bizi böyle bir dünya içinde dolaştırırlar.

Cömert Sevdalı, *İngiliz İspanyol Kadın*, *Kanın Kuvveti*, *Bayan Kornelya* ve *İki Genç Kız*, ise macera hikâyeleridir. Bunların birçoğunda Cervantes'in kendi seyahatlerinin hazin tecrübelerini buluruz.

Cervantes 1614'te "*Viaje del Parnaso - Parnassos Yolculuğu*" eseriyle beraber bir tiyatro külliyyatı da neşretti.

Viaje del Parnaso, Cesare Caporale adlı bir İtalyan yazarının, şimdi unutulmuş olan, bir destanı taklit edilerek yazılmıştır.

Hayatında birçok acılara ve hayal kırıklığına uğramış olan Cervantes, ömrünün son senelerinde, insanların bir yazara yapabilecekleri en büyük gadre uğradı.

Ölümünden iki yıl önce, 1614 yazında, *Don Quijote'nin* ikinci kısmını yazmakla uğraştığı bir sırada, Terragona şehrinde "La mancha'lı asilzade Don Quijote'nin ikinci kısmı" diye bir kitap çıktı.

Adi, hayâsız ve fesatçı bir eser olan bu kitap Cervantes'in on sene evvel yayımlamış olduğu hikâyenin devamı ve sonu olmak iddiasını güdüyordu. Müellifinin adı "Alonso Fernandez de Avellaneda" olarak veriliyordu.

Aradan üç buçuk yüzyıla yakın zaman geçtiği halde, edebiyat tarihinde benzeri görülmemiş böyle bir hakareti yapan şahsın kim olduğu henüz tespit edilememiştir, edilmesi de zordur. Bununla beraber bütün şüpheler Lope de Vega üzerinde toplanmaktadır. Bu zatın hususi mektupları Cervantes'e karşı

kötü niyetler ve haset ifadeleriyle doludur.

Bu esef edilecek hâdise Cervantes'in, *Don Quijote'nin* ikinci kısmını bitirmek hususundaki çalışmalarına hız verdi ve eser 1615 yılının sonundan evvel yayımlandı.

Cervantes, kitabının ikinci kısmının da çıktığını ve bu suretle "Yalancı Don Quijote" nun bozguna uğradığını gördükten aşağı yukarı altı ay sonra, 23 Nisan 1616'da — Shakespeare'in öldüğü gün — Madrid'de dünyaya ebediyen gözlerini kapadı.

Fransiskan tarikatının bir üyesi sıfatıyla Calle del Humilladero sokağındaki manastır mezarlığına gömüldü. Kendisine ait bir mezar taşı yoktur. Ailesinin diğer fertleri de aynı mezarlığa gömülmüştür.

1635'te Trinitaria rahibeleri manastırlarını Calle de Cantaranas'a naklettikleri zaman mezarlıktaki bütün ölülerinin kemiklerini de beraberlerinde götürerek hep bir araya gömdüler. Bu suretle *Don Quijote'nin* yazarının el yazıları ve resimleri gibi, kemikleri de tamamıyla ortadan kayboldu.

Bugün Cervantes denildiği vakit, *Don Quijote*, ve *Don Quijote* adı geçtiği zaman da akla hemen Cervantes geliyor. Bu itibarla, Cervantes'in hayatı ve eserleri hakkında hazırlamış olduğum bu yazıyı, bu iki mefhumu en iyi tahlil ettiğini sandığım ve yukarda bir münasebetle zikrettiğim büyük İtalyan edebiyatçısı Edmondo de Amicis'in "*La Spagna — İspanya*" adlı kitabından aşağıdaki satırları alarak bitirmek isterim.

"La Mancha'yı, meşhur La Mancha'yı, Don Quijote'nin maceralarının ölmez sahnesi olan La Mancha'yı geçtik. La Mancha, tamamıyla tasavvur ettiğim gibidir. Orada geniş, çıplak ovalar, uzanan kumlu toprak parçaları, bazı yel değirmenleri, birkaç sefil köy, تنها yolları, yıkık ve terk edilmiş evler vardır.

"Bu yerleri görünce üzerime, Cervantes'in bu kitabını okumanın insana daima verdiği o hüznü duygusu çöktü ve kendi kendime, eseri her okuduğumda tekrarladığım, şu sözleri söyledim: "Bu adam bizi güldüremiyor, güldürse de, gülümseme altından göz yaşları beliriyor."

"Don Quijote hazin ve muhteşem bir karakterdir. Onun saplandığı sabit fikir bir şikâyettir. Hayatı, rüyalarımızın, hayallerimizin, hayal kırıklıklarımızın doğru yoldan sapıtmalarımızın bir hikâyesidir. Mantığın hayal ile gerçeğin yalanla, idealin realite ile olan savaşıdır. Hepimizin ruhunda az çok bir Don Quijote vardır. Hepimiz yel değirmenlerini devler sanırız. Hepimiz, zaman zaman, bir heyecanın tesiriyle yükselmeye çabalar ve alay ile hakaret ile geriye itiliriz. Hepimiz azametle gülünçlüğü bir halitasıyız ve, emellerimizin büyüklüğü ile onları gerçekleştirmekte duyduğumuz aciz arasındaki ebedî tezadı, derin bir acı ile, duyarız.³

Dr. Fehmi Nuza

¹ Madrid, Sevilla, Toledo, Lucana, Esquivias, Alcazar de San Juan ve Consuegra şehirleri.

² Bu mektubun mevsukiyeti etrafında şüphe yürüten Cervantes'çiler vardır.

³ Cervantes'in hayatı ve eserleri hakkındaki bu yazıyı yazmak için İspanyol, İtalyan, Fransız ve İngiliz dillerinde yazılmış birçok esere müracaat ettim. Bunların başlıcalarını aşağıda veriyorum:

Martin Fernandez de Navarrete: La vida de Cervantes.

Espasa-Calpe S.A.: Novelas Ejemplares (Madrid -1940).

Angel Valbuena y Prat: Obras Completas de Miguel de Cervantes (Madrid 1943).

Francisco de A. icaza: Las Novelas Ejemplares de' Cervantes (Madrid 1915).

Julio Araiz: Estudio historico-critico sobre Las Novelas Ejemplares (Victoria 1901).

Merri y Colom: Estudio critico sobre las Novelas Ejemplares (Sevilla, 1877).

Miguel de Unamuno: Los Ensayos (M. Aguilarr Madrid 1945).

Alfredo Giannini: Novelle (Laterza e Figli, Bari, 1912).

Renato Nordio: Novelle Esemplari (Giulio Einaudi, Torino 1943).

Paolo Savy-Lopez: Cervantes (Napoli, 1913).

F. M. Delogu: Cervantes. La Tragicommedia di Calisto e Melibea (Messina -1939).

Andre Suarez: Cervantes.

Americo Castro: Cervantes, Maitres des Litteratures (Paris 1931).

Emile Chasles: Michel Cervantes, sa vie, son temps, son oeuvre politique et littéraire (Paris 1866).

Rudolf Schevill: Cervantes (Master spirits of literature).

Trachman Sadie Edith: Cervantes, Women of literary tradition (New York 1932).

Albert F. Calvert: The Life of Cervantes.

OKUYUCUYA ÖNSÖZ

Sevgili okuyucu, mümkün olaydı, bu önsözü yazmaktan kendimi alıkoymak isterdim, zira *Don Quijote*'min başına koyduğum önsöz benim için pek o kadar iyi olmamıştır ki aynı şeyi yapmak arzusunu duyayım¹. Bunun kabahati, hayatım boyunca zekâ ve dirayetimden çok kendi mizacımla edinmiş olduğum, o sayısız dostlarımdan birine aittir: Ünlü Don Juan de Jauregui² kendisine portremini verebileceğine göre bu dost, göreneğe uyararak, beni bu kitabın ilk yaprağı üzerine hâk ve tasvir edebilirdi. Böylece benim emelim yerine geleceği gibi, herkesin gözü önünde, bunca icatlar ile ortaya çıkmak cesaretini gösteren kimsenin yüzünü, boyunu bosunu merak edecek bazı kimselerin arzusu da, resmin altına şunlar yazılarak, tatmin edilmiş olurdu:

"Burada gördüğünüz, kartal yüzlü, kestane saçlı, düz ve açık alınlı, şen sözlü ve, mütenasip olmakla beraber, kıvrık burunlu, (yirmi yıldan daha az önce altın sarısı iken şimdi) kır sakallı, palabıyıklı, küçük ağızlı, seyrek dişli — zira kala kala altısı kalmıştır, onlar da pek fena durumdadır, birbirine de hiç uymamaktadırlar — kollarıyla bacakları arasındaki gövdesi ne iri ne ufak, teni esmerden çok beyaza kaçan, biraz düşük omuzlu, pek çevik ayaklı olmayan adam: *la Galatea*'nin ve *Don Quijote de la Mancha*'nin müellifi, ve Perucya'lı Cesar Caporale'nin eserini takliden yazılmış olan *Viaje del Parnaso*-(Parnassos Yolculuğu)'nun, ve, ihtimal müellifinin adını bile taşımadan, her yana yayılıp giden diğer birçok eserlerin yazarıdır. Onu hemen hemen herkes "Miguel de Cervantes Saavedra" diye çağırır. Uzun yıllar askerlik etmiş, beş buçuk yıl esarete kalmış, orada felâket anlarında sabırlı olmayı öğrenmiştir. Lepanto (İnebahtı) savaşında bir arkebuz kurşunu ile sol elini kaybetmiştir. Bu yarayı, çirkin görünmekle beraber, kendisi güzel buluyor. Çünkü onu, geçmiş yüzyılların gördüğü, gelecek yüzyılların da görmeyi ümit etmediği en anılmaya değer ve yüksek bir hâdisede³, o savaş yıldırımını ve hâtırası mutlu, V. Karlos'un oğlunun galip bayrakları altında çarpışırken almıştır.

Kendisinden şikâyet ettiğim dostumun aklına, bu söylediklerimden başka bir şey gelmediği takdirde, ben kendi başıma iki düzine şahit gösterir, onları kendisine gizlice dinlettirir, bu suretle adımı daha çok yaymasını, zekâ ve kabiliyetimi övmesini sağlamış olurum. Bu gibi sitayişlerin hakikati olduğu gibi söylediklerini düşünmek budalalık olur, çünkü ne övmenin ne de yermenin kesin ve belirli bir haddi vardır.

Ama mademki bu fırsat kayboldu, ben de kâğıt üzerinde bembeyaz ve tasvir edilmeden kaldım, o halde dilimi kullanarak kendi kendimi tanıtmak zorundayım. Dilim, kekeme olmakla beraber, işaretle söylendiği takdirde bile anlaşılması mümkün olan hakikatleri söylerken, kekelemeyecektir. Ve sana tekrar ediyorum ki, sevimli okuyucu, sunduğum bu hikâyelerde hiçbir suretle yahni pişiremeyeceksiniz.⁴ Zira onların ne başı, ne ayakları, ne bağırsakları, ne de bunlara benzer şeyi vardır: demek istiyorum ki bazı hikâyelerde bulacağın âşıkane maceralar⁵ o kadar edepli, Hıristiyan mantığına ve akidesine göre o kadar ölçülüdür ki onları okuyacak gafil veya dikkatli okuyucuyu, kötü bir düşünceye sürüklemesine imkân yoktur.

Onlara "Örnek Alınacak" adını verdim ve iyi dikkat edersen, kendisinden faydalı bir misal çıkarılmayacak hiçbir hikâyenin bulunmadığını görürsün. Bu konuyu uzatmak korkusu olmasaydı, gerek hikâyelerin bütününden, gerek her birinden ayrı ayrı çıkarılabilecek lezzetli ve şerefli meyveyi belki göstermeye çalışırdım.

Benim kastım halkımızın önüne bir "marifetler masası" koymak ve burada herkesin, hiçbir zarara

uğramaksızın, eğlenebilmesini sağlamak olmuştur: ruhun ve vücudun hiçbir zarara uğramaması, diyorum, çünkü namuslu ve hoş çalışmalar zarar vermek şöyle dursun bilâkis faydalıdırlar.

Evet insan vaktini daima mabetlerde geçirmez, ibadet yerleri daima işgal edilmez ve insan, ne kadar mühim olursa olsun, daima iş başında bulunmaz: yorgun ruhun dinlendiği eğlence ve istirahat saatleri vardır.

Bu maksat için kavak ağaçları dikilir, pınar yerleri aranır, bayırlar düzeltilir ve itinayla bahçeler meydana getirilir. Sana bir şey söylemeye cesaret edeceğim: bu hikâyelerin, onları okuyanı herhangi bir suretle kötü bir arzuya veya düşünceye sürükleyeceğini bilsem, hikâyeleri halkın önüne çıkarmaktansa onları yazmış olan elimi kesmeyi tercih ederim. Artık öteki dünya ile eğlenecek yaşta değilim, çünkü elli beş yaşında olsam dokuz yıl ve elimi kazanırdım⁶.

Zekâm bu yolda çalıştı, temayülüm beni oraya götürüyor ve bundan başka sanıyorum ki — ve bu böyledir — ben Kastilya dilinde (İspanyolcada) hikâyeye yazmış ilk insanım. Zira bu dilde basılmakta olan birçok hikâyelerin hepsi yabancı dillerden çevrilmiştir. Bu hikâyeler ise benimdir, ne taklit ne de çalınmadır: muhayyilem onları tasarladı, kalemim onlara vücut verdi ve başımın kolları arasında da büyüüp gidiyorlar.

Onların arkasından, ömrüm yeterse, sana "*Los Trabajos de Persiles*"'i sunacağım. Bu kitap Heliodoro⁷ ile rekabet etmek cüretinde — cüret etmiş olmaktan ümitsizliğe düşmezse — bulunuyor, önce, ve yakın bir zamanda, *Don Quijote'nin Yaptıkları ve Sancho Panza'nın Hoş Halleri*" nin genişletildiğini, ondan sonra "*Las Semanas del Jardin — Bahçenin Haftaları*" nı⁸ göreceksin.

Takatimin azlığına rağmen çok şeyler vadediyorum, fakat "arzulara kim gem vurabilir ki?" Yalnız şunu göz önüne almanı isterim: mademki bu hikâyeleri büyük Lemos Kontu'na ithaf etmek cesaretini gösterdim, onlarda kıymetlerini yükseltecek bazı sırlar saklı olmalıdır.

Tanrı seni korusun ve bana da, dört beş "sözde" tenkitçinin ve yapmacıklı kimselerin hakkımda söyleyecekleri kötü lâflara katlanmak sabrını versin, demekten başka bir şey söylemiyorum. Allah'a ısmarladık.

Miguel de Cervantes Saavedra

¹ Don Quijote'nin l'inci kısmının önsözünde Cervantes çağdaşı olan yazarların bazı itiyatlarıyla acı acı ve ustaca alay etmiştir.

² O zamanın meşhur İspanyol ressamlarından ve Cervantes'in dostlarından bir zat.

³ Lepanto deniz savaşı.

⁴ Hacer pepitoria: İspanyolca bir tâbirdir. Yahni pişirmek diye aynen çevirdiğim bu tâbirden maksat, kılı kırk yarararak tefsir etmektir.

⁵ İspanyolcada ilâni aşk anlamında olan "requiebros"u maceralar suretinde tercüme etmeyi uygun buldum. Hikâyelerin okunması, bunun böyle daha doğru olduğunu gösterecektir.

⁶ "...que al cincuenta y cinco de los anos gano por nueve mas y por la mano" şeklinde yazılmış olan bu cümleden Cervantes'in tamamıyla neyi murat ettiğini anlamak zordur. "Şimdiki halimde elli beş yaşında olaydım dokuz yıl ve elimi kazanmış olurum" suretinde çevrilebilir. İhtimal, önsözü yazarken 64 yaşında olan Cervantes, dokuz sene gençleştiği takdirde, artık yıllara göre ağırlaşan elinin çevikliğini yeniden kazanırdı, demek istemiş olmalıdır.

⁷ Heliodoros, IV. yüzyıl Rum piskoposlarından olup Theagenos ve Harikleia adında, Odyssea'yı takliden, bir roman yazmıştır. Kendisinden sonra gelen hikâyeciler üzerinde çok müessir olmuş olan bu yazar Cervantes üzerinde de, "Persiles y Sigismunda" adındaki son eserini yazmasında müessir olmuştur.

⁸ Bu, Cervantes'in diğer bir eserinin adı olacaktı. Ölümü böyle bir eser vermesine engel olmuştur.

ÇİNGENE KIZI

(La Gitanilla - La Hitanilya)

Çingene erkekleri ve kadınları, sanki dünyaya yalnız hırsız olmak için gelmişlerdir. Onlar hırsız ana babadan doğarlar, hırsızlarla birlikte büyürler, hırsızlık etmeyi öğrenirler ve sonunda çalmak için fırsat kaçırmayan olgun bir hırsız olurlar. Çalmak arzusu ve hırsızlık etme kendilerinde, ancak ölümle vazgeçilen, ayrılmaz bir itiyat haline gelir.

Bu milletten, Caco¹ (Kako) bilgisinden emekliye çıkarılabilecek kadar bilgili ihtiyar bir çingene kadın, küçük bir kızı kendi torunu diye büyüttü ve ona Preciosa adını koydu. Kıza kendine has istidatlarını çingene itiyatlarını, aldatma usullerini ve hırsızlık yollarını öğretti.

Preciosa bütün çingene dünyasında bulunabilen, en iyi rakkase olarak yetişti, hem yalnız çingeneler arasında değil, fakat şöhretin tanıttığı güzeller ve akıllılar arasında da en güzeli ve en akıllısı oldu.

Herkesten çok çingenelerin maruz bulunduğu güneşler, rüzgârlar, gökyüzünün bütün sertlikleri onun ne yüzünü solduruyor, ne de ellerini karartabiliyorlardı. Bundan başka gördüğü kaba terbiye, kendisinde bir çingene kızda olmayan daha yüksek bir yaradılış bulunduğunu meydana çıkarıyordu. Çünkü son derece nazik ve pek akıllıydı. Bununla beraber biraz çapkındı ama bu, herhangi bir iffetsizlik derecesine varmıyordu. Bilâkis, oynak olmakla beraber, o kadar namusluydu ki onun önünde, ihtiyar veya genç, hiçbir çingene karısı açık saçık şarkılar veya kötü lâflar söylemeye cesaret edemezdi.

Nihayet büyükanne torununun ne büyük bir hazine olduğunu anladı. Böylece ihtiyar kartal, küçük kartalını uçurmaya ve ona kendi pençeleriyle yaşamasını öğretmeye, karar verdi.

Preciosa, Noel ilahileri, şarkılar, seguidilla (sîe-gidilya) ve zarabanda danslarına mahsus beyitler, daha başka mısralar ve bilhassa romanslardan kendine zengin bir repertuvar edindi. Bunları kendisine has bir letafetle söylüyordu. Bunun için kurnaz büyükanne, bu gibi oyunların ve zarafetlerin, torununun genç yaşına ve aşırı güzelliğine eklenince, kendi servetini çoğaltacak, mesut cazibeler ve iğfal vasıtaları haline geleceklerini gördü. Bu nevi beyitleri ve şiirleri, elindeki her çareyi kullanarak, arayıp buldu. Zaten bunları vermeyecek şair de yoktu. Çünkü çingenelerle uyuşup onlara eserlerini satan şairler olduğu gibi körler için şairler de vardır. Bunlar körler hesabına mucizeler uydururlar ve kazancı paylaşırlar.. Dünyada her şey vardır ve açlık ruhları bazen, yeryüzünde bulunmayan şeylere doğru sürükler.

Preciosa çocukluğunu Kastilya'nın muhtelif yerlerinde geçirdi. On beş yaşına girdiği zaman, büyükannesi farz edilen çingene kadın onu Korte'ye² ve kendisinin eski rancho³ (ranço) su bulunduğu yere götürdü. Çingeneler ranço'larını burada Santa Barbara alanlarında kurmayı âdet edinmişlerdir. Böyle yapmakla çingene kadın her şeyin satın alınıp satıldığı Korte (Madrid) de malını satmayı düşünüyordu.

Preciosa'nın Madrid'e ilk girişi, şehrin azizesi ve koruyucusu olan Santa Ana gününe tesadüf etti. Şehre bu giriş, dördü ihtiyar, dördü genç sekiz çingene kadın tarafından icra edilen ve aralarına, onları idare eden ve büyük bir köçek olan, bir çingene erkeğin de bulunduğu bir dansla yapıldı. Hepsi

temiz ve iyi süslenmiş olmakla beraber Preciosa'nın giyinişi öyle idi ki, bakanların gözlerini yavaş yavaş teshir etmeye başlıyordu. Davulun ve kastanyetaların sesi ve oyunun canlılığı arasında, çingene kızının güzelliğini ve zarafetini öven bir fısıltı yükseliyordu. Delikanlılar onu görmeye, erkekler de hayranlıkla seyretmeye koşuyorlardı. Hele, dans şarkılı olduğu için, sesini duydukları zaman her şey allak bullak oldu. öyle ki, çingene kızın şöhreti hemen yayıldı. Bayram murahhaslarının oybirliğiyle kendisine derhal "en iyi dans eden" e mahsus mükâfat ve mücevher verildi.

Bayram töreni için Santa Mariya kilisesine vardıkları zaman, Santa Ana'nın tasviri önünde öteki çingene kadınların oyunundan sonra, Preciosa ellerine ziller alıp, bunların çıkardığı sesler içinde, uzun ve çok hafif dönüşlerle dans ederek, aşağıdaki romansı okudu:

— Çok kıymetli ağaç⁴

*seni mateme büründürebilecek
seneler boyunca
meyve vermekte,*

*Ve kocanın ⁵, isteğinin aksine,
sarsılmaya yüz tutan
temiz arzularını yerine getirmekte
geç kaldın,*

*Bu gecikmeden
o tatsızlık doğdu ki
attırdı mabetten
en âdil erkeği⁶ :*

*Ey mukaddes kısır toprak⁷,
sonunda verdin bize
yeryüzünü beslemekte
olan bütün bereketi⁸*

*Tanrının insan olarak
aldığı şekli veren
kalıbın işlendiği
para basımevi*

*Tanrının, insanüstü
büyüklükler göstermek için
vücudunu seçtiği
bir kızın annesi.*

Kendiliğinden ve kızının

yüzünden sen,
acılarımızın şifa
buldukları sığınaksın.

Er Torunun⁹ üzerinde
— bundan şüphe etmiyorum —
hayırlı bir nüfuz var,
bu da pek çok yerindedir.

Yüksek kasrın sahibesi¹⁰
olmaklığın hasebiyle
binlerce kimse seninle
birlikte olmak ister idi.

Ah o nasıl bir kız¹¹, o nasıl bir torun¹²
ah, o nasıl bir damat¹³
böyle haklı bir dâvayı
kutlamak ve övmek gerek.

Pek mütevazı olan sen
öyle bir okul oldun ki
edindi orada kızın
fazileti, tevazuu,

Ve şimdi onun yanında,
Tanrının pek yakınında,
aklımın eremediği
yüksek mertebedesin sen.

Preciosa'nın şarkısı dinleyenleri hayran etti. Bazıları: "Tanrı seni takdis etsin, kız" diyorlardı. Diğerleri: "Bu çocuğun çingene olması ne yazık, gerçekten büyük bir senyor'un kızı olmaya lâayık." Daha kaba bazı kimseler de: "Bırakın kızcağzı büyüsün, o zaman kendisinden bahsettirecek. Hele gönüller avlamak için etrafına doladığı ağa ne demeli ya?" diyorlardı. Cüssece daha kaba ve daha uyuklar gibi olan başka birisi de, kızın bu kadar hafif dans ettiğini görünce: "Haydi, kız haydi, oyna aşkı, nefesin kesilinceye kadar oyna" diye bağırdı. Kız ise, dansı bırakmadan cevap verdi: "Nefesim kesilmeden oynarım ben."

İkinci duaları ve aynı zamanda Santa Ana Bayramı sona ermiş, Preciosa da biraz yorgun düşmüştü. Fakat güzelliği, inceliği, zekâsı ve dansı ile o kadar şöhret kazanmıştı ki bütün Korte'nin çevrelerinde kendisinden başka hiçbir şey konuşulmuyordu.

Bu hâdiseden on beş gün sonra Preciosa başka üç kızla beraber ellerinde zillerle ve yeni bir dansla Madrid'e döndü. Hepsi de romanslar ve neşeli fakat çapkın olmayan, şarkılar bulmuşlardı.

Preciosa kendisiyle beraber bulunanların açık saçık şarkılar söylemesine razı olamazdı. Nitekim kendisi de hiçbir vakit böyle şeyler teganni etmemişti. Buna çok dikkat edilmiş ve bundan dolayı beğenilmişti.

Preciosa baştan çıkarılır ve kaçırılır korkusuyla ihtiyar kadın, kız için bir Argos¹⁴ gibi hareket ederek, ondan hiçbir vakit ayrılmıyordu. Ona torunum diyor, kız da büyükannesi sanıyordu.

Toledo caddesinde gölgede dans etmeye koyuldular. Peşlerine takılanlardan etraflarında hemen büyük bir halka kuruldu. Kızlar hora teperken ihtiyar kadın da etraftakilerden sadaka istiyordu. Üzerine, bir dülger iskelesine yağın taşlar gibi, sekizlikler ve dörtlükler yağıyordu. Zira güzellikte uyuyan iyilikseverliği uyandırmak hassası vardır.

Dans bitince Preciosa dedi ki:

— Bana dört dörtlük¹⁵ verirseniz size yalnız ben bir romans okuyacağım, son derece güzel olan bu romans Kraliçe Efendimiz Margarita'nın Valladolid'te lohusa duası için San Llorente'ye gittiğinden bahseder. Size diyorum ki ünlü bir romanstır, işinin erbabı büyük şairlerden biri tarafından yazılmıştır.

Bunu söyler söylemez çevrede bulunanların hepsi bir ağızdan:

— Söyle Preciosa, işte dört dörtlüğümüz, dediler.

Kızın üstüne dörtlükler dolu gibi yağmaya başladı. İhtiyar kadın bunları toplamakta zorluk çekiyordu.

Preciosa bu suretle hasadını topladıktan sonra zilleri eline takarak, akıcı ve şuh bir eda ile şu romansı okudu¹⁶

*Çıktı lohusa duasına
Avrupa'nın en büyük kraliçesi,
ki kıymetçe ve adca
zengin ve takdire değer bir incidir.*

*Gözleri çektiği gibi,
ibadet ve ihtişamına
hayran olan kimselerin
gönlünü çeker, sürükler.*

*Bütün dünyada semanın
bir parçası olduğunu göstermek için
taşır bir yanında Avusturya güneşini¹⁷
öteki yanında taze şafağı¹⁸.*

*Arkasından onu takip eder
bir parlak yıldız ki¹⁹,
gök ile yeryüzünün çağıladığı
bir günün²⁰ gecesinde» vakitsiz²¹, geldi dünyaya.*

Gökte parlak arabalar
çizen yıldızlar varsa,
başka arabalarda da onun semasını
süsleyen canlı yıldızlar var.

İhtiyar Saturno burada
sakalını tarar gençleşir,
ağır, fakat çevik gider,
çünkü zevk damlayı iyi eder.

Geveze ilâh âşıkane
sözler söyleyerek gider,
Kupido da yakut ve incilerle süslü
timsaller taşır.

Kızgın mars gider orada,
kendi gölgesinden korkan
güzel, çapkın birçok gencin
meraklı, garip şahsında.

Güneşin evi yanından
gider Jüpiter²², zira
sağlam icraata dayanan
teveccüh için güç şey yoktur.

Gider ay şu veya bu
insani tanrıçanın yanaklarında,
afife Venüs de bu semayı
teşkil edenlerin güzelliğinde.

Küçücük Ganimedes'ler
gider, döner, kavuşurlar
bu mucizeli kürenin
altın kakma kuşağında.

Her şey hayret uyandırсын
hem de hayran bıraksın diye
hiçbir şey yok ki geçmesin
cömertlikteki müsrifliğe.

Milano, zengin kumaşlarıyla
garip kıyafette gider,
elmaslarıyla Hindistan,
baharatıyla Arabistan.

Kötü niyetliler ile
sıran ihtiras gider,
iyilik ise, İspanyol sadakatinin
yüreğinde yatar.

Cihanşümul neş'e, sevinç
sıkıntıdan kaçışarak,
sokak, meydan der aldırılmaz
deli gibi dolaşarak.

Bin sessiz hayırdüaya
açar sükût ağızları,
çocuklar hep tekrarlarlar
büyüklerin duasını.

Biri der ki: Bereketli Asma²³,
büyü, yüksel, sarıl, dokun
bahtlı gürgen ağacına²⁴,
binlerce yıl sana gölge yapsın,

Senin şan ve şeref için,
İspanyol satveti için,
kilisenin büyüklüğü için,
İslam'ın korkusu için.

Başka bir dil de şöyle der:
— Yaşa, ey beyaz güvercin,
bizlere yavru olarak
çift taçlı kartallar verdin.²⁵

Havalardan kovmak için,
yırtıcı, vahşi kuşları,
kanatlarıyla örtmek için
korkutulmuş fazileti.

*Daha ağır, sakin olan
hem de garip başka bir dil
gözlerinden ve ağzından
neşe saçarak şöyle der:*

*Ey Avusturya Sedefi²⁶
bize verdiğin bu bir tanecik inci²⁷
ne de çok fesatlar kırar,
ne fena maksatlar bozar.*

*Ne çok da ümitler verir.
Kaç arzuyu neticesiz bırakır.
Korkuları çoğaltır.
Kötü niyetleri yok eder.*

*Vardı böylece kraliçe,
Roma'da yakılan, fakat
şan ve şöhrette canlı kalan
Aziz Feniks'in mabedine²⁸.*

*Hayatın tasvirine,
gökyüzünün sahibesine,
tevazuundan dolayı
şimdi yıldızlar üstünde olana,*

*Anaya hem de bakireye,
Tanrının hem Kızını hem Karısına²⁹
diz çökerek Margarita
şöyle bir dua eder:*

*Daima cömert olan el,
bana verdiğini sana sunarım,
lûtfünün eksildiği yerde
artar daima sefalet.*

*İlk mahsullerimi sana
sunarım, güzel bâkire:
onları oldukları gibi gör,
kabul, muhafaza ve ıslah eyle³⁰.*

*O kadar çok ülkelerin
ve uzak iklimlerin ağırlığı altında
eğilen, beşerî bir atlas olan
babalarını sana emanet ederim³¹.*

*Bilirim kralın yüreği
Tanrının eli içindedir,
bilirim ki sana Tanrı
dilediğini hep verir.*

*Bu dua sona erince
bir benzerini okurlar
o sesler ki gösterirler
yerde de vardır Celâlüşşan.*

*Kral debdebesi içinde
merasim sona erince,
döndü eski yerine
bu sema ve muhteşem küre³².*

Preciosa henüz romansını bitirmişti ki ünlü dinleyiciler ve vakarlı "senato³³" arasından birçok sesler tek bir ses gibi yükseldi:

— Tekrar et, Preciosa'cık, dörtlükler/toprak gibi bol olacak.

İki yüzden fazla insan çingene kadınların raksını seyrediyor ve şarkısını dinliyordu. Raksın en canlı bir anında oradan tesadüfen geçmekte olan şehrin tiniente'lerinden (belediye meclisi azasından) biri bu kadar kişinin bir arada toplandığını görünce ne olduğunu sordu. Kendisine, şarkı söyleyen güzel çingene kızını dinlemekte oldukları cevabı verildi.

Meraklı olan bu zat yaklaşarak bir müddet dinledi. Ancak vakarına nakise getirmemek için romansı sonuna kadar dinlemedi. Çingene kız kendisine son derece iyi görüldüğünden gece olunca çingene kızlarla beraber evine gelmesini, karısı Donya Klara'nın onları dinlemek istediğini, ihtiyar çingene kadına söylemesi için maiyetindeki bir paje³⁴ (pahe) ye emir verdi. Paje emri yerine getirdi. İhtiyar kadın da gideceklerini söyledi.

Raks ve şarkı bitince yer değiştirdiler. Bu esnada çok güzel giyinmiş bir paje Preciosa'ya yaklaştı. Kendisine katlanmış bir kâğıt vererek dedi ki:

— Preciosa'cık, bunun içindeki romansı oku, çok güzeldir. Ben sana ara sıra bu romanslardan veririm, öyle ki bunlarla dünyada en iyi romans okuyucusu şöhretini alasın.

Preciosa:

— Bunu, şevkle öğrenirim, cevabını verdi. Fakat bakın senyör: bahsettiğiniz romansları, ancak nezih olmaları şartıyla bana verirsiniz. Onların parasını vermemi istiyorsanız düzine üzerine uyuşalım. On iki tanesini söylerim, on ikisini öderim. Fakat onları peşin ödeyeceğimi düşünmek,

mümkün olmayan bir şeyi düşünmek demektir.

Paje:

— Senyora Preciosa'cık, bana yalnız kâğıdın parasını da verseniz yine memnun kalırım, dedi. Bundan başka, nezih ve iyi çıkmayan romans da hesaba katılmaz.

Preciosa:

— Onları seçmek bana düşer, cevabını verdi.

Bunun üzerine bir sokak öteye gittiler. Bir parmaklıktan birkaç kabalyero çingene kadınlarını çağırdılar.

Preciosa, alçak olan parmaklığın önünde göründü. Çok iyi döşenmiş ve çok serin olan bir salonda birçok kabalyerolar gözüne ilişti. Bunlardan bazıları dolaşarak, bazıları da türlü oyunlar oynayarak eğleniyorlardı.

Preciosa:

— Senyorlar, bana bozukluklar³⁵ vermek isterler mi? dedi.

Çingene olduğundan (s) leri (ç) gibi telâffuz ediyor, yani peltek konuşuyordu. Bu, çingene kadınlarında tabii olmayıp yapmacıktır.

Preciosa'nın sesinin işitilmesi ve yüzünün görünmesi üzerine oyun oynayanlar oyunlarını, gezinenler gezintilerini bırakarak onu görmek için parmaklığa koşuştular. Çünkü kendisinden bahsedildiğini duymuşlardı.

— Girin, girin çingene kızlar, size ufaklık parayı burada veririz, dediler.

Preciosa cevaben:

— Sonra bizi çimdiklemeye kalkarsanız ufaklık para bize pahalıya gelir, dedi.

İçlerinden birisi:

— Kabalyero şerefi namına hayır, cevabını verdi. Pabucunuzun topuğuna bile dokunulmayacağından emin olarak girebilirsiniz, kız. Göğsümde taşıdığım nişan namına söz veririm.

Ve elini bir Kalatrava nişanı üzerine götürdü.

Kendisiyle beraber giden üç çingene kızından birisi Preciosa'ya:

— Girmek istiyorsan Preciosa, uğurlar olsun, ben bu kadar erkeğin bulunduğu yere girmeyi aklımdan bile geçirmem, dedi.

Preciosa cevap verdi:

— Bana bak Kristina: sakınacağı şey tek bir erkekten ve onunla yalnız kalmaktan ibarettir, yoksa böyle toplu erkeklerden sakınmak gerekmez. Çünkü çok erkeklerle beraber bulunmak, hakaret görmek korkusunu ve şüphesini ortadan kaldırır. Bir şeyi aklında tut ve ondan emin ol Kristina: kendisine saygı gösterilmesine karar vermiş olan bir kadın bir ordu asker içinde de namuslu kalabilir. Şurası doğrudur ki fırsatlardan sakınmak iyidir, fakat alenilerinden değil, gizli olanlarından kaçınmalıdır. Kristina:

— O halde girelim, Preciosa, dedi. Sen bir bilginden de çok bilirsin.

İhtiyar çingene kadın onlara cesaret verdi ve girdiler.

Preciosa henüz girmişti ki nişan sahibi Kabalyero Preciosa'nın göğsünde taşıdığı kâğıdı gördü. Ona yaklaşarak kâğıdı aldı. Preciosa:

— Senyor, onu benden almayın, bana biraz önce verdikleri bir romanstır, daha okumadım bile, dedi.

İçlerinden birisi:

— Sen okumak biliyor musun? diye sordu. İhtiyar kadın:

— Yazmak da bilir, ben torunumu okumuş bir adamın kızı gibi büyüttüm, dedi.

Kabalyero kâğıdı açtı, içinden altın bir eskudo çıktığını görünce dedi ki:

— Gerçekten Preciosa, bu mektubun pulu sarfin içindeymiş. Romansla beraber gelen bu eskudo'yu al.

Preciosa:

— Yeter, dedi. Anlaşılan şair beni fakir zannetmiş. Bir şairin bana bir eskudo vermesi benim onu kabul edişimden daha büyük bir mucizedir: onun romansları bu katıkla beraber gelecekseler bütün "Şomancero General - Romanslar Umumi Derneği" ni kopya etsin ve romansları bana birer birer yollasın. Nabızlarımı yoklarım, katı (duro³⁶) olduklarını hissedersen onları kabul etmekte mülâyim davranırım.

Çingene kızını dinleyenler onun gerek inceliğine, gerek zarif sözlerine hayran kalıyorlardı.

Okuyun Senyor, dedi Preciosa, hem de yüksek sesle okuyun, bu şairin cömert olduğu kadar akıllı, olup olmadığını görelim,

Kabalyero şöyle okudu:

Güzelliğinden, çingenecik

seni hep tebrik ederler:

tay gibi oluşundan da

adına Preciosa derler³⁷

Bu sendeki görünüş,

bana gerçekten emniyet verir,

hiç birbirinden ayrılmaz

gururunla güzelliğin.

Eğer artmış değer gibi

küstahlığını artırırsan,

içinde doğduğun asrın,

vay olsun, denilsin, haline.

Sende, bakmakla öldüren

bir yılan var, tatlı olmakla beraber

bize istibdat görünen

bir tahakküm büyür.

Züğürt çingeneler içinden

nasıl doğdu bu güzel kız?

nasıl yarattı böyle bir şaheseri

mütevazi Manzanares³⁸

*Bunun için o çay alacak
altın Tajo gibi şöhret,
Preciosa sayesinde de
muhteşem Ganjinkinden üstün kıymet.*

*Söylersin sen iyi bahtı,
verirsin fena haberi,
çünkü yoldaş olamazlar
düşüncenle güzelliğin.*

*Sana bakmak veya hayran olmak
büyük tehlikesi içinde,
kastın kabahatini örter,
ölüm verir güzelliğin.*

*Derler ki bütün milletin
sihirbaz kimseler olur,
ama senin büyülerin
daha güçlü, daha sahici olur,*

*Çünkü seni görenlerden
çaldıklarını almak için
öyle yaparsın ki sen kız,
büyü gözlerinde parlar.*

*Onların gücüyle ilerlersin,
oynarken bizi ram edersin,
bakarsan bizi öldürürsün,
şarkı okursan büyölürsün.*

*Sen yüz binlerce şekilde
konuşur, susar, bakarsın,
yaklaşır, uzaklaşırsın,
aşk ateşini körüklersin.*

*En geniş gönül üstünde
sen hüküm sürersin,
şahididir benim gönlüm,
esirdir imparatorluğuna*

*Aşk pırlantası Preciosa
bunu senin için yazar,
senin için ölür, yaşar,
fakir, alçak gönüllü âşık.*

Preciosa, bu esnada:

— Son mısra "fakir" sözüyle bitiyor, dedi. Bu, fena alâmet. Âşıklar hiçbir vakit fakir olduklarını söylememelidirler, çünkü, bana göre, başlangıçta fakirlik aşkın büyük düşmanıdır.

İçlerinden birisi:

— Kız, bunları sana kim öğretiyor? dedi.

— Bana kim mi öğretecek? Benim ruhum vücudumda değil midir? Ben artık on beş yaşında değil miyim? Çolak değilim, beli kırık değilim, ne de kafadan sakatım. Çingene kadınların zekâsı diğer kimselerinkine göre başka yoldan gider: yaşlarına nispetle daima ilerdedir. Ahmak çingene erkek olmadığı gibi hantal çingene kadın da yoktur. Hayatlarını kazanmaları açıkgöz, kurnaz ve yalancı olmaya bağlı bulunduğundan zekâlarını her adımda işletirler, ve hiçbir suretle paslanmasına imkân vermezler.

Susmakta olan ve budala gibi görünen şu kız arkadaşlarımı görüyor musunuz? Peki, parmağınızı ağızlarına sokun ve dişlerini yoklayın, göreceğinizi görürsünüz. On iki yaşında bir kız yoktur ki yirmi beş yaşındaki birinin bildiklerini bilmesin. Çünkü şeytan ve tecrübe onların ustası ve mürebbisidirler. Bir senede öğreneceklerini onlar bir saatte öğrenirler.

Bu söyledikleriyle çingene kız dinleyenleri ağız açık bırakıyordu. Oynayanlar ona para verdiler. Oynamayanlar da aynı şeyi yaptılar. İhtiyar kadının çıkınında 30 real toplanmıştı. Bu suretle ihtiyar kadın bir "Pascua de Flores — Çiçekler Paskalyası"ndan daha zengin ve daha şen bir halde kuzularını toplayarak ve bu kadar cömert olan senyorları memnun etmek üzere başka bir gün bu kızlar sürüsüyle beraber döneceğini kararlaştırarak, senyor Tiniente'nin evine gitti.

Senyor Tiniente'nin karısı senyora Donya Klara'ya, evine çingene kızlarının geleceği haberi verilmişti.

Bir komşu hanımla beraber, her ikisinin de kızları ve kızlarının mürebbiyeleri yanlarında olduğu halde, Praelosa'yı görmek için çingene kadınların gelmesini sabırsızlıkla bekliyorlardı. Bu sonuncular henüz girmiş bulunuyorlardı ki, Preciosa öbür arkadaşları içinde, daha küçük ışıklar arasındaki bir meşale gibi parladı. Böylece bütün kadınlar ona koştular. Bir kısmı onu kucaklıyor, ötekiler ona hayran hayran bakıyor, şuradakiler hayırdua ediyor, oradakiler de onu övüyorlardı.

Donya Klara diyordu:

— Bu saçlara altın saçlar, bu gözlere de zümrüt; gözler denilebilir.

Komşu hanım Preciosa'yı inceden inceye süzüyor, bütün azalarını ve mafsallarını yiyecek gibi inceliyordu. Preciosa'nın çenesindeki küçük bir çukuru medih için şöyle dedi:

— Aman ne çukur. Preciosa'ya bakacak bütün gözler bu çukura takılıp kalacaklardır.

Bu sözleri, senyora Donya Klara'nın, orada duran uzun sakallı ve yaşlı bir refakat silâhtarını duyunca:

— Hanımefendiciğim, siz buna çukur mu diyorsunuz? Ya ben çukurdan az anlarım yahut da bu çukur değil, bu canlı arzuların mezarıdır. Tanrı hakkı için, çingene kızı o kadar güzeldir ki gümüşten

veya şekerden de olsa bundan daha iyi olamaz. Kız, fal açmasını bilir misin? dedi.

Preciosa:

— Hem de üç, dört çeşit... cevabını verdi.

Donya Klara:

— Daha neler? dedi. Altın kız, gümüş kız, inci kız ve en çok diyebileceğim, gökyüzünün kızı, Efendim Tiniente'nin başı için falıma bakacaksın.

İhtiyar kadın:

— Avucunuzu kıza uzatın... içine de istavroz yapacak bir şeyler koyun. Göreceksiniz, size neler söyleyecek. Bir tıp doktorundan fazla şeyler biliyor, dedi.

Senyora Tinienta (Tiniente'nin karısı) elini cebine attı, fakat cebinde para olmadığını gördü. Hizmetçi kadınlarından bir dörtlük istedi. Ne bunlarda, ne de komşu hanımda para vardı. Bunu gören Preciosa dedi ki:

— Bütün istavrozlar, istavroz olmaları dolayısıyla, iyidirler. Fakat gümüşten veya altından olanları daha iyidirler. Hanımefendilerim bilmelidirler ki avucun içine haçı bakır para ile yapmak falın değerini ve hiç olmazsa benim bahtımı, azaltır. Bu suretle haçı önce altın bir eskudo, veya sekizlik ve hiç olmazsa dörtlük bir real ile yapmayı severim. Çünkü, adak iyi olduğu zaman keyiflenen, kilise sakristan (zangoç) ları gibiyim.

Komşu kadın:

— Kız, başın hakkı için... lâtif bir şeysin, dedi. Ve silâhtara dönerek:

— Senyor Kontreras, elinizin altında dörtlük bir real var mı? Varsa, verin. Kocam doktor gelince size geri veririm.

Kontreras:

— Evet var, cevabını verdi. Fakat dün akşamki yemek için onun yirmi iki maravedi'sini borçlandım, siz buna onları verseniz ben havaya zıplarım. Donya Klara:

— Hiçbirimizde bir dörtlük bile bulunmadığı halde yirmi iki maravedi'mi istiyorsunuz? Haydi oradan Kontreras, hep böyle münasebetsizlik edersiniz, dedi.

Evin kısırlığını gören, oradaki oda hizmetçilerinden birisi Preciosa'ya:

— Kız, istavroz gümüş bir yüksük ile yapılabilirse bana bir şey söyleyebilir misin? dedi.

— Çok olurlarsa yüksüklerle dünyanın en iyi haçları yapılabilir.

Oda hizmetçisi:

— Benim bir yüksüğüm var, yetişirse işte al, şu şartla ki benim falıma da bakacaksın.

İhtiyar çingene kadın:

— Bir yüksük için bu kadar fallara mı bakılacak? Torun, çabuk bitir, gece oluyor, dedi.

Preciosa yüzüğü ve senyora Tiniente'nin elini alarak şunları söyledi:

— *Güzelcik, güzelcik,*

gümüş elli güzelcik,

Alpujarras Kralından da

pek çok sever seni kocan.

Kin beslemez güvercinsin,

zaman olur ki benzersin

*Oran dişi aslanına,
Okanya'nın kaplanına³⁹*

*Bir göz açıncaya kadar
kırgınlığın gelir geçer,
çabuk tatlılaşırsın sen
bir kuzu gibi meleyen.*

*Çok kavgacısın, az yersin,
biraz da kıskançsın,
Tiniente şakayı sever,
Asâyı bir yana bırakmak ister.*

*Genç kızken sen, güleryüzlü
biri sana âşık oldu,
belâlarını bulsunlar
zevku safayı bozanlar.*

*Sen rahibe olsaydın
Manastıra hükmederdin,
zira başrahibelikten
sende çok alâmetler var.*

*Söylemek istemezdim,
söyleyeyim ziyanı yok:
dul kalacaksın belki de
ikinci defa evleneceksin.*

*Ağlama, hanımcığım benim,
biz çingenelerin dediği
her zaman İncil değildir,
ağlama hanımcığım: yeter.*

*Senyor Tiniente'den evvel
ölecek isen eğer sen
dul kalmanın ziyanını
bu karşılayacaktır.*

*Aradan pek çok geçmeden
büyük mirasa konacaksın,*

*bir papaz oğlun olacak,
kilisesini fal göstermiyor.*

*Ama Toledo'da olması imkânsız.
Sarışın, beyaz bir kızın
olacak, eğer rahibe, olursa,
baş rahibeliğe yükselmeye namzet.*

*Kocan dört hafta içinde
ölmezse, onun
Burgos'ta veya Salamanka'da
baş hâkim olduğunu göreceksin.*

*Bir "ben" in var, ne de güzel.
Tanrım! bu ne de parlak ay,
ne güneş bu, kutuplarda aydınlatır
kapkaranlık vadileri.*

*Birçok kör onu görmek için
verir dört "mangır" dan fazla...
gülmek sırasıdır şimdi,
ah, ne sevimli letafet.*

*Dikkat edin düşmemeye,
düşmemeye hem sırtüstü,
çünkü tehlikeli olur
yüksek kadının düşüşü.*

*Cumaya beklersen beni
işitecek çok şeyler var,
hoşa gidenler içinde,
felâketi de söyleyenler.*

Preciosa falını bitirdi. Bununla da etraftaki bütün kadınların kendi fallarına baktırmak arzusunu alevlendirdi. Hepsi de kendisinden rica ettiler. Fakat Preciosa işi, gelecek cuma gününe bıraktı. Onlar da haç yapmak için gümüş real getireceklerini vadettiler.

Bu aralık senyor Tiniente geldi. Kendisine çingene kızın harikalarını anlattılar. Tiniente kızları biraz raks ettirdi ve Preciosa için yapılan methiyelerin doğru ve yerinde olduğunu tasdik etti. Elini cebine koyarak Preciosa'ya bir şey verecek gibi oldu. Cebini birçok defalar araştırıp silktikten sonra elini nihayet boş olarak çıkardı ve:

— Tanrı hakkı için param yok. Preciosa'ya bir real verin Donya Klara. Size sonra onu iade ederim,

dedi.

— Tam da buldun senyor. İşte size bir real. Haç yapmak için bile hepimizde bir dörtlük çıkmadı; bizde "bir real ne gözer?"

— O halde yakalıklarınızdan birini yahut diğer küçük bir şey verin. Preciosa başka bir gün bizi görmeye gelir, o zaman da kendisine daha iyi bir şeyler veririz.

Buna Donya Klara:

— Öyleyse tekrar gelsin diye şimdi Preciosa'ya bir şey vermek istemiyorum, dedi.

Preciosa da:

— Bilâkis, dedi, bana bir şey vermezseniz buraya hiç bir zaman dönmem. Yahut da bu kadar ünlü senyora hizmet için dönerim. Ancak, bana bir şey vermeyeceklerini aklımda tutarak bir şeyler beklemek zahmetinden kendimi kurtarmış olurum. Hem siz rüşvet alsanız, senyor Tiniente, çalsanız... o zaman paranız olur. Yeni usuller icat etmeye de kalkmayın, yoksa açlıktan ölürsünüz. Bana bakın senyora: burada duyduğuma göre (söylenen şeylerin iyi olmadığını, genç olmakla beraber anlıyorum) hesapların görüldüğü zaman mahkûmiyetleri ödemek ve başka mansıplar koparmak için memuriyetlerinden para koparmak lâzımmış...

— Bunu vicdansızlar söyler ve yaparlar, cevabını verdi Tiniente. Hesabı temiz çıkan hâkim hiçbir mahkûmiyetten mesul tutulmadığı gibi, vazifesini iyi yapmış olmak da insana başka memuriyet verilmesi için hâmi vazifesini görür.

— Siz evliya gibi konuşuyorsunuz, senyor Tiniente. Böyle devam ederseniz, eski elbiselerinizi mukaddes yadigârlar gibi kesip saklayacağız.

Tiniente:

— Sen çok şeyler biliyorsun, dedi. Fakat sus da, ben kral ve kraliçenin seni görmelerine gayret edeceğim, sen krallara lââyık bir parçasın⁴⁰.

— Beni soytarı olarak almak isterlerse ben soytarılık yapmasını bilmeyeceğimden her şey mahvolur. Bilâkis zekâm hoşlarına giderse beni alabilirler. Ancak bazı saraylarda kibar kimselerden ziyade soytarı olanlar makbule geçiyormuş. Ben, çingene ve fakir olmaktan ve Tanrının çizdiği yolu takip etmekten memnunum.

— Eh kız, dedi ihtiyar çingene kadın, artık yeter. Çok söyledin. Sana öğretmiş olduklarımdan daha çok şeyler biliyorsun: o kadar sivrilmeye kalkma, sonra sivriliğin gider. Yaşınla mütenasip şeylerden bahset. Yükseklerle çıkmaktan sakın. Çünkü insanın düşmeyeceği hiçbir yüksek yer yoktur.

Bu sözler üzerine Tiniente:

— Bu çingene kadınların vücudunda şeytan olmalıdır, dedi.

Çingene kadınlar müsaade istediler ve giderlerken, yüksüğü vermiş olan doncella:

— Preciosa, ya falımı söyle ya yüksüğümü geri ver, dikiş dikmek için başka bir şeyim kalmıyor, dedi.

Preciosa:

— Senyora Doncella, dedi. Falınızı söylediğimi farz edin ve başka bir yüksük tedarik edin. Yahut da cuma gününe kadar elişî yapmayın. Ben yine geleceğim ve size bir kabalyerias (şövalyelik) kitabındakinden daha çok fallar ve maceralar söyleyeceğim.

Gittiler ve Ave Mariya dualarının söylendiği saatlerde Madrid'den çıkıp köylerine dönmek itiyadında olan birçok işçi kadınına katıldılar. Bunlardan birçoğunun yanında çingene kadınlar emin

olarak dönerlerdi. Çünkü ihtiyar kadın kendi Preciosa'sını elinden kapacaklar diye daimî bir korku içinde yaşıyordu.

Başka çingene kadınlarla, mahsul toplamak üzere, Madrid'e dönmekte oldukları bir günün sabahında, şehre varılmadan beş yüz adımlık bir mesafedeki küçük bir vadide, üzerinde zengin bir yol kıyafeti bulunan levent bir delikanlı gördüler. Taşdığı kılıç ve kama âdeta altından bir ateş gibiydi. Şapkası zengin bir şerit ve türlü renkte tüylerle süslenmişti. Çingene kadınlar onu görünce durdular ve uzaktan bakmaya koyuldular. Bu kadar güzel bir delikanlının bu saatlerde böyle bir yerde yaya ve yalnız olarak bulunmasına hayret ediyorlardı. Delikanlı onlara doğru yürüdü ve en yaşlı çingene kadına hitaben şunları söyledi:

— Başınız için, dostum, size faydası dokunacak olan iki sözümlü siz ve Preciosa, şuracıkta dinlemek lütfunda bulunun.

İhtiyar kadın:

— Bizi yolumuzdan çok alıkoymamak ve çok geciktirmemek şartıyla hayhay, dedi.

Preciosa'yı çağırarak ötekilerden bir yirmi adım kadar uzaklaştılar ve böylece ayakta oldukları halde, delikanlı onlara şunları söyledi:

— Preciosa'nın zekâ ve güzelliğine o kadar tutulmuş bir halde size geliyorum; bu hale düşmemek için kendimi son derece zorladığım halde, sonunda, tutkunluğum daha fazla arttı, buna karşı koymaya muvaffak olamadım. Ben, senyoralarım (eğer Tanrı arzumu yerine getirirse size daima bu ismi vereceğim), bu nişandan da göreceğiniz üzere — setresini ayırınca göğsünde İspanya'da mevcut en namdar nişanlardan birini meydana çıkardı — Kabalyero'yum, falan kimsenin — saygı icabı burada adını söylemiyoruz — oğluyum. Onun vesayeti ve himayesi altındayım. Babamın biricik oğluyum ve beni haylice bir miras bekliyor. Babam burada Korte'dedir, bir vazifeye taliptir. Kendisi krala salâhiyettar makamlar tarafından inha edilmiş bulunduğu istediği memuriyeti alacağına dair ümitleri vardır. Size söylediğim ve sizin de ne olduklarını anlamaya çalıştığınızı gördüğüm sıfat ve asaletim bulunmakla beraber, Preciosa'nın tevazuunu, onu kendime eşit ve senyoram yapmak suretiyle, büyüklüğüm derecesine çıkarmak için ulu bir senyor olmak isterdim. Ben kendisini alay olsun diye istemiyorum, ne de onun hakkında beslediğim hakiki sevgi böyle bir şeye müsaittir. Ben en çok hoşuna gidecek surette ona hizmet etmek isterim. Onun isteği benim isteğimdir. Preciosa için benim ruhum balmumundan yapılmış gibidir. Onun üzerine istediğini kazıyabilir. Ve bu isteği muhafaza etmeye ve korumaya gelince, istek balmumu üzerine değil de mermer taşı üzerine yazılmış gibi olacaktır. Onun sertliği zamanların uzamasına karşı dayanır.

Bu hakikate inanıyorsanız ümidim hiçbir sarsıntı bilmeyecektir. Fakat bana inanmazsanız beni daima korku içinde bulunduracaktır. Benim adım budur — ve adını söyledi babamın adını size demin söyledim. Yaşadığı ev falan sokaktadır. Evin şu ve bu alâmetleri vardır. Bu hususta kendilerinden bilgi edinebileceğiniz komşular da vardır. Komşu olmayanlardan da bilgi edinebilirsiniz. Çünkü babamın sanı ve adı ve benim adım saray avlularında, bütün Madrid'de bilinmeyecek kadar tanınmamış değildir. Size vermeyi düşündüğüm şeylerin nişanesi olmak üzere üstümde yüz altın eskudo taşıyorum, çünkü canını veren kimse malını sakınmaz.

Kabalyero bunları söylerken Preciosa onu dikkatle süzüyordu. Hiç şüphe yoktu ki ne sözleri, ne boyu bosu kendisine fena görünmüyordu. İhtiyar kadına dönerek:

— Bu kadar âşık bir senyora cevap vermek serbestliğini aldığımдан dolayı beni affet, büyükanne, dedi.

İhtiyar kadın:

— İsteddiğin cevabı ver, torunum, aklının her şeye erdiğini biliyorum.

Preciosa şunları söyledi:

— Senyor Kabalyero, ben çingene, fakir ve mütevazı doğmuş olmakla beraber, şuracıkta kafamın içinde, beni büyük şeylere eriştiren, garip bir akılcığım var. Beni ne vaatler tahrik eder, ne hediyeler sarsar, ne mutavaatler eğiltir, ne de âşıkane incelikler hayran kılar. On beş yaşında olmama rağmen (büyükannenin hesabına göre önümüzdeki San Miguel bayramında on beşimi bitireceğim) düşüncelerde ihtiyarım ve yaşımın müsaade ettiğinden daha uzaklara ulaşırım bunu da tecrübeden fazla kendi iyi tabiatım sayesinde yaparım. Fakat gerek tecrübe ile gerek tabiatınla bilirim ki yeni sevdalıların âşıkane ihtirasları, iradeyi zıvanadan çıkararak delice hızlar gibidir. İrade, mahzurları çiğneyerek kendinden geçmiş bir halde kendi hevesi arkasına atılır, gözleriyle cennete ulaştığını zannederken kederlerinin cehennemini bulur. Arzu edileni elde edince, arzulanan şeyin tasarruf altına geçmesiyle heves azalır. Ve kim bilir, zaman aklın gözleri açılınca, önce tapınılan şeyden nefret etmenin iyi olduğu görülür. Bu korku bende öyle bir uyanıklık doğurmaktadır ki hiçbir söze inanmam ve birçok şeyden şüphelenirim. Tek bir hazineye malikim, buna hayatımdan fazla değer veririm. Bu, namus ve bekâretimin hazinesidir; bunu, sonunda satılacak diye, vaatler ve hediyeler pahasına satacak değilim, satın alınabilecek bir şey olsaydı çok az değeri olurdu: tuzaklar ve hileler onu benden alamaz: onu hülyaların ve düşlü fantazyaların okşayıp ellemesi tehlikesine koymaktansa mezara ve belki de gökyüzüne, beraberimde götürmeyi tercih ederim.

Bekâret çiçeği öyle bir çiçektir ki, mümkün olsa, hatta hayal ile dahi ona dokundurtmamalıdır.- Ağacıdan koparılmış bir gül ne kadar az zamanda ve ne kadar kolaylıkla solar. Birisi ona dokunur, diğeri onu koklar, başka birisi yapraklarını koparır ve sonunda, kaba eller arasında mahvolup gider. Eğer siz, senyor, yalnız bu mücevher için geliyorsanız onu ancak evlilik bağlarıyla bağlı olarak götürebilirsiniz. Çünkü bekâretin boyun eğmesi gerekiyorsa, bunu ancak bu mukaddes boyunduruk önünde yapabilir; bu ise bekâreti kaybetmek değil, onu bahtlı kazançlar vadeden işlerde kullanmak demektir. Benim kocam olmak istiyorsanız ben de sizin olurum. Fakat bundan evvel birçok şartların yerine getirilmesi ve araştırmaların yapılması lâzımdır.

Her şeyden evvel söylediğiniz kimse olup olmadığınızı bilmeliyim. Sonra, bunun doğru olduğu anlaşılınca, dedelerinizin evini bırakıp ranço (çadırılı konak) larımıza taşınmalısınız, çingene elbisesini giyerek bizim okullarımızda iki sene öğretim görmelisiniz.

Bu müddet içinde ben sizin durumunuzdan, siz de benimkinden hoşlanmaya çalışırız. Bu müddet sonunda siz benden memnun kalırsanız, ben de sizden hoşlanırsam kendimi karınız olarak size teslim ederim. Fakat o zamana kadar davranışımızda bir kız kardeşiniz ve size hizmet etmekte mütevazı bir cariyeniz olarak kalmalıyım. Düşünün ki bu tecrübe müddeti esnasında, şimdi kaybetmiş olmanız lâzım gelen veya hiç olmazsa bulanmış olan, "görme" nize yeniden kavuşmanız mümkündür ve şimdi bu kadar hararetle takip ettiğiniz şeyden kaçmanızın size uygun olduğunu görebilirsiniz. Kaybolmuş hürriyet tekrar elde edilince, iyi bir pişmanlıkla, herhangi bir kabahat affedilebilir.

Bu şartlar altında bizim "milis"imize asker olarak girmek isterseniz bunu yapmak elinizdedir, fakat şartlardan herhangi birini yerine getirmekte kusur ederseniz elimin bir parmağına bile dokunamazsınız.

Delikanlı, Preciosa'nın düşüncelerine hayran kalmıştı. Sinirlenmiş bir halde ve ne cevap vermek lâzım geldiğini düşünür bir durumda, yere bakıyordu. Bunu gören Preciosa sözüne devam etti:

— Bu, içinde bulunduğumuz kısa zaman içinde halledilebilecek veya edilmesi lâzım gelen bir mesele değildir. Şehre dönün senyor, ve size en uygun olan tarzı uzun uzadıya düşünün. Her bayram Madrid'e gidişimde veya oradan dönüşümde bu aynı yerde benimle konuşabilirsiniz.

Buna asilzade şöyle cevap verdi:

— Tanrı benden seni sevmemi istediği zaman, Preciosam, senin arzunun benden isteyeceği her şeyi — benden şimdi istemekte olduğun şeyleri isteyeceğin hiçbir vakit aklıma gelmemiş olmakla beraber yapmaya karar verdim. Mademki benim arzusun seninkine uymasını istiyorsun, bana şimdiden bir çingene gözüyle bak ve beni en çok arzu ettiğin denemelerden geçir. Beni her vakit, şimdi karşında konuşan kimse olarak, bulacaksın. Kıyafetimi ne zaman değiştirmek lâzım geldiğini söyle. Ben derhal olmasını isterdim. Flandres'a gideceğim bahanesiyle babamı anamı aldatır ve birkaç günlük masraflarıma yetecek para alırım. Hareketimi hazırlamak için sekiz gün kadar gecikebilirim. Benimle beraber gidecek olanları, kararımı yerine getirecek surette, aldatabilirim.

Senden dileğim şudur ki (senden bir şeyler istemeye ve bazı ricalarda bulunmaya cesaret etmek hakkını haiz isem) benim ve dedelerimin sıfatı hakkında malûmat alabileceğin bugünden başka, Madrid'e artık hiç gitmemendir. Çünkü orada önüne çıkabilecek birçok fırsatlardan bazılarının, bu kadar kıymet verdiğim güzel talihimi elimden kapmasını istemiyorum.

— Buna hayır, çapkın senyor, dedi Preciosa. Şunu bilin ki hürriyet benim için daima açık olmalı ve onu kıskançlığın sıkıntısı hiçbir suretle boğmamalı ve bulandırmamalıdır. Ben o kadar serbest hareket edeceğim ki, namusumla hafifmeşrepliğimin yan yana gittikleri hatta uzaktan bile fark edilmelidir. Size yükletmek istediğim ilk vazife bana güven beslemenizdir. Şurasını bilin ki kıskançlıkla işe başlayan sevdalılar ya saftırlar yahut da kendilerini çok beğenmiş kimselerdir.

Bu sözler üzerine ihtiyar çingene:

— Kız senin içinde şeytan var. Salamanka Üniversitesi mensuplarından birinin bile söyleyemeyeceği şeyler söylüyorsun. Sevdadan, kıskançlıktan, güvenden bahsediyorsun. Bu nasıl olur? Beni deliye döndürüyorsun ve seni, bilmediği halde Latince konuşan bir "çarpılmış"ı dinler gibi dinliyorum.

— Sus, büyükanne. Bil ki bütün bu dinlediğin şeyler içimde sakladığım daha gerçek şeylere nispetle hiçtir, ve şaka sayılırlar.

Preciosa'nın bütün söyledikleri ve gösterdiği zekâ, sevdalı Kabalyero'nun göğsünde yanan ateşe odun katmak gibiydi. Nihayet, sekiz gün sonra aynı yerde görüşmeyi kararlaştırdılar. O, işlerinin ne merkezde olduğunu bildirecek, çingene kadınlar da, söylediklerinin gerçek olup olmadığı hakkında malûmat almaya, vakit bulmuş olacaktı.

Delikanlı sırmalı bir kese çıkardı, bunun içinde yüz altın eskudo olduğunu söyleyerek onları ihtiyar kadına verdi. Fakat Preciosa onların katiyen alınmasını istemiyordu. Bunun üzerine çingene kadın ona dedi ki:

— Sus, kız. Teslim olduğuna dair bu senyorun verebileceği en iyi alâmet teslim makamında silâhlarını vermiş olmasıdır; vermek olayı, ne vesile ile olursa olsun, daima cömert bir kalbin nişanesi olmuştur. Şöyle diyen atalar sözünü hatırla: "Ver Allah'ım, ver. — Kalk kulum vereyim."

Bundan başka, çingene kadınların uzun yüzyıllar arasında kazanmış oldukları haris ve istifadeci şöhretini benim yüzümden kaybetmelerini de istemiyorum. Sen ise, Preciosa, iki real kıymeti olmayan bir gömleğin bir kıvrımında dikili olarak gidebilen yüz safi altını sokağa atmamı mı ve Estremadura'nın otlaklarından geliri olan birisi gibi onları orada saklamamı mı istiyorsun?

Çocuklarımızdan, torunlarımızdan veya akrabalarımızdan birisi, herhangi bir talihsizlikten dolayı, adaletin pençesine düşerse bu eskudoların keselerine girmesinden daha iyi bir tavsiye hâkimin ve kâtibin kulağına erişebilir mi? Farklı üç suç için üç defa kamçılanmak maksadıyla eşeğin sırtına bindirilmek üzere olduğumu gördüm. Birincisinden beni bir gümüş ibrik, diğerinden bir inci gerdanlık, ötekisinden de, yirmi real fazlası kambiyo ücreti olmak üzere, dörtlüklerle değiştirmiş bulunduğum sekizlik kırk real kurtardı. Bak, kızım, biz çok tehlikeli, tuzaklarla ve zorlu tesadüflerle dolu bir meslekte bulunuyoruz ve Büyük Felipe'nin yenilmez silâhları kadar bizi çabuk koruyacak ve imdadımıza gelecek müdafaa vasıtaları yoktur: onun *plus ultra*'sının⁴¹ ötesine geçilemez.

Biz zavallı çingeneler için yırtıcı kuşlar gibi olan ve yol kesen bir hayduda yaptıklarından daha çok bizim derimizi yüzmekten ve bizi soymaktan zevk alan savcının ve ölüm cezası veren bütün hâkimlerin asık suratı, iki yüzlü bir doblon⁴² vermekle bize gülümser. Onlar bizi ne kadar perişan ve bedbaht görürlerse görsünler, fakir olduğumuza hiçbir vakit inanmazlar ve Belmonte gabacho⁴³ (gabaço) larının yırtık ve yağlı, fakat doblon dolu cepkenleri gibi olduğumuzu söylerler.

— Allah aşkına, büyükanne, daha çok söyleme. Paranın tutulup saklanması lehinde, imparatorların kanunlarını da tüketecek kadar, kanun öne sürebilirsin. Parayı sakla ve hayrını gör. Tanrı vere de, gömeceğin yerden tekrar güneş yüzü görmesin ve görmesine de ihtiyaç kalmasın. Bu kız arkadaşlarımıza bir şey vermek lâzım gelecek, bizi çoktandır bekliyorlar; herhalde kızmıştırlar.

İhtiyar kadın cevap verdi:

— Onlar bu paraları — şu sırada Türk padişahının yüzünü nasıl görüyorlarsa — öyle görürler. Bu iyi senyor kendisinde birkaç gümüş para veya dörtlük kalıp kalmadığına baksın da, onları çingene kızlara dağıtsın. Kızlar az bir şeyle de memnun kalırlar.

Delikanlı:

— Yanımda varsa, cevabını verdi.

Kemerinden sekizlik üç real çıkararak onları üç çingene kız arasında bölüştürdü. Kızlar bundan, başkasıyla rekabet halinde olan ve kendisi için köşe başlarında Muzaffer! Muzaffer! diye yazıldığını gören bir komedy müellifinin memnun kalmasından daha çok şen ve memnun kaldılar.

Neticede, yukarda söylendiği gibi, sekiz gün sonra oraya gelinmeye karar verildi. Delikanlıya, çingene olunca, Andres Kabalyero adı verilecekti. Çünkü aralarında bu adı taşıyan çingeneler de vardı.

Andres (şimdiden sonra kendisini böyle çağıracağız) Preciosa'yı kucaklamak cesaretini gösteremedi. Fakat ruhunu ona bakışlarıyla göndererek, böyle demek mümkünse ruhundan ayrılarak kadınları orada bıraktı ve Madrid'e döndü. Kadınlar da, çok memnun bir halde, aynı şeyi yaptılar.

Andres'in mert tavrına karşı, aşktan ziyade şefkatli bir duygu ile bağlanmış olan Preciosa onun gerçekten dediği kimse olup olmadığını bilmek istiyordu: Madrid'e girdi ve birkaç sokak geçtikten sonra (beyitler ve eskudo sahibi) şair paje (pahe) ye rastladı. Preciosa'yı görünce şair yanına geldi ve:

— Hoş geldin, Preciosa, dedi. Sana geçen gün verdiğim beyitleri acaba okudun mu?

Buna Preciosa şöyle cevap verdi:

— Size tek bir söz demeden evvel, en çok sevdiğinizin başı için bana bir hakikati söylemelisiniz.

— Size and ederim ki, cevabım hayatıma da mal olsa, söylemekten hiçbir suretle çekinmeyeceğim.

— O halde bana söylemenizi istediğim hakikat sizin kazara şair olup olmadığınızdır.

Pahe cevaben: .

— Şair oluşum, kazara şair olmak zorundan ileri gelmiştir. Fakat Preciosa, şunu da bilmelisin ki pek az kimseler şair adına lâyıktır. Ben şair değilim, fakat şiiri severim ve kendi ihtiyacım için başkalarının şiirini istemeye ve aramaya kalkmam; gerek sana vermiş olduklarım, gerek şimdi verdiklerim benim kendi şiirlerimdir. Ama bundan dolayı şair değilim, Tanrı da göstermesin, dedi.

Preciosa:

— Şair olmak o kadar fena mıdır? cevabını verdi..

Paje:

— Fena değildir, dedi. Fakat yalnız şair olmayı o kadar iyi bulmuyorum. Şiiri çok kıymetli bir ziyet gibi kullanılmalıdır. Sahibi onu her gün taşımaz, herkese, her adım başında göstermez. Ancak uygun düştükçe ve göstermek için bir sebep buldukça gösterir. Şiir; afif, namuslu, ağırbaşlı, akıllı, yalnızlığa çekilmiş olan, kendi kendisini en yüksek ağırbaşlılığın hudutları içinde tutan çok güzel bir genç kızdır. Şiir; yalnızlığın dostudur. Kaynaklar ona arkadaşlık ederler, çimenler onu avuturlar, ağaçlar onu teskin ederler, çiçekler onu şenlendirirler, nihayet şiir kendisiyle karşı karşıya kalanlara haz ve bilgi verir.

Preciosa:

— Bütün bunlarla beraber şiirin çok fakir olduğunu, biraz da dilenci kadına benzediğini söylediklerini duydum, cevabını verdi.

Paje:

— Bilâkis iş tersinedir, dedi. Zengin olmayan şair yoktur. Çünkü hepsi hallerinden memnun olarak yaşarlar. Bu felsefeye ulaşan kimseler ise azdır. Fakat bu sorguyu sormaya seni tahrik etmiş olan şey nedir, Preciosa?

— Beni tahrik etmiş olan şudur: ben bütün şairleri veya şairlerin büyük kısmını fakir saydığım için beyitleriniz arasında sarılı olarak verdiğiniz o altın eskudo beni hayretlere düşürdü. Fakat şimdi şair olmadığınızı ve sadece şiiri sevdiğinizi biliyorum. Zengin olmanız kabildir. Gerçi bundan şüphe ediyorum, çünkü beyitler yazmanız, elinizdeki bütün servetin israfını gerektirir. Sonra, dediklerine göre, malik olduğu serveti koruyabilen veya malik olmadığını toplayabilen şair yokmuş.

— Pekâlâ, ben onlardan değilim, cevabını verdi. Beyitler yazarım, fakat ne zengin ne de fakirim ve Cenevizlilerin⁴⁴ davetlilerine yaptıkları gibi, acımadan ve hesaba geçirmeden, arzu ettiğim kimselere bir veya iki eskudo verebilirim. Benim şair olup olmadığımı düşünmeye koyulmadan, inci Preciosa, bu ikinci kâğıdı ve içindeki bu ikinci eskudoyu alın. Ancak bunu size veren kimsenin, size vermek için, Midas'ın servetlerine, malik olmak istediğini düşünmenizi ve buna inanmanızı isterim.

Bunun üzerine kıza bir kâğıt verdi; kâğıdı elleriyle yoklayan Preciosa içinde eskudonun bulunduğunu anladı ve dedi:

— Bu kâğıdın çok seneler yaşaması gerekir, çünkü beraberinde iki ruh taşıyor: birisi eskudonun ruhu, öbürü beyitlerin ruhudur. Bunlar daima *ruhlarla ve yüreklerle* dolu olarak gelirler. Fakat senyor Paje bilmelisiniz ki ben yanımda bu kadar ruhlar istemiyorum; eğer bir ruhu çıkarmazsanız ötekisini kabul edeceğimden korkmalısınız: Sizi bağışlayıcı olarak değil fakat şair olarak severim. Ancak o zaman sürekli bir dostluğumuz olabilir; çünkü bir romansın yapımından mahrum kalmaktansa, ne kadar sağlam olursa olsun, bir eskudonun eksikliğini duymak daha kolaydır.

Paje cevap verdi:

— Mademki Preciosa, zorla fakir olmamı istiyorsun, sana o kâğıt içinde gönderdiğim ruhu hor

görme ve bana eskudoyu geri ver; elinle dokunmuş olduğun için eskudoyu ömrüm sürdükçe mukaddes bir yadigâr gibi saklayacağım.

Preciosa kâğıttan eskudoyu çıkardı ve yalnız kâğıtla kaldı. Kâğıdı sokakta okumak istemedi. Paje müsaade aldı ve Preciosa'nın, o kadar sevimlilikle konuşmuş olmasından, kendisine kapıldığını zannederek çok memnun bir halde uzaklaştı.

Preciosa raks etmek için hiçbir yerde durmak istemeksizin Andres'in babasının evini aramaya koyulduğundan az zamanda evin bulunduğu ve kendisinin çok iyi bildiği sokağa vardı. Sokağın ortasına gelince, kendisine tarif etmiş oldukları yaldızlı demirli balkonlara doğru gözlerini kaldırdı. Orada aşağı yukarı elli yaşında, göğsünde renkli haç⁴⁵ bulunan bir elbise giyinmiş, ağırbaşlı bir kabalyero gördü.

Kabalyero çingene kızını görür görmez:

— Yukarıya çıkın kızlar, size burada sadaka verecekler, dedi.

Bu ses üzerine balkona üç kabalyero daha çıktı. Bunlar arasında âşık Andres de gelmişti. Preciosa'yı görünce benzi attı; onu görmek kendisinde o kadar kuvvetli bir heyecan uyandırmıştı ki nerede ise düşüp bayılacaktı.

Andres'in hakiki durumu hakkında hizmetçilerden bilgi edinmek için aşağıda kalmış olan ihtiyar çingene kadın müstesna, kızların hepsi yukarıya çıktıkları salona girdikleri zaman ihtiyar kabalyero ötekilere:

— Madrid'de dolaştığı söylenen güzel çingene kızı, şüphesiz bu olmalıdır, diyordu.

Andres:

— Evet budur, ve şüphesiz şimdiye kadar görülmüş olan en güzel mahlûktur, cevabını verdi.

Girerken Andres'in bu söylediklerini duyan Preciosa:

— Böyle diyorsa da gerçek değerinin yarısında aldanmışlardır, dedi. Güzelce olduğumu zannederim, fakat dedikleri kadar güzel olduğumu aklımdan bile geçirmem.

İhtiyar:

— Oğlum Don Huaniko'nun başı için, söylediklerinden daha güzelsin, çapkın çingene! dedi.

Preciosa:

— Oğlunuz Don Huaniko da kim oluyor? diye sordu.

Kabalyero cevap verdi:

— Yanınızda duran delikanlı.

Preciosa:

— Doğrusu efendimizin, iki yaşındaki bir çocuğun başına yemin ettiğini zannetmişim⁴⁶. Fakat bakın Don Huaniko'ya, ne de parlak delikanlı! Doğrusunu söylemek lâzım gelirse şimdiye kadar evlenmiş olabilirdi ve alnındaki bazı çizgilere⁴⁷ göre üç sene geçmeden, hem de zevkine uygun olarak, evlenmiş bulunacak. Meğerki o ana kadar zevkini kaybetmesin veya değiştirmesin.

Oradakilerden biri:

— Hele, dedi, çingene kızı çizgilerden de anlıyormuş?

Bu aralık, Preciosa ile beraber gelmiş olan üç çingene kız salonun bir köşesine çekilerek ve işitilmemesi için birbirine yaklaşarak konuşmaya başladılar. Kristina dedi ki:

— Çocuklar, bu sabah bize sekizlik üç *reali* veren kabalyero budur.

Ötekiler:

— Doğrudur, cevabını verdiler; fakat hatırlatmayalım ve kendisi bahsetmezse ona hiçbir şey söylememeliyim. Kendisini belli edip etmemek istediğini biz nasıl biliriz?

Üç kız arasında bu konuşma geçerken Preciosa çizgilerden bahseden zata şöyle cevap veriyordu:

— Gözümle gördüğümü parmağımla tahmin ederim: ben, çizgiler de olmadan, senyor Don Huaniko hakkında şunu bilirim ki o kolayca âşık olur, çevik ve atiktir. Gayrimümkün görünen şeylerin büyük vadedicisidir. Allah vere de küçük bir yalancı çıkmasın, çünkü işin en kötüsü bu olabilir. Şimdi, buradan çok uzaklara bir yolculuk yapması lâzım geliyor; doru atın düşündüğü başka, ona eğeri vuranın da başka.. İnsan niyet eder, Tanrı buyurur. İhtimal Onez için yola çıkılmışken insan kendisini Gamboa'da bulur.

Buna Don Huan cevap verdi:

— Doğrusu, çingenecik, durumumun birçok şeylerinde isabet ettin; fakat yalancı olmaya gelince, hakikatten çok uzaklaşıyorsun. Ben her zaman doğruyu söylemekle övünürüm. Uzun yolculuğa çıkacağımı tahmin ettin; çünkü bana yol değiştireceğim tehdidinde bulunmuş olmağına rağmen, Allah kısmet ederse dört beş güne kadar Flandres'e hareket edeceğim. Başıma, yolculuğumu bozacak bir şey gelmesini istemiyorum.

Preciosa:

— Sus senyorito⁴⁸, dedi. Kendini Allaha emanet et, her şey iyi olacaktır. Şunu da bil ki ben dediklerimin hiçbirini bilmiyorum. Çok ve havaiyattan konuştuğum için bazı şeyleri tahmin edişime hayret edilmemelidir. Yolculuğa çıkmaman ve bilâkis yüreğini sakınleştirerek, ihtiyarlıklarını iyi geçirsinler diye, ana ve babanın yanında kalman için seni kandırmak isterdim: çünkü Flandozes'e gidip gelmek fikirlerini, hele senin gibi bu kadar genç yaşta olan çocuklar için, beğenmiyorum. Harp zahmetlerine katlanabilmek için biraz daha büyümeni bekle; kaldı ki evinde yetecek kadar harp vardır: yetecek kadar âşıkane savaşlar yüreğini çırpındırmaktadır. Sakin ol, sakin ol taşkın delikanlı ve evlenmeden önce ne yapacağına dikkat et. Hem Tanrı rızası için, hem de kendin için bize küçük bir sadaka ver. Doğrusu asil bir aileden doğduğuna inanıyorum. Buna dürüst olduğunu da katarsak, sana söylediklerimin doğru çıkışının zaferini terennüm edeceğim.

Andres Kabalyero olması lâzım gelen Don Huan cevap verdi:

— Kız sana demin dedim ki, dürüst olmadığım hakkında duyduğun korku müstesna, bütün tahminlerin isabetlidir. Dürüst olmadığım hakkında, şüphesiz, aldanıyorsun: kırdı verdiğim sözü ben şehirde veya nerede olursa olsun, benden istenmeksizin, yerine getiririm; çünkü yalan söylemek kusuru olan kimse kabalyero adına lâyük olamaz. Babam, Tanrı rızası için ve benim başım için sana sadaka verecektir. Ben bütün elimdekini bu sabah bazı dama'lara (hanımefendilere) verdim. Bunların ve hele içlerinden birisinin, daha güzel mi, yoksa daha büyüleyici mi olduğunu söylemek hususunda bahse girişemem.

Bunu işiten Kristina, biraz evvelki ihtiyat ve tedbirle, öbür çingene kızlarına:

— Aman, kızlar, bunu bize bu sabah verdiği sekizlik üç real için söylemiyorsa Tanrı canımı alsın, dedi.

İkisinden birisi cevap verdi:

— Öyle değil; çünkü onların dama'lar (hanımefendiler) olduğunu söyledi. Biz ise dama'lar değiliz; dürüst bir kimse olduğunu söylediğine göre bunda yalan söylemesine lüzum yoktu.

— Hiç kimseye zararı dokunmayan ve söyleyenin yararına ve kredisine olan bir yalan o kadar önemli sayılmaz. Bütün bununla beraber bize hiçbir şey verilmediğini ve bizden oynamamız

istenmediğini görüyorum.

Bu aralık ihtiyar çingene yukarıya çıkararak, dedi ki:

— Torun, haydi yeter. Geç oldu. Yapılacak ve söylenecek birçok şeyler var.

Preciosa sordu:

— Ne var büyükanne? Kız mı, oğlan mı?

— Oğlan, hem çok güzel, cevabını verdi ihtiyar kadın. Gel, Preciosa, gerçek harikalar duyacaksın.

Preciosa:

— Tanrı vere de doğum sonunda ölmesin!

İhtiyar kadın cevap verdi:

— Her şeye iyi bakılacak. Hele şimdiye kadar her şey yolunda gitmiştir, çocuk ise bir altın parçasıdır.

Andres Kabalyero'nun babası:

— Bir bayan mı doğurdu? sorgusunu sordu.

Çingene kadın:

— Evet, senyor, cevabını verdi. Fakat doğum o kadar gizli kaldı ki onu Preciosa'dan, benden ve bir şahıstan başkası bilmiyor; bunun için kim olduğunu söyleyemeyiz.

Hazır olanlardan birisi:

— Burada onu bilmek istemiyoruz, dedi. Fakat sırrını dillerinize ve şerefini yardımınıza bırakan kadının vay haline...

Preciosa:

— Biz hepimiz fena kadınlar değiliz. Kim bilir aramızda öylesi var ki sır saklamaktan ve samimi olmaktan bu salonda bulunan en doğru erkek kadar şeref duyar. Haydi gidelim büyükanne; burada bile az saygı gösteriyorlar. Gerçekte biz ne hırsızız, ne de kimseden bir şey istiyoruz.

Andres'in babası:

— Kızmayın Preciosa, çünkü hiç olmazsa sizin hakkınızda, fenalık düşünemeyeceğini zannediyorum; güzel yüzünüz iyi işlerinize bizi inandırır ve onların kefilidir. Küçük başınız için, arkadaşlarınızla biraz dans edin. Burada ikiyüzlü bir doblon'um var. Bu yüzler iki kralın yüzü olmakla beraber hiçbirisi sizinki gibi değildir.

İhtiyar kadın bunu duyar duymaz:

— Haydi kızlar, eteklerinizi bellerinize sıvayın ve bu senyorları memnun edin, dedi.

Preciosa eline teli aldı. Kızlar o kadar zarafet ve şuhlukla döndüler, halkalar yaptılar ve çözdüler ki onlara bakan erkeklerin gözleri onların ayaklarının peşine takılıyordu; hele Andres'in gözleri, saadetlerinin merkezi orasıymış gibi, Preciosa'nın ayakları arasına gidiyordu. Fakat talih bu saadeti cehenneme döndürecek surette, bulandırdı: dansın sürükleyişi arasında Preciosa, Paje'nin vermiş olduğu kâğıdı, kazara yere düşürdü. Düşer düşmez, çingene kadınlar hakkında iyi bir fikri olmadığını biraz evvel göstermiş olan erkek kâğıdı yerden alarak derhal açtı:

— Âlâ! İşte küçük bir sone! Dans dursun da dinleyin. İlk mısraa göre hiç de budalaca bir şey değil.

İçinde ne olduğunu bilmeyen Preciosa'nın bundan canı sıkıldı ve kâğıdı okumamalarını ve onu kendisine geri vermelerini rica etti. Öyle bir tehalükle ricada bulunuyordu ki, bu, Andres'in dinlemek arzusunu hızlandıran mahmuzlar gibi tesir yapıyordu. Sonunda, Kabalyero yüksek sesle okudu. Sone şöyle diyordu:

"Çalarken *Preciosa tefini*
vururken tatlı ses boş havaları,
incilerdir elleriyle serptiği,
çiçeklerdir ağzından yolladığı.
Ruhu esire, hikmeti deliye
döndürür yüksek, tatlı halleri,
pâk, şerefli ve sağlam olduğu, için
şöhreti gökyüzüne erişir.

En küçük saçma binlerce kalbi
asılı taşır; ayakları dibinde
aşk esiri çift ok yatar.
Güzel güneşleriyle kamaştırır ve aydınlatır;
imparatorluğunu aşk bu güneşlerle daim eder,
vücudunun daha çok hazinelerinden şüphe eder."

Sone'yi okuyan zat:

— Tanrı hakkı için, dedi; bunu yazan şair pek zarif biriymiş.

Preciosa:

— Şair değildir, senyor. Sadece çok âşık bir Paje ve çok iyi bir insandır, dedi.

— Söylediğinize ve söyleyeceğinize dikkat edin Preciosa; bunlar Paje için söylenmiş övücü sözler değil, fakat onları dinleyen Andres'in kalbini delen mızraklardır. Onu görmek ister misiniz, kızlar? O halde gözlerinizi çevirin, onu, sandalyenin üzerinde kendinden geçmiş, ölüm teri döker bir halde göreceksiniz. Sizin en küçük dikkatsizliğinizin onu yaralamayacak ve kalbini hoplatmayacak kadar sizi yalandan sevdiğini zannetmeyin, Doncella⁴⁹. Haydi, yaklaşın ve kulağına, doğrudan doğruya yüreğine gidecek ve onu baygınlıktan ayıltacak birkaç söz söyleyin. Yoksa her gün gidip sizi metheden sone'ler getirin de onu ne hale soktuğunuzu görün.

Bütün bunlar, söylendiği gibi oldu; Andres sone'yi dinleyince üzerine binlerce kıskanç hayal saldırdı. Bayılmadı; fakat rengi o kadar attı ki onu gören babası:

— Neyin var, Don Huan; rengin o kadar soldu ki bayılıyor musun?

Bunun üzerine Preciosa:

— Durun dedi: bırakın kulağına birkaç söz söyleyeyim, göreceksiniz ki bayılmayacak.

Yanına yaklaşarak, dudaklarını hemen hemen oynatmaksızın, şunları söyledi:

— Nazlı canlı çingenem. Sen Andres, bir kâğıdın işkencesine dayanamazsan, kumaş işkencesine⁵⁰ nasıl dayanabilirsin?

Andres'in kalbi üzerinde yarım düzine istavroz yaparak ondan ayrıldı. O zaman Andres biraz nefes aldı ve Preciosa'nın sözleriyle hafiflediğini anlatır gibi oldu.

Sonunda, Preciosa'ya ikiyüzlü doblon verdiler. Kendisi arkadaşlarına, doblonu bozduracağını ve onu aralarında adaletle bölüşeceğini söyledi.

Andres'in babası ondan, Don Huan'a söylemiş olduğu sözleri yazılı olarak bırakmasını, icabında onları bilmek istediğini söyledi. Çingene kız onları memnunlukla söyleyeceğini dedikten sonra, bu sözlerde, alaylı görülmelerine rağmen, kalp ağrısına ve baş dönmelerine karşı hususi bir şifa hassası bulunduğu anlaşılmasını istediğini ilâve etti. Sözler şunlardı:

*"Küçük baş, küçük baş,
kendine gel, sallanma dur,
ve mukaddes sabrın
iki direğini kur.*

*İyi güveni
ara dur;
fena fikirlere
meyletme;*

*Tanrının ve ulu San Kristobal'in
inayetiyle mucizeye dönecek
şeyler gör."*

Preciosa:

— Baş dönmesine tutulmuş kimseye bu sözlerin yarısını söylemekle ve kalbi üzerine altı istavroz yapmakla o kimse bir elma gibi kendine gelir, dedi.

İhtiyar kadın bu sihirli sözleri ve yalanları duyduğu zaman donakaldı. Andres ondan daha az hayrette kalmış değildi. Bütün bunların onun keskin zekâsının uydurmaları olduğunu gördü.

Sone onlarda kaldı. Preciosa Andres'e bir gaddarlık daha yapmamak için, sone'yi geri vermelerini istemedi; kendisi, öğretilmiş olmadan, tutkun gıklar için heyecanların, endişelerin, hoplantıların ne demek olduğunu biliyordu.

Çingene kadınlar müsaade istediler; giderken Preciosa, Don Huan'a:

— Bak senyor, bu haftanın günlerinde herhangi birisi yolculuk için hayırlıdır, hiçbiri uğursuz değildir; kabil olduğu kadar çabuk yola çıkın. Sizi geniş, serbest ve çok zevkli bir hayat bekliyor. Tabii o hayata uymak isterseniz...

Don Huan cevap verdi:

— Askerin hayatı, bana göre, o kadar serbest değildir; onda hürriyetten ziyade itaat vardır: buna rağmen ne yapmak lâzımsa yapacağım.

Preciosa:

— Düşündüğünüzden daha çok şeyler göreceksiniz; Tanrı şahsınıza lâyük surette sizi selâmete eriştirin.

Bu son sözlerle Andres memnun kaldı, çingene kadınlar da çok memnun olarak gittiler. Doblou'u bozdurdular ve parayı — ihtiyar muhafız kadın gerek yaşının büyüklüğü, gerek öbür çingenelerin danslarının, latifelerinin ve hatta yalanlarının meydana getirdiği Umman'da kendilerine rehberlik ettiği için, toplanan hâsıllattan daima bir buçuk pay almasına rağmen — aralarında müsavat üzere paylaştılar.

Andres Kabalyero'nun ilk görünmüş olduğu yerde, bir kira katırı üzerinde, yanında hiçbir uşak bulunmadan, bir sabah tekrar görüldüğü gün geldi. Orada Preciosa'yı ve büyükannesini buldu. İki kadın, Andres'i tanıyarak onu büyük bir memnuniyetle karşıladı. Andres gün olmadan ve kendisini ararlarsa, izleri bulunamadan önce, ranço'ya götürülmesini istedi. Evvelden haberli gibi oraya yalnız gelmiş olan kadınlar geriye döndüler ve bir zaman sonra kulübelerine vardılar. Andres ranço'nun en

büyük kulübesine girdi. Hemen arkasından on, on iki kadar çingene onu görmeye geldi. Hepsi de yakışıklı ve iyi yapılı delikanlılardı. İhtiyar çingene kadın kendilerine gelecek yeni arkadaşın kim olduğunu, sırrı saklamalarını tavsiye etmeye lüzum görmeden, onlara söylemişti. Evvelce söylendiği üzere, çingeneler sırrı görülmemiş bir ustalık ve dürüstlikle saklarlar. Katıra bir göz attılar; içlerinden birisi:

— Bu katırı perşembe günü Toledo'da satabiliriz.

Andres buna:

— Yok, dedi. Çünkü kiralık hiçbir katır yoktur ki İspanya'da dolaşan katırcılar tarafından tanınmış olmasın.

Çingenelerden biri:

— Tanrı hakkı için, senyor Andres, katırın üzerinde, kıyamete kadar duracak işaretler bulunsa bile, biz onu öyle bir değiştiririz ki ne onu doğurmuş olan annesi, ne de büyütmüş olan sahibi tanıyabilir.

Andres cevap verdi:

— Bütün buna rağmen bu sefer benim fikrim alınmalı ve yapılmalı. Bu katır öldürülmeli, kemiklerinin bile meydana çıkamayacağı bir yere gömülmeli.

Başka bir çingene:

— Çok yazık! dedi. Böyle bir masumun canını almak? İyi Andres, öyle demeyin de bırakın bir şey yapalım: bütün işaretleri aklınızda nakşedilmiş kalacak gibi katıra iyi bakın; sonra katırı ben alıp götürüyüm. Bundan iki saat sonra onu tanıyabilerseniz, bana, kaçak bir zenciye atılır gibi dayak atsınlar.

Andres:

— Katırın değişeceğine beni ne kadar inandırırırlarsa inandırısınlar onun ölmemesine hiçbir zaman razı olamam: onu toprak örtmezse benim meydana çıkarılacağımdan korkarım. Onun satışının getireceği kârdan mahrum kalınmaktan korkuluyorsa ben bu Ocağa⁵¹, dört katırın değerinden daha fazla bir duhuliye ödeyemeyecek kadar eli boş gelmiyorum.

Başka bir çingene:

— Mademki senyor Andres Kabalyero öyle arzu ediyor, o halde kabahatsiz katır ölsün. Ancak gerek genç olduğu — çünkü yaşının alâmetleri henüz ağzının dışında değildir (kira katırları arasında nadir olan bir şey) — gerek iyi yol aldığı — çünkü sağrısında sopa yerleri olmadığı gibi karnında da mahmuz yerleri yoktur — için ona acıyıp acımadığımı Allah bilir, dedi.

Katırın ölümü geceye kadar geciktirildi. O günün geri kalan kısmında Andres'in çingeneliğe girmesi merasimi yapıldı.

Çingenelerin en iyi bir ranço'sunu boşalttılar. Onu dallarla ve sazlarla donattılar. Andres'i bir mantar ağacı kütüğü üzerine oturttular, eline bir çekiçle kerpeten tutuşturdular ve iki çingenenin çaldığı iki gitara sesi içinde kendisine iki takla attırdılar; sonra bir kolunu sıvadılar, kolu yeni bir ipek kurdele ile bir sırığa bağlayarak kendisini yavaşça iki defa döndürdüler.

Bütün bu merasimde Preciosa ile ihtiyar, genç başka birçok çingene kadınlar da hazır bulunuyordu. Bunlardan bazıları Andres'e hayretle, diğerleri muhabbetle bakıyorlardı: Andres'in o kadar güzel bir hali vardı ki erkek çingenelerin bile pek hoşuna gitmişti.

Yukardaki merasim bitince ihtiyar bir çingene erkek, Preciosa'nın elini aldı ve Andres'in önünde durarak şunları söyledi:

— İspanya'da yaşadıklarını bildiğimiz çingene kadınlarının bütün güzelliğinin çiçeği ve kaymağı

olan bu kızı sana ya karı, veya dost olarak emanet ediyoruz. Bu hususta keyfinin istediğini yapabilirsin, çünkü bizim hür ve geniş hayatımız ne yapmacıklara ne de fazla merasime tâbidir. Ona dikkatle bak, hoşuna gidip gitmediğini ve onda seni memnun etmeyen bir şey bulunup bulunmadığını gör. Böyle bir şey görüyorsan burada duran kızlar arasından seni en çok memnun edecek olanını seç. Seçeceğini sana veririz. Fakat şunu bilmelisin ki bir defa seçtin mi onu başkası için terk edemezsin, ne de başka evli kadınlara veya genç kızlara yakınlık gösterebilirsin. Biz dostluk kanununu bozulmayacak surette koruruz; hiç kimse başkasının malına göz koymaz; biz kıskançlığın acı vebasından azade yaşarız. Aramızda, kızılbaşlık çok olmakla beraber, zina hiç yoktur; kendi karımız zina ettiği veya kadın dostumuz bizi aldattığı zaman cezalandırılmasını istemek için adalet kapısına gitmeyiz: biz karılarımızın veya dostlarımızın hâkimi ve cellâdıyız; zararlı hayvanlarmış gibi onları aynı kolaylıkla öldürür, dağlarda ve çöllerde gömeriz: onların öcünü alacak akraba veya ölümünün tazminatını isteyecek baba yoktur. Bu korku içinde kadınlarımız afif olmaya çalışırlar ve biz erkekler de, yukarda dediğim gibi, müsterih olarak yaşarız. Talih hangi erkeğe verdiyse ona ait olmasını dilediğimiz karı veya dosttan başka herkes için müşterek olmayan şeylerimiz azdır. Aramızda ölüm kadar ihtiyarlık da ayrılma sebebidir: genç olan kimse isterse ihtiyar karısını bırakır ve yaşının zevkine uygun başka bir kadın seçer. Bu ve başka kanunlar ve âdetlerle kendimizi şen tutar ve neşeli yaşarız. Tarlaların, ekinlerin, ormanların, dağların, kaynakların ve nehirlerin efendisiyiz: dağlar bize bedava yakacak odun, ağaçlar meyve, bağlar üzüm, bahçeler sebze, kaynaklar su, nehirler balık, girilmesi yasak yerler av hayvanları, kayalar gölge, kuytu yerler serin hava verirler; mağaralar bize ev vazifesini görürler.

Bizim için havanın sertlikleri, batı rüzgârları; karlar serinlik verici şeyler; yağmur banyo; gök gürültüleri mızıka; şimşekler de meşale yerini tutar.

Bizim için sert topraklar yumuşak tüyden yapılmış yataklar gibidir; vücutlarımızın katılaşmış derisi bizi müdafaa eden nüfuz edilmez bir zırh gibidir. Çevikliğimize parmaklıklar mâni olamaz, dereler engel sayılmaz, duvarlar karşı koyamaz.

Cesaretimizi ipler kıramaz, makaralar alçaltamaz, tıkaçlar boğamaz, darağaçları hüküm altına alamaz⁵². Bize uygun geldikçe, evetle hayır arasında bir fark görmeyiz: günah itiraf ettirenlerden ziyade mağdur olmakla övünürüz. Ovalarda yük hayvanları bizim için yetiştirilir, şehirlerde yanlar bizim için kesilir. Bize bazı menfaatler işaret eden fırsatların üzerine öyle atılırız ki, önüne çıkan ava bu kadar hızla saldıracak ne bir kartal, ne de başka yırtıcı bir kuş vardır. Ve nihayet bize talihli bir akıbet vadeden birçok maharetlerimiz vardır: çünkü hapishanede şarkı söyleriz, darağacı önünde susarız; gündüz çalışır, gece çalarız, veya, daha doğrusunu söylemek lâzım gelirse, herkesin servetini koyduğu yere dikkatsiz bulunmamasını sağlarız.

Şerefimizi kaybetmek korkusu bizi yormaz, ne de onu artırmak hırsı bizi uyanık tutar; muhafız kıtaları beslemeyiz. Muhtıralar sunmak, büyüklere refakat etmek veya ihsanlar istemek için şafakla beraber kalkmak zorunda değiliz. Bu barklar⁵³ ve bu seyyar ranço'lar bizim için yaldızlı tavanlar ve mükellef saraylar gibidir. Her adım başında gözümüze ilişen ve tabiatın bu yüksek kayalarda ve karlı tepelerde, uzanan çayırarda ve sık ormanlarda bize verdiği tablolar, bizim için Flandres'in tabloları ve peyzajları gibidir.

Köylü yıldızcılarız⁵⁴, çünkü hemen daima açıkta yattığımız için her an gündüzün veya gecenin saat kaçında olduğumuzu biliriz; gökyüzünün yıldızlarını şafağın nasıl silip süpürdüğünü ve arkadaşı fecir ile beraber, havayı şenlendirerek, suyu serinlendirerek ve toprağı nemlendirerek nasıl yükseldiğini ve

sonra, onun arkasında *tepeleri yaldızlandırarak* ve (başka bir şairin dediği gibi) *dağlara başörtü giydirerek* güneşin nasıl çıktığını görürüz; güneş bize şualarıyla yalnız mailen dokunduğu zaman onun yokluğundan dolayı donacağımızdan yahut da şualarıyla bize dikey geldiği zaman ondan yanacağımızdan korkmayız. Güneşe veya dona, kısırlığa veya bolluğa karşı aynı yüzü gösteririz. Sonuç itibariyle, çalışmamız ve ağzımızla yaşayan kimseleriz ve "kilise, deniz veya saray⁵⁵" diyen eski atalar sözüyle ilgimiz olmadan istediğimizi elde ederiz, çünkü elde ettiğimizle memnun kalırız. Bütün bunları size, ey cömert delikanlı, içine girdiğiniz hayatı ve riayet edeceğiniz âdetleri bilmemezliğe gelmeyesiniz diye söyledim. Bunları size kabataslak çizdim; birçok ve sayısız şeyleri bu hayat içinde zamanla öğreneceksiniz. Bu şeyler, işitmiş olduğunuz şeylerden daha az saygıya lâyık değildir.

Bunları söyleyerek, güzel konuşan ihtiyar çingene sustu; çırak ise bu kadar övmeye değer müesseselerin kendisine öğretilmesinden dolayı memnun kaldığını, bu kadar mantığa ve siyasi esaslara dayanan bu tarikata girmeyi düşündüğünü, kendisini müteessir eden yegâne şeyin bu neşeli hayattan daha evvel haberdar edilmemiş olduğunu, o andan itibaren kabalyero mesleğini ve ünlü soyunun şan ve şöhretini terk ettiğini, her şeyini onların boyunduruğu daha doğrusu, onların yaşadıkları kanunlar altına koyduğunu, çünkü kendisine uğruna taçlardan ve imparatorluklardan vazgeçeceği ve bunları ancak ona hizmet için arzu edeceği ilâhî Preciosa'yı vermekle en yüksek mükâfatı vermiş olduklarını, bu suretle onlara hizmet etmek arzusunu tatmin ettiklerini söyledi.

Buna Preciosa cevap verdi:

— Mademki bu "kanun yapan" senyorlar, kanunlarına göre, benim senin olmamı uygun buldular, beni sana verdiler, ben de bütün kanunlarına en zorlusu olan isteğimin kanununa uyarak, buraya gelmeden evvel üzerinde uyduğumuz şartlarla senin olmayı uygun görüyorum.

Benim arkadaşlığımdan faydalanmadan evvel aramızda iki sene yaşamaklığın lâzımdır. Çünkü hareketini hafiflik sayarak pişman olmayasın, ben de acelemden dolayı aldanmış kalmayayım. Şartlar kanunları nakzederler; sana koyduğum şartları biliyorsun: onlara riayet etmek istersen benim senin, senin de benim olmamıza imkân olabilir, aksi halde, katır henüz ölmemiştir, elbiselerin olduğu gibi duruyor, parandan da bir akçe bile eksilmiş değildir. Kayboluşunun üstünden henüz bir gün bile geçmemiştir; günün geri kalan kısmını, sana en uygun olan şekli düşünüp bulmak için kullanabilirsin.

Bu senyorlar vücudumu pekâlâ sana verebilirler; fakat hür olan, hür doğmuş olan ve istediğim müddetçe hür olması lâzım gelen ruhumu veremezler. Kalırsan sana çok saygı gösteririm, geri dönersen sana daha az saygı göstermem. Çünkü fikrime göre âşıkane atılganlıklar, muhakeme ile veya aldanma ile karşı karşıya gelinceye kadar, doludizgin giderler. Benimle, takip ettiği tavşanı yakalayınca onu bırakarak kendisinden kaçan başka tavşanın peşine takılan avcı gibi olmanı istemiyorum.

Bazı gözlere ince bakır levhalar ilk bakışta altın gibi görünür; fakat aradan çok zaman geçmeden sahte ile halis arasındaki farkı anlarlar. Malik olduğumu söylediğin, güneşten fazla kıymetlendirdiğin, altından fazla paha biçtiğin bu güzelliğimin yakından sana bir gölge gibi görünmeyeceğini ve ona dokununca elkimya ile yapılmış olduğuna karar vermeyeceğini ben bilir miyim? Kabul veya reddetmek hakkındaki kararını yoklamak ve tartmak için sana iki senelik mühlet veriyorum; bir defa satın aldığımız şeyden ölümden başka hiçbir suretle ayrılamayız. Bunun için o şeye bakmak ve tekrar bakmak ve onda, malik olduğu, kusurları veya faziletleri görmek için vakte, hem de çok vakte, sahip bulunman iyidir.

Akrabalarımın, keyifleri istediği zaman kadınları bırakmak veya onları cezalandırmak hususunda edindikleri vahşi ve küstah serbestlik bana uymuyor, ben cezayı üzerime çekecek hiçbir şey yapmayı düşünmediğim için, beni keyfi için bırakacak bir arkadaş almak istemem.

Bu esnada Andres:

— Ey Preciosa! hakkın var, dedi; bana vereceğin emirlerden bir zerre bile dışarıya çıkmayacağımı yemin ederek seni korkularından emin kılmamı veya şüphelerinden kurtarmamı istiyorsan ne suretle ant içeceğimi veya sana ne gibi başka bir teminat vereceğimi söyle; beni her şeyi yapmaya hazır bulacaksın.

Preciosa:

— Kendisine hürriyeti bağışlamaları için tutsağın ettiği antlar ve vaatler, hürriyet elde edilince, nadiren yerine getirilir; âşığın yeminleri ve vaatleri de, bana göre, bu kabildendir. Âşık, arzusuna kavuşmak için Merkuryus'un kanatlarını ve Jüpiter'in ışınlarını vadedecektir. Nitekim şairin biri de bana böyle vaatlerde bulunuyor ve Estigia⁵⁶ (Estihya) denizi üzerine yemin ediyordu. Ben senyor Andres, ne antlar ne de vaatler isterim; sadece her şeyi bu çıraklığın tecrübesine bırakmak istiyorum; hakaret edecek olursanız kendimi korumak vazifesi bana aittir.

Andres:

— Öyle olsun, dedi. Bu senyorlardan ve arkadaşlarımdan tek bir şey isterim; o da, hiç olmazsa ilk ay zarfında, beni hırsızlık yapmaya zorlamamalarıdır; çünkü önceden epey ders görmeden hırsızlık yapabileceğime güvenemiyorum.

İhtiyar çingene erkek:

— Sus oğul, dedi; biz seni mesleğe bir kartal yetişecek surette alıştıracağız; ona alışınca arkasından ellerini yiyecek kadar hoşuna gidecektir. Sabahleyin elleri boş çıkmak ve akşamleyin ranço'ya yüklü olarak dönmek işten bile değildir.

Andres:

— Bazılarının kamçı darbeleriyle yüklü olarak döndüğünü de gördüm, dedi.

İhtiyar cevaben:

— Her gün alabalık avlanmaz, dedi. Hayatta her şey çeşitli tehlikelere ve hırsızın fiilleri de kürek, dayak ve darağacı tehlikesiyle karşı karşıyadır. Fakat bir gemi fırtınaya tutulur veya batarsa başka gemilerin denize açılmaktan vazgeçmeleri lâzım gelmez. Harp insanları ve hayvanları yer diye asker bulundurmamak iyi mi olur? Bahusus ki, aramızda adalet tarafından kendisine dayak atılmış olan kimse, sırtında nişan taşıyan birisi gibidir. Bu nişan kendisine göğüste taşınılan nişandan daha iyi görünür. Hem de ne nişan.

Asıl marifet gençliğimizin ilk çağlarında ve ilk suçlarda yakayı ele vermemektir. Yoksa sırtımızın okşanmasına veya kalyonlarda kürek çekmeye aldırış bile etmeyiz. Oğlum Andres, şimdi yuvada kanatlarımız altında istirahat edin, vakti gelince sizi uçmaya bırakırız, hem öyle yerlere ki oradan avsız dönmezsiniz ve evvelce denildiği gibi: her hırsızlığın arkasından parmaklarınızı yalayacak kadar zevk alacaksınız.

Andres:

— Öyleyse, hırsızlık yapmaktan muaf tutulduğum müddet zarfında çalabileceğimi ödemek için ranço'daki bütün erkeklere iki yüz altın eskudo dağıtmak isterim, dedi.

Bunu söyler söylemez birçok çingene erkekler üstüne üşüştüler, onu kolları ve omuzları üzerine kaldırarak: "Yaşa, yaşa ulu Andres" diye bağırdılar ve "Yaşasın Preciosa! Andres'in sevimli malı!"

diye ilâve ettiler.

Çingene kadınlar Preciosa'ya aynı şeyi yaptılar. Fakat bu, Kristina ile başka hazır bulunan çingene kızlarının hasedini çekmeden de olmadı. Çünkü haset denilen şey prens saraylarında olduğu kadar barbarların çadırlarında ve çobanların samandan kulübelerinde de oturur. Benden fazla meziyetleri olduğunu zannetmediğim bir komşunun benden müreffeh olduğunu görmek insana dokunur.

Bu da olup bitince, bol ve güzelce bir yemek yediler, vadedilen parayı aralarında adaletle paylaştılar. Andres'i yeniden övdüler. Preciosa'nın güzelliğini göklere çıkardılar.

Gece olunca katırı öldürdüler ve Andres'in katır vasıtasıyla bulunmasına imkân kalmadığına onu inandıracak şekilde gömdüler; katırla beraber — mezarlarına en zengin ziynetleriyle birlikte Hintliler gibi — katırın süsleri sayılan eyeri, dizginleri ve kolanı da gömüldü.

Bütün görüp işittiklerinden, çingenelerin zekâ ve maharetlerinden Andres hayrette kalmıştı; teşebbüsüne devam etmek ve istediğini elde etmek azmiyle onların âdetlerine karışmamaya ve hiç olmazsa karışmamak için her vasıta ile kaçınmaya ve kendisine emrecekleri doğru olmayan şeyleri yapmamak ve bu suretle itaat çemberinden dışarı çıkabilmek için parasını kullanmaya karar verdi.

Birkaç gün sonra Andres onlardan yerlerini değiştirmelerini ve Madrid'den uzaklaşmalarını rica etti. Orada kaldığı takdirde tanınacağından korkuyordu. Onlar Toledo dağlarına, oradan da bütün civar yerlere akın edip çapulculuk yapmaya zaten karar vermiş olduklarını söylediler. Çadırlarını kaldırdılar, binmesi için Andres'e dişi bir eşek verdiler. Lâkin Andres, Preciosa'nın ardından uşak gibi yaya gitmeyi tercih ettiğinden eşeği istemedi. Başka bir dişi eşeğe binmiş olan Preciosa ise yakışıklı eskudero (seyis) suna karşı kazandığı zaferini, erkek de kendi arzusunun hanımı olarak seçtiği kızın yanında bulunduğunu görmekten doğan bir memnuniyetle gidiyorlardı.

Acılığın tatlı tanrısı (bu unvanı ona bizim tembellik ve kaygısızlığımız vermiştir) diye anılan ey güçlü kuvvet! Sen bizi nasıl merhametsizce boyunduruğun altına alıyorsun ve bize nasıl saygısızca muamele ediyorsun! Andres bir kabalyero'dur, çok anlayışlı bir gençtir, hemen bütün hayatınca Korte'de⁵⁷, ana ve babasının varlığı içinde büyümüştür; dünden bugüne o kadar çok değişmiştir ki hizmetçilerini ve dostlarını aldatmış, ana - babasının kendisinde besledikleri ümitleri kötü kullanmış, kendi yararlığını gösterecek ve soyunun şerefini çoğaltacak bir yer olan Flandres yolunu bırakmış ve, çok güzel olmakla beraber nihayet çingene olan bir kızın ayaklarına kapanmaya ve onun yaya uşağı olmaya gelmiştir: en hür bir iradeyi bile yelesinden tutarak kendi ayaklarına sürüklemek, güzelliğin bir imtiyazıdır.

Oradan dört günde, Toledo'ya iki fersah mesafedeki bir kasabaya gelerek çadırlarını kurdular; bundan önce de, oranın belediye reisine ne kasabada, ne de kasabanın bütün hududu içinde hiçbir şey çalmayacaklarını temin için birkaç gümüş rehin verdiler. Bunu yaptıktan sonra bütün ihtiyar çingene kadınlar, bazı genç kızlar ve çingene erkekler her yere, çadırlarını kurmuş oldukları yerden hiç olmazsa dört beş fersah uzaklara kadar, dağıldılar.

Andres ilk hırsızlık dersini almak üzere onlarla beraber gitti; bu çıkışta kendisine çok dersler verilmiş olmakla beraber hiçbiri ona yaramadı; bilâkis, hocalarının yaptıkları her hırsızlıktan, kendi temiz kanına uyararak, içi sızlıyordu. Öyle defalar oldu ki arkadaşlarının çalmış oldukları şeyleri, bunların sahiplerinin gözyaşlarına dayanamayarak, kendi parasıyla ödedi. Çingeneler, bunun kalplerine hayırseverliğin girmesini yasak eden nizamname ve emirnamelere aykırı bir şey olduğunu söyleyerek, ümitsizliğe kapılıyorlardı. Çünkü çingeneler hayırseverliği kabul ettikleri takdirde hırsızlık yapmaktan vazgeçmeleri icap ederdi ki bu ise hiçbir suretle işlerine gelmezdi. Bunun böyle

olduğunu görünce Andres hiç kimseyle beraber gitmeyip yalnız başına hırsızlık etmek istediğini söyledi: tehlikeden kaçmak için çevikti; hırsızlık yapmak için de cesareten mahrum değildi. Böylece çalmış olacağı bir şeyin mükâfatının veya mücazatının kendisine ait olmasını istiyordu.

Çingeneler, gerek hırsızlık yapmakta, gerek kendisini müdafaa etmekte arkadaşlığı zaruri kılan hallerin bulunduğunu ve yalnız bir kişinin büyük vurgunlar yapamadığını söyleyerek onu bu niyetinden vazgeçirmeye çalıştılar. Ancak bütün bu söylenenlere rağmen Andres, kuadriliyadan (dört kişilik gruptan) ayrılmak ve çaldım diyebileceği şeyleri parasıyla satın almak ve bu suretle vicdanına karşı imkân nispetinde az günah işlemek niyetinde olduğundan, yalnız başına hırsızlık yapmak istedi. Böyle bir kurnazlık kullanmak suretiyle bir aydan daha az bir müddet içinde kumpanyaya, en mahir hırsızlardan dört tanesinin getirmiş olduklarından daha çok şeyler getirdi. Müşfik âşığının bu kadar iyi ve becerikli bir hırsız olduğunu gören Preciosa bundan az sevinmiyordu. Bununla beraber başına herhangi bir felâket gelmesinden de korkuyordu. Andres'inin kendisine yaptığı birçok hizmetlerden ve hediyelerden dolayı ona karşı hayırhah olmak mecburiyetini duyan Preciosa, Venedik'in bütün hazineleri pahasına olsa da onu hakarete uğramış görmek istemezdi.

Toledo'nun çevresinde bir aydan az kaldılar. Burada, eylül ayı olmakla beraber, ekinlerini topladılar ve oradan, zengin ve sıcak bir memleket olan Ekstremadura'ya girdiler. Andres Preciosa ile namuslu, ağırbaşlı ve âşıkane konuşuyor, kadın ise âşığının ağırbaşlılığına ve kibar tavrına gitgide tutulmaya başlıyordu. Andres'e gelince, Preciosa'sının namusluluğu, ağırbaşlılığı ve güzelliği öyleydi ki, ona karşı duyduğu aşkı büyüyebleydi, aynı suretle büyüyecekti.

Vardıkları bütün yerlerde Andres koşu ve atlama mükâfatını ve bahis tutuşmaları herkesten çok kazanıyordu; gülle ve "pelota" oyunlarını pek iyi oynuyordu; ciridi büyük bir kuvvet ve hususi bir maharetle atıyordu. Nihayet şöhreti az zamanda bütün Ehtremadura'ya yayıldı. Çingene Andres kabalyero'nun yakışıklılığından, lâtif hallerinden ve maharetlerinden bahsedilmeyen hiçbir yer yoktu. Bu şöhretle muvazi olarak çingene kızının güzelliğinin şöhreti de dolaşıyordu, hiçbir şehir, köy veya kasaba yoktu ki kendi azizlerinin bayramlarını kutlamak için veya hususi başka şenlikler münasebetiyle onları davet etmesin. Bu suretle çingenelerin kampı zengin, müreffeh ve memnun oluyor, âşıklar ise birbirlerine yalnız bakmakla zevk duyuyorlardı.

Çadırlarını bir meşe korusu içinde, ana yoldan uzakça bir yerde kurmuş olan çingeneler bir gece, takriben gece yarısına doğru, köpeklerinin her zamankinden fazla bir şiddetle havladıklarını duydular: kime karşı havladıklarını görmek için birkaç çingeneyle Andres dışarıya çıktılar. Beyazlar giymiş ve bir bacağına iki köpek yapışmış bir adamın kendisini köpeklerden korumaya çalıştığını gördüler; yanına gelerek onu kurtardılar. Çingenelerden biri ona:

— Bu saatte hangi şeytan seni yoldan uzaklaştırıp buraya getirdi, herif? dedi. Acaba hırsızlık etmeye mi geliyorsun? doğrusu tam yerine düştün.

Isırılmış adam:

— Hırsızlık etmeye gelmiyorum; yolumu kaybetmiş olduğumu görmekle beraber yoldan, uzaklaşmış olup olmadığımı da bilmiyorum. Fakat bana söyleyin, senyorlar: bu gece yatabileceğim ve köpeklerinizden aldığım yaraları tedavi edebileceğim bir misafirhane veya bir yer bu civarda var mı?

Andres cevap verdi:

— Sizi yollayabileceğimiz bir yer veya misafirhane yok; fakat yaralarınızı tedavi edebilecek ve sizi bu gece yatıracak kolaylıklar ranço'larımızda eksik değildir bizimle gelin; çingene isek de iyilikseverlikte çingene görünmeyiz.

Adam:

— Tanrı sizden razı olsun, cevabını verdi. Beni istediğiniz yere götürün; çünkü bu bacağımanın acısı beni çok rahatsız ediyor.

Andres ve iyiliksever bir çingene (şeytanlar arasında birbirinden kötü olanlar bulunmakla beraber fena birçok insanlar arasında da iyi olana tesadüf edilir) adamın yanına gelerek ikisi birlikte onu taşıdılar. Gece ay ışığıyla aydınlanıyordu, öyle ki, adamın sevimli yüzlü ve yakışıklı bir delikanlı olduğunu görebildiler. Hep beyaz bezden bir elbise giymişti; üzerinde tersine çevrilmiş omuzlarından sarkan ve göğsü üstüne bağlanan bezden gömlek veya hırka gibi bir şey vardı. Andres'in kulübesine veya çadırına vardılar. Hemen bir ışık yaktılar. Bu aralık Preciosa'nın büyükannesi, haber aldığı yaralıya bakmak üzere içeri girdi. Köpeklerden birkaç kıl aldı, onları zeytinyağında kaynattı ve sol bacadaki iki ısırık yerini evvelâ şarapla yıkadıktan sonra kılları zeytinyağıyla beraber onların üzerine koydu, üzerlerine de biraz yeşil ve çiğnenmiş deniz gülü koydu. Temiz sargılarla yaraları iyice bağladı, yaraların üzerine bir dua okuyarak yaralıya:

— Uyuyun, dostum; Tanrının inayetiyle hiçbir şey kalmaz, dedi.

Yaralı tedavi edilirken Preciosa orada duruyor, ona dikkatle bakıyordu; yaralı da Preciosa'ya bakıyordu, öyle ki, delikanlının Preciosa'ya dikkatle bakması Andres'in gözünden kaçmadı; fakat bunu Preciosa'nın gözleri çeken üstün güzelliğine verdi. Neticede, yaralı delikanlının yarası sarıldıktan sonra kuru ottan yapılmış bir minder üzerine bıraktılar ve ona şimdilik, yolculuğu ve başka herhangi bir şey hakkında sorgu sormak istemediler.

Yaralıdan henüz uzaklaşmış idiler ki Preciosa Andres'i bir kenara çekerek şöyle dedi:

— Senin evinde arkadaşlarımla dans ederken benden düşen ve, sandığıma göre, sana fena dakikalar geçirten bir kâğıdı hatırlıyor musun Andres?

Andres:

— Evet, hatırlıyorum, dedi. Seni öven bir "sone" idi, fena da değildi.

Preciosa cevaben:

— O halde bilmelisin ki, Andres, o sone'yi yazan kulübede bıraktığımız köpeklerin ısırıldığı delikanlıdır. Bu hususta hiçbir suretle aldanmıyorum, çünkü Madrid'de benimle iki üç defa konuştu, bana çok güzel bir romans da verdi. Orada, zannıma kalırsa, "paje" vazifesini görüyordu. Hem adı pajelerden değil, prenslerden birinin gözde pajelerinden biriydi; gerçekten sana diyorum ki bu çocuk gerçekten çok ağırbaşlı, çok muhakemeli ve olağanüstü namusludur ve buraya gelişinden ve böyle bir kıyafette oluşundan ne düşüneceğimi bilmiyorum.

Andres cevap vererek:

— Ne düşünebilirsin, Preciosa? Beni çingene yaptıran aynı kuvvet onu da değirmenci kıyafetine sokarak seni aramaya sevk etmiştir. Ah Preciosa, Preciosa! Birden fazla tutsağa sahip olmaktan övünmek istediğin nasıl yavaş yavaş meydana çıkıyor. Eğer bu böyle ise ilkönce beni, sonra bunu öldür ve — güzelliğinin dememek için — aldatmanın mihrabı üzerinde ikimizi birden kurban etmeye kalkışma.

Preciosa:

— Tanrı saklasın, dedi. Fakat Andres; kıskançlığın sert kılıcının ruhuna bu kadar kolaylıkla saplandığına bakılırsa senin çok yumuşak olduğuna, ümitlerini ve bana olan inancını ince bir kıl ile bağlı bulundurduğuna hükmetmek icap eder. Söyle Andres: eğer bunda bir yapmacık veya herhangi bir aldatma olaydı ben susmaz mıydım, bu delikanlının kim olduğunu saklayamaz mıydım? Ben, sana,

iyiliğimi ve iyi niyetimi şüpheye düşürmek fırsatını verecek kadar ahmak mıyım? Başın için sus Andres, ve senin çekinmen gereken bu kimseden nereye gittiğini ve ne için geldiğini yarın sabah anlamaya çalış. Onun söylediğim kimse olduğu hakkındaki şüphemde ne kadar yanılmıyorsam senin şüphenin de aldanmış olması pek mümkündür. Daha fazla memnun olman için de, mademki seni memnun edecek dereceye vardım, bu delikanlıyı, ne suretle ve ne maksatla gelmiş olursa olsun derhal gönder ve gitmesini temin et. Kabilemiz içinde sana herkes itaat ettiği için, sen istemedikten sonra o delikanlıya rançosunda yer verecek kimse bulunmayacaktır; eğer bu böyle olmazsa, ben ranço'mdan çıkmamaya, ne onun gözüne, ne de beni görmelerini istemediğin kimselerin gözüne görünmemeye söz veririm. Bak, Andres, seni kıskanç görmek gücüme gitmiyor, fakat seni akılsız görürsem çok müteessir olurum.

Andres:

— Kıskançlığın acı ve sert şüphesinin nereye vardığını ve neler çektirdiğini anlatmak için sen beni deli görmedikçe, Preciosa, herhangi başka bir tezahür ya az olacak veya hiç olmayacaktır. Bütün bununla beraber bana ne emredersen onu yapacağım ve mümkünse, bu senyor paje-şairin istediğinin ne olduğunu, nereye gittiğini ve ne aradığını öğreneceğim. Boş bulunup göstereceği bir ipucundan beni içine düşürmek istediğinden korktuğum tuzağı belki meydana çıkarmak imkânını elde ederim.

Preciosa:

— Kıskançlık, hâdiseleri oldukları gibi görmek için anlama kudretini, zannıma göre, hiçbir vakit serbest bırakmaz, dedi; kıskançlar daima, küçük şeyleri büyük, cüceleri dev ve şüpheleri hakikat yapan bir dürbünle ortalığa bakarlar. Senin başın ve benim başım için Andres, gerek bu meselede gerek ikimizi ilgilendiren her işte ihtiyat ve basiretle hareket et.

Böyle yaparsan bana namuskârlık, iffet ve son derecede doğruluk mükâfatını vermen lâzım geleceğinden eminim.

Bunun üzerine Preciosa, Andres'ten ayrıldı. Erkek, ruhu çalkantı içinde ve birbirine zıt binlerce hayalle dolu olarak, yaralının itirafını elde etmek için sabah olmasını bekledi. Paje'nin oraya ancak Preciosa'nın güzelliğinin vurgunu olarak gelmiş olmasından başka hiçbir şeye inanamıyordu. Çünkü hırsız olan kimse, herkesin kendisi gibi olduğunu düşünür, öbür taraftan, Preciosa'nın ona vermiş olduğu memnurluk o kadar kuvvetli görünüyordu ki, kendisini, emin olarak yaşamaya ve bütün saadetini onun elleri içine bırakmaya mecbur kılıyordu.

Gün doğunca hastayı ziyaret etti. Adının ne olduğunu, nereye gittiğini, nasıl olup da bu kadar geç vakitte ve yolundan bu kadar ayrılarak seyahat ettiğini sordu; tabîî bunu yapmadan evvel nasıl olduğunu, ısırıkların acı verip vermediklerini sordu.

Buna karşılık delikanlı, yola koyulabilecek kadar iyi olduğunu, acı duymadığını söyledi.

Adını ve nereye gittiğini söylemeye gelince, Alonso Hurtado adını taşıdığından, bir iş için "Nuestra Senyora de la Peña de Francia'ya"⁵⁸ gittiğinden, çabuk varmak için geceleyin de yolculuk ettiğinden, dün gece yolunu kaybettiğinden ve kazara çadırlı kamplarına düştüğünden ve burasını koruyan köpeklerin kendisini bu hale soktuklarından başka bir şey söylemedi.

Bu beyanat Andres'e doğru değil, bilâkis çok uydurma göründü, şüpheleri yeniden ruhunu tirmalamaya başladığından, ona şunları söyledi:

— Bana bakın kardeş; ben hâkim olsaydım ve siz de herhangi bir suç için benim kaza salâhiyetim içine düşseydiniz ve bu yüzden size sormuş olduğum sorguların yapılması lâzım gelseydi, vermiş olduğunuz cevaplardan dolayı beni ipleri sıkmaya⁵⁹ mecbur ederdiniz. Ben kim olduğunuzu, isminizi

ve nereye gittiğinizi bilmek istemiyorum; ancak size haber vereyim ki bu seyahatiniz esnasında yalan söylemek işinize geliyorsa, hakikate daha çok yaklaşacak surette yalan söyleyin. "Penya de Francia"ya gittiğinizi söylüyorsunuz, fakat orasını şimdi bulunduğumuz yerden otuz fersahtan fazla bir mesafe ile arkada ve sağ tarafta bırakıyorsunuz; çabuk varmak için gece yürüyorsunuz, yolları değil, patikaları bile olmayan ormanlara, meşe korularına girmek için, yolunuzdan dışarı çıkıyorsunuz. Dostum, kalkın, yalan söylemeyi öğrenin ve selâmetle gidin: size verdiğim bu iyi öğüt için bana bir hakikat söylemeyecek misiniz? Mademki yalan söylemesini bu kadar fena beceriyorsunuz o halde hakikati söyleyiverin. Korte'de birkaç kere görmüş olduğum, yarı paje yarı kabalyero ve büyük şair şöhretini haiz olan ve son günlerde Madrid'de bulunup hayret verici bir güzelliği olduğu söylenen bir çingene kızına bir romans ve bir sone yazan zat acaba siz misiniz? Bana söyleyin; size çingene kabalyero'su şerefine söz veriyorum ki sırrı size uygun düşecek surette muhafaza edeceğim. Sizin söylediğim kimse olduğunuz hakkındaki hakikati benden saklamak hiçbir şeye yaramaz. Çünkü burada gördüğüm yüz Madrid'de görmüş olduğum yüzdür. Hiç şüphesiz; zekânızın büyük şöhreti size birçok defalar, nadir ve meşhur bir adama bakıldığı gibi bakmamı gerektirmiştir. Şimdiki kıyafetiniz o zamanki kıyafetinizden farklı olmakla beraber yüzünüz hafızamda kalmış olduğundan sizi tanıdım. Telâş etmeyin; kendinize cesaret verin. Bir hırsızlar yatağına değil, fakat sizi herkese karşı müdafaa edebilecek bir sığınağa geldiğinizi düşününüz. Bakın; ben bir şey düşünüyorum ve düşündüğüm gibiyse, bana rasgelmekle iyi talihinize tesadüf etmiş oluyorsunuz; düşündüğüm şudur: kendisi için beyitler yaptığınız şu güzel çingenecik Preciosa'ya âşık olarak onu aramaya geldiniz. Ben bundan dolayı size daha az değil, fakat daha çok saygı göstereceğim. Çingene olmakla beraber tecrübe bana, aşkın kadir kudretinin nereye kadar uzandığını ve kendi kazası ve emri altına aldığı kimselere ne istihaleler geçirttiğini göstermiştir. Bu böyle ise ki şüphesiz böyle olduğunu zannediyorum, işte çingenecik buradadır.

Isırılmış genç:

— Evet buradadır, bu gece onu gördüm, dedi. — Bu söz üzerine Andres, şüphelerinin kuvvetlendiğini görerek, ölü gibi kaldı. — Bu gece onu gördüm; bununla beraber kim olduğumu kendisine söylemeye cesaret edemedim, çünkü işime gelmiyordu, dedi.

Andres:

— O halde siz söylediğim şairsiniz, dedi.

Genç adam:

— Evet, oyum, dedi. Bunu ne inkâr edebilirim, ne de inkâr etmek isterim: ormanlarda sadakatin ve dağlarda iyi kabulün var olduğu doğru ise, mahvolduğumu zannettiğim yerde selâmete çıkmam mümkündür.

Andres:

— Şüphesiz ki vardır, dedi. Biz çingeneler arasında da dünyanın en büyük sırrı muhafaza edilir. Bu itimatla, senyor, bana kalbinizdekini dökebilirsiniz, benim kalbimde de, hiç ikiyüzlülük olmadan, gördüğünüzü bulacaksınız. Çingene kız benim akrabamdır, kendisini ne yapmak istersem o, ona tâbidir: onu karınız olarak almak istiyorsanız, ben ve bütün akrabaları bundan memnun kalırız; dostunuz olmasını istiyorsanız, paranız olmak şartıyla, size karşı hiçbir suretle nazlanmayız, çünkü para hırsı ranço'larımızdan hiçbir vakit çıkmaz.

Delikanlı:

— Param var, dedi. Belime sarılı taşıdığım bu gömleğin kolları içinde dört yüz altın eskudo var.

Bu kadar para taşımakla sevgilisini fethetmek veya satın almaktan başka gayesi olmadığını gören Andres için bu, öldürücü başka bir darbe oldu. Şaşkın bir dille:

— İyi bir paradır bu, dedi. Sizin kim olduğunuzu meydana çıkarmaktan ve işe el koymaktan başka bir şey kalmıyor; ancak hiç de aptal olmayan kızın sizin olması ne derece işine gelir, burası onun bileceği şeydir.

Bu sırada öteki delikanlı:

— Oh, dostum! dedi. Bilmenizi isterim ki bana kıyafet değiştirtmiş olan kuvvet, sizin dediğiniz gibi, ne aşk kuvveti, ne de Preciosa için duyduğum arzudur.

Akrabanızın güzelliğinin görmüş olduklarımın hepsine üstün olduğunu itiraf etmekle beraber Madrid'de en güzel çingene kadınlar kadar ve onlardan daha iyi gönüller çalmasını ve ruhtar sarmasını bilen güzel kadınlar yok değildir. Beni bu kıyafette bulunduran, yaya yürüten ve köpekler tarafından ısırılmış durumda tutan şey aşk değil, fakat felâketimdir.

Delikanlı bu sözleri söyledikçe Andres, kendisinin tahayyül ettiğinden başka bir hedefe doğru yürüdüklerini görerek, kendine gelmeye başlamıştı ve içinde bulunduğu karışıklıktan çıkmayı arzu ettiğinden karşısındakine, kim olduğunu açığa vurabileceği güvenini kuvvetlendirmeye çalıştı.

Delikanlı sözüne şu suretle devam etti:

— Ben Madrid'de bir asilzadenin evinde bulunuyordum. Ona efendim gibi değil, fakat bir akrabam sıfatıyla hizmet ediyordum. Asilzadenin yegâne vârisi bir oğlu vardı ki bu, gerek kendisiyle akraba olmamızdan, gerek aynı yaşta ve durumda bulunmamızdan dolayı bana büyük bir teklifsizlik ve dostlukla muamele ediyordu. Günün birinde kabalyero, asilzade bir kıza âşık oldu. İsteği, kendisini daha yüksek durumlu bir kızla evlendirmeyi dileyen ana ve babasının isteğine iyi bir oğul sıfatıyla tâbi olmasaydı, kızı kendi karısı yapmaktan büyük saadet duyacaktı. Bütün buna rağmen, genç delikanlı, arzularını dilleriyle açığa vurabilecek bütün gözlerden gizli olarak, genç kıza kur yapıyordu; yalnız benim gözlerim delikanlımın niyet ve tasavvurlarına şahitti.

Şimdi size anlatacağım vaka için talihsizliğin seçmiş olması icap eden bir gece ikimiz, adı geçen senyoranın kapısından ve sokağından geçerken, uzun boylu görünen iki kişinin orada arkalarını kapıya vermiş olarak durduklarını gördük. Akrabam onları tanımak istedi ve kendilerine doğru yürümeye başlamıştı ki bunlar büyük bir çeviklikle ellerini kılıçlarına ve iki kalkana götürdüler, bize doğru geldiler. Biz de aynı şeyi yaptık ve eşit silâhlarla mücadeleye koyulduk. Çatışma az sürdü, çünkü iki rakibimizin hayattı çok sürmedi. Akrabamın kıskançlığının rehberlik ettiği iki kılıç darbesi ve benim müdafaam — garip ve pek az defalar görülmüş bir hal — onların mahvına sebep oldu. İstemediğimiz kavgadan muzaffer çıkan; bizler eve döndük ve gizlice, alabildiğimiz bütün parayı alarak San Jeromino'ya⁶⁰ kaçtık, orada hâdisenin; meydana çıkması ve katillerin kim oldukları etrafındaki ihtimallerin yürütülmesi gününü bekledik. Bizden hiçbir iz olmadığını öğrendik. Tedbirli rahipler bize eve dönmemizi ve yokluğumuzla aleyhimizde hiçbir şüphe uyandırmamamızı nasihat ettiler. Bu öğütlerini tutmaya karar vermiştik ki başkent belediye reislerinin⁶¹ kızın anasını babasını ve kendisini evlerinde tevkif ettiklerini; ifadesini aldıkları hizmetçiler arasında, senyoranın kadın hizmetçilerinden birinin hanımının penceresi altından benim akrabamın gece gündüz nasıl geçtiğini söylediğini; bunun üzerine bizi aramaya geldiklerini, fakat bizi bulacakları yerde kaçtığımızın birçok izlerine rastlamaları sonunda bütün Korte'de o iki kabalyero'nun — öldürülenler kabalyero, hem de en önemlilerinden idiler — katillerinin bizim olduğumuzun anlaşıldığını haber verdiler. Manastırda on beş gün saklı kaldıktan sonra akrabam kontun ve rahiplerin öğüdü üzerine, arkadaşım rahip kıyafetine

girdi ve başka bir rahiple İtalya'ya, oradan da, işin ne şekil alacağı anlaşılincaya kadar, Flandres'a geçmek üzere Aragon'a gitti. Ben ise bahtımızın aynı hezimetten geçmemesi için kaderlerimizi bölmek ve ayırmak istedim; arkadaşımın yolundan ayrı bir yol tuttum ve rahip çömezi elbisesiyle, yaya olarak, başka bir rahiple beraber yola çıktık. O beni Talavera'da bıraktı. Oradan buraya kadar yalnız olarak ve yolun dışından geldim. Bu gece bu meşelik içine vardığım zaman başıma gördüğünüz şey geldi. "Penya de Francia" yolundan bahsetmiş olmam, sorulan şeye bir cevap vermek içindi; hakikatte ise Penya de Francia'nın, Salamanka'nın daha yukarısında bulunduğunu bilmekten başka, hangi tarafa düştüğünü bilmem.

Andres:

— Evet öyledir, cevabını verdi. Onu sağ kolda buradan aşağı yukarı yirmi fersah ötede bıraktınız. Oraya gidiyor idiyeniz aldığımız yolun ne kadar doğru olduğunu görüyorsunuz ya...

Delikanlı cevap verdi:

— Benim gitmeyi düşündüğüm yer Sevilla (Sevilya) dır. Orada, akrabam kontun yakın dostu olan Ceneviz'li bir kabalyero tanıyorum. Cenova'ya büyük miktarda gümüş sevkiyatı yapar. Gümüşü nakledenlerle beraber, onlardan biriymişim gibi, beni de göndermesini istemek niyetindeyim. Bu hile sayesinde emniyette Cartagena (Kartahena) ya, oradan da İtalya'ya gedebileceğim. Çünkü bu gümüşü yüklemek üzere pek yakında iki galera⁶² (kadırğa) gelmek üzeredir.

İşte, iyi dostum, benim hikâyem; bunun bulanık aşk işlerinden ziyade sırf bir felâketten doğduğunu söyleyebilip söyleyemediğime siz hükmedin. Bununla beraber bu çingene senyorlar beni beraberlerinde Sevilya'ya kadar — şayet oraya gidiyorlarsa — götürmek isterlerse bunun bedelini çok iyi öderim; onların yanında daha emin ve korkusuz gideceğimi anlıyorum.

Andres:

— Evet, beraberlerinde götürecekler, dedi. Bizim kabilemizle olmazsa, çünkü Endülüs'e gidilip gidilmeyeceğini henüz bilmiyorum, iki güne kadar tesadüf edeceğimizi zannettiğim başka bir çingene kafilesiyle giderseniz, üstünüzdeki paradan onlara bir miktarını vermekle de daha büyük imkânsızlıkları kolaylaştırmış olursunuz.

Andres yaralıdan ayrılıp çingenelerin yanına geldi, onlara, delikanlının kendisine söylediklerini, iyi bir ücret ve mükâfat karşılığında kendilerinden ne istediğini anlattı. Herkes delikanlının kabilede kalması fikrini bildirdi. Yalnız Preciosa aksi mütalâada bulundu; büyükanne de Sevilya'da çok iyi tanınmış olan Triguillos adındaki bir takkeciye birkaç sene evvel oynamış olduğu bir oyundan dolayı bu şehrin civarına gidemeyeceğini söyledi.

İhtiyar çingene kadın takkeciyi, boğazına kadar, su dolu bir fiçıya çırılçıplak sokturmuş, başına servi dallarından bir çelenk geçirtmiş. Evinin bir yanında bulunduğu inandırdığı büyük bir hazineyi kazıp çıkarması için saat geceyarısını çalınca fiçidan çıkmasını söylemiş. İhtiyar kadının anlattığına göre, saf takkeci sabah duası çanının çalındığını duyunca, fırsatı kaçırmamak için, fiçidan o kadar acele ile çıkmak istemiş ki, fiçıyla beraber yere yuvarlanmış. Düşmesi ve çırpınması arasında etlerini acıtmış, su etrafa yayılmış, kendisi de suda yüzerek "boğuluyorum!" diye bağırılmaya başlamış. Karısı ve komşuları ellerinde ışıklarla koşuşmuşlar ve onu soluyarak, karnını yere sürterek, kollarını ve bacaklarını büyük bir hızla oynatarak yüzme hareketleri yaparken bulmuşlar. Aynı zamanda yüksek sesle: "İmdat, senyorlar, boğuluyorum!" diye avaz avaz bağırıyormuş. O kadar korkmuştu ki gerçekten boğulduğunu sanmıştı. Onu kolundan yakalayıp tehlikeden kurtardılar. Adamcağız kendine geldi ve çingene kadının oyununu anlattı.

Bütün bunlara ve herkesin ona bunun benim bir oyunum olduğunu söylemesine rağmen evinde işaret edilen yeri bir adam boyundan fazla kazdı. Bir komşusu, kendi evinin temellerine dayanmaya başladığı için mâni olmasaydı da onu istediği kadar kazmakta kendi haline bıraksalardı iki evi de çökertecekti.

Vaka bütün şehirde duyuldu. Çocuklara varıncaya kadar onu parmakla gösteriyorlar, safdilliğini ve benim oyunumu anlatıyorlardı.

İhtiyar çingene kadın bunu anlattı ve Sevilya'ya gitmemek için bahane etti.

Delikanlının üzerinde çok para taşıdığını Andres kabalyerodan öğrenmiş olan çingeneler onu kolaylıkla yanlarına kabul ve istediği zamana kadar kendisini yanlarında muhafaza etmeyi ve saklamayı teklif ettiler.

Yollarını sola kırmaya ve böylece Mança eyaletine, Murcia krallığına girmeye karar verdiler. Delikanlıyı çağırdılar, onun için ne yapmaya karar verdiklerini anlattılar. Delikanlı teşekkür etti ve aralarında paylaşmaları için onlara yüz altın eskudo verdi. Bu hediye ile çingeneler samur kürkten daha yumuşak bir hale geldiler. Yalnız Preciosa, Don Sanço'nun — delikanlı adının bu olduğunu söyledi, fakat çingeneler bunu Klemente adına çevirdiler ve ondan sonra da kendisini bu adla çağırdılar — kalmasından memnun değildi. Andres'in de biraz canı sıkılmıştı ve Klemente'nin kalmasından pek memnun görünmüyordu. İlk tasavvurlarından pek esaslı olmayan sebeplerle vazgeçtiğini zannediyordu. Fakat Klemente, sanki Andres'in düşündüğünü okuyormuş gibi, Murcia krallığına gitmekten, Kartahena'ya yakın bulunduğu için, sevinç duyduğunu ve oraya kadırgalar gelirse — kendisi bunların gelmeleri gerektiğini düşünüyordu — İtalya'ya kolaylıkla geçebileceğini söyledi.

Sonunda, Klemente'yi daha çok göz önünde bulundurmak, yaptıklarını görmek ve keşfedebilmek maksadıyla Andres, Klemente'nin kendi arkadaşı olmasını istedi. Klemente bu dostluğu kendisine yapılan büyük bir lütufkârlık saydı.

Daima beraber gidiyorlardı; çok para harcıyorlar, etrafa eskudolar yağdırıyorlar ve çingenelerin herhangi birisinden daha iyi koşuyorlar, atlıyorlar, dans ediyorlar ve demir atıyorlardı. Çingene kadınlar tarafından oldukça seviliyorlar, çingene erkeklerden son derece saygı görüyorlardı.

O esnada Ehtremadura'dan ayrılarak Mança eyaletine girdiler ve yavaş yavaş Murcia krallığına doğru yürüdüler. Geçtikleri bütün köy ve kasabalarda "pelota", eskrim, koşu, atlama, cirit atma müsabakaları ve başka kuvvet, maharet ve çeviklik müsabakaları vardı. Yukarda yalnız Andres için söylendiği üzere, bütün bu yarışlardan Andres ve Klemente galip çıkıyorlardı. Bir buçuk aydan fazla süren bütün bu müddet zarfında Klemente Preciosa ile ne konuşmak fırsatını buldu, ne de böyle bir fırsat kolladı. Ancak, Andres'in Preciosa ile beraber bulunduğu bir gün Klemente lâkırdıya karıştı; çünkü onu çağırılmışlardı, Preciosa kendisine şöyle dedi:

— Aramıza geldiğin zaman bir bakışta seni tanıdım, Klemente, ve Madrid'de bana verdiğin mısralar aklıma geldi; fakat bizim çadırlarımıza ne maksatla geldiğini bilmediğim için hiçbir şey söylemek istemedim. Felâketini öğrenince müteessir oldum, fakat dünyada Andres'lere değişen Don Huan'lar olduğu gibi, başka adlara çevrilen Don Sanço'lar da olduğunu düşünerek heyecan içinde bulunan kalbim müsterih oldu. Seninle böyle konuşuyorum, çünkü Andres, kim, ne maksatla çingene olduğu hakkında sana izah verdiğini bana söyledi — hakikat de böyleydi: Andres fikir alışverişinde bulunabilmek için Klemente'ye bütün başından geçeni anlatmıştı. — Seni tanımış olmamın sana az faydalı olduğunu zannetme; burada bana karşı doyulan saygı ve senin için söylediklerim senin aramıza, alınmanı kolaylaştırdı; aramızda sana, isteyeceğin bütün iyilikleri vermesini Tanrıdan

dilerim. Bu iyi dileğime karşılık senden şunu isterim: Andres'in vermiş bulunduğu kararın kötü olduğunu söyleyerek onu alçaltmayacak ve bu halinde ısrar etmenin ona yakışmadığını söylemeyeceksin. Onun isteğinin benimkinin kilitleri altında olduğunu sanmakla beraber pişmanlık alâmetleri görürsen — bu alâmetler küçük de olsa — gösterdiğini görmekten müteessir olurum.

Buna Klemente, cevap verdi:

— Biricik Preciosa, zannetme ki Don Huan kim olduğunu söz olsun diye bana söylemiştir. Onu ilkönce ben tanıdım, ve kararlarını gözlerinden okudum; kim olduğunu ilk önce ona ben söyledim, ve senin şimdi işaret ettiğin gibi onun isteğinin hapiste olduğunu da önceden keşfettim; o, bana gösterilmesi doğru olan itimadı göstererek, benim sırrımı kendi sırrı yaptı; onun kararını ve intihabını beğenip beğenmediğime de kendisi şahittir. Ey Preciosa, ben güzellik kuvvetlerinin nereye kadar uzandıklarını bilmeyecek kadar kısa akıllı değilim; en büyük güzellik hudutlarını aşan güzelliğin — bu kadar zorlu sebeplerle yapılan şeylere hata demek doğru ise — en büyük hataları affettirmeye kâfidir. Benim lehimde söylediklerinden dolayı sana teşekkür ederim, senyora; ben bunu sana, bu âşıkane entrikaların mesut bir sona ermelerini ve senin Andres'ten, Andres'in de Preciosa'sından ana ve babasının rızası ve hoşnutluğuyla — zevk almanızı ve bu güzel birleşmeden iyi niyetli tabiatın verebildiği en güzel filizleri dünyada görebilmemizi dilemek suretiyle ödediğimi zannediyorum. Benim dileğim budur, Preciosa; senin Andres'ine her zaman diyeceğim şey de bu olacaktır; yoksa, onu, tam yerince olan düşüncelerinden vazgeçirecek başka bir şey değil...

Bu sözleri Klemente öyle bir muhabbetle söylemişti ki bunları bir sevdalı gibi mi, yoksa nezaketen mi söylediği hakkında Andres tereddüt ve şüpheye düşmüştü. Cehennemi kıskançlık hastalığı o kadar naziktir ki sanki güneşin zerrelere yapışıp kalır ve sevgiliye dokunan her şeyden âşık üzülür ve ümitsizliğe düşer. Ancak, bütün bunlara rağmen Andres kıskançlığının esassız olduğunu gördü. Bunda kendi talihinden ziyade Preciosa'nın iyiliğine güveniyordu. Çünkü âşıklar arzu ettiklerine kavuşamadıkları müddetçe kendilerini daima bedbaht sayarlar. Nihayet, Andres ile Klemente arkadaş ve büyük dost idiler. Klemente'nin iyi niyeti, Preciosa'nın akıllılığı ve basireti Andres'i temin ediyordu. Preciosa ise Andres'in kıskançlığına hiçbir vesile vermiyordu.

Klemente, Preciosa'ya vermiş olduğu şiirlerde de göstermiş olduğu üzere, bir şair ruhuna sahipti; Andres de biraz şiirden anlıyordu. İkisi de musikiyi seviyorlardı.

Çingenelerin çadırları Murcia'dan dört fersah ötedeki bir vadide kurulmuş bulunuyordu. Bir gece, vakit geçirmek üzere, Andres bir mantar ağacının, Klemente de bir meşe ağacının dibinde oturmuştu, her ikisinde de birer kitara vardı; gecenin sessizliğinin davetiyle, Andres'le Klemente karşılıklı, şu beyitleri okudular.

Andres

*Bu soğuk gecenin,
gökyüzünü güzel ışıklarla, süsleyerek
gün ile yarıştığı
yıldızlı örtüye bak Klemente;
ilâhî istidadın ulaşabiliyorsa
bu benzeyişe,
bu kadar güzel bir yüz
tasavvur et.*

Klemente

*Bu kadar güzelliğin
ve kıymetli iffetin
en büyük iyilikle
birleştiği yüzü:
ilâhî, yüksek, nadir, vakarlı
ve garip olmayan
insani hiçbir deha
edemez meth-ü sena.*

Andres

*Yüksek, nadir, vakarlı, garip
ve hiç kullanılmamış bir üslûpla
dünyada tatlı ve eşsiz bir yoldan
gökyüzüne yükselen
adını — ah, Çingene kız! —
isterim ki şöhret:
korku, dehşet ve hayret saçarak
semanın sekizinci katına kadar eriştirsin.*

Klemente

*Güzel ve doğru olur
semanın sekizinci katına dek erişmesi,
adının sesi göklerde duyulunca
oralara zevk versin;
tatlı adın
yeryüzüne aksedince
kulaklarda musiki,
ruhlarda sükûnet, duygularda şan olsun.*

Andres

*Ruhlarda sükûnet, duygularda şan duyulur
bu füsunlu kadın,
şarkı söylediği zaman
büyüler ve uyutur en akıllı erkekleri;
benim Preciosam öyledir ki
güzel olmak en azdır özendiği.
O, bana tatlı armağandır,
zarafetin tacı, şetaretin şerefidir.*

Klemente

Zarafetin tacı, Şetaretin Őerefisin

güzel çingene kız,

sabahın serinliği,

yanan yazın tatlı rüzgârısın;

bir Őuasın ki onunla kör aşk

çevirir ateşe en soğuk gönlü;

öyle bir kuvvetsin ki sen

rehavetle öldürürsün ve verirsin zevki.

İkisinin sesini dinlemiş olan Preciosa'nın sesi arkadan duyulmamış olsaydı, ne hür adam, ne de tutsak beyitlerini bu kadarla bitireceğe benzemiyordu. Onu işitmek kendilerini durdurdu. Hiç kıpırdamaksızın, hayret verici bir dikkatle dinlediler. Preciosa (okuduğu beyitleri irticalen mi söylüyordu, yoksa onları bir zamanlar kendisi için mi yazmışlardı, bilmiyorum) son derecede bir letafetle ve sanki onlara bir cevap vermek için yapılmışlarmış gibi, aşğıdaki beyitleri okudu:

— Aşkımı beslediğim

bu âşıkane macerada,

güzellikten çok iffeti

daha büyük baht sayarım.

Nebatın en mütevazı

tutunca yüz yükselmeye,

zarafeti, tabiatı

çeker onu gökyüzüne.

Bu alçakgönüllü benliğimin

olunca iffet minesini,

iyi dilek eksik olmaz,

fazla gelen servet olmaz.

Beni sevmemek saymamak

yaratmaz bende bir acı,

çünkü düşünürüm kendim

iyi talihimi yaratmayı.

Gönlüm istediğini yapsın,

doğru yol bana açık olsun;

sonra yapsın, karar versin

gökyüzü istediğini.

Güzelliğin bilmiyorum,

yükseklere özenecek

kadar beni mağrur yapacak

bir imtiyazı var mıdır

Ruhlar müsavi iseler,

bir işçininki de

*yararlığı bakımından
şahane olanlarla eşittir.
Benim ruhumdan duyduklarım
rütbemin yüksek olduğudur,
çünkü bir tahtta oturmaz
aşk ile kralın haşmeti.*

Burada Preciosa şarkısını kesti; Andres ve Klemente onu karşılamaya kalktılar. Üçü arasında geçen muhakemeli konuşmada Preciosa kendi sözleriyle kibarlığını, namuskârlığını ve akıllılığını gösterdi; öyle ki Andres'in kararı Klemente'nin indinde bir özür buldu; çünkü o zamana kadar, onun atılğan kararını akıllılığından çok gençliğine hamlederek, böyle bir özür bulmamıştı.

O sabah çadırlar kaldırılarak Murcia eyaleti içinde, bu eyaletin merkezi olan aynı addaki şehirden üç fersah mesafede bulunan başka bir yere kuruldu. Burada Andres'in başına gelen bir felâket az kalsın onun hayatına mal oluyordu; şöyle ki: o yerde, âdetleri üzere, kefalet olarak bazı gümüş vazolar ve eşya verdikten sonra Preciosa, büyükannesi, Kristina, iki çingene kız, Klemente ve Andres'le beraber zengin bir dul kadının misafirhanesine indiler. Bu kadının on altı veya on sekiz yaşında, güzelden ziyade oynak olan, Huana Karduça isimli bir kızı vardı. Bu kız çingene kadınların ve erkeklerin oynadığını görünce, şeytana uyarak, Andres'e o kadar şiddetle âşık oldu ki bunu kendisine söylemeye ve o razı olursa bütün akrabalarının hoşuna gitmeyeceğine bakmayarak onunla evlenmeye karar verdi; böylece, onunla konuşmak fırsatını tasarlayarak Andres'i, iki eşek istemek için girdiği avluda buldu. Ona yaklaştı, görmesinler diye çabuk çabuk şunları söyledi:

— Andres — ismini öğrenmiş bulunuyordu — ben genç kızım ve zenginim; annemin benden başka çocuğu yoktur, bu misafirhane onundur, bundan başka birçok bağları, iki de evi vardır. Sen hoşuma gittin: beni karı olarak almak istersen karar senindir. Bana çabuk cevap ver, akıllı isen kal, nasıl bir hayat süreceğimizi göreceksin...

Andres, Karduça'nın bu teklifinden hayrette kaldı, ona, istediği çabuklukla cevap verdi:

— Hanım kız, ben evlenmek için sözlü bulunuyorum, hem biz çingeneler ancak çingene kadınlarla evleniriz. Bana yapmak istediğiniz ve benim lâıyk olmadığım lütuftan dolayı Tanrı sizi bağışlasın.

Andres'in bu sert cevabı üzerine Karduça az kaldı ölü olarak yere seriliyordu; avluya başka çingene kadınların girdiğini görmeseydi ona cevap verecekti. Oradan mahcup ve bitkin bir halde çıktı. Elinden gelseydi memnunlukla intikam alacaktı. Akıllı Andres, şeytanın verdiği bu fırsattan, araya mesafe koyarak, uzaklaşmaya karar verdi. Evlilik bağları olmadan da bütün iradesini kendisine teslim hazır olduğunu kızın gözlerinde okumuştı. Böylece, bu düello yerinde kızla yalnız kalmak istemediğinden oradan hemen o gece hareket etmelerini bütün çingenelerden istedi. Kendisine daima itaat eden çingeneler derhal harekete geçerek, o gece kefalet akçelerini de geri aldıktan sonra, oradan uzaklaştılar.

Andres'in gitmesiyle ruhunun yarısının da gittiğini ve arzularının yerine getirilmesi için zaman kalmadığını gören Karduça, iyilikle kalmasını elde edemediği Andres'in zorla kalmasını tasarladı. Fena niyetinin kendisine öğrettiği hile, maharet ve gizlilik ile Andres'e ait olduğunu bildiği eşya arasına kıymetli mercanlar, iki gümüş kupa ve başka ziynetler soktu. Onlar misafirhaneden hemen çıkmıştı ki Karduça, bu çingenelerin ziynetlerini çalıp götürdüklerini söyleyerek, bağırmaya başladı. Bu bağırımlar üzerine kasabanın zaptiyeleri ve bütün halkı koştu. Çingeneler durdular. Hiçbir şey çalmadıklarına yemin ediyorlar, kabileye ait bütün çuvalları ve denkleri açıp göstermeye

razi olduklarını söylüyorlardı. Bundan ihtiyar kadın telâşa düştü; büyük bir ihtimam ve sır ile sakladığı Preciosa'nın bazı ziynetleriyle Andres'in elbiselerinin muayene neticesinde meydana çıkmasından korkuyordu.

Fakat Karduça işin kisasına gitti. Muayene edilen ikinci heybeden sonra, çok iyi dans eden o çingenenin heybesinin hangisi olduğunu sordu. Onu iki defa odasına girdiğini gördüğünü, eşyayı onun götürmüş olmasının mümkün bulunduğunu söyledi. Bunları kendisi için söylediğini anlayan Andres, gülerek şöyle cevap verdi:

— Hanım kız, işte bu eşyam, bu da eşeğimdir: eksiklerinizi bunda veya onda bulursanız, kanunun hırsızlara verdiği cezayı görmekten başka size onların bedelinin yedi mislini ödemeye de hazırım.

Adliye memurları hemen eşek üstündeki eşyanın muayenesine koyuldular, biraz sonra da çalınan şeyleri meydana çıkardılar. Andres bundan o derece korku ve hayret içinde kaldı ki âdeta sert taştan yapılmış sessiz bir heykele dönmüştü.

Karduça bu esnada:

— Şüphelerim doğru değil miymiş? dedi. Bakın bu kadar büyük bir hırsız nasıl saf bir yüz arkasında saklanıyor!

Orada hazır olan belediye reisi Andres'e ve bütün çingenelere, umumi hırsızlar ve yol kesen haydutlar adlarını vererek, küfrü basıyordu. Durgun ve dalgın olan Andres bütün bunlara karşı susuyor ve Karduça'nın hıyanetini bir türlü anlayamıyordu. Bu sırada kendisine, belediye reisinin yeğeni olan, kabadayı kıyafetli bir asker yaklaşarak:

— Çingeneciğin hırsızlıktan ne hale girdiğini görmüyor musunuz? Suçüstü yakalanmış olmakla beraber naz yapacağına ve hırsızlığı inkâr edeceğine bahse girerim. Sizin hepinizi galera'lara atmaya aşkolsun. Bakın hele şu çapkına! Mahalleden mahalleye gidip dans edeceği ve misafirhaneden dağa varmaya kadar her yerde hırsızlık edeceği yerde galera'larda kral hazretlerine hizmet etmesi daha iyi olmaz mı?" Asker şerefi namına bir tokat atayım ki onu ayaklarımın dibine sersin!

Bunu der demez elini kaldırdı ve onu, içinde bulunduğu şaşkınlıktan uyandıran ve kendisinin Andres Kabalyero değil, fakat Don Juan olduğunu hatırlatan bir tokat attı. Andres büyük bir kızgınlıkla ve süratle askere saldırarak kınından kılıcını çekti ve onu vücuduna saplayarak askeri cansız yere serdi.

Halkın bağışması, amca belediye reisinin gazaba gelmesi, Preciosa'nın bayılması, bu bayılmayı gören Andres'in telâşı, herkesin silâha sarılması ve katile saldırması bir an içinde oldu. Karışıklık çoğaldı, bağışmalar arttı, baygın Preciosa'nın yardımına koşan Andres kendisini müdafaa etmeyi unuttu. Talihe bakın ki eşya ile beraber kasabadan çıkmış bulunan Klemente bu felâket esnasında orada değildi.

Nihayet Andres üzerine o kadar kimseler çullandı ki, onu tuttular, ellerine iki büyük kelepçe vurdular. Elinde olaydı belediye reisi Andres'i hemen ipe çekmek isteyecekti; fakat onu, salâhiyet bakımından tâbi bulunduğu Murcia hâkimliğine teslim etmeye mecburdu. Andres'i oraya ancak ertesi günü naklettiler. Bu bir gün içinde de Andres, kızgın belediye reisinin, ona tâbi memurların ve ora halkının yaptıkları birçok eziyetlere ve hakaretlere katlandı. Belediye reisi eline geçirebildiği bütün çingene erkek ve kadınları tevkif etti; çingenelerin büyük kısmı ve bunlar arasında, yakalanıp meydana çıkarılmaktan korkan, Klemente kaçmışlardı. Nihayet hâdisenin tahkikatına ait zabıtlarla beraber büyük bir çingene kafilesi, belediye reisi, kâtipleri ve silahlı birçok kimseler Murcia'ya

girdiler. Aralarında Preciosa ve bir katır üstünde, prangaya vurulmuş, elleri kelepçeli, ayaklarına demir gülle takılmış zavallı Andres gidiyordu. Askerin ölümü haberi önceden varmış olduğu için, bütün Murcia mevküfları görmeye çıkmıştı.

Ancak, o gün Preciosa'nın güzelliği o kadar göze çarpıyordu ki ona bakıp da takdis etmeyen kimse yoktu. Güzelliğinin haberi senyora Korrehidora (başhâkimin karısı)nın kulağına erişti. Onu görmek merakıyla kocası Korrehidor (başhâkim) dan, bütün çingenelerin hapse konmasına, fakat bu çingene kızcağzın hapse girmemesine emir vermesini temin etti. Andres'i dar bir hücreye tıktılar. Bu hücrenin karanlığı ve Preciosa'nın ışığının eksikliği ona o kadar dokundu ki oradan ancak mezara gitmek üzere çıkacağını düşündü. Preciosa'yı ve büyükannesini, görmesi için, Korrehidora'nın huzuruna çıkardılar. Preciosa'yı gören kadın:

— Onu güzel diye övmeleri sebepsiz değilmiş, dedi.

Preciosa'yı yanına çağırarak şefkatle kucakladı; ona bakmaya doymuyordu. Büyükannesinden kızın kaç yaşında olduğunu sordu.

Çingene kadın:

— Aşağı yukarı iki ay eksik olarak, on beş yaşında, dedi.

Senyora Korrehidora:

— Talihsiz Konstanza'm da şimdi bu yaşta olacaktı. Aman, dostlar! Bu kız bana felâketimi hatırlattı, dedi.

Bunun üzerine Preciosa Korrehidora'nın ellerini tuttu; onları birçok defalar öperek gözyaşlarıyla ıslatıyor ve şöyle diyordu:

— Hanım efendiciğim, yakalanan çingenenin kabahati yoktur; çünkü onu tahrik ettiler: ona hırsız dediler; o hırsız değildir. Yüzüne bir tokat attılar; bu öyle bir yüzdür ki onda ruhunun iyiliği okunabilir. Tanrı aşkına ve başınız için, senyora, ona adaletle hareket edilsin ve senyor Korrehidor, kanunların çarptığı cezayı ona tatbik etmekte acele etmesin. Benim güzelliğim hoşunuza gitmişse bu hoşluğu, mevkufu affettirerek, muhafaza edin. Çünkü benim hayatımın akıbeti onun hayatının akıbetine bağlıdır. Onun benim kocam olması lâzımdır; ancak haklı bazı engeller şimdiye kadar evlenmemizi geciktirmiştir. Sanığın affını elde etmek için para lâzımsa bütün varımızı yoğunuzu mezatta satarız, istediklerinden de fazla veririz. Senyoram, aşkın ne olduğunu biliyorsanız, eğer bir gün âşık olmuşsanız ve şimdi kocanızı seviyorsanız bana acıyın, ben kendi nişanlımı şefkatle, namuslu bir surette seviyorum.

Bütün bunları söylediği müddetçe Korrehidora'nın ellerini bırakmamış, bol bol acı ve acındırıcı gözyaşları dökerek ona dikkatle bakmaktan gözlerini ayırmamıştı. Korrehidora da onun sıkıca ellerinden tutuyor, ona aynı hasretle bakıyor ve onunkinden daha az olmayan gözyaşları döküyordu. Onlar bu durumda iken Korrehidor içeriye girdi, karısıyla Preciosa'yı birbirlerine böyle sarılmış ve ağlar görünce, Preciosa'nın gerek ağlayışından gerek güzelliğinden, hayrette kaldı. Bu duygunun sebebini sordu; Preciosa'nın verdiği cevap, Korrehidora'nın ellerini bırakmak ve Korrehidor'un ayaklarına sarılmak oldu ve şunları söyledi.

— Senyor merhamet, merhamet! Kocam ölürse ben de ölürüm. Onun suçu yoktur; fakat suçlu ise cezayı bana verin, bu da olamazsa onun kurtarılması için gereken vasıtalar tedarik edilinceye ve aranılmaya kadar hiç olmazsa dâvayı geciktirin. Kötü niyetle günah işlememiş olan kimseye Tanrı inayetinin erişmesi mümkündür.

Korrehidor, çingene kızın bu akıllı sözlerini yeni bir hayret içinde dinlemekteydi. Zaaf alâmetleri

göstermekten çekinmese o da gözyaşlarını tutamayacaktı.

Bütün bunlar olup biterken ihtiyar çingene kadın kafasından birçok büyük ve türlü şeyler geçiriyordu. Bu durgunluk ve tahayyülün sonunda dedi ki:

— Biraz beni bekleyin, senyorlarım; hayatıma da mal olsa bu gözyaşlarını gülmeye çevirmeye çalışacağım.

Böylece, söylemiş olduğu sözlerle hazır olanları hayrette bırakarak, hafif bir yürüyüşle olduğu yerden dışarıya çıktı. Geri dönmesini bekledikleri esnada Preciosa gözyaşları dökmekten ve kocasının dâvasını geciktirmeleri için yalvarmaktan yeri durmuyordu. Preciosa'nın maksadı, dâvada bulunabilmesi için Andres'in babasına haber göndertmekti.

İhtiyar çingene kadın koltuğunun altında küçük bir çekmeceyle döndü, Korrehidor'a, karısı ve kendisiyle beraber bir odaya çekilmelerini, kendilerine gizli söyleyecek mühim şeyleri olduğunu bildirdi. Korrehidor, ihtiyar çingene karısının, mevkufun dâvasında yardımcı dokunur diye, çingenelerin bazı hırsızlıklarını ifşa edeceğini zannederek, karısıyla ve çingene kadınla derhal odasına çekildi. Çingene kadın ikisi önünde diz çökerek onlara:

— Senyorlar, size vermek istediğim iyi haberler büyük bir günahımın affına lâyük bir müjde olmazlarsa bana vermek isteyeceğiniz cezaya çarpılmak için burada hazırım. Bununla beraber size itirafta bulunmadan önce, senyorlar, bu ziynetleri tanıyıp tanımadığınızı söylemenizi isterim.

Ve Preciosa'nın ziynetlerini taşıyan bir çekmececik çıkararak Korrehidor'un ayakları ucuna koydu. Çekmececiği açan Korrehidor bazı çocuk ziynetleri gördü; fakat bunların neye delâlet edebildiklerini kavrayamadı. Korrehidora da onlara baktı, fakat o da bir şey anlayamadı. Yalnız şunu dedi:

— Bunlar küçük bir kız çocuğunun süsleridir.

Çingene kadın:

— Orası doğru, dedi; ve bunların hangi mahlûka ait olduklarını şu katlanmış kâğıt üstündeki yazılar söyler.

Korrehidor aceleyle kâğıdı açtı ve şunları okudu:

"Küçük kızın adı — Donya Konstanza de Azevedo y de Meneses; annesi — Donya Guiomar de Meneses; babası — Kalatrava nişanı taşıyan Kabalyero Don Fernando de Azevedo.

Kızı, bin beş yüz doksan beş senesi "Ascension del Senyor⁶³" günü, sabahın saat sekizinde çaldım. Üzerinde bu çekmece muhafaza edilen ziynetler vardı."

Korrehidora kâğıt içindekileri duyar duymaz ziynetleri tanıdı, onları dudaklarına götürdü ve birçok defalar öperek baygın bir halde yere düştü. Kocasını, kız hakkında çingene kadına sual sormadan evvel karısının yanına koştu. Ayılan hanım sordu:

— Çingene değil de melek olan iyi kadın! Bu ziynetlerin sahibi, yani küçük kız nerededir?

— Nerede mi senyora? cevabını verdi çingene kadın. O, evinizdedir: gözlerinizden yaş akıtmış olan o çingene kızı onların sahibi ve sizin kızınızdır; ben onu Madrid'deki evinizden kâğıtta yazılı gün ve saatte çaldım.

Bunları duyan mustarip anne, terliklerini atarak uçar bir halde, Preciosa'yı bırakmış olduğu salona koştu. Onu, doncella'ları ve hizmetçi kadınlarıyla çevrilmiş olarak fakat daima ağlar bir halde buldu; üzerine atıldı ve hiçbir şey söylemeden hızla göğsünü açtı ve sol memesinin altında, doğduğu zaman mevcut olan, beyaz bir ben'in bulunup bulunmadığına baktı. Zaman ile büyümüş olan bu ben'i buldu. Sonra aynı çabuklukla kızın çoraplarını çıkardı. Kalıpta dökülmüş kardan ve mermerden bir ayak ortaya çıktı. Bu ayakta istediğini buldu. Bu da şu idi: sağ ayağın son iki parmağı küçük bir et

parçasıyla birbirine yapıştı. Kızın küçüklüğünde bu et parçasını, kıza acı vermesin diye, hiçbir vakit kesmek istememişti. Göğüs, parmaklar, ziynetler, kızın kaçırıldığı gün, çingene kadının itirafı ve kızı gördükleri zaman ana ve babanın duyduğu heyecan ve neşe, bütün bunlar Korrehidora'nın ruhunda Preciosa'nın kendi kızı olduğunu ispat etmişlerdi. Böylece, onu kolları içine alarak, Korrehidor'un ve ihtiyar çingene kadının bulunduğu yere döndü.

Kendi üzerinde bu araştırmaların ne için yapıldığını bilmeyen Preciosa, Korrehidora'nın kolunda götürüldüğünü ve onun kendisini yüzlerce defalar öptüğünü görerek, mahcup bir haldeydi. Nihayet Donya Guiomar kıymetli yüküyle kocasının huzuruna geldi, kızı kendi kollarından kocasının kollarına geçirerek dedi ki:

— Senyor, kızınız Konstanza'yı kabul ediniz: bunun kızınız olduğunda hiçbir suretle şüphe etmeyin. Birleşik parmakları ve göğüsteki işaretleri gördüm, bundan başka, gözlerim onu gördükleri andan itibaren ruhum bunun böyle olduğunu söylüyor.

Korrehidor Preciosa'yı kolları arasında tutarak:

— Ondan şüphe etmiyorum. Sizin ruhunuzda duyduğunuz şeyleri ben de ruhumda duydum; bundan başka bu kadar şeylerin birbirine uyması mucizeden başka ne olabilir?

Evdekilerin hepsi hayret içinde idiler. Bunun ne demek olduğunu birbirlerine soruyorlardı. Fakat hepsi de hakikatten uzak mütalâalar yürütüyorlardı. Çünkü çingene kızın efendilerinin kızı olduğunu kim düşünebilirdi?

Korrehidor karısına, kızına ve ihtiyar çingene kadına meselenin, kendisi tarafından açıklanmasına kadar, gizli kalmasını istediğini söyledi; aynı zamanda çingene kadına, canı sayılan kızını çalmış olmakla kendisine yaptığı fenalığa rağmen onu affettiğini söyledi. Çünkü onu kendisine geri vermiş olmasının mükâfatı daha büyük müjdelere lâyıktı. Müteessir olduğu bir şey var idiye, o da, Preciosa'nın kim olduğunu bildiği halde onu bir çingene, üstelik de, bir hırsız ve katil ile evlendirmiş olmasıydı.

Buna Preciosa:

— Ah, dedi. Benim senyor'um, o, adam öldürmüş olmakla beraber ne çingene ne de hırsızdır. Şeref ve haysiyetine dokunmuş olan bir kimseyi öldürmüştür. Esasen kim olduğunu göstermekten ve onu öldürmekten başka şey de yapamazdı.

Donya Guiomar:

— Nasıl kızım, o çingene değil mi? dedi.

O zaman ihtiyar çingene kadın Andres Kabalyero'nun kısaca hikâyesini anlattı. Onun Santiyago nişanını taşıyan Kabalyero don Francisko de Karkamon'un oğlu, adının da Don Huan de Karkamon olduğunu ve aynı sınıftan Kabalyero bulunduğunu, çingene kıyafetiyle değiştirdiği elbiselerinin kendisinde olduğunu söyledi. Aynı zamanda evlenmek veya evlenmemek için iki senelik bir tecrübe geçirmek hususunda Preciosa ile Don Huan arasında yapılan anlaşmayı da anlattı; ikisinin namusluluğunu ve Don Huan'ın hoş giden durumunu belirtti. Korrehidor'la karısı, bundan, kızlarının bulunması kadar memnun kaldılar. Korrehidor, çingene kadını, Don Huan'ın elbiselerini getirmeye gönderdi. Kadın gitti ve elbiseleri taşıyan başka bir erkek çingene ile döndü.

Kadın gidip dönüncüye kadar anası ve babası Preciosa'ya yüz binlerce soru soruyorlardı. Bunlara o kadar zekice ve letafetle cevap veriyordu ki, kızları olduğunu bilmeselerdi bile, bundan dolayı kendisini seveceklerdi. Don Huan'a karşı sevgisi olup olmadığını, sordular. Uğruna çingene olmaya tenezzül etmiş bir kimseye karşı duyduğu minnettarlığın gerektirdiğinden fazla bir sevgisi olmadığını,

ancak bu minnettarlığın ana ve babasının isteğinden daha ileriye gitmeyeceğini cevaben söyledi.

Babası:

— Sus kızım Preciosa; (senin kayboluşunun ve bulunuşunun hâtırası olarak bu Preciosa adının sende kalmasını isterim) seni, mensup olduğun ailenin şerefine uygun hareket edeceğin bir duruma koymayı, baban sıfatıyla, ben üzerime alıyorum.

Bunu işitince Preciosa içini çekti. Halden anlayan annesi kızının bu içini çekişinin Don Huan'a olan aşkından ileri geldiğini anladı ve kocasına:

— Senyor, mademki Don Huan, Don Juan de Korkamo o kadar yüksek bir ailedendir ve kızımızı o kadar seviyor, onu kendisine vermek bizim için fena olmayacak, dedi.

Kocası cevap verdi:

— Onu henüz bugün bulduk, böyle çabuk kaybetmemizi mi istiyorsun? Bir müddet huzurundan zevk alalım. Onu evlendirdince o bizim değil kocasının olacaktır.

Karısı:

— Hakkınız var senyor, dedi. Fakat dar bir hücrede mahpus olması gereken Don Huan'ın çıkarılması için emir verin.

Preciosa:

— Evet, dar bir hücrede olacak; çünkü bir hırsıza, bir katile, hele bir çingeneye daha iyi bir oda verilmez, dedi.

Korrehidor cevaben:

— İfadesini almak bahanesiyle onu gidip görmek isterim. Size yeniden tembih edeyim ki, senyora, ben bilinmesini istediğim ana kadar bu macerayı kimse bilmeyecek, dedi.

Preciosa'yı kucaklayarak hemen hapis haneye gitti. Huan'ın bulunduğu hücreye girdi ve yanında başka birisinin girmesini istemedi. Onu iki ayağı bir kütüğe bağlanmış, ellerine kelepçe vurulmuş buldu. Üzerinden prangayı henüz almamışlardı. Oda karanlıktı. Fakat Korrehidor, aydınlık girmesi için yukardan bir delik açtırdı. Buradan çok hafif bir ışık giriyordu; Korrehidor Andres'i görünce şöyle dedi:

— Nasılsın bakayım ip kaçkını. Neron'un Roma'ya bir vuruşla yapmak istediği şeyi, ben de İspanya'daki bütün çingeneleri yulara vurup onların tek bir günde işlerini bitirebilsem! Seni külhani hırsız, bil ki ben bu şehrin Korrehidor'uyum ve içinde bulunan bir çingene kızının senin karın olduğunun doğru olup olmadığını senden öğrenmeye geliyorum.

Bunu işiten Andres, Korrehidor'un Preciosa'ya âşık olduğunu sandı. Çünkü kıskançlık öyle ince vücutlu bir şeydir ki kırmadan, ayırmadan, bölmeden başka vücutların içine girer. Bununla beraber Andres cevap verdi:

— O, kocası olduğumu söylemişse çok doğrudur; kocası olmadığını söylemişse gene doğrudur. Çünkü Preciosa'nın yalan söylemesi mümkün değildir.

Korrehidor:

— Preciosa o kadar samimi midir? diye sordu. Bir çingene kadın için samimi olmak az bir şey değildir. Her ne ise, delikanlı, o karınız olduğunu söyledi, fakat sizinle henüz evlenmemiş: suçunuza göre ölmeniz lâzım geldiğini bildiğinden, benden, ölümünüzden evvel kendisini sizinle evlendirmemi yalvardı. Zira sizin gibi büyük bir hırsızdan dul kalmak şerefini istiyor.

— O halde, senyor Korrehidor, yalvarmasını lütfen yerine getirin. Onunla evlendikten sonra, ismen ona ait olarak bu dünyadan ayrılınca, ahirete memnun giderim.

— Onu çok seviyor olmalısın, dedi.

— O kadar çok ki tarif edilemez, cevabını verdi. Gerçekten, senyor Korrehidor, benim dâvam bitirilsin. Ben, şerefimi elimden almak isteyen birisini öldürdüm. Ben, bu çingene kızına tapıyorum: onun lütfü içinde ölürsem mesut olarak öleceğim. Tanrının şefaati bizden esirgemeyeceğini biliyorum. Çünkü ikimiz de birbirimize vadettiğimizi namusla ve sadakatle yerine getirmiş olacağız.

— O halde, dedi Korrehidor, bu gece sizi çağırır, evimde sizi Preciosa'cık ile evlendiririm. Yarın öyle üstü de darağacına çıkarınız. Bununla hem adaletin emrini, hem de ikinizin arzunuzu yerine getirmiş olurum.

Andres teşekkür etti. Korrehidor evine dönerek Don Huan ile arasında geçenleri ve yapmak istediği öbür şeyleri karısına bildirdi. Kendisi orada olmadığı sırada Preciosa annesine hayatının nasıl geçtiğini, kendisini daima çingene ve o ihtiyar kadının da torunu zannettiğini anlattı; fakat kendisini daima bir çingene kadınından daha yüksek saymıştı.

Annesi ondan, Don Huan de Karkamo'yu sevip sevmediğini açıkça söylemesini istedi. Preciosa, utanarak ve gözlerini yere dikerek, kendisini çingene saymış olduğu için, Don Huan de Karkamo gibi yüksek rütbeli bir asilzade ile evlenince kısmetini iyileştireceğini, onun iyi karakterini ve namuslu davranışını tecrübe ile görmüş olduğu için de, ona bazen âşıkane gözlerle bakmış olduğunu, fakat neticede, evvelce de söylediği gibi, ana ve babasının isteğinden başka hiçbir isteği olmadığını söyledi.

Gece oldu. Saat ona doğru Andres'i hapisten çıkardılar. Üstünden kelepçe ve pranga alınmıştı. Fakat kendisine ayaklarından bütün vücuduna dolaşan büyük bir zincir vurmuşlardı. Bu halde ve onu götürülenlerden başka hiç kimse tarafından görülmeden, Korrehidor'un evine vardı. Sükût ve ihtiyatla, onu yalnız bıraktıkları bir odaya soktular. Aradan bir müddet geçince içeriye bir papaz girdi. Günahlarını çıkarması lâzım geldiğini, çünkü ertesi günü öleceğini söyledi. Buna Andres cevap verdi:

— Büyük bir memnuniyetle günahlarımı söyleyeceğim. Fakat niçin daha evvel beni evlendirmiyorlar? Eğer evlendireceklerse şüphesiz ki beni bekleyen zifaf yatağı çok fenadır.

Bütün bunları bilen Donya Guiomar, kocasına, Don Huan'a verdirilen bu korkuların fazla olduğunu, bunların yumuşatılmasını, çünkü delikanlının bunların tesiriyle hayatını kaybedebileceğini söyledi.

Korrehidor bunu doğru buldu, Don Huan'ın günahlarını çıkararak zatı çağırarak ona, çingenenin her şeyden önce çingene kızı Preciosa ile evlendirilmesi lâzım geldiğini, sonra günahlarını çıkarmasını ve bütün kalbiyle kendisini Tanrıya emanet etmesini, çünkü çok defalar Tanrının, ümitlerin en kuru olduğu zamanlarda, gufran ve rahmetini yağdırması mutat olduğunu söyledi.

Filhakika, Andres yalnız Donya Guiomar'ın, Korrehidor'un, Preciosa'nın ve eve mensup diğer iki erkek hizmetçinin bulunduğu bir salona çıkarıldı. Preciosa, Don Huan'ı böyle büyük bir zincire vurulmuş yüzü solmuş, gözleri ağlamış bir halde gördüğü zaman elini kalbine götürdü, yanında duran annesinin koluna asıldı. Annesi ona sarılarak dedi ki:

— Kendine gel kızım, bütün bu gördüklerin sana zevk ve menfaat veren şeyler haline çevrilecektir.

Olup bitenden haberi olmayan Preciosa kendini nasıl teselli edeceğini bilmiyordu. İhtiyar çingene kadın şaşkına dönmüştü. Etraftakiler ise sabırsızlıkla vakanın sonunu bekliyorlardı. Korrehidor dedi ki:

— Rahip efendi, evlendireceğiniz kimseler, bu çingene erkekle bu çingene kızdır.

— Bu hususta gereken merasim önce yerine getirilmiş olmadan ben onları evlendiremem. Evlenme

ilânları nerede yapılmıştır? Evlenmenin yapılması için mafevkim tarafından verilen ruhsatname nerededir?

Korrehidor:

— Bu dikkatsizlik ve ihmal bana aittir. Fakat Piskopos vekilinin bu ruhsatı vermesini sağlayacağım, dedi.

— Öyle ise ruhsatnameyi görünceye kadar bu senyorlar beni mazur görsünler, dedi, skandal çıkmaması için, başka söz söylemeden evden çıktı, herkesi hayrette bıraktı.

Bu aralık Korrehidor:

— Peder çok iyi yaptı, dedi. Bunun, Andres'in cezasının geri bırakılması için Tanrının bir inayeti olması muhtemeldir. Çünkü önce Preciosa ile evlenmesi ve bunun için de evlenme ilânlarının yapılması lâzımdır. Bu suretle vakit kazanılacaktır. Zamanın ise birçok acı zorluklara tatlı akıbetler getirdiği vardır. Bununla beraber Andres'in, bu heyecanlar ve çarpıntılar olmaksızın da, kendisini Preciosa'nın kocası bulacak surette talihinin kendi kendine yürüdüğünü farz edelim. Böyle bir halde Andres, Andres Kabalyero olarak mı yoksa Don Huan de Karkamo olarak mı kendisini mesut sayardı? Bunu Andres'ten öğrenmek isterdim.

Kendi adının söylendiğini duyan Andres dedi ki:

— Mademki Preciosa sükûtun çevreleri içinde kalmak istemedi ve kim olduğumu meydana çıkardı, bu iyi talih beni dünyanın hükümdarı da bulsa ben, Tanrının nimetinden başka nimet arzu etmeye cesaret etmeksizin, kendisine arzularımın gayesi gibi saygı göstereceğim.

— Senyor Don Huan de Karkamo, göstermiş olduğunuz bu alicenaplıktan dolayı zamanı gelince Preciosa'nın meşru karınız olmasını temin edeceğim. Şimdi ise onu, evimin, hayatımın ve ruhumun en zengin ziyneti olarak size veriyor ve emanet ediyorum. Onu söylediğiniz gibi sayın, çünkü onun şahsında size, biricik kızım Donya Konstanza de Meneses'i veriyorum. O, sevdada size eşit ise, soyunda da sizden aşağı kalmaz.

Kendisine gösterilen sevgiyi gören Andres şaşmış kalmıştı. Donya Guiomar birkaç sözle kızının kayboluşundan ve, çalınması hakkında ihtiyar çingene kadının verdiği katî alâmetlerle, bulunuşundan bahsetti. Don Huan bundan hayretler içinde kaldı, fakat son derecede sevindi. Kaynanasını ve kayınbabasını kucakladı, onlara ebeveynim ve efendilerimsiniz, dedi. Preciosa'nın ellerini öptü. Gözyaşları içinde Preciosa onun ellerini arıyordu.

Sır meydana çıkmıştı. Orada bulunmuş olan hizmetçiler dışarı çıkar çıkmaz da ortaya yayıldı. Bundan haberdar olan, ölünün amcası belediye reisi intikam yollarının elinden alındığını gördü. Çünkü Korrehidor'un damadına karşı adaletin şiddetini tatbik mahal kalmıyordu.

Don Huan, çingene kadının oraya getirmiş olduğu yolcu elbiselerini giyindi. Hapishane ve demir zincirler hürriyete ve altın zincirlere döndü. Mevkuf çingenelerin kederi neşeye çevrildi. Çünkü ertesi günü onları kefaletle salıverdiler. Ölünün amcasına, dâvadan vazgeçmesi ve Don Huan'ı affetmesi için iki bin "ducado" vaat edildi.

Arkadaşı Klemente'yi unutmayan Don Huan onu arattırdı; onu bulamadılar, ne olduğunu da bilemediler, ta dört gün sonra, Kartahena limanından hareket etmiş olan iki Ceneviz kadırgasından birine bindiğine dair kesin haberler alındı.

Korrehidor, Don Huan'a, babası Don Francisko de Karkamo'nun, bulunduğu şehrin Korrehidor'u tayin edildiği hakkında emin haberler aldığını, düğünün onun rızasıyla yapılması için kendisini beklemek iyi olacağını söyledi. Don Huan onun emrinden dışarı çıkmayacağını fakat her şeyden evvel

Preciosa ile evlenmesi gerektiğini söyledi. Piskopos evlenmenin tek bir ilânla yapılmasına izin verdi.

Korrehidor çok sevildiğinden nikâh günü şehir ışıklar yakmak, boğa güreşleri ve atlı alaylar tertip etmek suretiyle şenlikler yaptı. İhtiyar çingene kadın evde kaldı. Çünkü torunu Preciosa'dan ayrılmak istemedi.

Çingene kızın macerası ve evlenmesi haberleri Korte'ye ulaştı. Don Francisko de Karkamo, çingenenin kendi oğlu ve görmüş olduğu çingene kızının Preciosa olduğunu öğrendi. Kızın güzelliği, Flandres'a gitmediğini bildiği için kaybolmuş gözüyle baktığı oğlunun saygısızlığını affettirdi. Bundan başka, Don Francisko de Azevedo gibi büyük ve zengin bir Kabalyero'nun kızıyla evlenmesinin oğlu için ne uygun olduğunu görüyordu.

Çocuklarını görmek için hareketini çabuklaştırdı. Yirmi gün sonra Murcia'da idi. Onun gelmesiyle eğlenceler yenilendi, düğün yapıldı, evlilerin hayatı anlatıldı ve şehrin şairleri — çünkü bazı iyi, hem de çok iyi, şairler var — bu garip macera ile beraber çingene kızın emsalsiz olan güzelliğini tasvir etmeyi üzerlerine aldılar. İşte bu suretle meşhur lisansiye Pozo kaleme sarıldı. Onun mısralarında yüzyıllar boyunca Preciosa'nın şöhreti de uzayıp gidecektir.

Sevdaya tutulmuş olan misafirhaneci kızın mahkemede çingene Andres'in hırsızlık yaptığının doğru olmadığını açığa vurduğunu, sevdasını ve kabahatini itiraf ettiğini söylemeyi unutuyordum. Ona hiçbir ceza verilmedi. Çünkü evlendirilenlerin kavuşması sevinci içinde intikam gömülmüş, merhamet ve şefkat yeniden doğmuştu.

[1](#) Lâtin mitolojisinde adı geçen meşhur haydut Kakus.

[2](#) Saray mânasında olan Korte'den murat başkent Madrid'tir.

[3](#) Çadırılı konak.

[4](#) Meryem'in annesi Santa Ana.

[5](#) Meryem'in babası Juaquin.

[6](#) Karısının uzun zaman çocuğu olmayışı Juaquin'in mabetten kovulmasını icabettirmişti.

[7](#) Santa Ana. o Meryem'in doğuşu.

[8](#) Kalıptan Meryem, para basımevinden de Ana anlaşılmalıdır.

[9](#) Erkek torun, İsa.

[10](#) Gökyüzünde, Tanrının yanında oturmaya nail olduğun için.

[11,12,13](#) Hristiyan inancına göre kız Meryem, torun İsa, damat tanrı,

[14](#) Argus: Yunan mitolojisinde yüz gözü bulunan bir prens olup uyanıklığın timsalidir.

[15](#) Real namındaki İspanyol parasının ecdasından (Bir kısmı).

[16](#) Cervantes'in meşhur tefsircisi Rodriguez Marin bu romans hakkında, romansın bazı yerlerini aydınlatan, şu notu koymaktadır: "Sevgili dostum Don Narciso Alonso, Kortés (Üçüncü Felipe'nin Valladolid'deki Sarayı" adını taşıyan meraklı etüdünde (sahife 45) şöyle diyor: 'Paskalyanın üçüncü günü (31 Mayıs) Kraliçe, San Lorente'de duada bulunmak üzere muhteşem bir debdebe ile saraydan çıktı. Önde saray nazırları, ardında kıymetli elbiseler giyinmiş sayısı yetmiş beşi bulan asilzadeler, onların arkasından, yirmi "pahe" nin refakatinde Kraliçe ve büyük kızı bir arabada gidiyorlardı. Kral Felipe at üstünde arabanın yanından gidiyor ve hassa alayı komutanı Falces markisi onu takip ediyordu. Arkadan gelen açık bir teskere içinde, kucağında prens bulunan Altamira Kontesi, ve nihayet, başodacı hanımla birçok dama (bayan)lar geliyordu.

Kalabalık arasından bu merasimi seyrettiğine hiç şüphe olmayan büyük Cervantes "La Gitanilla — Çingene Kızı" hikâyesine "Kraliçe Margerita Valladolid'de lohusa duasına çıktığı ve San Lorente'ya gittiği zaman" adındaki romansı ilâve etmiştir."

[17](#) İspanya Kralı III. Felipe.

[18](#) Kraliçenin 4 yaşındaki kızı Prens Ana Mauricia.

[19](#) Yeni doğan veliaht IV. Felipe.

[20](#) İsa'nın çarmıha gerildiğinin yıldönümü olan mukaddes cuma günü.

[21](#) Matem gününde doğmuş olmasından dolayı "vakitsiz."

[22](#) Cervantes burada, III. Felipe'nin başnazırı ve sonradan Lerma Dukası olan Denia Markis'ine imada bulunuyor.

- [23](#) Bereketli asma, kraliçe.
- [24](#) Gürge ağacı, kral.
- [25](#) Avusturya hanedanının çifte kartallı arması. (O devirdeki İspanya'nın Avrupa ve Amerika'daki çifte imparatorluğu.) Manzumede adı geçen çifte kartal kralın iki çocuğudur. Prensleri kartala benzetmekle de onların kuvvet ve kudretine işaret ediliyor. Bunlar, fenalığın timsali olan yırtıcı kuşları kovacak, İspanya'da ve yeryüzünde iyiliği, fazileti yaşatacaktır,
- [26](#) Avusturya kral hanedanı.
- [27](#) Kraliçenin böyle kıymetli çocuklar yetiştirmesi sayesinde tahta göz dikenlerin, kötü niyet besleyenlerin ümitleri boşa çıkarılmış oluyor.
- [28](#) Roma'da ateşte yakılan aziz Llorente veya Lorenzo'ya izafe edilen kilise.
- [29](#) Yani Meryem'e.
- [30](#) Kraliçe bu sözleriyle çocuklarını Hazreti Meryem'e emanet ediyor.
- [31](#) O zaman dünyanın dört bucağına uzanmış olan İspanya İmparatorluğu'nu Cervantes bütün küreyi kaplar gibi göstermek istiyor. Kral da küreyi sırtında taşıyan bir atlas oluyor.
- [32](#) Yani kraliçe saraya dönüyor.
- [33](#) Senato, burada ağırbaşlı dinleyiciler kitlesi demektir.
- [34](#) Paje (pahe), bir prensin veya büyük bir kimsenin maiyetinde bulunan genç asilzade.
- [35](#) Oyunu kazananın, kazancın ufaklık parasını isteyen kimseye vermesi âdet idi.
- [36](#) Sert ve katı mânasında olan "duro" aynı zamanda bir İspanyol parasının ismidir.
- [37](#) Preciosa, kıymetli taş mânasına da gelir.
- [38](#) Manzanares: Madrid'den geçen çayın adı.
- [39](#) Cervantes burada çingene kızına Hirkanya yerine Okanya dedirtiyor.
- [40](#) Parça mânasında olan "pieza" sözü İspanyolca'da soytarı anlamını da ifade eder.
- [41](#) Burada V. Karlos'un, İspanyol paraları üzerinde yazılı, plus ultra şiarına ima ediliyor.
- [42](#) Doblón: Bir İspanyol altın parasının adı.
- [43](#) Gabacho: Pirene dağlarındaki bazı köyler halkına verilen addır. Bazen Fransızlara da bu lâkap verilmektedir.
- [44](#) Cenevizlilerin İspanya'da cimri olarak şöhret kazanması onların, bilhassa Cervantes zamanında, o memlekette bütün banka muamelelerini inhisarları altında bulundurmaktan ileri geliyordu.
- [45](#) Kalatrava nişanı.
- [46](#) Don Huaniko, Don Huan'ın küçültülmüş şeklidir.
- [47](#) İspanyolcada raya sözü hem çizgi, hem buruşuk manasındadır.
- [48](#) Senyorito, İspanyolcada bizdeki küçük beyin karşılığıdır. Senyorita da küçük hanım, demektir.
- [49](#) Küçük hanım.
- [50](#) Tormento de toca: Bir zanlıyı itiraf ettirmek için kendisine bir kumaş arasından su içirtmekten ibaret olan bir işkence.
- [51](#) Dilimizde tam karşılığı olmadığından ocak olarak çevrilen "Cofradia" sözünü tarikat ve meslek mânasınâ almalıdır.
- [52](#) Burada o zamanın en çok kullanılan işkence vasıtaları bahis mevzuudur.
- [53](#) Barraca'ya mukabil bark suretinde çevrilen sözden bizdeki "ev bark" mânası anlaşılmalıdır.
- [54](#) Yıldızcı: Münecim.
- [55](#) İyi ailelerin çocuklarına açık olan rahiplik, denizcilik veya saray memuriyetleri muradedilmektedir.
- [56](#) Yunan mitologyasında cehennemlerin nehri olan Styx'in İspanyolcasıdır. İlahlar bu nehir üzerine yemin ederlerdi, böyle bir yeminden hiçbir suretle geri dönülemezdi.
- [57](#) Korte, saray mânasına ise de burada aynı zamanda Madrid de murat ediliyor.
- [58](#) Meşhur dinî bir ziyaretgâh.
- [59](#) İşkence yapmaya.
- [60](#) San Jeromino: Meşhur bir manastırın ismi.
- [61](#) O zaman belediye reisleri kaza icrasına da mezundular.
- [62](#) Galera: Kadirga gemisi demektir. Kürek cezasına mahkûm olanlara galera'larda hizmet gördürülürdü.
- [63](#) Hıristiyanlarda Miraç Bayramı.

CÖMERT ÂŞIK

(El Amante Liberal)

"Ey kahraman ve bahtsız müdafilerinizin kanları henüz çürümüş olan, talihsiz Lefkoşe'nin iç sızlatan harabeleri! Mahrum olduğunuz duyguya sahip olsaydınız bu işsizlik içinde beraberce dert dönebilirdik ve belki de, bu dertlerimizi paylaşabilmek acımızı hafifletirdi: Ey yıkılan küçük kuleler! Sizi uğrunda yıktıkları kadar haklı bir savunma için olmasa bile, yeniden yükseldiğinizi görebilmek ümidi içinizde kalmış olabilir. Fakat zavallı ben! Bulduğum sonsuz sefalet içinde — şimdiki halden önceki halime dönsem de — ne umabilirim.. Talihsizliğim öylesine ki hür iken saadet nedir bilmedim, esarete ise, bunu ummak bile boşuna."

Bu sözleri, kaybedilmiş Lefkoşe'nin harap surlarını bir tepeden seyre dalan, bir Hıristiyan esiri söylüyordu ve surlar kendisini anlayabiliyorlarmış gibi (bu, ıstırap içinde olan kimselerin halidir; hayallerinin peşinden giden bu kimseler akla aykırı şeyler yapar ve söylerler) onlarla konuşuyor ve acınacak halini onlarınkiyle mukayese ediyordu.

Bu sırada, ovada kurulmuş olan dört çadırdan birinden, çok iyi görünüşlü ve yakışıklı bir Türk delikanlısı çıktı, Hıristiyan esirine yaklaşarak:

— Dostum Rikardo, bahse girerim ki seni buralara sürükleyen, o daimi düşüncelerindir, dedi.

Rikardo (esirin adı buydu):

— Evet öyle, cevabını verdi. Fakat gittiğim her yerde onlardan huzur bulamadığıma göre neye yarar? Üstelik görünen bu harabeler de o düşünce ve kederlerimi çoğalttılar.

Türk:

— Lefkoşe harabelerinden mi bahsetmek istiyorsun? dedi.

Rikardo:

— Göze görünen başka harabeler olmadığına göre neden bahsedebilirim? cevabını verdi.

Türk:

— Bu düşüncelere dalarsan çok ağlaman lâzım gelir, dedi. Çünkü iki yıl önce bu ünlü ve zengin Kıbrıs adasını huzur ve sükûn içinde, sakinlerini beşer saadetinin insanlara bahsedebileceği her şeyden faydalanır bir halde görmüş olanlar, şimdi o insanları adadan sürgün edilmiş veya adada esir yahut sefil bir halde bulurlarsa onların felâket ve talihsizliklerine acımayıp da ne yaparlar? Fakat, mademki yapacak bir şey yok, bunu bırakalım ve senin işlerine gelelim; çünkü bunun bir çaresi olup olmadığını anlamak isterim. Bunu, sana göstermiş olduğum iyi niyete borçlu olduğum ve ikimiz de aynı memleketli ve çocukluğumuzda beraber büyümüş olduğumuzdan, seni bu kadar çok mahzun eden sebebi bana söylemeni isterim. Dünyanın en neşeli gönlünü kedere bürünmeye sadece esaretin yettiği bilinen bir hal ise de senin felâketlerinin daha uzak bir kaynaktan geldiğini tahmin ediyorum. Çünkü seninki gibi cömert ruhlar, adi felâketler karşısında boyun eğmezler: kurtuluşun için gereken parayı veremeyecek kadar fakir olmadığını bilmem beni buna inandırıyor; sen, arzu edilen hürriyete çok geç kavuşacak veya hiçbir vakit kavuşmayacak itibarlı birleşir gibi Karadeniz'in kulelerinde kapatılmış da değilsin, öyle ki, kötü talih senin elinden, hürriyete kavuşmak ümitlerini almamış olmasına rağmen

yine de bahtsızlığın çok büyük; bunu görünce, kederinin kaybettiğin hürriyetten daha başka bir sebepten ileri geldiğini tahmin etmek zor değildir. Bunu bana söylemeni rica ederim. Sana elimden gelen yardım ve himayeyi sunuyorum. Kim bilir, belki de sana hizmet edebilmek için talih beni bu nefret ettiğim kıyafete sokmuştur.

Rikardo biliyorsun ki benim efendim bu şehrin kadısıdır (yani şehrin piskoposu gibi). Onun sahip olduğu nüfuzu ve benim ona tesir edebilecek bir insan olduğumu da bilirsin: bundan başka, içinde bulunduğum bu durumda¹ ölmek için içimde yanmakta olan arzuyu bilmez değilsin. Çünkü artık dayanamayacağım zaman gelecek, küçük yaşında ve aklımın henüz ermediği sıralarda, beni ayırdıkları Hazreti İsa dinini yüksek sesle itiraf etmek ve etrafa yaymak zorunda kalacağım, ama biliyorum ki böyle bir itiraf hayatıma mal olacaktır; fakat ruhumu kaybedeceğime, vücudumu kaybetmeyi tercih ederim. Bütün bu söylediğimden şunu anlamanı ve düşünmeni istiyorum, dostluğumun sana faydası dokunabilir ve felaketine nasıl bir çare ve teselli bulunabileceğini anlamak için — nasıl doktor hastanın izahlarına muhtaçsa — senin de onu bana anlatman gerek. Sana söz veririm ki onu en gizli bir şekilde saklayacağım.

Bütün bu sözlere karşı Rikardo sustu. Fakat kendisini mecbur görerek, şu cevabı verdi:

— Oh, dostum Mahmut! — Türkün adı buydu. — Felâketimi tahmin etmekte gösterdiğin isabeti gibi onun çaresini de bulabilseydin hürriyetimi kaybetmekten kendimi mutlu sayardım ve derdimi, tasavvur edilebilecek, en büyük bahtiyarlıkla değişmezdim. Felâketimin sebebini herkes bilse de dünyada buna bir çare değil hatta bir teselli bile bulacak tek kişi olamaz. Buna inanman için sana onu, mümkün olduğu kadar kısa hikâyeye edeceğim. Yalnız, başıma gelen fenalıkların karışık laberinto²'su içine girmeden efendim olan Hasan Paşa'nın Hidiv veya Türklerin Hidiv'lere dedikleri gibi, paşa olarak tayin edildiği Lefkoşe şehrine girmeden önce bu ovaya bu çadırları ve otağları niçin kurdurduğunu söyler misin bana?

Mahmut:

— Kısaca seni memnun etmeye çalışayım, cevabını verdi. Bilmelisin ki herhangi bir vilâyete hidiv (vali) olarak gidenlerin, seleflerinin oturduğu şehre, selefleri oradan çıkmadan ve kendi idarelerine ait serbestçe hesap vermeden önce, girmemeleri Türkler atasında âdettir. Yeni paşa hesap sorarken eskisi, kendisine yapılan ittiham ve şikâyetlerin neticesini beklemek üzere, ovada oturur. Bu ittiham ve şikâyetler, paşanın iğfal vasıtalarını ve dostluklarını müdahale ettirmesine - eğer bunları evvelce yapmamışsa - mahal verilmeden yapılır: hesap verme bitince bunun neticesi kapalı ve mühürlü bir parşömen vesika içinde, memuriyetten çekilen paşaya verilir. Bu paşa bir kâğıtla padişahın kapısına yani Türk'ün büyük kurultayına gider. Vesika (İspanya'daki kral meclisi başkanı ve müşavirleri mesabesinde olan) vezir paşa ve öteki daha küçük dört paşa tarafından görüldükten sonra, hesap verme raporuna göre, çekilen vali ya mükâfatlandırılır ya cezalandırılır. Vaka kabahatli çıkarsa para ile cezayı affettirir; ekseriya olduğu gibi, kabahatli çıkmaz ve mükâfatlandırılmazsa, hediye ve armağanlarla en çok arzu ettiği memuriyeti elde eder. Çünkü orada mansıp ve memuriyetler liyakat için değil, para için verilir: her şey satılır ve her şey satın alınır: mansıp ve memuriyetleri verenler bunlara tayin edilenleri soyarlar, bunlar da daha çok kâr vadeden başka memuriyetler satın almaya mahsus parayı, tayin edildikleri memuriyetlerden çıkarırlar: işte her şey, dediğim gibi oluyor. Bütün bu imparatorluk şiddete dayanır. Bu ise onun devam etmeyeceğine delildir. Fakat bana kalırsa — ki hakikat bu olmalıdır — onu omuzları üstünde tutan bizim günahlarımızdır. Demek istiyorum ki, benim yaptığım gibi, Tanrı'yı hayâsız ve dolu dizgin surette gücendirenlerin günahlarıdır: O, büyüklüğü içinde beni hatırlasın!

İşte, söylemiş olduğum sebepten dolayı, efendim Hasan Paşa dört günden beri bu ovadadır. Lefkoşe paşası ise gerektiği şekilde çıkmadı, çünkü ağır hastadır, fakat şimdi iyileşti ve hiç şüphesiz, bugün çıkacak. Bu bayırın arkasında kurulu duran senin görmemiş olduğun çadırlarda oturacaktır. Efendin de ondan sonra şehre girecektir: bana sormuş olduklarından bilmen lâzım gelen işte budur.

Rikardo:

— O halde dinle, dedi. Fakat maceramı sana birkaç sözle anlatacağım hakkındaki vaadimi tutabilecek miyim? orasını bilmiyorum. Çünkü felâketim o kadar uzun ve bambaşka ki herhangi bir sözle ölçülemez. Bununla beraber elimden geleni, zamanın müsaade ettiği nispette yapacağım: Her şeyden evvel sana, memleketimiz Trapano³'da bütün Sicilya'nın en güzel kadını diye tanınan bir doncella'yı (genç kıızı) tanıyıp tanımadığımı sorayım: öyle bir genç kız, diyorum ki, bütün mütecessis diller onun için geçmiş zamanların ve halin sahip olduğu, geleceğin ise sahip olmayı ümit ettiği en mükemmel güzellikte olduğunu söylüyorlar ve en nadir anlayışlar bunu tekit ediyorlardı: bir genç kız ki onun için şairler saçlarının altın, gözlerinin parıltılı iki güneş, yanaklarının kırmızı gül, dişlerinin inci, dudaklarının yakut, gerdanının beyaz mermer olduğunu terennüm ediyorlardı; bir genç kız ki parçaları bütünüyle ve bütünü parçalarıyla hayret verici ve uygun bir ahenk teşkil ediyordu. Tabiat bu bütüne renklerden yapma tabii ve mükemmel bir tatlılık vermişti, öyle ki çekememezlik onda leke dokunduracak hiçbir şey bulamamıştı. Nasıl, onun kim ve adının ne olduğu hakkında bana henüz bir şey söylememen mümkün mü, Mahmut? Herhalde ya beni dinlemiyorsun, yahut da Trapani'de olduğun zaman duygudan mahrumdun.

Mahmut cevap vererek:

— Hakikaten, Rikardo, bu kadar sonsuz güzelliğe sahip olduğunu anlattığın insan, Rodolfo Florencio'nun kıızı Leonisa değilse, kim olduğunu bilmiyorum, çünkü senin söylediğin şöhret yalnız onda vardı.

Rikardo:

— Tamam odur, ey Mahmut! cevabını verdi. Evet, dostum, bütün saadetimle bütün felâketimin başlıca sebebi odur: gözlerimin kendisi için hesapsız göz yaşı dökmüş ve dökmekte olduğu, dökeceği kimse, iç çekmelerimin yakın ve uzak havayı kendisi için yaktıkları kimse, sözlerimin, onları dinleyen gökyüzünü ve onları işiten kulakları kendisi için rahatsız ettikleri kimse odur, yoksa kaybedilmiş hürriyetim değildir: beni deli veya, hiç olmazsa, az cesur ve küçük ruhlu hükmetmenin sebebi de odur: benim için Leona⁴, başkası için mülâyim kuzu olan, bu Leonisa beni şu sefil ve perişan hale sokan kadındır. Çünkü bilmelisin ki ben en genç yaşımdan veya hiç değilse aklımı kullanmaya başladığımdan beri, onu yalnız sevmedim, fakat sanki dünyada ve gökyüzünde hizmet edilecek veya tapınılacak başka uluhiyet yokmuşçasına ona tapındım ve hizmet ettim. Onun akrabaları ve ebeveyni (anası ve babası) benim arzularımı biliyorlardı, ama bundan hiç alınmadılar, çünkü arzularımın namuslu ve faziletli bir gayesi olduğunu anlamışlardı. Birçok defa, beni koca olarak kabul etmesini temin için, bunu Leonisa'ya söylediklerini biliyorum. Fakat, senin de yakından tanıdığın, Askanyo Rotulo'nun, oğlu Kornelyo'ya (yakışıklı, terbiyeli, yumuşak elli ve kıvrırcık saçlı, tatlı sesli, âşıkane sözlü, nihayet, kehribar ve şekerlemeden yapılmış gibi olan ve sırmalı elbiseler taşıyan) göz koymuş olan Leonisa gözlerini, Kornelyo'nunki kadar zarif olmayan, benim yüzüme çevirmek istemediği gibi kendisine yaptığım birçok ve devamlı hizmetlerime teşekkür etmek şöyle dursun, benim aşkıma hakaret ve nefretle mukabelede bulundu. Kendisine olan aşkım o dereceye vardı ki Kornelyo'ya, namuslu da olsa açıkça iltifatlarda bulunmaktansa beni hakaret ve nankörlükleri altında ezmesini

âdeta saadet sayacaktım: hakaret ve nefret meşakkatine kıskançlığın en büyük ve en merhametsiz kudurması da eklenince böyle öldürücü iki vebanın dövdüğü ruhumun ne hale geldiğini sen düşün: Leonisa'nın ana ve babası kızlarının Kornelyo'ya gösterdiği yakınlığı saklıyorlardı. Haklı olarak sanıyorlardı ki, delikanlı kızın eşi olmayan harikulâde güzelliğinin cazibesine kapılarak onunla evlenmek isteyecekti. Böyle onun şahsında benden çok daha zengin bir damat bulacaklardı. Bu, böyle, pekâlâ olabilirdi. Ancak tevazuu bir yana bırakarak, denilebilir ki onda ne benim durumumdan daha iyi bir durum, ne daha yüksek duygular, ne de benim tanınmış olan yararlığım bulunabilirdi.

Bu aşk taleplerim sırasında bir mayıs gününde — ki bugün bir sene, üç gün ve beş saat oluyor — Leonisa ve ebeveyni ile Kornelyo ve ebeveyninin, yanlarında bütün akrabaları ve hizmetçileri olduğu halde Askanyo'nun, Tuzlalar yolu üzerinde sahile yakın bahçesine gezmeye gittiklerini öğrenebildim.

Mahmut:

— Ben de orasını iyi bilirim, Tanrının isteğiyle, orada dört günden fazla hoş vakit geçirdim, dedi.

Rikardo:

— Bunu öğrenir öğrenmez ruhumu öyle şiddetli ve kuvvetli bir kıskançlık hiddeti, kızgınlığı ve cehennemi kapladı ki, ne yapacağımı bilmez oldum. Hemen onların bulduklarını duyduğum bahçeye koştum, oradakilerin çoğunun eğlendiklerini, bir ceviz ağacı altında da Kornelyo ile Leonisa'nın birbirinden biraz uzak olarak, oturmakta olduklarını gördüm.

Onların beni görür görmez ne hale girdiklerini bilmiyorum, fakat benim onları görünce gözüm hiçbir şey görmez oldu, bir söz söyleyemeden ve hiçbir harekette bulunamadan âdeta bir heykele döndüm. Ancak öfkenin gazabı, gazabın kalbimdeki kanı, kanın da kudurganlığı uyandırması ve kudurganlığın elleri ve dili harekete getirmesi için çok zaman geçmedi. Ama önümde bulunan güzel yüze, gösterilmesi lâzım gelen saygı fikri, elleri bağlı tuttu. Fakat dilim şu sözlerle sessizliği bozdu: "Gözlerimin daimi ve ıstıraplı bir ağlayış içinde olmasını icap ettirecek sebebi kendi gözlerinin önünde bu kadar sükûnetle bulundurduğun için memnun olmalısın, ey, benim huzurumun öldürücü düşmanı! Yaklaş, biraz daha yaklaş, gaddar, seni arayan bu faydasız gövdenin etrafına ağlarını sar. Seni ılıkçasına arzu eden bu yeni Ganimeses⁵ini saçlarını tara veya kâküller yap. Kendisine hayranlıkla baktığın bu gencin haylaz yıllarına kendini terk et artık. Çünkü sana ulaşmak ümidini kaybettiğimden dolayı nefret ettiğim hayatıma da onunla bir son verilmiş olsun. Buna benzer hallerde dünyada kullanılan kanunların ve hakların, ancak senin için mi bozulması ve eksilmesi lâzım geldiğini sanıyorsun, mağrur ve saygısız kız? Demek istiyorum ki zenginliğinden dolayı mağrur, güzelliğinden dolayı küstah, gençliğinden dolayı tecrübesiz, soyundan dolayı kendine güvenen bu gencin aşkında sebat göstermek isteyeceğini ve sebat edebileceğini, paha biçilmez olan şeye değer biçmek isteyeceğini ve edebileceğini, olgun ve tecrübeli senelerin bildiğini öğrenmek isteyeceğini ve öğrenebileceğini mi zannediyorsun? O halde aldanıyorsun. Çünkü dünyanın yaptıklarını daima aynı şekilde tekrarlamaktan başka bir tarafı yoktur; çünkü bir kimse ancak kendi cehaleti yüzünden aldanabilir.

Gençlerde sebatsızlık; zenginlerde gurur; küstahlarda övünme; güzellerde hor bakma vardır ve bütün bunlara malik olanlarda ise, her kötülüğün anası olan ahmaklık mevcuttur.

Senin gevşekçe arzularından ziyade benim hakir arzularıma ait olması lâzım gelen bir mükâfatı o kadar zahmetsizce kazanmayı isteyen ey genç! Neden üstünde uzandığın çiçeklerden yapılmış kerevetten kalkmıyor ve senin canından bu kadar nefret eden canımı almaya gelmiyorsun? Senden nefret edişimin sebebi hareketlerinle beni rencide etmen değil fakat talihin sana bahşettiği nimeti

takdir etmeyi bilmemendedir. Zarif elbiselerinin kalıbı bozulacak korkusuyla onu müdafaaya koşmak istemeyişin, ona pek az kıymet verdiğini açıkça gösteriyor. Senin bu rahat halin Akilles'te⁶ olsaydı Ulises⁷, ona daha çok pırıldayan silâhlar ve çelikten kılıçlar gösterseydi dahi, teşebbüsünü başaramayacağından pek emin kalırdı. Git, git ve annenin doncella (hanım kız) ları arasında eğlen ve orada saçlarını ve, sert kılıcı kavramaktan ziyade yumuşak ipeği bükmeye alışık olan ellerine ihtimam et!"

Bütün bu sözlere rağmen Kornelyo, kendisini oturmuş olarak bulduğum yerden hiç kalkmadı; bilâkis, sihirlenmiş gibi bana bakarak, kımıldanmaksızın, sakın sakın durdu. Senin bu duyduklarını kendisine yüksek sesle söylediğim için bahçede dolaşanlar toplanmaya başladılar ve Kornelyo'ya söylediğim daha başka ağır hakaretleri dinlemeye koyuldular. Kornelyo, oraya koşuşan halktan cesaretleterek — çünkü hepsi veya büyük kısmı onun akrabası, uşakları veya yakınlarıydı — kalkar gibi davrandı. Fakat o daha ayağa kalkmadan ben elimi kılıcıma atarak yalnız ona değil fakat orada duran herkese saldırdım. Kılıcımın parladığını görür görmez Leonisa'ya şiddetli bir baygınlık geldi. Bu hal bana daha büyük bir cesaret ve istihfaf duygusu verdi. Bana saldırmış olan birçokları, çılğın bir deliden kendilerini müdafa eden kimseler gibi, müdafaadan başka çare görmedikleri için mi, yoksa iyi talihim ve maharetim bana yardım ettiği için mi, yoksa beni daha büyük felâketler için saklayan Tanrının lütfu mudur nedir, sana söylemeyeceğim, çünkü hakikatte, yakınımda olanlardan yedi sekiz tanesini yaraladım.

Çevik olması Kornelyo'ya yaradı. Çünkü tabanlarına öyle bir hız verdi ki, elimden kaçarak kurtuldu. Bu kadar aşikâr bir tehlike içinde bulunduğum, hakaret gördüklerinden dolayı benden öç almak isteyen düşmanlarım tarafından sarılmış olduğum bir anda, talih öyle bir çare ile yardıma geldi ki hayatımı, akla gelmedik bir tarzda kurtardım. Ama onu saatte bin defa kaybedeceğime, orada kaybetmiş olsaydım daha iyi olurdu. Şöyle ki, Bizerte korsanlarına ait iki çektirmeden bir sürü Türk çıkarak bahçeye girdiler; bu Türkler limandaki kulelerde bulunan nöbetçiler tarafından görülmeden, sahil koşucuları veya muhafızları tarafından sezilmeden, yakın bulunan bir koydan karaya çıkmışlardı. Hasımlarım, Türkleri görür görmez beni bırakarak büyük bir süratle saklanmaya koşuştular. Türkler bahçede bulunan üç kişiden ve baygın bir halde olan Leonisa'dan başkasını esir edemediler. Beni, dört berbat yara almış olduğum halde, yakaladılar. Fakat bu yaraların öcünü daha önce yaraladığım dört Türkü yere cansız sermekle, almıştım. Bu hücumu Türkler kendilerine has çeviklikle yaptılar, başarılarından pek de memnun kalmayarak gemilerine bindiler, derhal denize açılarak yelkenle ve kürekle kısa bir müddet sonra Fabyana⁸ adasına sığındılar. Aralarından kimlerin eksik olduğunu anlamak için yoklama yaptılar; Levent denilen gemideki en iyi, en babayiğit askerlerden dördünün öldüğünü görünce öcünü benden almak istediler. Amiral gemisinin kaptanı beni asmak için antenanın indirilmesini emretti. Kendine gelmiş olan Leonisa bütün bunları seyrediyordu. Kendisini korsanların elinde gördüğünden bol bol gözyaşı döküyordu; nazik ellerini bükerek ve bir söz söylemeksizin, Türklerin dediklerini dikkatle anlamaya çalışıyordu. Fakat kürekteki Hıristiyanlardan biri — beni göstererek — ona İtalyanca, reisin bu Hristiyan'ın asılmasını emrettiğini, çünkü kendisini müdafa ederken çektirmelerin en iyi askerlerinden dördünü öldürmüştüğünü söyledi.

Leonisa bunu işitince — ilk defa olarak bana acır göründü — beni asmamalarını, çünkü büyük bir necat fidesini kaybedeceklerini, Trapani'ye döndükleri takdirde beni derhal fideye mukabilinde kurtaracaklarını Türklere söylemesini esirden istedi. Bu, Leonisa'nın bana karşı yapıp yapacağı ilk ve son hayırseverlik oldu. Bütün bunlar bana daha büyük fenalık getirdi. Çünkü Türkler Hıristiyan esirin söylediklerini duyunca ona inandılar, menfaat düşüncesi hiddetlerini değiştirdi. Ertesi sabah barış

bayrağını çekerek Trapani'ye döndüler. O geceyi tasavvur edilebilecek derecede bir ıstırap içinde geçirdim. Fakat bu, yaralarımın sebebiyet verdiği acıdan daha çok merhametsiz düşmanım olan kadının o barbarlar arasında maruz kaldığı tehlikeyi düşünmekten doğan bir ıstıraptı.

Şehre ulaştınca çekirtmelerin biri limana girdi, ötekisi dışarda kaldı. Bütün liman ve sahil derhal Hıristiyanlarla dolup taşı; yakışıklı Kornelyo ise, uzaktan, çekirtmede olup bitenleri seyrediyor olmalıydı.

Benim kurtarılmamı konuşmak üzere bir mayordom'um (kâhyam) geldi. Ona, benim hürriyetimle asla meşgul olmayarak Leonisa'nın hürriyetini konuşmasını ve onun için bütün malımın bedelini vermesini söyledim, ayrıca karaya dönmesini, Leonisa'nın ana ve babasına kızlarının serbest bırakılmasını müzakere etmeyi kendisine bırakmalarını ve onu merak etmemelerini söylemesini emrettim. Bundan sonra, Rum'dan dönme Yusuf adındaki baş reis Leonisa için altı bin, benim için de dört bin eskudo istedi, yalnız birimizi vermeyeceğini ancak ikimizi birden bırakabileceğini ilâve etti. Bu kadar çok para istemesinin sebebi, sonradan öğrendiğime göre, Leonisa'ya âşık oluşu ve onu salıvermek istemeyişiydi. Elde edilen ganimetleri öteki çekirtmenin reisiyle yarı yarıya bölüşmek mecburiyetinde olan Yusuf beni, dört bin eskudo hesabıyla ve ayrıca bin nakit eskudoyu — ki topu beş bin ediyordu — ötekisine verecek ve kendisine, diğer beş bin eskudo mukabilinde, Leonisa kalacaktı. İkimize on bin eskudo değer biçmiş olmasının sebebi buydu. Leonisa'nın ebeveyni, mayordom'umun benim namıma onlara yapmış olduğu vaatten sonra kendilerince hiçbir ücret teklif etmediler: Kornelyo ise Leonisa'nın lehine dudaklarını bile kımıldatmadı. Bu suretle, birçok talep ve cevaplardan sonra benim mayordom'um Leonisa için beş bin ve benim için üç bin eskudo vermeyi teklif etti. Arkadaşlarının kandırmaları ve bütün askerlerinin kendisine söylediği sözlerin zoru ile Yusuf bunu kabul etti. Fakat mayordom'umda bu kadar birikmiş para olmadığından kendisi onları toplamak için, mallarımı yok pahasına satarak kurtarılışına yetecek parayı tedarik maksadıyla, üç gün mühlet istedi. Yusuf, pazarlığın yürümemesi için bu müddet zarfında bir bahane bulacağı düşüncesiyle, bu teklife memnun oldu ve Fabyana adasına dönüleceğini, üç gün mühlet bitince para için geri geleceğini söyledi.

Ancak, beni fena muamelelere maruz kılmaktan yorulmamış olan nankör talih adanın en yüksek yerine dikilmiş olan bir Türk nöbetçisinin uzakta denizden gelen altı Lâtin yelkenlisini keşfetmesini istedi. Bunların ya Malta filosu veya Sicilya yelkenlilerinden bazıları olması mümkündü ki bu da doğru çıktı. Telâşla haber vermeye indi ve kimi yemek pişirmekte, kimi çamaşırını yıkamakta olan Türkler bir lâhzada gemiye bindiler, görülmemiş bir sürat ve maharetle demir alarak suya kürek daldırdılar, rüzgâra yelken açtılar.

Gemilerinin pruvalarını Berberistan'a doğru çevirerek iki saatten daha az bir müddet içinde kadirgaları gözden kaybettiler. Böylece, adayı ve yaklaşan geceyi siper yaparak düşmüş oldukları korkudan kendilerini kurtardılar.

Oh, dostum Mahmut, umduğumun bu kadar aksi olan yolculukta ve hele ertesi günü, iki çekirtme, güney cihetinde bulunan Pantanalea² adasına gelince Türkler kendi dediklerine göre, odun ve et almak üzere karaya indikleri ve reislerin sahile çıkıp, almış oldukları bütün ganimetleri paylaşmaya koyuldukları zaman ruhumun ne hale geldiğini düşünmeyi artık sana bırakıyorum. Her hareketleri benim için ölümden beterdi.

Benimle Leonisa'nın taksimine gelince Yusuf, dördü küreğe verilmek ve ötekileri çok güzel iki Korsikalı oğlan olmak üzere, altı Hristiyan'ı ve onlarla beraber beni Fethullah'a (öteki çekirtmenin reisinin adı bu idi) verdi. Kendisine de Leonisa'yı ayırdı. Fethullah buna pek memnun oldu. Bütün

bunlarda hazır bulunmuş olmama rağmen dediklerini, yaptıkları taksimi anlayamıyordum. Eğer Fethullah bana yaklaşıp da İtalyanca: "Hıristiyan, artık benimsin, seni bana iki bin altın eskudo değerindesin diye verdiler, hürriyetini istersen dört bin vermelisin, yoksa şuracıkta ölürsün" dememiş olsaydı paylaşma tarzını o zaman hiç anlamayacaktım.

Hıristiyan kadının da kendisine ait olup olmadığını sordum: bana, hayır, dedi. Onun Yusuf'a kaldığını, Yusuf'un da kadını Müslüman yapıp onunla nikâhlanmak istediğini söyledi. Hakikat de buydu. Çünkü kürek mahkûmlarından Türkçeyi iyi anlayan biri de bana bunu söylemişti. Kendi Yusuf ile Fethullah konuşurlarken işitmişti. Efendim olan Fethullah'a Hıristiyan kadın kendisinde kalacak surette hareket etmesini, yalnız onu kurtarmak için kendisine on bin altın eskudo vereceğimi söyledim. Bana verdiği cevapta buna imkân olmadığını, fakat Hıristiyan kadın için teklif ettiğim büyük meblâğı Yusuf'a bildireceğini söyledi. Kim bilir, menfaat saikasıyla Yusuf niyetini değiştirir, kadını salıverirdi. Fethullah dediği gibi yaptıktan sonra çektirmesine mensup olan herkesin derhal binmesini emretti. Çünkü Trablusgarb'a gitmek istiyordu; kendisi oralıydı.

Yusuf da Bizerte'ye gitmeye karar verdi ve korktukları kadırgalar veya soyacakları gemiler gördüklerinde gösterdikleri hızla, gemiye bindiler. Havanın fırtına alâmetleri gösterir surette değişmesi onları çabuk harekete getirdi.

Leonisa karada bulunuyordu, fakat kendisini görebileceğim yanda değildi. Yalnız gemiye bineceğimiz sırada sahilde yan yana geldik. Yeni efendisi ve âşığı onu elinden tutmuş götürüyordu; karadan çektirmeye uzatılmış olan iskeleye gireceği sırada gözlerini bana doğru çevirdi: kendisinden ayrılmayan gözlerim ona o kadar müşfik bir duygu ve acı ile baktılar ki, önlerine nasıl konduğunu bilmediğim bir perde görme gücümü yok etti, nasıl olduğunu anlayamadan yere yıkıldım: bana sonradan, Leonisa'nın da başına aynı şeyin geldiğini söylediler, çünkü onun iskeleden denize düştüğünü ve Yusuf'un, arkasından denize atlayarak, onu kolları arasında çıkardığını görmüşlerdi. Ben hiçbir şey hissetmeden beni bindirmiş oldukları, efendimin çektirmesinde bunu bana hikâye ettiler. Fakat baygınlığımdan sıyrılıp da kendimi çektirmede yalnız gördüğüm ve öteki çektirmenin ayrı bir rota alarak kendisiyle beraber ruhumun yarısını, daha doğrusu, bütünü götürüp bizden ayrıldığı sırada yeniden bir baygınlık geçirdim, bir kere daha talihime lânet ettim ve yüksek sesle ölümü çağırdım. Teessür ve kederimi o suretle belirtiyordum ki beni işitmekten usanmış olan efendim iri bir sopa ile, susmadığım takdirde bana fena muamele edeceği tehdidinde bulundu.

Gözyaşlarımı tuttum, iniltilerimi bastırdım. Bunları yapmak için sarf ettiğim kuvvetle bir yerimin çatlayacağını böylece, bu sefil vücudu terk etmeyi bu kadar arzu eden canıma bir yol açılacağını zannediyordum. Fakat beni bu kadar berbat bir sıkıntı içine atmış olmaktan memnun olmayan felek, bütün teselli ümitlerimi elimden alarak, her şeyin bitmesini istedi. Korkuyla beklenmekte olan fırtına bir anda baş gösterdi; güneyden esen ve prova tarafından üstümüze gelen rüzgâr o kadar şiddetlenmeye başladı ki ona pupayı çevirmeye ve gemiyi rüzgârın istediği tarafa götürmek mecburiyeti hâsıl oldu.

Reis, adanın önünden geçerek, kuzey tarafına sığınmak niyetindeydi. Fakat onun düşündüğünün tamamen aksi oldu. Çünkü rüzgâr o kadar şiddetle esti ki iki günde almış olduğumuz yolu on dört saatten daha az bir müddet içinde yaparak kendimizi hareket etmiş olduğumuz adadan altı veya yedi fersah mesafede bulduk. Kurtuluş çaresi olmadan, adanın üzerine, herhangi bir kumsala doğru değil, fakat gözümüzün önünde yükselen ve hayallerimizi kaçınılmaz bir ölümle tehdit eden çok yüksek kayalara doğru, bindirmek üzere idik. Yanı başımızda, Leonisa'nın bulunduğu öteki çektirmeyi gördük. Oradaki bütün Türkler ve esir kürekçiler oldukları yerde kalmak ve kayalara çarpmamak için

gayret sarf ediyorlardı. Bizim gemidekiler de aynı şeyi, görünüşe göre daha faydalı ve daha gayretli bir surette yaptılar. Çünkü işten yorulmuş ve rüzgârla fırtınanın gücü karşısında yenilmiş olan öteki gemidekiler kürekleri bırakarak, gözümüzün önünde, kayalara çarpmaya kendilerini bıraktılar. Çektirme oraya öyle büyük bir gürültü ile çarptı ki hemen paramparça oldu.

Gece olmaya başlamıştı. Kaybolanların bağışmaları ve gemimizde mahvolmak korkusu içinde bulunanların heyecanı büyüktü.

Reisimizin emrettiklerinin hiçbiri işitilmiyor ve yapılmıyordu. Yalnız kürekleri elden bırakmamaya dikkat ediliyor, provayı rüzgâra çevirmek ve iki demiri atmak suretiyle muhakkak gelecek ölümü, bir müddet için durdurmak çaresine bakılıyordu.

Ölmek korkusu herkeste umumi olmakla beraber bende tamamıyla aksiydi. Çünkü az evvel ayrılmış olduğum o kadını ahirette görmenin aldatici ümidiyle, çektirmenin batmakta veya kayalara çarpmaktaki her gecikme ânı benim için yüzyıl süren en azaplı bir ölüm gibiydi. Geminin ve benim başımın üstünden aşan yüksek dalgalara dikkatle bakıyor, onlarla beraber bahtsız Leonisa'nın vücudunun gelip gelmediğini görmek istiyordum.

Felâketimi kısaca anlatmak hususunda evvelce vermiş olduğum söze karşı gelmemek için, sana o uzun ve acı gecede duyduğum ve yaşadığım heyecanları, korkuları, ıstırapları, düşünceleri uzun uzadıya anlatmayacağım, oh, Mahmut! Sana şunu söylemek yeter; o esnada ölüm gelseydi canımı almak için ona yapacak pek az şey kalırdı.

Gün doğdu; fakat fırtına alâmetleri düne göre daha büyüktü. Geminin kayalardan epeyce uzaklaşıp adanın bir burnuna ulaşarak istikamet değiştirmiş olduğunu gördük. Burnu dönmek üzere olduklarını gören Türkler ve Hıristiyanlar yeni ümit ve yeni gayretlerle canlandılar, altı saat uğraşmadan sonra burnu döndük ve denizi daha mülâyim ve daha yatışmış bulduk. Artık kürekleri daha büyük bir kolaylıkla kullanabiliyorduk. Adanın siper teşkil etmesinden istifade eden Türkler, bir gece önce kayalara çarpmış olan çektirmeden bir şeyler kalıp kalmadığını görmek üzere karaya çıktılar. Fakat Tanrı, Leonisa'nın vücudunu kollarımda görmek suretiyle elde etmeyi umduğum teselliye bana vermek istemedi. Bu vücudu, ölmüş ve delik deşik olmuş halinde dahi görmekten, iyi arzularımın lâyük oldukları üzere o vücutla birleşmeme yıldızımın koyduğu o imkânsızlığı kırmış olacağımdan dolayı, sevinç duyacaktım. Böylece, karaya çıkmak isteyen bir dönmeden Leonisa'yı aramasını ve denizin onu sahile atıp atmadığına bakmasını rica ettim. Fakat evvelce dediğim gibi, Tanrı bütün bunları benden esirgedi. Çünkü aynı anda rüzgâr yeniden kudurmaya başladı, öyle ki artık adanın teşkil ettiği siperin hiçbir faydası olmuyordu.

Bunu gören Fethullah, kendisini bu kadar kovalayan kadere karşı gelmek istemedi. Trinkete serenini direğe koymalarını ve biraz yelken açmalarını emretti. Pruvayı denize ve pupayı rüzgâra çevirdi. Dümenin başına bizzat kendisi geçti ve önüne hiçbir engelin çıkmayacağından emin olarak gemiyi engine doğru yol verdi.

Bordolarda kürekler hep bir gidiyor, herkes sıralarda veya mazgallarda oturmuş bulunuyordu. Daha büyük bir emniyet için kendisini pupa direğine sıkıca bağlatmış olan "gardiyanbaşı"ndan başka çektirmede hiç kimse ortada görülüyordu. Gemi o kadar hafiflikle uçuyordu ki üç gün üç gecede Trapani, Melazo ve Palermo'dan görünür bir mesafeden geçerek, gemide bulunanların ve karadan onlara bakanların hayret verici bir korkusu içinde Messina feneri önünden boğaza girdik. Nihayet, fırtınayı anlatmakta, fırtınanın devamda inat etmesi kadar uzun ve karışık olmamak için, diyorum ki, hemen bütün Sicilya adasını dönüp dolaştıktan sonra yorgun, aç ve bitkin bir halde Berberistan Trablus'una (Batı Trablus'una) vardık. Burada Efendim (leventleriyle ganimetin hesabını yapmadan,

onlara hisselerini ve padişaha âdet olan, beşte biri vermeden önce) öyle bir sancıya yakalandı ki üç gün içinde cehennemi boyladı. Trablus kralı (valisi) derhal bütün malına konu ve padişahın (ki, bildiğin gibi, arkalarında vâris bırakmayanların mirasçısıdır) oradaki miras memuruyla beraber ikisi, Efendim Fethullah'ın bütün malını aldılar. Ben de o zaman Trablus hidivi olan bu adamın eline düştüm.

Aradan on beş gün geçmeden kendisine Kıbrıs hidivliği beratı geldi. Kendimi kurtarmak niyeti olmaksızın, onunla buraya kadar geldim. Fethullah'ın askerleri valiye benim mühim bir kimse olduğumu söylediklerinden beni serbest bırakacağını birçok defalar söylemiş olduğu halde buna hiçbir vakit yanaşmadım. Hatta kendisine, benim zenginliğimden bahsetmiş olanların kendisini aldattıklarını söyledim. Eğer bütün düşüncemi söylememi istiyorsan, Mahmut, bilmelisin ki beni hiçbir şeyin teselli edemeyeceği bir yere dönmek istemiyorum ve Leonisa'nın ölümünün beni hiçbir vakit bırakmayan düşünce ve hâtıralarının esirlik hayatıma karışması suretiyle bana bu hayatı hiçbir vakit sevdirmemelerini istiyorum. Sonra sonsuz acıların ister istemez bitmeleri veya onları çeken bitirmeleri doğru ise benim acılarım bunu yapamamazlık edemezler, çünkü isteğim hilâfına taşıdığım bu sefil hayata birkaç gün içinde kıyacak surette onlara katlanmayı düşünüyorum.

Oh, işte, Mahmut kardeşim, benim hazin maceram budur. Feryat ve gözyaşlarımın sebebi budur. Bunları kalbimin derinliğinden çıkarmak ve onlara yaralı göğsümün kuraklığı içinde hayat vermek için bu maceranın kâfi gelip gelmediğini şimdi sen gör ve düşün. Leonisa öldü. Onunla beraber de benim ümidim öldü. Vaka, kendisi yaşadıkça bendeki ümit ince bir kıla bağlıydı; ama ne de olsa, ne de olsa...

Bu sözlerle de dili damağına yapıştı, öyle ki ne bir söz söyleyebildi ne de gözyaşlarını tutabildi. Bu gözyaşları, yüzünden, damla damla ve söylenmesi mutat olduğu üzere, yeri ıslatacak kadar, bol bol dökülüyordu. Mahmut da onunla beraber ağladı. Fakat acı hikâyeye içinde tazelenen hâtıranın sebebiyet verdiği buhran geçince Mahmut söyleyebildiği en güzel sözlerle Rikardo'yu teselliye çalıştı; fakat Rikardo sözlerini keserek dedi ki:

— Senden istediğim şey, dostum, bana Efendimin ve kendileriyle temasta bulunacağım bütün kimselerin gözünden düşmem için ne yapacağımı tavsiye etmektir. Öyle ki onun ve ötekilerin gayz ve nefreti üzerime çevrilince, hepsi bana öyle fena muamele etsinler ve beni öyle tazip etsinler ki ıstıraba ıstırap ve acıya acı katmak suretiyle kısa zaman içinde arzu ettiğim şeye yani ölüme kavuşayım.

Mahmut:

— Duyulabilen şey söylenebilir, diye bir söz vardır. Onun doğru olduğunu şimdi anladım, dedi. Çünkü bazen duygu dili susturur. Mamafih nasıl olursa olsun (ister ıstırabın, sözlerin kadar olsun, ister sözlerin ıstırabından fazla olsun) Rikardo, sen benim şahsımda gerek yardım için gerek öğüt için daima gerçek bir dost bulacaksın. Her ne kadar yaşımın küçüklüğü ve bu kisveyi giymekte ettiğim gariplik, sana sunduğum bu iki şeyden hiçbirine güvenmek veya hiçbirini beklemek lâzım gelmeyeceği hissini veriyor ise de bu şüphenin doğru çıkmamasını temin edeceğim. İsteddiği şey değil, fakat kendisine uygun olan şey verilen bir hastaya yapıldığı gibi, senin için en uygun olanı yapmaktan, sen öğüt edilmeyi yardım görmeyi istemiyorsun diye, vazgeçecek değilim. Bütün bu şehirde, Efendim olan Kadı kadar kadir ve yararlı hiç kimse bulunmadığı gibi bu şehrin hidivi (valisi) olarak gelen senin Efendin dahi o kadar kudrete malik değildir. Hal böyle olunca diyebilirim ki ben bu şehrin en kudretli insanıyım, çünkü patronuma istediğimi yaptırırım. Sana bunu, Efendime geçebilmen, onun esiri olabilmen imkânı kendisinden temin edilebilir diye söylüyorum; benim arkadaşlığında olunca,

zaman bize, seni avutmak için — avunmak istiyorsan veya avunabilirsen — benim bu hayattan daha iyi bir hayata veya hiç olmazsa, hayatı terk ettiğim zaman hayatımın daha emniyette olacağı bir yere varmam için, ne yapacağımızı söyleyecektir.

Rikardo:

— Yapacağın bütün şeylerle benim neyime yarayacak bir şey yapamayacağından emin olmakla beraber sunduğun dostluktan dolayı sana teşekkür ederim, Mahmut, dedi. Şimdilik bunu bırakalım da çadırlara gidelim. Çünkü gördüğüme göre, şehirden büyük bir kalabalık çıkıyor. Hiç şüphe yok ki, Efendime şehre girmesini sağlamak üzere eski hidiv (vali) dışarı çıkıyor olmalı.

Mahmut:

— Evet öyledir, dedi. Gel Rikardo, onların nasıl törenle kabul edildiklerini göreceksin. Hoşuna gideceğini sanırım.

Rikardo:

— Haydi gidelim, dedi. Kim bilir, Efendimin esirlerinin, Korsika'lı bir dönme olan ve pek merhametli olmayan gardiyanı tesadüfen benim mevcut olmadığımı görmüşse, sana ihtiyacım olacaktır.

Bunun üzerine konuşmalarını bırakarak vaktinde çadırlarına vardılar. Çünkü eski paşa yaklaşıyor, yenisi de onu çadırının kapısında istikbal etmeye çıkıyordu.

Ali Paşa'ya (vazifesinden çekilenin adı böyleydi), Lefkoşe'nin Türkler tarafından alınmasından sonra bu şehrin normal garnizonunu teşkil eden ve takriben beş yüz kişi olan bütün Yeniçeriler refakat ediyordu. Bazıları tüfeklerle bazıları yalın yatağanlarla silahlı olarak iki kanat veya sıra üzerine gidiyorlardı.

Yeni paşa olan Hasan Paşa'nın kapısına gelerek hepsi etrafını sardılar. Ali Paşa gövdesini eğerek Hasan Paşa'ya selâm verdi. Hasan Paşa daha az eğilerek onu selâmladı. Onun üzerine Ali, Hasan'ın otağına girdi.

Türkler Hasan Paşa'yı çok zengince süslenmiş güçlü bir at üstüne bindirdiler. Atı çadırların etrafında ve ovanın büyük bir kısmında dolaştırarak yüksek sesle kendi dillerinde: "Yaşasın, yaşasın Sultan Süleyman. Onun adına yaşasın Hasan Paşa!" diye bağıyorlardı. Bunu, seslerini ve haykırmalarını artırarak birçok defalar tekrarladılar. Sonra kendisini, Ali Paşa'nın bulunduğu çadıra götürdüler. Ali Paşa, kadı ve Hasan Paşa çadıra kapanıp bir saat orada kaldılar.

Mahmut Rikardo'ya, Ali'nin başlamış olduğu işler hakkında en uygun olanı müzakere etmek üzere çadıra kapandıklarını söyledi.

Ondan bir müddet sonra kadı çadırın kapısına çıkarak Türk, Arap, Rum dillerinde, Ali Paşa aleyhinde adalet veya herhangi bir şey isteyecek bütün kimselerin serbestçe girebileceklerini, padişahın Kıbrıs'a hidiv olarak gönderdiği Hasan Paşa'nın orada bulunduğunu, kendilerine bütün hak ve adaleti tatbik edeceğini bağıarak söyledi. Bu müsaade üzerine yeniçeriler çadırın kapısını açık bırakarak isteyenlerin girmesine imkân verdiler. Mahmut, Rikardo'nun kendisiyle beraber içeri girmesini temin etti. Hasan'ın esiri olduğundan girmesine mümanaat edilmedi.

Gerek Hıristiyan Rumlar gerek bazı Türkler adalet istemeye girdiler. Hepsi o kadar az ehemmiyetli şeylerden şikâyet ediyorlardı ki bunların ekserisini kadı, hasım tarafa müddeinin iddialarını bildirmeden, usulsüz, talepsiz ve cevapsız halletti. Çünkü bütün dâvalar (evlenmeye müteallik olanları müstesna) ayaküstü çabucak herhangi bir kanuna dayanmaktan ziyade hâkimin kanaatine göre halledilir. O barbarlar arasında — bunda da barbar iseler — kadı bütün dâvalara bakmaya

salahiyetli bir hâkim olup onları bir çırpıda telhiseder ve bir anda hükmünü verir. Kararları başka mahkemece istinaf edilmez.

Bu aralık içeriye bir çavuş — Türklerde *alguacil* gibi bir şeydir — girerek çadırın kapısında, çok güzel bir Hıristiyan kadını satmak isteyen bir Yahudi olduğunu söyledi. Kadı onun içeriye alınmasını emretti. Çavuş çıktı ve derhal döndü, içeriye, Berberistan kıyafetli bir kadını elinden sürükleyen, saygıdeğer bir Yahudi girdi. Kadın o kadar mükemmel kılıkta ve süslü idi ki, Cezayir kadınları incilerinin çokluğu itibariyle önde gelmekle beraber, süslenmek hususunda bütün Afrika kadınlarını geride bırakan Fas ve Merakeş kadınlarından en zengin Arap kadını bile bu kadar iyi süslenemezdi. Yüzü kırmızı bir canfesle örtülü idi. Ayağın açık olan üst kısmında, görünüşte safi altından iki karkaha (Arapçada bileziklere bu isim verilir) görünüyordu. İnce krepten yapılmış bir gömlek altından görünen veya gömlek arasından parlayan kollarda üzerleri birçok incilerle müzeyyen başka bilezikler vardı. Sonunda, elbiseye gelince, çok zengin zarif surette süslüydü.

Bu ilk görünüşten hayret ve takdir içinde kalan kadı ile öteki pašalar, herhangi bir şey söylemeden ve sormadan önce Yahudi'ye Hıristiyan kadının yüz örtüsünü kaldırmasını emrettiler. Kaldırdı, uzun bir karanlıktan sonra kapalı bulutlar arasından kendini, arzu edenlerin gözüne sunan güneş gibi, etraftakilerin gözlerini kamaştıran ve gönüllerini neşelendiren bir yüz ortaya çıktı.

İşte esir Hıristiyan kadının güzelliği, şuhluğu ve şakraklığı böyleydi. Fakat meydana çıkan harikulâde ışığın, üzerinde en çok tesir yaptığı kimse, onu herkesten iyi tanınması itibariyle, zavallı Rikardo oldu. Çünkü bu kadın, kendisinin o kadar çok defa o kadar çok gözyaşı döktüğü ve ölmüş sandığı merhametsiz ve sevgili Leonisa'sıydı.

Hıristiyan kadının nadir güzelliğinin ani surette görünmesi üzerine Ali'nin yüreği sanki delindi. Hasan'ın yüreği de aynı derecede bu yaraya maruz kaldı. Kadının ki de sevda yarasından uzak kalmadı.

Herkesten fazla apışıp kalmış olan kadı gözlerini Leonisa'nın güzel gözlerinden ayıramıyordu. Aşkın kudretini yükseltmek için şunu bilmelidir ki aynı anda her üçünün kalbinde, Leonisa'yı elde edip, ona sahip olmak ümidi doğdu. Bu suretle kızın nasıl, nerede ve ne vakit Yahudi'nin eline geçtiğini bilmek istemeksizin Yahudi'ye onun için ne fiyat istediğini sordular. Haris Yahudi dört bin dobla yani iki bin eskudo cevabını verdi.

Henüz fiyatı söylemişti ki Ali Paşa kız için bu parayı verdiğini ve parayı alması için derhal kendi çadırına gelmesini söyledi. Fakat hayatı tehlikeye de girse, kızıdan vazgeçmeyecek gibi görünen Hasan Paşa söze karıştı:

— Ben de kız için, Yahudi'nin istediği dört bin dobla'yı veriyorum. Ali'nin de, haklı bulacağı sebep olmasa, yani bu zarif kadın içimizden hiçbirine değil fakat yalnız padişaha ait olmasaydı, ben ne bu parayı verir, ne de Ali'ye karşı koymak isterdim. Böylece ben kızı padişah namına satın alıyorum. Bakalım şimdi onu elimden almaya kalkacak cüretkâr kimdir?

Ali:

— Ben, dedi. Çünkü onu aynı maksat için satın alıyorum. Sonra onu derhal İstanbul'a götürmek kolaylığı itibariyle bu hediyeyi padişaha sunmak ve onunla padişahın iradesini celbetmek benim daha çok işime gelir. Gördüğün gibi, Hasan memuriyetsiz kalan bir adam sıfatıyla bunu elde edecek vasıtaları aramak zorundayım. Sen ise üç sene müddetle güven içindesin, çünkü bu çok zengin olan Kıbrıs krallığını ancak bugünden itibaren hükmün ve iraden altına alıyorsun. İşte bu sebeplerden dolayı ve Hıristiyan kadına ilk önce ben fiyat vermiş olduğum için Hasan, onu bana bırakman

hakkımdır.

Hasan:

— Kadını padişaha tedarik etmek ve göndermek, bunu hiçbir menfaat saikasıyla yapmadığım nispette benim için iltifatı mucip bir şeydir. Onu oraya götürmek kolaylığına gelince, bunun için kendi kürek mahkûmlarımla ve esirlerimle bir çektirmeyi donatıp yola çıkaracağım.

Bu sözler üzerine Ali hiddetlendi, ayağa kalkarak yatağına el attı ve bağırdı:

— Ey Hasan! İkimizin de niyeti aynı, yani bu Hıristiyan kadını sultana götürmek ve hediye etmektir. Ben ilk alıcı olduğum için onu bana bırakman hakka ve adalete uygundur ve fikrinde ısrar edersen elimdeki bu yatağan hakkını müdafaa edecek ve senin küstahlığını cezalandıracaktır.

Olup bitenlere dikkat etmekte olan ve ikisinden de daha az tutuşmamış bulunan kadı, Hıristiyan kadının elden gideceğinden korkarak, kendisinde yanan büyük ateşi nasıl yatıştıracağını ve bununla beraber kendi zararlı niyeti hakkında hiçbir şüphe sezdirmeden Hıristiyan kadını nasıl elde edeceğini düşündü. Ayağa kalktı. Zaten ayakta olan iki adamın arasına girdi ve dedi:

— Sakin ol Hasan; sen de sus Ali. Ben buradayım, anlaşmazlıklarınızı, ikinizin de niyetlerinizi yerine getirecek ve padişaha, arzunuz gibi, hizmet edebilecek şekilde uzlaştırabileceğim.

Kadı'nın sözlerine derhal itaat ettiler. Aralarında, başka daha güç bir mesele olsaydı dahi aynı şeyi yapacaklardı (bu insanların ihtiyarlarına gösterdiği saygı böylesine fazladır). Bunun üzerine kadı şöyle devam etti:

— Sen Ali, Hıristiyan kadını padişah için istediğini söylüyorsun, Hasan da aynı şeyi söylüyor. Sen diyorsun ki ilk önce sen fiyat verdiğin cihetle onun sana ait olması lâzım gelir: Hasan da aksini iddia ediyor; iddiasını bir temele oturtmamakla beraber, ben onun da senin gibi aynı hakkı haiz olduğunu zannediyorum. O hak da, kadını aynı maksat için satın almayı istemek hususundaki, hiç şüphe yok seninki ile beraber aynı zamanda doğmuş olması lâzım gelen, kasıt ve niyettir. Sen yalnız kendini ilk alıcı olarak göstermek üstünlüğünü haizsin. Fakat bu, onun asıl arzusunun yerine gelmesinden mahrum kalmasına sebep teşkil etmemelidir. Böylece şu şekilde aranızı bulmanın iyi olacağını sanıyorum: Esir kadın ikinizin olsun; mademki onun ne suretle kullanılacağı, kendisi için satın alınmış olan padişahın arzusuna kalmış bir şeydir, kadının ne olacağını emretmek de ona düşer. Böylece, Hasan sen iki bin dobla ödeyeceksin; Ali de öteki iki bin dobla'yı verecek. Esir kadına gelince, ikinizin adına İstanbul'a yollamam için, o bende kalacak. Çünkü hiç olmazsa burada hazır bulunmuş olmam suretiyle mükâfatsız kalmış olmayayım. Böylece, esireyi, kendisine gönderilen zata karşı gösterilmesi lâzım debdebe ve saygı ile masrafları bana ait olmak üzere, yollamaya söz veriyorum. Padişaha burada olup biteni ve ona hizmet yolunda gösterdiğiniz isteği yazacağım.

İki sevdalı Türk buna karşı söyleyecek bir şey bilmediler, bilemediler; ne de söylemek istediler. O yoldan muratlarına erişemeyeceklerini görmekte beraber, her biri kendi içinden şüpheli de olsa, kendi hararetli arzularına kavuşmayı va'deden bir ümide kapılarak, kadı'nın sözlerine rıza göstermeye mecbur kaldılar.

Kıbrıs valisi olarak kalan Hasan, kadıya o kadar çok hediye vermeyi düşünüyordu ki, neticede minnet altına giren kadı esir kızı kendisine bağışlayacaktı. Ali ise, arzu ettiği insanla beraber yola çıkmasını temin edecek başka bir şey düşündü. İki de kendi niyet ve tasavvurunun gerçekleşmesini muhakkak gördüklerinden kadı'nın arzularını kolaylıkla yaptılar ve kendi rıza ve istekleriyle kadını derhal kadıya teslim ettiler, Yahudi'ye ikişer bin dobla ödediler.

Yahudi, kadını üstündeki elbiseleriyle beraber veremeyeceğini çünkü bunların da iki bin dobla

kıymetinde olduğunu söyledi. Hakikat de böyleydi. Çünkü kadının (kısmen çözülü olarak omuzlarına düşen, kısmen örgülü olarak alından geçen) saçlarında, bu saçlarla son derecede bir zarafetle sarmaş dolaş olan bazı inci dizileri görünüyordu; keza ayaklarda ve ellerdeki bilezikler de iri incilerle tezyin edilmişti. Elbise düz yeşil bir entari olup hep işlemeli ve altın sırmalıydı. Velhasıl, Yahudi'nin elbise için istediği fiyat herkese az göründü ve kadı, iki paşadan daha az cömert görünmemek için ve Hıristiyan kadın padişahın huzuruna bu kıyafette çıksın diye, bu fiyatı ödemek istediğini söyledi. İki rakip, her biri her şeye konacağını sanarak, bunu yerinde buldular.

Şimdi Rikardo'nun, ruhunun "artırma" ya çıkarıldığını görmekten neler duyduğunu, o esnada aklına gelen düşünceleri, sevgilisini bulmuş olmanın onu tamamen kaybetmek için bulduğunu görmekten gelen korkuyu ve helecanları söylemek kalıyor: Rikardo gördüklerinden, gözlerine bile inanmayarak uykuda veya uyanık olduğunu anlayamıyordu. Gözlerini ebediyen kapamış olduğunu düşündüğü kadının beklenmeksizin, gözleri önüne çıkıverdiğini görmek kendisine imkânsız bir şey gibi görünüyordu. Bu aralık dostu Mahmud'a yaklaşarak:

— Onu tanımıyor musun, dostum? dedi.

Mahmut:

— Tanımıyorum, diye cevap verdi.

Rikardo cevap verdi:

— Öyle ise bil ki bu, Leonisa'dır.

Mahmut:

— Ne diyorsun Rikardo? dedi.

Rikardo:

— İşittiğini, dedi.

Mahmut:

— O halde sus ve onun kim olduğunu meydana çıkarma, dedi. Mademki efendimin emrine giriyor, talih onu iyi ve müreffeh olarak eline geçirmeni arzu ediyor, demektir.

Rikardo:

— Onun beni gözetleyebileceği bir yerde durmamı doğru bulur musun? dedi.

Mahmut:

— Onu heyecanlandırmaman veya senin heyecanlanmaman için, hayır, dedi. Hem onu tanıdığını veya evvelce görmüş olduğunu belli etme. Çünkü bu tasavvuruma zarar verebilir.

Rikardo:

— Öğüdünü tutacağım, cevabını verdi.

Böylece gözlerinin Leonisa'nınkilerle karşılaşmasından kaçındı.

Bütün bunlar olup biterken Leonisa gözlerini, gözyaşları dökerek, yere mihlanmış tutuyordu. Kadı yanına yaklaştı ve onu elinden tutarak Mahmud'a teslim etti. Onu şehre götürmesini, hanımı Halime'ye teslim etmesini ve hanımına onu padişahın esiresi gibi muamele etmesini söylemesini emretti. Mahmud öyle yaptı ve Rikardo'yu yalnız bıraktı.

Rikardo yıldızını, Lefkoşe'nin surları arkasında kayboluncaya kadar, gözleriyle takip etti. Yahudi'ye yaklaşarak bu Hıristiyan esireyi nerede satın aldığını veyahut onun ne şekilde eline düştüğünü sordu. Yahudi onu Pantanalea adasında, orada kazaya uğramış Türklerden satın aldığı cevabını verdi. Sözüne devam etmek isterken Rikardo'nun bilmek istediği aynı şeyi kendisinden

sormak isteyen paşalar tarafından çağırılması üzerine, sözünü bitirmeden Rikardo'dan izin alıp gitti.

Çadırlardan şehre giden yolda Mahmut İtalyan dilinde Leonisa'dan hangi memleketten olduğunu sormaya imkân buldu. O, Trapani şehrinden olduğu cevabını verdi. Aynı suretle Mahmut kendisinden o şehirde Rikardo adında zengin ve asil bir kabalyero tanıyıp tanımadığını sordu. Leonisa onu duyunca kuvvetle içini çekti ve:

— Evet, felâketim için tanıyorum, dedi.

Mahmut:

— Nasıl felâketiniz için? dedi.

Leonisa:

— Çünkü o beni kendi felâketi ve benim felâketim için tanıdı, cevabını verdi.

Mahmut:

— Acaba aynı şehirde kibar tavırlı, anası babası çok zengin, kişilik olarak çok yararlı, çok cömert, çok akıllı Kornelyo adında başka bir kabalyero'yu da tanıyor musunuz? diye sordu.

Leonisa:

— Onu da tanırım; hem Rikardo'dan çok felâketime o sebep olmuştur, diyebilirim, dedi. Fakat onları tanıyan ve onlar hakkında bana sualler soran siz kimsiniz, senyör?

Mahmut:

— Ben, dedi, Palermo'luyum. Çeşitli hâdiselerden dolayı bu kıyafette¹⁰ bulunuyor ve taşımak itiyadında bulunduğumdan farklı bir elbise taşıyorum. Onları da tanıyorum, çünkü birkaç gün evvel benim elimdeydiler. Kornelyo'yu Berberistan Trablus'u (Garp Trablus'u) Arapları esir ederek onu bir Türk'e sattılar. Türk de onu birçok ticaret eşyasıyla beraber geldiği bu adaya getirdi. Rodos tüccarlarından olan bu adam bütün malını Kornelyo'ya emanet ediyordu.

Leonisa:

— Malı iyi muhafaza edebilecektir, dedi. Çünkü kendisinininkini çok iyi muhafaza etmesini bilir. Fakat bana söyleyin, senyor, Rikardo nasıl ve kiminle bu adaya geldi?

Mahmut cevap vererek:

— Onu Trapani sahilindeki bir bahçede esir etmiş olan bir korsanla geldi. Kendisiyle beraber, adını bana hiçbir vakit söylemek istemediği, bir genç kıızı da esir etmiş olduklarını söyledi. Burada, Medine şehrinde bulunan Muhammed'in kabrini ziyarete gitmekte olan efendisiyle birkaç gün kaldı. Hareket edecekleri esnada Rikardo o kadar rahatsızlandı ve hastalandı ki efendisi, memleketlisi olduğumdan kendisini tedavi edeyim ve dönmesine kadar ona bakayım diye onu bana bıraktı. Buradan dönmediği takdirde Rikardo'yu kendisine İstanbul'a yollayacaktım. Orada olacağı zaman bana haber gönderecekti. Fakat Tanrının emri başka imiş. Çünkü bedbaht Rikardo, başına hiçbir kaza gelmeden, birkaç gün içinde, mütemadiyen bir Leonisa adını tekrarlayıp durarak, dünyaya gözlerini kapadı. Bana bu kadını hayatından, canından çok sevdiğini, bu Leonisa'nın Pantanalea adasında parçalanmış olan bir çektirmede boğulmuş olduğunu söylemişti. Onun ölümünden dolayı, kendisi de can verinceye kadar, ağlıyor ve sızlanıyordu. Ben onun vücudunda bir hastalık görmedim, fakat ruhunda ıstırap alâmetleri sezdim.

Leonisa:

— Bana söyleyin, senyor, o bahsettiğiniz delikanlı¹¹ sizinle olan konuşmalarında (ki, aynı memleketten, olduğunuz için çok konuşmalar yapmış olmalısınız) bazen hiç Leonisa'dan — kendisini

ve Rikardo'yu ne suretle esir ettiklerini anlatırken — bahsetti mi?

Mahmut:

— Evet, dedi. Hem bana, bu adaya adı şu olan, şu ve bu alâmetleri bulunan bir Hıristiyan kadının ayak basıp basmadığını sordu. Bu kadını, bulup satın almaktan sevinç duyacaktı. Tabî kadının efendisinin, kadının düşündüğü kadar zengin olmadığını görerek, aklını başına alıp onu satmak istemesi gerekti. Bununla beraber olabilirdi ki kadına sahip olduğundan efendisi ona daha az kıymet biçerdi. Herhalde üç yüz veya dört yüz eskudoyu geçmediği takdirde bu parayı kadın için kolaylıkla ödeyecekti; çünkü bir zamanlar kızı biraz sevmiştir.

Leonisa:

— Mademki dört yüz eskudoyu geçmiyor, kızı pek az sevmiş olmalıdır, dedi. Rikardo daha cömert, daha yararlı ve akıllıydı. Tanrı onun ölümüne sebep olanı affetsin. Buna sebep olan benim; ölmüş diye ağladığı bahtsız kadın da benim ve benim felâketime karşı gösterdiği duyguya, onun felâketi önünde duyduğum duygu ile mukabele etmek için sağ olaydı Tanrı bilir ne kadar sevinecektim! Ben, senyor, size söylediğim gibi, Kornelyo'nun pek az sevdiği ve Rikardo'nun uğrunda çok ağladığı kadını ve çeşitli sebeplerden dolayı bu sefil duruma düştüm. Bu hal çok tehlikeli olmakla beraber Tanrının lütfü sayesinde namusumu ve şerefimi kurtardım ve sefaletime rağmen, buna memnun olarak yaşıyorum. Şimdi nerede olduğumu, efendimin kim olduğunu, bana karşı koyan talihimin beni nereye götüreceğini bilmiyorum. Bunun için sizden, senyor, hiç olmazsa taşıdığınız Hıristiyan kanı hakkına eziyet ve meşakkatlerim içinde bana öğüt vermenizi rica ediyorum. Bu meşakkatlerin çokluğu beni biraz uyanık kılmışsa da başıma her an öyle şeyler geliyor ki ne yapacağımı bilmiyorum.

Buna Mahmut, bütün zekâsı, kuvvetiyle kendisine öğüt vermek ve yardım etmek suretiyle, hizmet için elinden geleni yapacağı cevabını verdi. Kendi yüzünden iki paşa arasında geçmiş olan anlaşmazlıktan ve İstanbul'da padişah Sultan Selim'e sunulmak üzere nasıl, efendisi olan kadının elinde kaldığını kendisine anlattı. Ancak bunun olmasından önce kendisi, fena Hıristiyan olmakla beraber, inandığı gerçek Tanrının işi başka şekle sokacağını ümit ediyordu.

Leonisa'ya, kendisini İstanbul'a gönderinceye kadar elinde bulunacağı, efendisi kadının karısı, Halime ile iyi geçinmesini öğüt etti. Kendisine Halime'nin durumu etrafında bilgi verdi ve efendisinin emri üzere Halime'nin eline kendisini teslim edinceye kadar, faydalı olacak daha başka şeyler söyledi. Halime Leonisa'yı bu kadar iyi giyinmiş ve bu kadar güzel görünce onu iyi bir şekilde kabul etti.

Mahmut, Leonisa ile arasında geçenleri Rikardo'ya nakletmek üzere çadırlara döndü. Onu buldu ve her şeyi noktası noktasına anlattı. Rikardo'nun öldüğünü söylediğinde Leonisa'nın hissettiklerini anlatınca Rikardo'nun âdeta gözleri yaşardı. Onda ne bir tesir yapacağını görmek için Kornelyo'nun esir edildiği hikâyesini nasıl uydurduğunu söyledi. Kornelyo'nun nasıl bir ılık ve kötülükle konuştuğuna işaret etti. Bütün bunlar Rikardo'nun yanık kalbi üzerine yapıştırılmış bir yakı oldu. Mahmud'a dedi ki:

— Dostum Mahmut, babamın bana anlattığı bir hikâyeyi hatırlıyorum. Babamın ne kadar meraklı bir insan olduğunu biliyorsun ve kendisine birçok şerefli harp vazifelerinde hizmet ettiği İmparator Beşinci Karlos tarafından ne kadar takdir edildiğini duymuşsundur. Babam bana hikâyeye etti ki, imparator Tunus üzerine vardığı ve onu Goleta¹²'nin kuvvetiyle aldığı zaman, ovada ve çadırında bulunduğu bir gün kendisine sunmak üzere, güzellikte eşiti olmayan bir Arap kadını getirdiler. Onu kendisine sundukları esnada çadırın bir tarafından bazı güneş şuaları giriyor ve kadının, sarışınlıkla

güneşin şualarıyla yarışan saçları üzerine geliyordu. Bu hal, siyah saçlarıyla meşhur olan Arap kadınları için yeni bir şeydi. Babam anlatıyordu ki o vesile ile çadırda bulunan birçok kabalyero'lar arasında iki İspanyol kabalyero'su da vardı. Biri Endülüslü ötekisi Katalan idi. İkisi de çok akıllı ve şair kimselerdi. Endülüslü, kadını görünce, takdir ve hayranlıkla, İspanyolların koplak dedikleri ve zor kafiyelerle biten, beyitler söylemeye başladı ve "kopla'nın beşinci mısraında, ne koplayı ne de cümleyi bitirmeden, durakladı. Çünkü onu bitirecek kafiyeler kolay kolay gelmiyordu.

Fakat onun yanında duran ve mısraları işitmiş olan öteki kabalyero, durduğunu görünce yarım kopla'yı ağızından çalarmış gibi, kopla'ya devam etti ve onu aynı kafiyelerle tamamladı. Güneşin şuaları kendisine dokunsaydı yalnız onları değil fakat bütün gökyüzünü, yıldızlarıyla beraber, karartarak, güzel Leonisa'nın paşanın çadırına girişini gördüğüm zaman ben de aynı şeyi hatırladım.

Mahmut:

— Lütfen yavaş, dedi. Kendini tut, dostum Rikardo! Çünkü her adımda senin güzel Leonisa'nın methiyelerini yapmakta hududu o kadar aşıyorsun ki, Hıristiyan olmaktan çıkarak, putperest görüneceğinden korkuyorum. İstersen bana bu beyitleri veya kopla'ları — yahut onlara ne dersen de — söyle de ondan sonra daha zevkli ve belki de daha faydalı olacak başka şeylerden konuşuruz.

Rikardo:

— Öyle olsun, dedi. Sana şurasını söyleyeyim ki mısraın beşini birisi, diğer beşini ötekisi ve hepsi de irticalen, söyledi. Mısralar şunlardır:

*Alçak bir tepenin
üstünü aşır çıkarak
ansızın bize görünen
ve bakışıyla gözümüzü
güneş gibi, kamaştırır*

*İçine kurt giremeyen
pembe yakuttaşı gibi
yüzün var senin, Ayşe;
Muhammed'in sert mızrağı
olan bu yüz, bağrımı deler.*

Mahmut:

— Çok ahenkli, dedi. Senin şiir okuduğunu görmek beni sevindiriyor Rikardo. Çünkü şiir yazmak veya okumak için, kendisini aşktan kurtarmış bir ruh gereklidir.

Rikardo:

— Ölüm duaları olduğu gibi ilahiler de okumak âdettir. Ve hepsi şiir okumak demektir. Fakat bunu bir tarafa bırakalım da sen bana söyle: bizim mesele hakkında ne düşünüyorsun? Sen Leonisa'yı götürmekte iken, paşaların çadırda konuştuklarını anlayamadığımdan, bana onları orada mevcut bulunan Türkçeyi iyi bilen, efendimin hizmetindeki bir Venedikli dönme anlattı. Her şeyden evvel yapılması lâzım gelen şey Leonisa'nın padişahın eline düşmemesi için bir yol aramaktır.

Mahmut:

— Yapılacak ilk şey senin, efendimin emrine girmendir. Bu olduktan sonra yapılması en uygun olan şey üzerinde birbirimizle danışırız.

Bu esnada Hasan'ın Hıristiyan esirlerinin gardiyanı gelerek Rikardo'yu beraberinde götürdü. Kadı Hasan'la şehre döndü. Hasan birkaç gün içinde Ali'nin hesaplarını gördü ve İstanbul'a hareket etmesi için hesabı Ali'ye kapalı ve mühürlü olarak verdi. Ali, Hıristiyan kadını kısa bir zamanda göndermesi ve padişaha kendi arzularına yarayacak surette yazması hususunda kadıya birçok tembihlerde bulunarak, derhal ayrıldı. Kadı, esir kadın için kül haline gelen bir yürekle, Ali'ye istediğini yapacağını vadetti.

Ali yalancı ümitlerle dolu olarak gitmiş oluyor, Hasan ise ümit içinde kalıyordu. Mahmut, Rikardo'nun kendi efendisinin eline düşmesini sağladı.

Günler geçiyor ve Leonisa'yı görmek arzusu Rikardo'da o kadar şiddetleniyordu ki kendisini bir an bile rahat bırakmıyordu. Rikardo, Leonisa'yı görmeden önce kendi adının onun kulağına erişmemesi için adını Maryo adına çevirdi. Onu görmek de çok zordu. Çünkü Moro (Arap)lar son derece kıskançtırlar ve kadınlarının yüzlerini bütün erkeklerden saklarlar. Vaka karılarının kendilerini Hıristiyanlara göstermelerinde erkekler bir fenalık görmezler. Kim bilir onlar esir olduklarından kadınlar kendilerine tam bir erkek gözüyle bakmazlar.

Öyle oldu ki günün birinde Halime Hanım, esiri Maryo'yu gördü. Ona o kadar dikkatle baktı ki Maryo, yüreğinde menkuş ve hâfızasında sabit kaldı. Belki de ihtiyar kocasının gevşek kucaklayışlarından az memnun oluşu kolaylıkla onun kötü bir arzusuna yer verdi, aynı kolaylıkla meseleyi Leonisa'ya açtı. Hoş duruşu ve terbiyeli hareketiyle Leonisa'yı çok seviyor ve padişahın malı sayıldığı için ona çok saygı gösteriyordu. Leonisa'ya, kadının eve nasıl hoş bakışlı ve yakışıklı bir Hıristiyan esiri getirmiş olduğunu, kendi gözlerine göre bunun bütün hayatında gördüğü en güzel erkek ve kabalyero anlamında olan, çelebi olduğunu, dönme Mahmud'un memleketinden bulunduğunu, kendi arzusunu ona açtı diye Hıristiyan'ın gözünde küçük düşmeden bunu kendisine nasıl anlatacağını bilmediğini söyledi. Leonisa Hıristiyan'ın adının ne olduğunu sordu. Halime, Maryo olduğunu söyledi. Bunun üzerine Leonisa:

— O, kabalyero ve dedikleri memleketten ise onu tanımam lâzım gelir. Ancak Trapani'de Maryo adında kimse yoktur. Fakat senyora, benim onu görmemi ve onunla konuşmamı temin et. Sana onun kim olduğunu ve kendisinden ne umulabileceğini söylerim.

Halime:

— Çok iyi, dedi. Çünkü cuma günü kadı camide namazda iken Maryo'yu, kendisiyle yalnız konuşabilmen için içeriye alırım. Ona benim arzumu anlatmayı uygun bulursan bunu, yapabileceğin en iyi tarzda yap.

Halime Leonisa'ya bunu, dedi. Aradan iki saat geçmemişti ki kadı Mahmud'u ve Maryo'yu çağırıldı ve Halime'nin yüreğini Leonisa'ya açmış olduğundan daha az olmayan bir tesirlilik ile ihtiyar âşık yüreğini iki esirine açtı, kendilerinden Hıristiyan kadından istifade etmek ve kadının kendisine ait bulunduğu padişaha karşı da ödevini yerine getirmek için ne yapması lâzım geldiği hakkında öğüt istedi, kadını bir defa padişaha teslim etmektense bin defa ölmeyi tercih ettiğini söyledi. Arap din adamı aşkını o kadar bir şiddetle söylüyordu ki onu âdeta iki esirinin yüreğine aktardı; esirler ise kadının düşündüğünün tamamıyla aksini düşünüyorlardı.

Aralarında şunu kararlaştırdılar: Maryo, kadını tanımadığını söylemiş olmakla beraber, onun memleketlisi olması dolayısıyla önyak olacak ve ona efendisi kadının isteğini bildirecekti. Bu yoldan bir neticeye varılmadığı takdirde, mademki onun emrindeydi, kendisi kuvvet kullanacaktı. Bu da olunca, ölmüştür bahanesiyle kadını İstanbul'a götürmekten kendilerini mazur göreceklerdi.

Kadı, esirlerinin bu fikrinden çok memnun kaldı ve düşünülebilin bir sevinç içinde Mahmud'a o andan itibaren hürriyet vadetti ve ölümünden sonra malının yarısını ona bağışladı. Aynı suretle Maryo'ya da, istediğine nail olduğu takdirde, hürriyet ve memleketine zengin, şerefli ve memnun surette dönmesi için, para vadetti. Vadedmekte kadı ne kadar cömert davrandıysa esirler de, Leonisa ile konuşmak için kendilerine kolaylık göstermesi şartıyla, yalnız Leonisa'ya değil fakat gökyüzünün ayına da kavuşmak hususunda ona bol bol hizmet teklifinde bulundular.

Kadı:

— Ben Maryo'ya istediğini vereceğim, cevabını verdi. Halime'nin birkaç gün için, Rum olan, ana ve babasının evine gitmesini temin edeceğim. O, evden dışarda olunca, Maryo'nun istediği zamanlarda eve bırakması için kapıcıya emir vereceğim. Leonisa'ya da canı istediği zaman memleketlisiyle konuşabileceğini söyleyeceğim.

Bu suretle Rikardo'nun talih rüzgârı, efendileri ne yaptıklarını bilmeksizin, onun lehine esmeye başladı. Üçler arasında alınan bu randevuyu en evvel tatbik kuyan Halime oldu. Bunu kadınlığı itibariyle de yaptı; çünkü kadının tabiatı kendi hoşuna giden her şey için kolay ve atılgandır.

Aynı gün kadı Halime'ye istediği vakit baba ve anasının evine giderek orada kaç gün isterse eğlenebileceğini söyledi. Fakat Halime Leonisa'nın kendisine vermiş olduğu ümitlerin neşesi içinde olduğundan, ana ve babasının evine gitmek şöyle dursun Muhammed'in cennetine bile gitmek istemezdi. Böylece kadı'ya o aralık gitmek isteğini duymadığını, isteği olacağı zaman kendisine haber vereceğini o zamanda Hıristiyan esir kadını beraberinde götüreceğini söyledi.

Kadı:

— Bu imkânsızdır, dedi. Padişaha ait bir kadının herhangi biri tarafından görülmesi iyi değildir. Bundan başka onun Hıristiyan erkeklerle konuşmasına mâni olmalıdır. Çünkü biliyorsun ki padişahın yanına varınca onu saraya kapatacaklar ve istesin istemesin Müslüman yapacaklar.

Halime:

— O benimle beraber gittiği için ana ve babamın evinde kalmasında ve onlarla görüşmesinde bir zarar yok. Ben de onlarla görüşüyorum, fakat bu benim iyi bir Türk kadını olmama engel olmuyor. Bundan başka onların evinde en çok dört beş gün kalacağımı zannediyorum, çünkü size olan hasretim sizi görmeden o kadar ayrı kalmama müsaade etmez.

Kadı, kendi niyet ve maksadı etrafında karısında herhangi bir şüphe uyandırmamak için cevap vermek istemedi.

Cuma günü oldu ve kadı camie gitti. Buradan, aşağı yukarı dört saatten önce çıkamazdı. Halime evin eşiğinden uzaklaştığını görür görmez Maryo'yu çağırttı. Halime avlu kapısında kapıcılık yapmakta olan Korsika'lı bir Hristiyan'a Maryo'yu içeri bırakması için haber göndermeseydi kapıcı onu içeri bırakmayacaktı. Böylece Maryo, sanki bir düşman ordusuna karşı savaşacakmış gibi mahcup ve titreyerek içeriye girdi.

Paşanın çadırına girdiği zamanki kıyafette olan Leonisa, koridorlara çıkan büyük mermer bir merdivenin alt kısmında oturuyordu. Başını sağ elinin avucu içinde ve kolunu dizleri üstünde tutuyordu. Gözlerini Maryo'nun girdiği kapının aksi tarafa çevirmiş bulunuyordu, öyle ki Maryo onun bulunduğu tarafa gittiği halde o, Maryo'yu görmüyordu.

Rikardo içeriye girdiği gibi gözleriyle bütün eve şöyle bir baktı. Bütün evde susmuş ve yatışmış bir sessizlikten başka bir şey görmedi, sonra bakışını Leonisa'nın bulunduğu yerde durdurdu.

Saadeti ve neşesi olan Leonisa'dan, yirmi adım ötede bulunduğunu görmekten, bir lâhza içinde,

sevdalı Rikardo'nun kafasına o kadar çok düşünce üşüştü ki zorlukla nefes almaya başladı; sevinç içindeydi. Rikardo kendisini esir ve sevgilisini başkasının hükmü altında görüyordu. Bunlar kafasında tekrarlanıp durduğu halde yavaş yavaş yaklaşıyordu. Korku, heyecan, neşe, keder içinde saadetini teşkil eden insanın bulunduğu yere yaklaşıırken Leonisa, umulmadık bir zamanda, başını çevirdi ve gözlerini kendisine dikkatle bakan Maryo'nun gözleri içine dikti.

Bakışları karşılaştınca, ruhlarının duymuş olduklarını, farklı tesirlerle belirttiler. Rikardo durdu ve ileriye bir adım atmadı. Mahmud'un kendisine anlattığına göre Rikardo'yu artık ölü bilen Leonisa, onu böyle ansızın diri görünce korku ve dehşet içinde, gözlerini ondan kaldırmadan, ona arkasını çevirmeksizin dört beş basamağı gerisin geriye çıktı, göğsünden çıkardığı küçük bir haçı, herhangi bir hayal veya ahretten gelen başka bir şey karşısında bulunuyormuş gibi, birçok defa öptü, sonsuz istavroz işaretleri yaptı.

Rikardo sarhoşluğundan birden uyandı ve Leonisa'nın korkusuna hakiki sebep kendisi olduğunu görerek, ona şöyle dedi:

— Mahmud'un ölümüm hakkında sana verdiği haberlerin gerçek çıkmamış olmasından, ben müteessirim ey güzel Leonisa! Çünkü ölmemle, hakkımda mütemadiyen göstermiş olduğun şiddetin, şimdi de tamamen mevcut olup olmadığını düşünmekten doğan korkulardan kurtulacaktım. Sakin ol, senyora, ve oradan in. Eğer hiçbir vakit yapmamış olduğun şeyi yapmaya yani bana yaklaşılmaya cüret edersen, yaklaş! Göreceksin ki hayalî bir varlık değilim. Rikardo'yum Leonisa, Rikardo. Bahtiyarlığı senin elinde olan Rikardo'yum.

Leonisa bu sözler üzerine parmağını dudaklarına götürdü; Rikardo, bunun susması veya daha yavaş konuşması için bir işaret olduğunu anladı. Biraz cesaretleterek, Leonisa'nın aşağıdaki sözlerini işitebilecek bir mesafeye kadar ona yaklaştı:

— Yavaş söyle Maryo — zannedersen şimdiki adın böyledir — ve benim sana bahsedeceğim başka şeylerden konuşma. Bil ki bizi işitmiş olmaları birbirimizi artık bir daha görmememiz için bir sebep teşkil edebilir. Sahibemiz Halime'nin bizi dinlediğini sanıyorum. O bana, seni tanıdığını söyledi. Beni içindeki alevin sözcüsü olmaya memur etti. Ona mukabele etmek istersen ruhtan ziyade vücudun bundan istifade eder. İstemesen bile, hiç olmazsa ben onu senden rica ettiğim için ve arzularını açıkça belli eden bir kadın buna lâıyk olduğu için, bunu ister gibi görünmelisin.

Buna Rikardo cevap verdi:

— Güzel Leonisa, benden isteyeceğin şeylerin yerine getirilmeyecek şeyler olacağını hiçbir vakit ne düşündüm ne de düşünebildim. Fakat benden istediğin şey beni dalgınlığımdan uyandırdı. Bir kalbin arzusu, istenilen yere kımıldanacak ve sürüklenecek derece hafif bir şey midir? Yoksa bu kadar ağır şeylerde şerefli ve doğru bir erkeğin, yalancılıktan davranması yaraşır mı? Böyle bir şey yapılması lâzım geldiğini veya yapılabileceğini zannediyorsan en çok hoşuna gidecek olanı yap, çünkü arzuma hâkim olan sensin.

Fakat bunda da beni aldattığını biliyorum, çünkü isteğimi hiçbir vakit tanımadın ve böylece onu ne yapacağını bilmiyorsun. Ancak bana ilk olarak emrettiğin şeyde benden itaat görmediğini söylememen için ben, benliğime borçlu olduğum haktan vazgeçmeye ve senin arzunu ve Halime'nin arzusunu, dediğin veçhile yalandan, tatmin etmeye hazırım, elverir ki bununla, seni görmek bahtiyarlığım artsın. Sen de, yalancı isteğimin ta şimdiden teyit ve tekid ettiği cevapları hoşuna gidecek surette uydur.

— Sana binlerce defa vermiş olduğum ruhumu yeniden verdiğim için, senin için bütün yaptıklarımın — ki zannıma göre yapabileceğimin azamisidir — karşılığı olarak bana, korsanların

elinden nasıl kurtulduğunu ve seni satmış olan Yahudi'nin eline nasıl düştüğünü kısaca anlatmanı rica ederim.

Leonisa:

— Felâketlerimin hikâyesi daha uzun zaman ister, cevabını verdi. Buna rağmen seni bir dereceye kadar tatmin etmek isterim. Ayrıldığımızdan bir gün sonra Yusuf'un gemisi şiddetli bir rüzgârla Pantanalea adasına döndü. Sizin çekirtmeyi de burada gördük. Fakat bizimki, çaresiz, kayalara çarptı.

Akıbetinin bu kadar yakın olduğunu gören sahibim su dolu iki fiçıyı süratle boşalttı, ağızlarını sıkıca tıkadı ve iple onları birbirine bağladı. Beni onlar arasına koydu; kendisi derhal soyundu ve kolları arasına diğer bir fiçı alarak vücudunu bir iple fiçıya ve aynı ipin ucunu benim bulunduğum fiçılara bağladı. Büyük bir cesaretle denize atladı ve beni de arkasından sürükledi. Ben atlamak cesaretini gösteremediğimden başka bir Türk beni itti ve Yusuf'un arkasından attı. Denize kendimden tamamıyla geçmiş olarak düştüm ve kendimi karada iki Türk'ün kolları arasında buluncaya kadar ayılamadım. Bunlar beni ağızım yere doğru olarak tutuyorlardı; ağızımdan, içmiş olduğum büyük miktarda su çıkıyordu. Mütehayyir ve korkmuş bir halde gözlerimi açtım ve yanı başımda kafası paramparça olmuş Yusuf'u gördüm. Sonradan öğrendiğime göre karaya yaklaşınca Yusuf'un kafası kayalara çarparak ölmüştür. Aynı suretle Türkler beni iple çekerek hemen boğulmuş bir halde karaya çıkardıklarını söylediler.

Bahtsız çekirtmeden yalnız sekiz kişi kurtulmuştu. Sekiz gün adada kaldık. Türkler bana, kız kardeşleri, hatta ondan fazla biriymişim gibi saygı gösterdiler. Bir mağarada saklanmıştık. Türkler adada bulunan bir kaleden Hıristiyanların inip kendilerini esir etmesinden korkuyorlardı. Denizin sahile attığı ıslak peksimet ile karınlarını doyurdular. Çektirmede bulundurulmuş bu peksimeti geceleyin çıkıp topluyorlardı. Felâketimin büyüklüğünden olacak ki felek, kalenin başsız kalmasını istemişti. Yüzbaşı birkaç gün evvel ölmüştü ve kalede ancak bir yirmi kadar asker bulunuyordu. Bunu, istiridye toplamak üzere kaleden inmiş Türkler tarafından esir edilen bir çocuktan öğrenmiştik.

Sekiz gün sonra sahile "Karamuzales" adını verdikleri bir Arap gemisi geldi. Türkler onu görünce buldukları yerden çıkararak karaya yakın bulunan gemiye işaret ettiler. Gemi kendisini çağırınların Türk olduklarını tanıdı. Bunlar felâketlerini hikâye ettiler. Araplar da onları gemiye aldılar.

Bu gemide çok zengin bir tüccar olan bir Yahudi bulunuyordu. Geminin bütün hamulesi veya büyük kısmı ona aitti. Hamule, "burakan" yünü ve kilimleriyle Berberistan'dan Doğu'ya götürülen başka mallardan ibaretti. Aynı gemiyle Türkler Trablus'a gittiler ve beni yolda Yahudi'ye sattılar. Yahudi benim için iki bin dobla verdi. Yahudi'nin bana itiraf ettiği aşkı onu cömert kılmıyordu bu, fâhiş bir fiyatı.

Türkleri Trablus'a bıraktıktan sonra gemi yoluna devam etti ve Yahudi yüzüzcesine bana musallat olmak istedi. Ben onu, hayâsız arzularının müstahak, olduğu surette, tersledim. Arzularına erişmekten ümitsizliğe düşen Yahudi ilk fırsatta beni başından savmaya karar verdi. Ali ve Hasan Paşaların bu adada olduklarını öğrenince ve öte taraftan evvelce Sakız adasında satmayı düşündüğü mallarını bu adada da satabileceğini hesaba katınca beni paşalardan birine satmak maksadıyla buraya geldi. Onların beni satın almak isteklerini körüklemek için de beni şimdi gördüğün şekilde giydirip kuşattı.

Beni, bu kadı'nın padişaha hediye etmek üzere satın aldığını öğrendim; bundan da az korkmuyordum değilim. Burada senin yalancı ölümünü haber verdiler ve eğer inanırsan diyebilirim ki buna çok üzüldüm ve sana acımdan ziyade gıpta ettim. Bunu, sana fenalık istediğimden değil — çünkü seni sevmemekle beraber nankör değilim — fakat hayatının trajedisine son vermiş oldun diye düşündüm.

Rikardo:

— Eğer ölüm seni tekrar görmek bahtiyarlığını benden almasaydı fenalık söylüyorsun, demezdim, senyora, cevabını verdi. Şimdi sana bakmaktan duyduğum bu saadet anını, ebedî saadet müstesna, arzumun hayatta veya ölümdede bana sağlayabileceği herhangi bir bahtiyarlıktan üstün tutarım. Seninkilerden daha az çeşitli olmayan hâdiseler neticesinde eline düştüğüm Efendim Kadı'nın sana karşı olan arzusu da Halime'nin bana karşı olan arzusunun eşidir. Beni düşüncelerine tercüman olmaya memur etti. Bu vazifeyi ona hoş görünmek için değil, fakat seninle konuşmak imkânını yarattığından dolayı kabul ettim. Felâketlerimizin bizi sürüklediği akıbeti gör Leonisa seni, imkânsız olduğunu bildiğın bir şeyi benden istemeye, beni de aklıma bile getirmediğim, gerçekleştiğini görmektense can vermeyi tercih ettiğim, fakat şimdi seni görmeye yaraması itibariyle büyük bir bahtiyarlık gibi telâkki ettiğim bir şey için aracılık yapmaya sevk etti.

— Sana ne söyleyeceğimi, dediğın gibi, kısa süren bahtiyarlığımızın bizi içine koyduğu laberinto (labirent) dan nasıl çıkabileceğimizi bilmiyorum. Yalnız şunu söyleyebilirim ki bu ahvalde, bizim durumumuzda olanlardan beklenilmeyen şeyleri yapmamız yani yalancılıktan yapma ve hile kullanma gibi çarelere başvurmamız lâzımdır. Bu suretle senin adına Halime'ye onu ümitsizliğe düşürecek değil fakat onu oyalayacak bazı şeyler söyleyeceğim. Sen de benim için kadıya şerefimi koruyacak ve onu aldatacak uygun bir şey söyleyebilirsin. Mademki şerefimi senin ellerine tevdi ediyorum, onun tamamiyet ve doğruluğuna, bunları geçtiğim yollar ve giriştığım o kadar mücadeleler şüpheyeye düşürebilmekle beraber, inanabilirsin. Birbirimizle konuşmak kolay olacak ve bundan zevk duyacağım. Ancak şunu da önceden bilmelisin ki açıkça anlatmış olduğun duygularından bana hiçbir vakit bahsetmeyeceksin. Onu yaptığın anda seni görmekten vazgeçerim. Çünkü hürriyetin elde edemediği değerimin, esaretin elde edebileceği kadar az kıratta olduğunu düşünmeni istemiyorum. Tanrının inayetiyle, potada daha çok eridikçe daha saf ve temiz kalan altın gibiyim. Seni görmenin, eskiden olduğu gibi, beni sıkmayacağını söylüyorum; bununla yetin. Şunu bil ki, Rikardo, seni daima sevimsiz ve küstah buldum. Sen kendini lüzumundan fazla beğeniyordun. Aynı zamanda, aldandığımı da itiraf ederim; şimdi tecrübesini yapmak suretiyle hakikatin gözlerimin önüne doğruyu koymasını ve aldanmadan sıyrılarak daha insani olmam mümkündür. Tanrıya emanet ol! Halime'nin bizi işitmiş olmasından korkarım, çünkü o, Hıristiyan dilini veya hiç olmazsa, kullanılan ve hepimizin duyduğumuz o diller halitasını bilir.

Rikardo:

— Çok iyi söylüyorsun, senyora, cevabını verdi. Beni hatamdan ikaz ettiğinden dolayı sana sonsuz derecede teşekkür ederim; bunu, bana seni görmeye müsaade etmek lütfunda bulunuşun kadar değerli sayarım ve dediğın gibi, belki tecrübe sana durumumun, bilhassa sana tapınmak için, ne kadar sade ve mütevazı olduğunu anlatacaktır. Bana olan muamelende bir şart ve hudut koymasın da sana karşı muamelem o kadar namuskârane olacak ki sen daha iyisini arzu etmeye lüzum görmeyeceksin. Kadıyı oyalamaya gelince merak etme. Halime ile aynı şeyi yap. Şunu da anla ki, senyora, seni gördükten sonra bende, arzu edilen hürriyete çabuk kavuşacağımıza inandıran bir ümit doğmuştur. Şimdilik Allah'a ısmarladık! Başka bir zaman bana, senden ayrıldıktan veya daha doğrusu, beni senden ayırdıklarından sonra, feleğın beni içinden geçirdiği dolambaçlı yolları hikâyeye ederim.

Bunun üzerine, birbirlerinden ayrıldılar ve Leonisa Rikardo'nun sevimli muamelesinden dolayı memnun, Rikardo ise Leonisa'nın ağzından sert olmayan bir söz duymuş olmaktan ziyadesiyle mesuttu.

Halime odasında kapanmış, Leonisa'ya tevdi ettiği iş hakkında kendisine iyi bir haber getirmesi için Hazreti Muhammed'e dua ediyordu. Kadı camide bulunuyordu ve karısının arzularına kendi

arzularıyla mukabele ediyordu. Bu arzularını, esirinden işitmeyi ümit ettiği cevaba bağlamış bulunuyordu. Bu esirini Leonisa ile konuşmaya memur etmişti. Halime evde olmakla beraber bu işi yapabilmesi için Mahmut kolaylık gösterecekti.

Leonisa, Maryo'nun elinden gelen her şeyi yapacağı hakkında kendisine iyi ümitler vererek Halime'nin şehvani arzusunu ve aşkını çoğalttı. Ancak kendisinden daha çok Maryo'nun arzu ettiği bir şeye nail olmadan önce iki ay geçmesini beklemek gerekiyordu. Bu zaman ve mühleti de kendisine hürriyet bağışlaması için Tanrı'ya yapacağı ibadet ve dua için istiyordu. Halime, sevgili Maryo'sunun mazeretinden memnun oldu. O, Maryo'ya, arzusunu yaptığı takdirde, ibadete hasredilen müddetten önce dahi hürriyetini vermeye razıydı. Müddetten vazgeçmesini ve mühleti kısaltmasını Maryo'dan rica etmesini Leonisa'dan istedi. Halime ona, Kadı'nın kendisini azat etmesi için isteyeceği parayı verecekti.

Rikardo ise efendisine cevap vermeden evvel, **bu** cevap etrafında Mahmut'la konuştu. Rikardo'nun kadı'yı ümitsizliğe düşürmesi ve ona Leonisa'yı, mümkün olduğu kadar çabuk İstanbul'a götürmesi ve yolda, arzu ile veya zorla, arzusunu tatmin etmesi öğüdünü vermesi ikisi arasında kararlaştırıldı. Padişaha karşı olan ödevin yerine getirilmemesi mahzuruna gelince başka bir cariye satın almak ve yolda Leonisa'yı hastalanmış gibi göstererek gecenin birinde, satın alınmış Hıristiyan kadını denize atıp bunun, padişahın cariyesi olan ve ölmüş bulunan Leonisa olduğunu söylemek en iyisiydi. Bu da, gerçek hiçbir vakit meydana çıkmayacak surette yapılabilirdi ve yapılacaktı. Kadıya gelince padişaha karşı kabahatsiz kalacak ve hevesinin tatmin edildiğini görecekti. Ondan sonra kendi zevk ve safasını sürmesi için münasip ve daha faydalı bir yol bulunacaktı.

Zavallı ihtiyar Kadı o kadar kördü ki, kendisine böyle binlerce saçma şey söylense dahi, ümitlerini gerçekleştirmeleri yolunda olmaları şartıyla, hepsine inanacaktı. Üstelik kendisine söylenen her şeyin yolunda gittiğini ve mutlu bir başarı vadettiğini sanıyordu. Eğer iki öğütçünün kastı gemiyi ayaklandırmak ve kadı'ya, delice düşünceleri yerine, ölüm sunmak olmasaydı, hakikat de bu merkezdeydi.

Kadı'nın hayalinde, karşısına çıkabilecek zorluklardan daha büyük, başka bir zorluk da vardı. O da karısı Halime'nin kendisini götürmedikçe onu İstanbul'a gitmeye bırakmayacağı düşüncesi idi. Fakat Leonisa için ölecek Hıristiyan kadınının yerini Halime'nin alabileceğini söyleyerek, bunun da çabuk kolayını buldu. Halime'den, ölümden kurtulmak istemekten daha çok kurtulmak istiyordu. Kendisi bunu nasıl aynı kolaylıkla düşündü ise Mahmut ve Rikardo da aynı kolaylıkla onu kabul ettiler.

Bunda karar kılınca kadı, padişaha Hıristiyan kadını sunmak üzere İstanbul'a yapmayı düşündüğü yolculuğu aynı gün Halime'ye açtı. Padişahın mürüvvetinden Kahire'ye veya İstanbul'a baş kadı tayin olunmasını bekliyordu. Halime, Rikardo'nun evde kendisine bırakılacağını sanarak, kadı'nın kararını çok beğendiğini söyledi. Fakat kadı gerek Rikardo'yu gerek Mahmud'u beraberinde götüreceğini söylediği zaman Halime fikrini değiştirdi ve önce kendisine tavsiye ettiği şeyden onu vazgeçirmeye koyuldu. Hulâsa, şu neticeye vardı ki kendisini beraber götürmediği takdirde onu katiyen gitmeye bırakmayacaktı. Kadı ona istediğini yapacağı cevabını verdi. Çünkü kendisi için bu kadar ağır bir yük teşkil eden kadını böylece boynundan silkip atacağını düşünüyordu.

Bu müddet zarfında ise Hasan Paşa, kümelerce altın teklif ederek, kadıdan Hıristiyan esirenin kendisine teslim edilmesini istemekten geri kalmıyordu ve azadına iki bin eskudo paha biçtiği Rikardo'yu kendisine bedava verdikten sonra bu teslimi, padişah esireyi istettiği zaman kadı'nın onu ölü göstermeyi düşündüğü aynı hileyi kullanmak suretiyle, kolaylaştırmak istiyordu.

Bütün bu hediyeler ve vaatler kadıya hareketini kısaltmak isteğini vermekten başka bir tesir yapmadı. Böylece, kendi arzusu, Hasan'ın ve havada boş ümitler kuran, Halime'nin tacizleriyle kışkırtılarak yirmi gün içinde on beş sıralık bir "bergantin¹³" hazırladı ve onu iyi kürekçilerle, Araplarla ve bazı Hıristiyan Yunanlılarla donattı. Gemiye bütün servetini yükledi. Halime evinde kıymetli hiçbir şey bırakmadı ve kocasından, İstanbul'u görmeleri için, ana ve babasının da gelmelerine müsaade etmesini rica etti. Halime'nin niyeti Mahmud'unkinin aynıydı: Mahmut'la ve Rikardo ile yolda bergantinin ayaklanmasını sağlamak. Fakat kendisini gemiye binmiş görünceye kadar bu niyetini onlara bildirmek istemedi. Bu niyet de Hıristiyan memleketine gitmek, evvelce ne idiye ona dönmek¹⁴ ve Rikardo ile evlenmek isteğiydi. Çünkü inanılabilirdi ki kendisinde bu kadar servet bulunca ve tekrar Hıristiyan olunca Rikardo artık onunla evlenmekten geri kalmayacaktı.

Bu müddet esnasında Rikardo Leonisa ile yeniden görüştü ve ona bütün niyetini söyledi. Leonisa da kendisiyle görüşmüş olduğu Halime'nin niyetini Rikardo'ya anlattı. İkisi de birbirine sırlarını gizlemelerini tavsiye ettiler ve kendilerini Tanrıya emanet ederek hareket gününü beklediler.

Hareket günü gelince Hasan bütün askerleriyle beraber limana kadar geldi, yelkenler açılıncaya kadar onlardan ayrılmadı, gözden kayboluncaya kadar bergantini gözleriyle takip etti. Sanki âşık Arab'ın iç çekmelerinden doğan rüzgâr, ruhunu uzaklara götüren yelkenleri, daha büyük bir kuvvetle itiyordu. Fakat aşkın kendisine bu kadar zaman rahat vermediği bir adam gibi, heveslerinin içinde ölmek için, uzun müddetten beri dönmez bir karar ile düşünmüş olduğu şeyi derhal tatbik mevkiine koydu.

Böylece, diğer bir limanda donatmış olduğu on yedi sıralık bir gemiye, birçok hediyeler ve vaatlerle kendisine bağlamış olduğu, hepsi de dost ve tanıdık elli asker koydu ve onlara yola çıkmalarını kadının gemisini ve servetini zaptetmelerini, esire Leonisa müstesna, içindekilerin hepsini kılıçtan geçirmelerini emretti.

O, bergantinin taşıdığı birçok servetlere karşı ganimet olarak yalnız Leonisa'yı istiyordu. Bundan başka askerlere bergantini, kayboluşu hakkında delil teşkil edecek hiçbir şey kalmayacak şekilde, batırmalarını emretti. Silâhsız olan ve buna benzer bir hâdiseden şüphe bile etmeyen bergantindekilerden az bir savunma göreceklerini bilmekle beraber yağma hırsı askerlerin ayaklarına kanat gerdi ve yüreklerine cesaret verdi.

Bergantin iki günden beri yol alıyordu; ama bunlar kadı'ya iki yüzyıl gibi göründü. Çünkü daha ilk günden kararını tatbik etmek istiyordu. Fakat esirleri ona, ölümüne inanmaları için, ilkönce Leonisa'nın hastalandığını göstermenin uygun olduğu, ölümün de ancak birkaç günlük hastalık neticesinde olabileceği mütalâasını beyan ettiler. O ise Leonisa'nın ansızın öldüğünü söylemek, her şeyi bir an evvel bitirmek, karısını öteki dünyaya yollamak ve ciğerlerini yavaş yavaş yakmakta olan ateşi söndürmek istiyordu. Fakat neticede, iki esirinin öğüdünü kabule mecbur oldu.

Bu arada Halime maksadını Mahmud'la, Rikardo'ya açmıştı. Onlar da bunu, İskenderiye yol kavşaklarından geçerken veya Anadolu kalelerine girerken tatbik mevkiine koymayı düşünüyorlardı. Fakat kadı o kadar acele ediyordu ki maksatlarını ele geçecek ilk fırsatta gerçekleştirmeye karar verdiler.

Deniz yolculuklarının altıncı günü ve Leonisa'nın yalancıkdan hastalığının yeter görüldüğü gün, kadı esirlerine ertesi günü Halime'nin işini bitirmelerini ve onu, padişahın cariyesidir diyerek, bir kefene sarıp denize atmalarını emretti.

Mahmud'un ve Rikardo'nun tasarısına göre ya arzularının gerçekleşmesi ya ömürlerinin sonu

olması gereken o günün sabahı, yelken ve küreklerle yol alıp kendilerini kovalayan bir gemi gördüler. Geminin Hıristiyan korsanlara ait olmasından korktular; bu Hıristiyanlardan ne berikiler ne ötekiler iyi bir akıbet bekleyebilirlerdi. Çünkü Moro (Arap)lar esir olmaktan, Hıristiyanlar da, hürriyetlerini muhafaza etmekle beraber, çıplak ve soyulmuş kalmaktan korkuyorlardı. Fakat Mahmut ve Rikardo, Leonisa'nın ve kendilerinin serbest kalmasıyla memnun kalacaklardı: bütün bunlarla beraber, korsan güruhunun küstahlığından da korkuyorlardı, çünkü bu gibi işlere girişenler, hangi din ve milliyetten olurlarsa olsunlar, zalim bir kalp ve kaba bir tabiata maliktirler.

Kürekleri ellerinden bırakmadan ellerinden gelen bir şekilde savunmaya hazırlandılar. Fakat birkaç saat sonra geminin yaklaştığını gördüler, öyle ki iki saat geçmeden onun top menzili içine girdiler. Bunu görünce yelkenleri mayna ettiler, kürekleri bıraktılar ve kadı'nın, korkmamalarını çünkü geminin Türk olmasından dolayı kendilerine hiçbir fenalık yapmayacağını söylemesine rağmen, ellerine silâhları aldılar ve hasmı beklediler. Kör ve haris oldukları için zayıf bir bergantine şiddetle saldırmaya gelenler görsün diye kadı, popa direğine küçük beyaz bir barış bayrağının çekilmesini emretti.

Bu esnada Mahmut başını çevirdi ve doğu cihetinden kendi tahminine göre, yirmi sıralık bir çektirmenin geldiğini gördü ve bunu kadı'ya söyledi. Kürek çeken Hıristiyanlardan bazıları görünen geminin Hıristiyan olduğunu söylediler: bütün bu, karışıklıklarını ve korkularını katmerleştirdi; hepsi, Tanrının kendilerine vermek isteyeceği akıbetten korkarak veya onu bekleyerek, ne yapacaklarını bilmeden şaşkın bakakalmışlardı.

Bana öyle geliyor ki kadı o anda kendisini Lefkoşe'de bulmak için umduğu bütün zevkleri fedaya hazırды; içinde bulunduğu hercümerç o derece büyüktü.

Ama ilk gemi onu bu şaşkınlıktan kurtardı. Bu gemi barış bayraklarına kulak asmadan ve dinlerine karşı göstermesi gereken saygıyı göstermeden kadı'nın gemisine öyle şiddetle bindirdi ki az kaldı onu denizin dibine gönderiyordu: Kadı kendisine saldıranları tanıdı, onların Lefkoşe askerlerinden olduklarını gördü ve sebebini de tahmin ederek kendisini mahvolmuş hissetti. Askerler öldürmekten önce çalıp yağma etmeye dalmasalardı kimse hayatta kalmayacaktı. Fakat onlar yağmaya hararetle koyuldukları bir anda Türklerden birisi: "Silâha davranın, askerler bir Hıristiyan gemisi bize saldırıyor" diye bağırdı.

Hakikat de böyleydi. Çünkü kadı'nın bergantini tarafından keşfedilen gemi Hıristiyan işaretlerini ve bayraklarını taşıyordu. Bu gemi bütün hızıyla Hasan'ın gemisine doğru ilerledi. Ancak gemi yanaşmadan önce birisi provadan Türk diliyle o geminin ne gemisi olduğunu sordu. Kıbrıs hidivi (valisi) Hasan Paşa'nın olduğunu cevaben söylediler.

Türk karşılık vererek:

— İçinde Lefkoşe kadı'sının bulunduğunu bildiğimiz bir gemiye, Müslüman olduğunuz halde, nasıl saldırıyor ve gemiyi soyuyorsunuz dedi.

Buna onlar, gemiyi zapt etmek için kendilerine emir verilmiş olduğundan başka bir şey bilmediklerini ve Hasan Paşa'nın askerleri ve muti kulları sıfatıyla onun emrini yerine getirmiş olduklarını söylediler. Hıristiyan işaretleriyle gelen geminin, istediğini öğrenmekten memnun kalan kaptanı Hasan'ın gemisine saldırmayı bırakarak kadı'nınkine yanaştı. İlk yayılım ateşte, geminin içinde bulunan Türklerden ondan fazlasını öldürdü, sonra büyük bir cesaret ve maharetle geminin içine girdi.

Ancak içeriye ayak basar basmaz kadı, kendisine saldıranın Hıristiyanlar değil fakat Leonisa'nın

âşığı Ali Paşa olduğunu tanıdı. Ali Paşa, Hasan gibi, aynı niyetle, onun gelmesini beklemişti, tanınmamak için askerlerini Hıristiyan kıyafetine sokmuştu; bu hile sayesinde hırsızlığı daha çok gizli kalacaktı. Âşıkların ve hainlerin niyetini bilen kadı yüksek sesle bağırarak kötülüklerini şöyle yüzlerine vurdu:

— Bu nedir, hain Ali Paşa? Müslüman olan sen, nasıl olur da bana Hıristiyan gibi saldırırsın? Siz Hasan'ın hain askerleri, bu kadar büyük bir hakareti işlemeye sizi hangi şeytan teşvik etti? Nasıl, sizi buraya gönderenin şehvani iştahını tatmin için sizler nasıl olur da en büyük efendinize karşı gelmek istiyorsunuz?

Bu sözler üzerine herkes silâhlarını kaldırıp, birbirleriyle bakıştılar ve birbirlerini tanıdılar; çünkü hepsi aynı başbuğun askerleriydiler ve hepsi aynı bayrak altında dövüşmüşlerdi. Kadı'nın sözleri ve bedduasıyla şaşkına uğrayan askerlerin yatağanlarının keskinliği körlendi, cesaretleri kırıldı: yalnız Ali Paşa gözlerini ve kulaklarını her şeye tıkadı ve kadı'ya şiddetle hücum ederek kafasına öyle bir bıçak savurdu ki başını saran sarıgın yüzlerce burması onu korumasaydı şüphesiz kafası ikiye bölünecekti. Kadı geminin sıraları arasına yuvarlandı ve düşerken şöyle bağırdı:

— Ah, gaddar dönme; ah büyük peygamberimizin düşmanı! Senin gaddarlığını ve büyük küstahlığını cezalandıracak kimsenin bulunmaması mümkün mü? Nasıl melun, sen ellerini kadı'nın üzerine, Hazreti Muhammed'in bir hocası üzerine uzatmaya cesaret ettin ha!

Bu sözler ilk sözlere kuvvet kattı. Bu sözleri işiten ve kendilerine ait nazarıyla baktıkları ganimetleri ellerinden Ali'nin askerlerinin alacağından korkan Hasan'ın askerleri harekete gelerek her tehlikeyi göze almaya karar verdiler; önce içlerinden biri, sonra diğerleri Ali'nin askerlerine o kadar hızla, hınç ve şiddetle saldırdılar ki, kendilerinden daha çok olmakla beraber, onları az müddet içinde küçük bir sayıya indirdiler. Fakat geri kalanlar kendilerini toparlayarak arkadaşlarının öcünü aldılar. Hasan'ın askerlerinden canlı ve pek fena yaralı, olarak ancak dört kişi bıraktılar. Etrafa cınlayan bir çelik çatışmasının nerede duracağını görmek için popa kamarasının kapağından ara sıra başlarını çıkaran Rikardo ve Mahmut onları seyrediyorlardı.

Türklerin hemen hepsinin öldüğünü ve sağ kalanlarının ağır yaralı ve hepsinin hakkından gelmenin ne kadar kolay olduğunu gören Rikardo Mahmud'u ve Halime'nin, gemiyi ayaklandırmaya yardımları olsun diye beraberinde gemiye bindirmiş olduğu, iki yeğenini çağırdı ve onlarla ve babasıyla beraber, ölülerin yatağanlarını alarak, geminin galerisine atladılar ve Hıristiyan Rum olan kürekçilerin de yardımıyla, "Hürriyet, hürriyet!" diye bağırarak kolaylıkla ve kendileri hiç yaralanmadan, hepsinin kafasını kestiler, sonra müdafaasız kalan Ali'nin çektirmesine geçerek onu teslim aldılar ve içinde bulunanları ganimet olarak esir ettiler. Ali Paşa, ikinci çatışmada ilk ölenler arasında bulunuyordu. Bir Türk onu, kadı'nın öcünü almak için, bıçak darbeleriyle öldürmüştü.

O zaman hepsi, Rikardo'nun öğüdü üzerine, kadı'nın ve Hasan'ın gemisindeki kıymetli şeyleri, daha büyük olan ve herhangi bir yük veya yolculuk için müsait bulunan, Ali Paşa'nın çektirmesine aktarma etmeye koyuldular. Kürekçiler Hıristiyan olduğundan, kavuşulmuş hürriyetten ve Rikardo'nun aralarında dağıttığı birçok hediyelerden memnun olan bu kimseler, Rikardo'yu Trapani'ye kadar ve istediği takdirde, dünyanın öbür ucuna kadar, götürmeye hazır olduklarını söylediler.

Bunun üzerine, başarıdan dolayı sevinç içinde olan Mahmut ve Rikardo Moro (Arap) Halime'nin yanına giderek Kıbrıs'a dönmek istediği takdirde gemisini iyi kürekçilerle donatacaklarını ve gemiye yüklemiş olduğu servetin yarısını kendisine vereceklerini söylediler. Fakat Rikardo için beslediği aşkı ve muhabbeti bu kadar büyük bir musibet içinde bile kaybetmemiş olan Halime onlarla beraber Hıristiyan toprağına gitmek istediğini söyledi. Halime'nin ana ve babası buna son derece sevindiler.

Kadı kendisine geldi. Onu ahvalin müsaadesi nispetinde tedavi ettiler ve kendisine ya Hıristiyan toprağına götürülmek veya kendi gemisiyle Lefkoşe'ye dönmek şıklarından birini seçmesini söylediler. O, cevaben, mademki felek kendisini bu gibi afetlere sürüklemişti, bağışladıkları hürriyetten dolayı onlara teşekkür etti, Hasan ve Ali Paşalardan görmüş olduğu hakareti padişaha şikâyet etmek için İstanbul'a gitmek istediğini söyledi. Fakat Halime'nin kendisini bıraktığını ve Hıristiyan dinine dönmek istediğini öğrendiği zaman az kaldı aklını kaçıırıyordu.

Hulâsa, Kadı'nın gemisini donattılar ve ona, yolculuğu için lâzım olan her şeyi tedarik ettiler; bundan başka, evvelce kendisine ait olan sikkelerin bir kısmını verdiler. Lefkoşe'ye dönmek azmiyle herkesten müsaade alan kadı, Leonisa'nın kendisini kucaklamasını istedi. Bu lütuf ve ihsan bütün felâketini unutturmaya yetecekti. Herkes Leonisa'dan, kendisini bu kadar seven bir kimseye karşı bu lütfu bağışlamasını rica etti: çünkü bununla, iffet ve şerefine zıt gitmiş olmayacaktı. Leonisa kendisinden rica edileni yaptı ve Kadı, yarasının devası ümidini beraberinde götürebilmek için ellerini başına koymasını yalvardı. Leonisa onun her istediğini yaptı.

Bundan sonra Hasan'ın gemisini batırmak için geniş bir delik açtılar. Yelkenleri, sanki onların kucağına atılmak istermiş gibi çağıran, serin bir doğu rüzgârının yardımıyla yola koyularak birkaç saat içinde Kadı'nın gemisini gözden kaybettiler. Gözlerinden yaşlar akan kadı rüzgârların malını, zevkini, karısını ve ruhunu nasıl alıp götürdüğünü seyrediyordu.

Rikardo ve Mahmut Kadı'nınkilerden çok farklı düşünceler içinde yol alıyorlardı. Böylece, hiçbir yerde karaya uğramaksızın İskenderiye'nin gözle görülecek kadar uzağından geçtiler ve yelkenleri mayna etmekten ve kürekleri kullanmak ihtiyacı hissetmeden Korfu müstahkem adasına vardılar. Oradan su aldılar ve hemen hiç durmaksızın, kötü şöhretli Akrocerauros¹⁵ kayalıkları önünden geçerek ikinci günü uzaktan, çok mahsuldar Tinakriya'nın burnu olan Pakina'yı gördüler. Bunun ve ünlü Malta adasının önünden âdeta uçarak geçtiler. Çünkü bahtlı yelkenli sanki yüzmüyor, uçuyordu. Sonunda, adanın aşağısından geçerek, oradan dört günde Lampadosa'yı, sonra, evvelce batmış oldukları adayı gördüler. Bu adanın görünmesiyle Leonisa, kendisini içinde görmüş olduğu tehlikeyi hatırlayarak, baştan aşağı titredi. Ertesi günü önlerinde, hasreti çekilen ve sevilen, vatanlarını gördüler.

Gönüllerinde sevinç tazelandı; yeni memnunlukla ruhları ferahlandı.

Uzun esaretten sonra vatana sağ ve salim varmak bu hayatta elde edilebilen en büyük memnunluklardan biridir. Bu memnunluğa eşit olarak gösterilebileni, düşmanlar üzerinde kazanılan zaferden doğan memnunluktur.

Çektirmede çeşitli renkli ipeklerden yapılmış bayrak ve flâmalarla dolu bir kasa bulunmuştu. Rikardo bunlarla çektirmeyi süsledi.

Gün doğmaya başladıktan biraz sonra şehirden bir fersahtan daha az uzakta bulunuyorlardı ve hep birden kürek çekerek ve vakit vakit neşeli bağrışma ve haykırışmalarla limana yaklaşıyorlardı.

Bir anda limanda şehirden gelen muazzam halk kalabalığı görüldü. Böyle iyi süslenmiş bir geminin uzaktan karaya yaklaştığı görülünce bütün şehirde rıhtıma çıkmayan kimse kalmamıştı.

Bu aralık Rikardo Leonisa'dan, paşaların çadırına girdiği zaman olduğu gibi süslenip kuşanmasını yalvarıp yakarmıştı. Çünkü anasına ve babasına hoş bir lâtife yapmak istiyordu. Leonisa öyle yaptı ve süslere süsler, incilere inciler ve memnunlukla beraber çoğalmak itiyadında olan güzelliğe güzellik katarak, yeniden hayret ve takdir uyandıracak surette giyindi. Rikardo da Türkler gibi giyindi. Mahmut ve kürekteki bütün Hıristiyanlar da aynı şeyi yaptılar, ölmüş Türklerin elbiseleri hepsine

yetmişti.

Limana vardıkları zaman sabahın sekiziydi. Sabah o kadar sakin ve açık görünüyordu ki sanki bu sevinçli girişi dikkatle seyrediyor gibiydi. Limana girmeden önce Rikardo geminin, bir yan topundan ve iki falkonete'den ibaret olan silâhlarına selâm atışı yaptırdı. Şehir aynı sayıda top atışıyla karşılık verdi. Bütün halk, acayip geminin gelmesini bekliyor, tereddüt ve şaşkınlık içinde bulunuyordu. Fakat yakından Türk olduğunu gördükleri zaman, çünkü Moro (Arap) gibi görünenlerin beyaz türbanları uzaktan fark olunuyordu, korkarak ve herhangi bir hileden şüphelenerek, şehirde milise mensup olanların hepsi silâhlarını alıp limana koştular; atlılar da sahile yayıldılar: Limana girinceye kadar yavaş yavaş yaklaşmaktan olan gemidekiler bütün bundan büyük memnunluk duydular. Karaya yakın bir yere demir ve karaya iskele attılar. Kürekleri birer birer salıvererek hepsi, bir törende olduğu gibi, birer birer karaya çıktılar. Toprağı sevinç gözyaşlarıyla birçok defalar öptüler. Bu, onların o gemide isyan etmiş Hıristiyanlar olduğunu açık surette gösteren bir işaretti. Herkesin arkasından Halime'nin anası ve babasıyla iki yeğeni çıkmıştı. Bunların hepsi, yukarda söylendiği gibi, Türk kıyafetinde giyinmişlerdi. En arkada da, yüzü kırmızı bir canfesle örtülü olan, güzel Leonisa geliyordu..

Rikardo ile Mahmut onu ortalarında götürüyorlardı. Bunun manzarası onlara bakan bütün o sonsuz kalabalığın gözlerini arkasından sürüklüyordu. Karaya ulaşınca ötekilerin yaptıkları gibi, yere diz çökerek toprağı öptüler. Bunun üzerine şehrin kaptan ve valisi kendilerine doğru geldi. Onların, gelenlerin başı olduklarını anlayarak yanlarına doğru yaklaşan Rikardo'yu tanıdı ve kollarını açarak çok büyük bir memnunlukla onu kucaklamaya koştı. Vali ile beraber Kornelyo ve babası, Leonisa'nın ailesiyle bütün akrabaları ve Rikardo'nun akrabaları gelmişlerdi. Bunların hepsi şehrin başta gelenleriydiler.

Rikardo valiyi kucakladı ve kendisine hoş geldin! diyen herkese mukabelede bulundu. Kornelyo'yu elinden yakaladı (Kornelyo Rikardo'yu tanıyınca ve onun elini yakaladığını görünce yüzü sapsarı kesildi ve korkusundan âdeta titremeye başladı) ve aynı suretle Leonisa'nın elinden tutarak şunları söyledi:

— Şehre girmeden ve felâketlerimiz sırasında bize yaptığı büyük lütuflardan dolayı Tanrıya borçlu olduğumuz şükranları sunmak üzere mabede gitmeden evvel size söylemek istediğim birkaç sözü lütfen dinlemenizi rica ederim, senyorlar!

Buna vali istediğini söylemesini, herkesin kendisini zevk ve sükûnla dinleyeceğini cevaben söyledi. Şehrin başlıca ileri gelenleri derhal onun etrafını aldılar ve Rikardo biraz sesini yükselterek şöyle konuştu:

— Birkaç ay evvel Salinas bahçesinde, Leonisa'nın kaybıyla, başıma gelen felâketleri hatırlarsınız, senyorlar. Keza onun hürriyetini elde etmek için sarf etmiş olduğum emekler de zihninizden silinmemiş olmalıdır. Ben kendi azadımı unutarak, onun azadı için bütün malımı sundum (görünüşte cömertlik olan bundan benim lehime bir övünme çıkamaz ve çıkmamalıdır, çünkü ben malımı, ruhumu kurtarmak için veriyordum). Ondan sonra ikimizin başına gelmiş olanı nakletmek için daha uzun zamana, başka söze ve insicama ve benimki kadar tutulmamış bir dile lüzum vardır. Size şimdi şunu söylemek yeter ki birçok ve garip hâdiselerden ve felâketlerimize bir çare bulmak yolunda kaybolmuş binlerce ümitten sonra rahim Tanrı, hiçbir şeye müstahak olmadığımız halde bizi, sevinç ve servetle dolu olarak, hasretini çektiğimiz yurda döndürdü. Duyduğum eşsiz zevk ne bu servetten ne de kavuşulmuş hürriyetten değil, fakat barışta ve savaşa tatlı düşmanım olan bu kadının, kendisini hür görmekten ve kendi önünde ruhunun tasvirini bulmaktan duyduğunu tahayyül ettiğim zevkten

doğmaktadır. Bununla beraber sefaletimde bana arkadaşlık etmiş olanların duyduğu umumi neşeden ben de neşeleniyorum. Felâketlerle hazin maceraların hal ve şartları değiştirdikleri ve yararlı ruhları helâk ve perişan ettikleri vaki ise de iyi ümitlerimin cellâdı olan kimse için böyle olmamıştır. Çünkü o, felâketlerinin fırtınasını ve namuslu oldukları kadar hararetli olmuş olan, tacizlerimin karşılaşmalarını, adam akıllı söylenebilecekten, daha büyük bir yararlık ve bütünlük ile atlattı: bununla gerçek oluyor ki ihtimal, âdetlere dayanmış olanlar bu âdetleri değil fakat gökyüzünü değiştirirler.

Söylemiş olduğum sözlerden şu neticeyi çıkarmak isterim ki ben onun kurtuluşu için malımı, mülkümü sundum ve arzularımda ona ruhumu verdim; onun hürriyeti yolunda kendi hürriyetim için yapacağımdan fazla hayatımı tehlikeye koydum. Daha minnetli başka bir kimse için önemli vecibeler olabilecek olan bütün bu şeylerin senin için bir ağırlık teşkil etmesini istemiyorum. Ancak, senin şimdiki halinden dolayı bana minnettar olmanı isterim.

Bunu söyleyerek elini kaldırdı ve saygılı bir hareket ile Leonisa'nın yüzünden peçesini aldı. Bu, güneşin güzel aydınlığını bazen örten bir bulutun çekilmesi gibi bir şey oldu.

Rikardo sözüne devam ederek:

— Buraya bak, ey Kornelyo! Sana, sayılmaya lâyık her şeyin üstünde sayman gereken bir cevheri teslim ediyorum. Sana da, güzel Leonisa, kendisini daima hâtıranda saklamış olduğun insanı veriyorum: bunun, evet, cömertlik sayılmasını istiyorum; öyle ki malımı, canını ve şerefini vermek onun yanında hiç kalsın. Onu kabul et, ey bahtlı delikanlı, kabul et! Sen, bunun değerinin büyüklüğünü bilecek bir dereceye gelersen, kendini dünyanın en mesut adamı telâkki et: orunla beraber, Tanrının hepimize vermiş olduğu kismetten bana düşenin de bütününü sana vereceğim. Bunun, otuz bin eskudoyu geçeceğini sanıyorum. Bütün bunların hürriyet, sükûnet ve asudelik ile keyfine göre, zevkini çıkar. Ve Tanrı vere de bu, uzun ve mesut seneler boyunca sürsün! Bahtsız olan benim, çünkü Leonisa'sız kalıyorum, fakir kalmaktan hoşlanırım; çünkü Leonisa'dan mahrum kalan kimse için hayat lüzumsuzdur.

Bunu söyledikten sonra, bu sözler dilini damağına yapıştırmış gibi sustu. Fakat biraz sonra, hiç kimse söz söylemeden devam etti:

— Allah saklasın! Nasıl da ağır sıkıntılar insanın zihnini bulandırıyor! Ben, senyorlar, iyilik yapmak hususundaki arzum içinde, dediklerime dikkat etmedim. Çünkü hiçbir kimsenin başkasına ait bir şeyle cömert görünmesi mümkün değildir. Leonisa'yı başkasına vermek için benim onun üzerinde ne hak ve salâhiyetim var ki? Veya benim olmaktan o kadar uzak olan bir şeyi nasıl başkasına teklif edebilirim? Leonisa kendine aittir, o kadar ki, Tanrı kendilerine mesut seneler versin, anası ve babası olmasa, onun isteğine hiçbir engel olmaz. Muhakemeli bir kadın olması itibariyle, bana karşı borçlu olduğunu zannettiği vecibelerin öne sürülebilmesi bahis konusu olursa ben onları ta şimdiden yok eder, siler ve hiçe sayarım. Bu suretle sözümü geri alıyor ve Kornelyo'ya hiçbir şey vermiyorum. Çünkü veremem. Yalnız mallarımı Leonisa'ya bağışladığımı teyit etmek isterim. Buna mükâfat olarak da kendisinden, ancak, namuslu düşüncelerimi gerçek olarak telâkki etmesini ve bu düşüncelerimin hiçbir vakit onun mukayesesiz iffetinin, büyük değerinin ve sonsuz güzelliğinin icap ettirdiği gayeden başkasını gütmediklerine ve başka hedefe bakmadıklarına inanmasını isterim.

Rikardo bunu söyleyerek sustu. Leonisa ona şu cevabı verdi:

— Oh, Rikardo, senin beni sevdiğin ve kıskandığın zamanlarda Kornelyo'ya herhangi bir iyilikte bulunmuş olduğumu tasavvur ediyorsan bunun, ana ve babamın isteğinin ve emrinin rehberliği altında

bulunmasından dolayı namuskârane olduğunu düşün. Onlar, Kornelyo'yu beni almaya sevk etmek için kendisine iyilikte bulunmama müsaade ediyorlardı. Bundan memnun kalıyorsan iffet ve ihtiyatkârlığım hakkında tecrübenin sana öğretmiş olduğundan da memnun kalacaksın. Bunu sana, ana ve babamdan başka hiç kimseye tâbi olmaksızın daima kendime ait olmuş olduğumu anlatmak için söylüyorum. Senin büyük yararlığının ve cömertliğinin bana vermiş olduğu hürriyeti kullanmak üzere izin ve serbesti vermeleri için ana ve babama, haklı olduğu üzere, mütevazı bir surette yalvarırım.

Ana ve babası bu serbestiyi kendisine verdiklerini, çünkü onu daima kendi şerefine ve menfaatine uygun surette kullanacağı hakkında akıllılığına güvendiklerini söylediler.

Akıllı Leonisa devam ederek:

— Çünkü bu serbesti ile nankör görünmemek için hafifmeşrep göründüm diye benden fena bahsedilmesinin önüne geçmek isterim. Böylece, ey yararlı Rikardo! Şimdiye kadar ihtiyat, tereddüt ve şüphe içinde bulunan arzum artık senindir. Çünkü ben kendimi hiç olmazsa minnettar göstermekle erkekler, bütün kadınların nankör olmadıklarını bilmelidirler; ben, seninim Rikardo ve ölünceye kadar senin olacağım; meğerki senin tanıdıklarından daha iyi bir kadın, kocam olarak sana uzattığım eli reddetmeye seni sevk etsin.

Bu sözler üzerine Rikardo kendinden geçmiş gibi oldu, Leonisa'nın önünde diz çökmekten ve ellerini öpmekten başka bir şey yapamadı. Ellerini zorla birkaç defa aldı ve onları müşfik ve âşıkane gözyaşlarıyla ıslattı. Kornelyo hırsından, Leonisa'nın anası ve babası sevinçten, oradakilerin hepsi de takdir ve memnuniyetten dolayı gözyaşları döktüler.

Şehrin piskoposu veya başpiskoposu da hazır bulundu. Onları kendi takdis ve müsaadesiyle, mabede götürdü ve beklenilmesi gereken müddetten muaf tutarak derhal evlendirdi.

Sevinç bütün şehre yayıldı. Bunun ifadesi olarak o gece sonsuz ışıklar yandı. Onu takip eden birçok günler zarfında, Rikardo'nun ve Leonisa'nın akrabaları tarafından birçok oyunlar ve eğlenceler tertip edildi.

Mahmut ve Halime, kilise ile barıştılar. Kendisini Rikardo'nun karısı görmek arzusunun yerine gelmesi imkânından mahrum kalan Halime, Mahmud'un karısı olmakla yetindi. Halime'nin ana ve babasıyla iki yeğenine Rikardo, ganimetlerden kendisine düşen ve onların yaşamasına yeten hisseyi armağan etti.

Hulâsa, herkes memnun oldu, serbestliğine kavuştu. Rikardo'nun şöhreti, Sicilya'nın sınırlarından çıkarak, "Cömert Âşık" adı altında, İtalya'nın ve başka birçok memleketlerin sınırlarına yayıldı; akıllılığın, iffetin, basiretin ve güzelliğın az bulunur bir örneği olan Leonisa'dan doğan birçok çocukları sayesinde de bugüne kadar devam edip gidiyor.

¹ İslâm dini, İslâm mezhebi.

² Yunanca labyrinthus sözünün İspanyolcasıdır. Bizim, Fransızcadan alma, labirent dediğimiz bu söz eski Yunan'da içinden çıkılması zor, çok odalı büyük bir bina için kullanılırdı.

³ Sicilya adasının batı kuzeyinde kâin Trapani şehri.

⁴ Dişi aslan demektir.

⁵ Yunan mitolojisinde Truva prenslerinden olup, Tros'un ve Peri Kalliroe'nin oğludur. Kartal kıyafetine giren Zeus kendisini kaldırmış ve tanrılara şarap dökmeye memur etmiştir.

^{6,7} Truva muharebesi kahramanlarından, Mirmidon'ların Kralı Akilles ve İtalya Kralı Ulises.

⁸ Sicilya'nın kuzey batısındaki küçük adalardan Favignana (Favinyana) adası.

⁹ Pantelleria adası.

- [10](#) Türk ve Müslüman kıyafetinde.
- [11](#) Kornelyo'yu murad ediyor.
- [12](#) Tunus'taki La Goulette limanı.
- [13](#) Bergantin, iki direkli ve bir güverteli küçük bir yelken gemisidir.
- [14](#) Yeniden Hıristiyan olmak.
- [15](#) Doğu Yunanistan'daki Epirus'ta kâin olup bugün Himara dağları adı verilen dağlar.

RİNKONETE VE KORTADİLYO*

Kastilya'dan Endülüs'e giderken tesadüf edilen meşhur Alkudiya ovalarının sınırı üzerindeki Molinillo (Molinilyo) misafirhanesinde, yazın sıcak günlerinden birinde, takriben on dört on beş yaşında iki çocuk, karşılaştılar. Ne biri ne ötekisi on yedi yaşından fazla değildi, ikisi de güzeldi; fakat üstleri başları sökülük, yırtık ve kıyafetleri kötüydü. Paltoları yoktu. Pantolonları keten bezinden, çorapları ettendi; neyse ki kunduraları bunu telâfi ediyordu, çünkü birisinin kunduraları kenevirdendi ve aşınmış olması da ne kadar çok giyilmiş olduklarını gösteriyordu, öbürünükiler delinmiş ve tabansızdı, öyle ki ona kunduradan ziyade köstek vazifesini görüyorlardı. Birisinde yeşil bir avcı beresi, ötekisinde şeritsiz, tepesi alçak ve kenarları geniş bir şapka vardı. Biri omuzunda, göğsünden geçirilmiş, toparlanmış ve bütünü bir kıl halinde burkulmuş açık sarı renkte bir gömlek taşıyordu, öteki serbest ve torbasızdı, lâkin önünde büyük bir çıkın görünüyordu. Sonradan anlaşıldığına göre bu, çok kullanılmakla aşınmış olduğundan tiftiklenmiş, yağ ve kirden kolalanmış, "valones" adını verdikleri bir yaka idi. Onun içinde, beyzî şekilde oyun kâğıtları sarılmış ve saklanmış bulunuyordu. Fazla kullanılmaktan dolayı kâğıtların uçları aşınmış olduğundan çok dayansınlar diye uçlar kesilmiş ve o boyda bırakılmıştı. İki delikanlı güneşten yanmıştı; tırnakları uzamıştı, elleri de pek temiz değildi. Birisinde yarım bir kılıç, ötekisinde "vakero" denilen sarı kabzalı bir bıçak vardı.

İkisi, misafirhanenin önünde bulunan üstü örtülü kapı veya çatı altında uyku kestirmeye çıktılar, karşı karşıya oturarak, daha büyük yaşta görüneni daha küçüğüne:

— Bay asilzadem, zatiâliniz hangi memlekettensiniz ve nereye gidiyorsunuz? dedi.

Kendisine sorgu sorulan:

— Memleketimi de, nereye gittiğimi de bilmiyorum, bay kabalyero, cevabını verdi.

Büyüğü:

— Doğrusu zatiâliniz gökyüzü sakinlerinden olmadığınız ve burası da ikametgâh ittihaz edilecek bir yer olmadığına göre yolunuza devam etmeniz zaruridir.

Genci:

— Öyle, cevabını verdi. Fakat ben size hakikati söylemiş bulunuyorum; evet, memleketim benim memleketim değil, çünkü orada beni evlât olarak istemeyen bir baba ile bana üvey oğul muamelesi yapan bir üvey anadan başka kimsem yok. Yolum tesadüfe bağlıdır. Bu sefil hayatı geçirmeye lüzumlu olan şeyleri bana verecek kimseyi bulduğum yerde yolculuğuma son vereceğim.

Büyüğü sordu:

— Zatiâlinizin bir mesleği var mı?

Küçüğü cevap verdi:

— Bir tavşan gibi koşmaktan, bir karaca gibi sıçramaktan ve makas ile çok zarif surette biçmekten başka bir şey bilmiyorum.

Büyüğü:

— Bunların hepsi, çok iyi, faydalı ve kârlıdır, dedi. "Mukaddes Perşembe" günü anıt için kâğıttan çiçekler kesmenize mukabil zatiâlinize "bütün azizler" in zekâtını verecek bir zangoç bulunabilir.

Küçüğü:

— Benim biçim o cinsten değildir, cevabını verdi. Babam, Tanrının inayetiyle, terzi ve takkecidir, bana tozluk biçmesini öğretmiştir; bunlar, zatiâliniz bileceğiniz veçhile, ayaklık kısmını da ihtiva eden yarım poturdur ve asıl adıyla "polainas" ve "kortolas"tır. Kör talih beni bir köşede mihli tutmasaydı bu biçkiden usta imtihanını verebilirdim.

Büyüğü:

— Böyle şeyler ve daha beteri hep iyi kimselerin başına gelir, cevabını verdi. Daima söylendiğini duydum ki iyi istidatlar en çok kaybolanlardır. Bununla beraber zatiâliniz talihinizi düzeltecek kadar gençsiniz. Fakat ben aldanmıyorsam ve gözüm bana yalan söylemiyorsa zatiâlinizde daha gizli birçok maharetler var ve siz onları meydana çıkarmak istemiyorsunuz.

Küçüğü:

— Evet, var, cevabını verdi. Fakat çok iyi tahmin ettiğiniz gibi onlar herkese mahsus değildir.

Büyüğü şu cevabı verdi:

— Pekâlâ, size diyebilirim ki ben bulabileceğiniz en çok sır tutan çocuklardan birisiyim; kalbinizi açmanız ve bana itimat göstermeniz hususunda zatiâlinizi zorlamak için önce kendi kalbimi açmakla sizi buna mecbur etmek isterim; çünkü sanıyorum ki talih bizi burada tesadüfen birleştirmemiştir. Düşünüyorum ki biz bugünden itibaren hayatımızın son gününe kadar hakiki dostlar olmak zorundayız. Ben, bay asilzade, ünlü yolcuların ardı arası kesilmeksizin geçtikleri yer olmakla şöhret almış olan Fuenfrida¹ köyündenim. İsmim Pedro del Rinkon'dur. Babam mühim bir şahıstır, çünkü Santa Kruzada (Mukaddes Haçlılar) rahiplerindedir. Demek istiyorum ki "bulero²" veya halkın dediği gibi "buldero" dur.

Bazı günler babama ödevinde yardım ettim ve işi o kadar iyi öğrendim ki bu vesikaları sürmek hususunda, bu işi en iyi yaptığı farz edilen kimseden geri kalmam. Fakat günün birinde "vesika" lardan ziyade, bu vesikaların parasına tamah ettiğimden bir torbayı kucaklayarak onunla beraber Madrid'e gittim. Burada, insana sunulması mutat olan rahatlık ve eğlencelerle birkaç gün içinde torbanın bağirsaklarını çıkardım ve torbayı bir güveyin mendilinden fazla katlanmış olarak bıraktım.

Peşimden paranın korunmasına memur olan adam geldi. Beni yakaladılar. Müsamaha etmediler. Bununla beraber, o senyorlar yaşımın küçüklüğünü görerek beni prangaya bağlamakla ve bir müddet için sırtımı okşamakla yetindiler. Dört sene müddetle beni Madrid'den sürdüler. Sabrettim, omuzlarımı eğdim, sopa darbelerine, gıdıklanmaya dayandım ve sürgüne gitmeye o kadar aceleyle hareket ettim ki, bir binek hayvanı aramaya bile vakit bulamadım. Kıymetli eşyalarım arasında ancak alabildiklerimi ve bana en çok lüzumlu görülenlerini, bunlar arasında bu oyun kâğıtlarını — bu esnada, yakalık içinde taşıdığını evvelce söylediğimiz şeyleri ortaya çıkardı — aldım. Bu kâğıtlarla, Madrid'den buraya kadar yol üzerinde bulunan hanlarda ve misafirhanelerde "yirmi bir" oynayarak hayatımı kazandım.

Zatiâliniz onları kirlî ve kötü biçimde görüyorsunuz, ama onları anlayan kimse için harikulâde bir hassaya maliktirler. Hiçbir kâğıt kesmesi yoktur ki altında bir birli kalmasın. Zatiâliniz bu oyunda tecrübeliyseniz ilk kâğıdın bir birli olduğunu muhakkak olarak bilen kimse için, ne kadar faydalı olduğunu göreceksiniz. Çünkü ona bir ve on bir sayı vazifesini görebilir: bu fayda sayesinde, oynanan sayı yirmi bir olunca, para kasada kalır. Bundan başka bir büyükelçinin aşçısından "kinolas", ve "andaboda" adı dahi verilen "parar³" oyunlarında bazı hileler öğrendim, öyle ki zatiâliniz tozluk biçkisi imtihanlarını geçirebildiği gibi ben de "Vilhan⁴" bilgisinde üstat olabilirim. Bununla açlıktan ölmeyeceğime eminim. Herhangi bir çiftliğe varsam orada biraz kâğıt oynamakla vaktini geçirmek

isteyecek kimse muhakkak bulunur. İkimiz bunun hemen tecrübesini yapmalıyız: ağ atalım ve burada bulunan bu katırcılar arasından bir kuş yakalanıp yakalanmadığını görelim: demek istiyorum ki ikimiz sahiden imiş gibi yirmi bir oynayalım, herhangi biri gelip de üçüncü olmak isterse o, parayı bayılacak ilk kimse olacaktır.

Ötekisi:

— Hay Allah razı olsun, dedi. Bana hayatınızı anlatmak suretiyle yaptığınız lütfu, en büyük lütuf olarak sayarım; bu suretle zatiâliniz kendi hayatımı gizli tutmamaya beni zorladınız. Çok kısa bir şekilde anlatırsam hayatım şöyledir:

Ben, Salamanka ile "Medina del Kampo" arasında kâin dindar bir mahalde doğdum⁵. Babam terzidir; bana sanatını öğretti. Ben de, makasla biçmekten, iyi zekâm sayesinde yankesiciliğe atladım. Köyün dar hayatı ve üvey annemin sevimsiz muamelesi canımı sıktı; köyümü bıraktım. Toledo'ya sanatımı icra etmeye geldim ve bunda mucizeler yarattım. Çünkü başlığa asılı mukaddes hiçbir yadigâr veya ne kadar gizli olursa olsun, hiçbir cep yoktur ki, Argos'un gözleriyle muhafaza edilse bile, ellerim yoklamasın veya makasım kesmesin.

O şehirde kaldığım dört ay zarfında hiçbir vakit kapılar arasında yakalanmadım, hiçbir zaptiye tarafından tevkif veya takip edilmedim, hiçbir hafiye tarafından ihbar edilmedim. Vaka sekiz gün evvel, ikiyüzlü bir casus, benim maharetimi valiye haber verdi. Parlak hünerlerimi beğenmiş olan vali beni görmek istemiş. Fakat mütevazı olduğum için bu kadar vakarlı zatlarla işim olmasını istemediğimden kendimi onun yanında görmeyecek surette hareket ettim ve böylece şehirden öyle acele çıktım ki ne bir binek hayvanı, ne para, ne bir araba, ne de bir yük arabası tedarik edebildim.

Öteki:

— Bunların üstüne bir silgi geçir, dedi. Mademki artık birbirimizi tanıyoruz bu gibi büyüklük taslamalara ve yüksek görünmelere lüzum yok: açıktan açığa itiraf edelim ki ne paramız ne de pabucumuz vardı.

Diego Kortado (küçüğü adının böyle olduğunu söyledi):

— Öyle olsun, cevabını verdi. Mademki senyor Rinkon, dostluğumuzun, zatiâlinizin dediği gibi, ebedî olması lâzım, bu dostluğa mukaddes ve övünmeye değer bir törenle başlayalım.

Diego Kortado ayağa kalkarak Rinkon'u, Rinkon da onu şefkatle ve sıkı sıkı kucakladı. Bundan sonra ikisi de tozdan ve samandan temiz, fakat kirden ve kötülükten temiz olmayan, oyun kâğıtlarıyla "yirmi bir" oynamaya başladılar. Birkaç el oyundan sonra Kortado da, ustası Rinkon gibi, kâğıt kesip birliyi buluyordu.

O aralık katırcının biri serinlenmek için kapıya çıktı, üçüncü olmak istediğini söyledi. Kendisini memnuniyetle kabul ettiler ve yarım saatten daha az bir müddet içinde ondan on iki real ve yirmi iki maravedi kazandılar. Bu ona, on iki mızrak darbesi vurmak ve yirmi iki sopa atmak gibi bir şey oldu. Katara, bunların çocuk olması dolayısıyla kendilerini müdafaa etmeyeceklerini sanarak, onlardan parayı geri almak istedi. Fakat çocuklar, biri yarım kılıcına öteki sarı kabzalı bıçağına el atarak, onu öyle bir sıkıştırdılar ki arkadaşları dışarıya çıkmasalardı, adamın hali haraptı.

Bu esnada, yol boyunca atlı yolculardan mürekkep bir kafilе geçti. Bunlar, oradan yarım fersah ötede bulunan, Alkalde misafirhanesinde istirahat etmeye gidiyorlardı. Yolcular katırcının iki çocukla olan kavgasını görünce onları yatıştırdılar ve şayet Sevilya'ya gidiyorlarsa, kendileriyle beraber gelmelerini söylediler.

Rinkon:

— Oraya gidiyoruz ve zatiâlilerine emirler dairesinde hizmet ederiz, dedi.

Hiç durup beklemeden katırların önüne katıldılar. Katırcıyı hakir ve kızgın, misafirhaneci kadını da, çapkınların bu iyi tavır ve terbiyesine hayran bıraktılar; çünkü kadın, çocuklar farkına varmadan, muhaverelerini dinlemişti. Ve katırcıya oyun kâğıtlarının sahte olduğunu söylediklerini duyduğunu bildirince katırcı sakalını yoluyor ve parasını geri almak için onların peşinden misafirhaneye gitmek istiyordu; çünkü diyordu, kendisi gibi koskoca bir adamı iki çocuğun aldatması çok büyük bir hakaret ve haysiyet kırıcı bir şeydi.

Arkadaşları onu tuttular ve gitmesine, hiç olmazsa beceriksizliğini ve safdilliğini ortaya yaymamak için, mâni oldular. Nihayet ona öyle muhakemeler yürüttüler ki, onu avutmamakla beraber, alıkoydular.

Bunlar olup biterken Kortado ve Rinkon yolculara o kadar beceriklik ve çabuklukla hizmet ediyorlardı ki, bunlar yolun büyük bir kısmında onları sağrılarında taşıdılar; ellerine yarım efendilerinin valizlerini yoklamak için bazı fırsatlar geçtiği halde, Sevilya'ya seyahat gibi ele geçmez bir fırsatı kaçırmamak maksadıyla, bu fırsatlardan istifade etmek istemediler. Kendilerini Sevilya'da görmek için büyük bir arzu gösteriyorlardı. Bununla beraber, şehre giriş esnasında — bu giriş ikindiüstü ve gümrük muayenesi ve ödenecek gümrük resmi için gümrük kapısından yapıldı — Kortado kafileye mensup bir Fransız'ın atının sağrısında taşıdığı valizi veya heybeyi kesmekten kendini alamadı. Böylece, kabzalı bıçağıyla onda öyle geniş ve derin bir yara açtı ki bağırsakları açıktan açığa görünüyordu. Maharetle içinden iki iyi gömlek, bir güneş saati ve bir hâtıra defteri aşırıldı. Bunları gördükleri zaman pek hoşlarına gitmedi ve Fransız'ın o heybeyi, atın sağrısında taşınmasıyla, ellerine geçirdikleri mallar gibi az kıymetli şeylerle doldurmadığını düşünerek onu tekrar bir yoklamak istediler; fakat çalınan şeylerin farkına varılmış ve geri kalanın emniyet altına alınmış olduğunu mülâhaza ederek onu yapmadılar.

Vurgunculuğu yapmadan evvel, kendilerini oraya kadar beslemiş olanlardan müsaade alıp ayrılmışlardı.

Ertesi günü gömlekleri, Arenal⁶ kapısının dışında kurulan pazarda sattılar. Gömleklerin satışından yirmi real aldılar. Bu olunca şehri görmeye çıktılar. Şehrin büyük kilisesinin büyüklüğünü ve ihtişamını, nehir kenarına akan halkın çokluğunu — çünkü donanmanın komanya almak zamanıydı; burada altı kadirga mevcut bulunuyordu. Bunların görünüşü onlara, içlerini çekti ve suçlarının kendilerini kayd-ı hayat şartıyla burada ikamete sürükleyeceği günü düşünerek onları korkuttu. Onları hayranlıkla seyrettiler. Orada dolaşan ve sayısı çok olan işportacı çocuklara ilgiyle baktılar. İçlerinden birisinden bunun nasıl bir meslek olduğu, zahmetli olup olmadığı ve ne kazanç getirdiği hakkında malûmat aldılar. Kendisine bu sorguyu sordukları Asturya'lı bir çocuk mesleğin rahat olduğunu, vergi ödenmediğini, bazı günler beş altı real kazançla çıktığını, bu sayede lord gibi yiyip içtiğini, kendisine teminat verecek bir efendi bulmaktan azade ve istediği saatte yemek yemekten emin olduğunu, çünkü istediği her saatte bütün şehrin en küçük dükkânında bile yemek bulduğunu söyledi.

Küçük Asturya'lının verdiği bu malûmat iki dosta fena görünmediği gibi meslek, kendi mesleklerini gizlilik ve güvenle yapmak için kendilerine biçilmiş kaftan gibi görüldüğünden ve bütün evlere girmek için kolaylıklar gösterdiğinden dolayı, hoşlarına gitmemelik etmedi; bu mesleği imtihan geçirmeksizin icra edebilecekleri cihetle onu yapmaya mahsus aletleri derhal satın almaya karar verdiler. Asturya'lıya ne satın almaları lâzım geldiğini sorunca o onlara; küçük, temiz veya yeni yan torbaları, ve her biri için hurma ağacı yapraklarından yapılmış, ikisi büyük, biri küçük üç işporta

satın almaları, eti, balığı ve yemişi işportalara, ekmeği torbaya koymak lâzım geldiği cevabını verdi, ve kendilerini bunların satıldığı yere götürdü.

Onlar da Fransız'dan aşırıklarının parasıyla bunları satın aldılar. İki saat sonra, işportaları oturtmak ve torbaları taşımak hususunda, yeni meslekten şahadetname alabilecek bir durumda idiler.

Rehberleri kendilerine, devam etmeleri lâzım gelen yerleri gösterdi; sabahları mezbahaya ve San Salvador meydanına, balık avlanma günleri balıkhaneye ve Kostanilya'ya, öğleden sonraları nehre, perşembe günleri panayır yerine gideceklerdi.

Bütün bu dersi ezberden öğrendiler ve ertesi günü sabah erkenden San Salvador meydanına dikildiler. Henüz gelmişlerdi ki mesleğe mensup diğer çocuklar bunların etrafını aldılar. İşportaların ve torbaların temiz ve parlaklığından piyasada yeni olduklarını görmüşlerdi. Kendilerine sorulan binlerce soru hepsine akıllı ve tedbirli cevaplar verdiler. Bu aralık bir öğrenci ve bir asker oraya geldi; iki çırağın işportalarının temizliğinin cazibesıyla, içlerinden öğrenci görüneni Kortado'yu, asker de Rinkon'u çağırdı.

İkisi de:

— Tanrıya şükürler olsun, dediler.

Rinkon:

— Senyorum, benimle siftah etmekle mesleğim uğurlu başlıyor, dedi.

Buna asker cevap verdi:

— Siftah fena olmayacak, çünkü oyunda kazandım ve âşığım, bugün kadınının arkadaşlarına bir ziyafet çekmek zorundayım.

— O halde zatiâliniz beni istediğiniz gibi yükleyin, bütün bu piyasayı taşıyacak kadar cesaretim ve kuvvetim var; yemekleri hazırlamak lâzım gelirse onu da büyük memnuniyetle yaparım.

Asker, çocuğun terbiyesinden memnun kaldı, ona hizmet etmesini bildiği takdirde kendisini bu aşağılık meslekten kurtaracağını söyledi. Buna Rinkon, o gün mesleğini yaptığı ilk gün olması hasebiyle onu bu kadar çabuk ve hiç olmazsa ondaki iyi ve fena cihetleri görünceye kadar, bırakmak istemediğini ve ondan memnun kalmadığı zaman bir "kanonikos"⁷ hizmet etmektense kendisine hizmet etmeye söz verdiğini cevaben söyledi.

Asker güldü, kendisini çok iyi yükledi ve ona, bundan böyle bilmesi ve başka sefer yollayacağı zaman kendisine refakat etmemesi için, dama'sının (kadınının) evini gösterdi. Rinkon sadakat ve iyi iş vadetti; asker ona üç dörtlük⁸ verdi.

Rinkon başka fırsat kaçırmamak için uçarcasına pazara döndü; Asturya'lı çocuk bu çabukluk lüzumu üzerine onun dikkat nazarını çekmişti. Aynı suretle küçük balıklar yani çipura, sardalye veya kum balıkları taşıdıkları zaman, hiç olmazsa o günün yemeği için, onlardan birkaç tane alıp tadabilirlerdi; bununla beraber, bu meslekte en önemli olan itibarı kaybetmemek için bunu çok dikkat ve ihtimam ile yapmak lâzım gelirdi.

Rinkon, çabuk dönmüş olmasına rağmen Kortado'yu yine aynı yerde buldu. Kortado Rinkon'a yaklaşarak işinin nasıl gittiğini sordu. Rinkon elini açtı ve ona üç dörtlüğü gösterdi. Kortado kendi elini koynuna soktu ve bir kese çıkardı. Kese bir zamanlar amber ile kokulanmış olmalıydı ve oldukça şişkin idi. Kortado dedi ki:

— Hürmetli öğrenci cenapları bana bununla ve iki dörtlükle tediye de bulundu; fakat keseyi, ne olur ne olmaz diye, siz alın Rinkon.

Keseyi gizli olarak henüz ona vermişti ki ter döken ve ölü haline gelen öğrencinin döndüğü

görüldü. Kortado'yu görünce, içinde on beş altın eskudo, ikilik üç real, o kadar da dörtlük ve sekizlik maravediyi ihtiva eden, şu ve bu alâmetleri olan bir keseyi tesadüfen görüp görmediğini ve kendisiyle beraber alışveriş ederlerken keseyi alıp almadığını sordu. Duygularını hayret verici bir surette saklayan Kortado, halinde ve tavrında hiçbir değişiklik olmadan cevap verdi:

— Bunun hakkında diyebileceğim şudur ki kese kaybolmamış olmalıdır, meğerki zatiâliniz onu az emin olan ellere tevdi etmiş olasınız.

Öğrenci:

— Böyle olmalıdır; zavallı günahkâr ben, dedi. Onu benden çaldıklarına göre fena emniyetli ellere tevdi etmiş olmalıyım!

Kortado:

— Ben de aynı şeyi söylüyorum, dedi. Fakat ölüm hariç, her şeyin çaresi bulunur; zatiâliniz her şeyden önce bilhassa sabırlı olmalısınız. Cenabı Hak bizi az bir şeyden yarattı; gün günü takip ederken, gün gelir ki verenler alır ve zamanla olabilir ki, kesenizi aşırımı olan kimse pişman olur ve zatiâlinize onu kokulu⁹ olarak iade eder.

Öğrenci:

— Kokuyu ona bağışlarım, cevabını verdi.

Kortado, şöyle diyerek devam etti:

— Bahusus ki aforoz mektupları ve Papa emirnameleri¹⁰ olduğu gibi iyi talihin anası olan iyi hamaratlık da vardır. Her neyse, doğrusu ben böyle bir kesenin aşırıcısı olmak istemezdim. Çünkü zatiâliniz mukaddes bir tarikata mensup iseniz bana büyük bir kızılbaşlık veya mukaddesatı tahkir etmek gibi gelirdi.

Istırap içinde kıvranan öğrenci buna karşı:

— Hem nasıl! Mukaddesatı tahkir değil de nedir? dedi: ben rahip olmamakla beraber bazı rahibelerin zangocuyum; kesedeki para bir Kapellania'nın aldığı üçte bir vergisidir ki bunun tahsiline dostum bir rahip beni memur etmişti. O halde bu mukaddes ve takdis edilmiş bir paradır.

Rinkon bu noktada:

— Bırakın günahını ekmeğiyle yesin. Ben ona gıpta etmiyorum: her şeyin, çamaşır suyunun üstüne çıkacağı bir mahşer günü vardır; o zaman "Kalyehas"ın kim olduğu, Kapellaniya'nın üçte bir vergisini almaya, çalmaya, israf etmeye cesaret etmiş olan cüretkârın kim olduğu görülecektir; "Her sene ne kadar irat getiriyor?" Allah aşkına, bana söyleyin, bay zangoç! dedi.

Zangoç büyük bir hiddetle cevap verdi:

— Beni doğurmuş olan orospuyu getiriyor! Şimdi ne irat getirdiğini söyleyecek halde miyim? Bir şey biliyorsan söyle, kardeş; bilmiyorsan, Tanrı ile kal! Ben kese için tellâl çıkartmak istiyorum.

Kortado:

— Bana fena bir çare görünmüyor, dedi. Ancak, zatiâlinize kesenin işaretlerini ve içindeki paranın tam miktarını unutmanızı tavsiye ederim. Bunda azıcık yanılırsanız, dünyanın sonuna kadar meydana çıkmayacağını size katıyetle söyleyebilirim.

Zangoç:

— Bundan korkmaya lüzum yok, dedi. Onları, kilise çanlarının çalınmasından çok aklımda tutuyorum: bir zerre bile yanılmam.

Bu sırada, bir imbikten süzülüyormuş gibi yüzünden akan terleri silmek için, cebinden kenarı

işlemeli bir mendil çıkardı. Kortado mendili görür görmez onu kendisine peyledi. Zangoç gidince Kortado peşine takıldı ve "Las Gradass" ta¹¹ ona yetişti. Burada kendisini çağırarak bir kenara çekti. Oracıkta ona kesesinin çalınması ve bulunması hakkında "bernardinas¹²" denilen tarzda ve kendisine iyi ümitler vererek ve hiçbir neticeye varmadan aynı şeyleri tekrarlayarak o kadar saçma sapan şeyler söyledi ki zavallı zangoç onu dinlemekle apışıp kaldı. Kendisine söylediği şeyleri kavrayamadığı için lâkırdıyı iki üç defa tekrar ettiriyordu. Kortado dikkatle onun yüzüne bakıyor ve gözlerini gözlerinden ayırmıyordu; zangoç onun sözlerine asılı kalmış gibi ona aynı suretle bakıyordu. Bu kadar büyük şaşkınlık Kortado'ya işini bitirmek imkânını verdi ve usulca cebinden mendili çekti. Ondan müsaade alıp ayrılırken kendisini akşamüstü aynı yerde görmeye çalışmasını, çünkü kendi mesleğinden ve kendi boyunda ve biraz da hırsızlık olan bir çocuğun, kesesini aşırıldığından şüphe ettiğini, bunu er, geç birkaç gün içinde öğrenmeyi taahhüt ettiğini söyledi.

Bununla zangoç kendi kendisini biraz avuttu ve Kortado'dan ayrıldı. Kortado, kendisinden biraz uzakta durup her şeyi görmüş olan Rinkon'un yanına geldi. Biraz aşağıda diğer bir işportacı çocuk duruyordu ki bu, olup biten her şeyi ve Kortado'nun mendili Rinkon'a verdiğini gördü ve onlara yaklaşarak dedi ki:

— Söyleyin kibar beyler, sizler de o gürühtan mısınız¹³, değil misiniz?

Rinkon:

— Bu sözü anlamıyoruz, kibar senyor, cevabını verdi.

Ötekisi:

— Anlamadığınız nedir, murciya'lı¹⁴ beyler?

Kortado:

— Ne Teba'lı¹⁵ ne de Murciya'lıyız, dedi. Başka bir şey istiyorsanız söyleyin, yoksa Allah selâmet versin!

Çocuk:

— Anlamıyor musunuz? dedi. O halde onu ben size anlatacağım ve gümüş bir kaşıkla içireceğim: Senyorlar, zatiâlileriniz hırsız mısınız, değil misiniz? demek istiyorum. Hem de bunu size ne diye sorduğumu bilmiyorum, mademki hırsız olduğunuzu biliyorum. Fakat söyleyin: nasıl oluyor da senyor Monipodyo'nun gümrüğüne uğramadınız?

Rinkon:

— Bu toprakta hırsız olmak için giriş resmi mi ödeniyor, kibar senyor? dedi.

Çocuk:

— Ödenmese bile hırsızların babası, ustası ve koruyucusu olan senyor Monipodyo'ya kendinizi kaydettirmelisiniz, dedi. Böylece, kendisine arzı ubudiyet için benimle beraber gelmenizi öğüt ederim. Yoksa onun müsaadesi olmadan çalmaya kalkmayın, size pahalıya oturur.

Kortado:

— Ben, dedi, hırsızlığın serbest, vergi ve resimden muaf olduğunu ve ödeniliyorsa bir defaya mahsus olmak üzere, o da boyunla sırtı¹⁶ kefil kılarak ödendiğini zannediyordum. Fakat mademki böyle, her memleketin kendi örfü, âdeti vardır, biz de bu memleketin âdetine riayet ederiz. Burası, dünyanın başlıca memleketi olduğundan âdetleri de en doğru olmalıdır. Bunun için zatiâliniz bizi, — söylediğinize göre ve duyduğuma göre de öyle olduğunu tahmin ediyorum — çok muktedir, cömert ve bundan başka sanatının ehli olan bu kabalyero'nun bulunduğu yere götürülebilirsiniz.

Çocuk:

— Ehliyetli, mahir ve kifayetli de söz mü! O kadar ki, büyüğümüz ve babamız vazifesini görmekte olduğu dört seneden beri içimizden öbür dünyaya ancak dört kişi gitmiş, takriben otuz kişinin sırtı okşanmış ve yetmiş iki kişi kürek cezasına mahkûm olmuştur.

Rinkon:

— Bu tabirleri¹⁷ senyor, uçmayı nasıl anlıyorsak onları da öyle anladığımız doğrudur, dedi.

Çocuk cevaben:

— Yürümeye başlayalım da, ben onları ve ağızdaki ekmek kadar bilmeniz gereken diğer tabirleri yolda size izah ederim, dedi.

Yol uzun olduğundan kısa olmamış olan muhavereleri esnasında kendilerine, "germanesos" veya "de la germaniya"¹⁸ denilen sözlerden başkalarını da zikir ve izah etti. Konuşma esnasında Rinkon rehber:

— Zatiâliniz de yoksa hırsız mısınız? diye sordu.

Çocuk:

— Evet, dedi, Tanrı'ya ve iyi kimselere hizmet etmek için. Ama en tecrübelilerden değilim: çünkü henüz çıraklık yılında bulunuyorum.

Buna Kortado:

— Dünyada, Tanrı'ya ve iyi kimselere hizmet etmek için, hırsızların mevcut olduğunu öğrenmek benim için yeni bir şey, cevabını verdi.

Buna delikanlı:

— Senyor, ben ilâhiyat meselelerine karışmıyorum; bildiğim şudur ki herkes kendi mesleğinde ve bilhassa Monipodyo'nun kendi evlâtlıklarına verdiği tarikat içinde, Tanrıyı tazim ve tebcil edebilir. .

Rinkon:

— Şüphesiz, dedi, hırsızları Tanrıya hizmet ettirdiğinden dolayı tarikat iyi ve mukaddes olmalıdır.

Delikanlı:

— O kadar mukaddes ve iyidir ki mesleğimizde daha iyi bir tarikatın kurulmasına imkân olup olmadığını bilmiyorum. Tarikat çalacağımızdan, şehirde mevcut en sofı bir tasvirin kandilinin zeytinyağı için bir şey veya bir sadaka vermemizi emrediyor ve hakikatte bu güzel fiillerden dolayı büyük şeyler gördük; meselâ geçenlerde, iki sığa çalmış olan bir hayvan hırsızına üç defa işkence yaptılar. Kendisi zayıf ve sıtmal olma ile beraber işkenceye, hiçbir şey değilmiş gibi, ötmeden¹⁹ mukavemet etti. Biz meslekten olanlar bunu, onun zühdü takvasına hamlediyoruz; çünkü takati cellâdın ilk kırbaç darbesini kaldıracak kadar da yoktu. Söylediğim sözlerden bazılarının anlamını soracağınızı bildiğimden, onları sormanızdan önce derhal açıklamak isterim. Zatiâlileri bilsinler ki "kuatrero" hayvan hırsız; "ansia" işkence; "roznos" — haşa huzurdan — eşekler demektir. "Primer desconsierto" cellâdın attığı ilk kamçı darbeleridir. Dahası var: biz tespihimizi, onu bütün haftaya taksim ederek, çekeriz. İçimizden birçoğumuz cuma günü hırsızlık etmeyiz, Meryem adını taşıyan kadınlarla cumartesi günü görüşmeyiz.

Kortado:

— Bütün bunlar bana fevkalâde görünüyor, dedi. Fakat zatiâliniz bana söyleyin: dediklerinizden başka iade veya kefarete var mıdır?

Delikanlı:

— İadeden bahsetmeye mahal yoktur, cevabını verdi. Çünkü çalınan malın birçok kısma bölünmesinden ve elebaşılarda maiyetinkilerden her birisinin kendi payını alıp götürmesinden dolayı bu, imkânsız bir şeydir; bu suretle ilk aşırıyı hiçbir şey iade edemez. Bahusus bunu bize emredecek kimse de yok.

Çünkü biz hiçbir vakit günah çıkartmayız, sonra hakkımızda aforoz kâğıtları çıkarsalar da bunlar hiçbir vakit bilgimize ulaşmaz, çünkü bunların okunduğu zamanlarda hiç kiliseye gitmeyiz. Kiliseye gittiğimiz zamanlarsa, çok kimselerin oraya gelmesinin bize kazanç imkânlarını sağladığı bayram günleridir.

Kortadilyo:

— Hayatınız yalnız söylediğiniz şeyler sayesinde mi mukaddes ve iyi?

Çocuk:

— Bunun neresinde fenalık var? cevabını verdi. İtizali veya münkir olmak veya ana ve babasını öldürmek yahut solomiko olmak daha fena değil midir?

Rinkon:

— Zatiâliniz sodomita²⁰ demek istemiş olmalısınız, dedi.

Çocuk:

— Evet, onu demek istiyorum.

Kortado:

— Bunlar çok fena, dedi. Fakat mademki kaderimiz bu ocağa girmemizi istedi, zatiâliniz adımlarınızı açın, çünkü kendimi, o kadar faziletleri anlatılan, senyor Monipodyo'nun yanında görmek için sabırsızlıktan ölüyorum.

Çocuk:

— Arzunuz çabuk yerine gelecek, dedi, çünkü ev buradan görünüyor. Siz kapıda durunuz, ben meşgul olup olmadığına bakmak için içeri girerim; çünkü bunlar kendisinin mülâkat vermek itiyadında olduğu saatlerdir.

Rinkon:

— İşiniz rasgelsin, dedi.

Çocuk biraz ilerleyerek hiç güzel olmayan, bilâkis fena bir görünüşe sahip bir eve girdi. İki kapıda kaldılar. Çocuk biraz sonra çıktı, onları çağırdı, onlar da girdiler. Rehberleri tuğla döşeli küçük bir avluda beklemelerini söyledi. Temiz ve parlak olan bu avlu güzel kırmızı bir renk saçıyor gibiydi. Bir yanda uçayaklı bir sıra, diğer yanda ağzı kırık bir testi ve üzerinde testiden daha az kırık olmayan bir su kabı vardı, öteki yanda bir hasır ve ortada Sevilya'da "maceta" adı verilen, bir fesleğen saksısı bulunuyordu.

Senyor Monipodyo'nun aşağıya inmesine intizaren çocuklar dikkatle evin tezyinatına bakıyorlardı; onun geciktiğini gören Rinkon, avluda bulunan iki küçük odadan birine girmeye cesaret etti ve odada, dört çiviye asılı, iki kılıç ve mantardan iki kalkan ile kapaksız ve örtüsüz büyük bir sandık ile yere serilmiş; üç hasır gördü. Karşıkı duvarda Hazreti Meryem'in, fena basılmış cinsten bir tasviri ve daha aşağıda hurma dallarından yapılmış bir işporta asılı duruyordu ve duvar içine kasnaklanmış, mukaddes su koymaya mahsus beyaz bir su kabı vardı. Rinkon bundan, işportanın sadaka toplamaya ve kabın mukaddes su koymaya yaradığı manasını çıkardı; hakikat de böyle idi.

Bu esnada eve öğrenci kıyafetinde her biri takriben yirmi yaşında iki delikanlı ve biraz sonra da,

iki işportacıyla bir kör girdi; hiçbir şey söylemeden avluda gezinmeye başladılar. Çok geçmeden, aba giymiş ve kendilerini ağırbaşlı ve saygıdeğer hale sokan gözlükler taşıyan ve ellerinde tespihlerini çıtırdatan iki ihtiyar girdi. Arkalarından, uzun etekli bir ihtiyar kadın geldi, hiçbir şey söylemeden salona girdi ve takdis edilmiş sudan aldıktan sonra büyük bir sofuluk ile tasvirin önünde diz çöktü ve uzunca bir fâsıla sonunda, evvelâ üç defa yeri öptükten, bir o kadar da kollarını ve gözlerini gökyüzüne kaldırdıktan sonra kalktı ve işportaya sadakasını atarak ötekilerle avluya çıktı.

Nihayet, az bir müddet içinde avluda çeşitli kıyafet ve meslekte olan bir on dört kişi kadar toplandı. En sonra iri bıyıklı, kenarları geniş şapkalı, valona biçimi yakalıklı, renkli çoraplı, bol kurdeleli, mutattan uzun kılıçlı, her birinde hançer yerine tabanca bulunan ve kalkanları kemerlerinden sarkan iki kabadayı ve garip delikanlı da geldi. Bunlar girer girmez, kendilerine yabancı olduklarını ve tanımadıklarını ihsas eder surette Rinkon'a ve Kortado'ya yan yan bakmaya başladılar. Onlara yaklaşarak, kofradiya (tarikât) dan olup olmadıklarını sordular. Rinkon: evet, dedi ve kendilerinin çok sadık bendeleri oldukları cevabını verdi.

Bu faziletli cemaat tarafından beklenildiği kadar da iyi kabul olunan senyor Monipodyo'nun aşağıya inmesi zamanı nihayet geldi.

Kırk beş ilâ kırk altı yaşında görünüyordu; uzun boylu, esmer tenli, kaşları birbirine bitişik, siyah ve sık sakallıydı. Gözleri çukurlanmıştı. Üstünde gömlek vardı. Gömleğin önlüdeki yırtmaçtan bir orman meydana çıkıyordu: göğsü o kadar kıllıydı. Üzerinde hemen ayaklarına kadar inen bir aba ve ayaklarında terlik gibi giyilmiş kunduralar vardı. Bacaklarını, topuklarına kadar inen ve bezden yapılmış geniş bir şalvar kaplıyordu. Şapkası kabadayı gürhunun taşıdığı neviden yani sivri külahlı ve geniş kenarlıydı. Omuzundan ve göğsünden bir kılıç kayışı geçiyor ve buna, "perrillo²¹" kılıçları biçiminde, geniş ve kısa bir kılıç asılı bulunuyordu. Elleri kısa, kıllı parmakları kaba, tırnakları yassı ve kıvrık idi. Bacakları görünmüyordu; fakat ayakları müthiş bir şekilde geniş ve boğumluydu. Filhakika o, dünyanın en kaba ve biçimsiz barbarını temsil ediyordu.

Kendisiyle beraber aşağıya, iki çocuğa rehberlik etmiş olan kimse de indi, onları ellerinden yakalayarak, aşağıdaki sözlerle, Monipodyo'ya takdim etti:

— Efendim Monipodyo, bunlar, size bahsettiğim: iki iyi çocuktur; zatiâliniz onları gözden geçirin; ocağımıza girmeye lâyük olduklarını göreceksiniz.

Monipodyo:

— Bunu büyük memnurlukla yapacağım, dedi.

Söylemeyi unutuyordum ki Monipodyo aşağıya inince onu beklemekte olanların hepsi, iki kabadayı²² müstesna, derin ve geniş bir reverans yaptılar. Bu sonuncular, aralarında söylendiği veçhile, "a medio megate" yani yarı aldırış eder bir tarzda şapkalarını çıkardılar ve avlunun bir tarafında yaptıkları gezintilerine devam ettiler. Avlunun öte tarafında Monipodyo geziniyordu. O, yeni gelenlere sanatlarını, memleketlerini ve ana babalarını sordu. Buna Rinkon dedi ki:

— Zatiâlinizin huzurunda bulunmakla sanatımızın ne olduğu anlaşılmiş oluyor ve mademki şerefli bir rütbe almak için²³ malûmat vermek mecburiyeti yoktur, memleketin neresi, ana babanın kimler olduğunu söylemek bana pek önemli görünmüyor.

Buna Monipodyo şöyle cevap verdi:

— Siz, oğlum, haklısınız, dediğinizi saklamak akıllı bir şeydir. Çünkü talih, gerektiği gibi yürümezse mahkeme kâtibinin imzası altında veya girenler²⁴ defterinde "şu yerde oturan, falan oğlu filân, şu günde asılmıştır veya dayak yemiştir" kaydının veya buna benzer başka bir şeyin okunması

iyi değildir ve hiç olmazsa, iyi kulaklara fena gelir. Böylece tekrar söylüyorum ki memleketi söylememek, ana ve babayı saklamak ve kendi adını değiştirmek faydalı bir tedbirdir; gerçi aramızda hiçbir şeyin saklı olmaması lâzımdır. Ancak şimdilik ikinizin adınızı bilmek isterim.

Rinkon adını, Kortado da kendisinininkini söyledi.

Monipodyo:

— Pekâlâ, dedi. İsteğim ve arzum budur ki şimdiden sonra siz Rinkon, "Rinkonete" ve siz Kortado, "Kortadilyo" adını alınız. Bunlar yaşınıza ve emirnamelerimize kalıp gibi uyan adlardır. Bu emirnamelere göre "ihvan"larımızın ana ve babalarının adlarını bilmek gerekir. Çünkü her sene ölülerimizin ve velinimetlerimizin ruhlarının istirahatı için bazı duaları okutmak âdetimizdir. Onları okuyana verilecek ücretleri "küme"nin²⁵ bir kısmından alıp öderiz. Okutturuldukça ödenilen bu gibi duaların kamuoyu²⁶ yoluyla o gibi ruhlara sevap getirdiği söyleniliyor. Bizi müdafaa eden savcı, bizi vaktinde haberdar eden zabıta memuru, bize acıyan cellât ve içimizden birimiz yolda kaçtığı ve arkasından "Hırsız var, hırsız var! 'Tutun, yakalayın!' diye bağırıldığı zaman: "Bırakın zavallıyı, zaten yeter derecede belâsını bulmuştur, vebali boynunda kalsın!" deyip onu kovalayanların teşkil ettiği sel önüne dikilen kimse velinimetimiz olanlardan sayılır. Kezalik bize gerek hapiste gerek kürek cezasını çektiğimiz gemilerde, alınlarının teriyle yardım eden kadın dostlarımızla, bizi dünyaya getiren ana ve babalarımız ve keyfi yerinde olduğu zaman kendisi için suç sayılacak hiçbir kabahat ve ağır cezaya müstahak hiçbir suç mevcut olmayan mahkeme kâtibi de velinimetlerimiz arasındadırlar. Bütün bu insanların, ihvanlarımız her sene, mümkün olan en büyük tantana²⁷ ve merasim²⁸ ile, yıldönümünü²⁹ kutlarlar.

Adının "Rinkonete" şekline çevrildiğini gördüğümüz Rinkon:

— Şüphe yok ki, senyor Monipodyo bu, zatiâlinizin malik olduğunuzu duymuş olduğumuz çok yüksek ve çok derin dehanıza yaraşır bir iştir. Fakat babalarımız henüz hayatta bulunuyorlar; biz kendilerinden sonra hayatta kalırsak onların ruhlarına, zatiâlinizin bahsetmiş olduğunuz o "batma"nın veya "fırtına"nın, veya o "hasım"ın, mutat debdebe ve merasim — meğer ki, zatiâlinizin sözlerinizde işaret buyurmuş olduğunuz veçhile "popa" ve "yalnızlık" ile daha iyi yapılmış olsun — ile yapılması için bu mutlu ve şerefli tarikatı haberdar edeceğiz.

Monipodyo:

— Öyle yapılacaktır, dedi. Yoksa Allah canımı alsın.

Ve rehberi çağırarak dedi ki:

— Buraya gel Gançuelo (Küçük-Çengel); nöbetçiler dikildi mi?

Adı Gançuelo olan kılavuz:

— Evet, dedi. Üç nöbetçi karakol yapıyorlar; baskına uğramaktan korkmaya mahal yok.

Monipodyo:

— Maksudımıza dönelim: size temayül ve maharetinize uygun bir iş ve vazife vermek için ne bildiğinizi öğrenmek isterdim çocuklar, dedi.

Rinkonete:

— Ben, dedi, Vilhan'ın³⁰ sanatını birazcık bilirim: elde tutulandan³¹ anlarım; duman için iyi görüşüm var³²; birli, dörtlü ve sekizli ile iyi oynarım³³; "rendeleme", "sihil" ve "köpek dişi" oyunlarından³⁴ ayağım takılmaz. Kurdun ağzına³⁵ evime girermişim gibi girerim ve Napoli alayından daha iyi bir üçüncü alay³⁶ yapmaya ve en kurnaz kimseye iki real ödünç vermekten çok bir oyun

oyynamaya muktedirim³⁷.

Monipodyo:

— Başlangıç var, dedi. Fakat bütün bunlar her aceminin bilebileceği çok kullanılmış ve eski nakarat çiçekleridir ve ancak, gece yarısından sonra kendisini öldürtmeye bırakan ahmak birisine karşı işe yararlar. Fakat önümüzde vakit var, ve sonra birbirimizi göreceğiz: çünkü bu temel üzerine yarım düzine ders oturtulursa şöhretli bir işçi, ve belki de bir usta olarak çıkacağınızı ümit ederim.

Rinkonete:

— Hepsi zatiâlinize ve ihvana hizmet etmek için olacaktır, cevabını verdi.

Monipodyo:

— Eh siz Kortadilyo, ne biliyorsunuz? diye sordu.

— Ben, dedi, "iki koy beş çıkar" oyununu ve bir cebi büyük bir maharet ve doğrulukla yoklamayı bilirim.

— Daha başka bir şey biliyor musunuz? dedi.

— Büyük günahlarım beni çarpsın ki hayır, cevabını verdi.

Monipodyo:

— Keder etmeyin, evlât, dedi. Öyle bir limana ve okula ulaştınız ki burada ne boğulursunuz, ne de size en çok uygun olacak şeylerden istifadeden mahrum kalırsınız. Sonra cesaret hususunda nasılsınız, evlâtlar?

Rinkonete:

— Çok iyiden başka nasıl olabiliriz? dedi. Sanat ve mesleğimizin icap ettirebileceği herhangi bir teşebbüsü ifa edecek cesarete malikiz.

Monipodyo:

— Âlâ, dedi. Fakat ben, iktiza ederse, dudaklarınızı açmadan ve "bu ağız benimdir" demeden, yarım düzine sıkıntıya³⁸ dayanacak cesarete de malik olmanızı isterdim.

Kortadilyo:

— Senyor Monipodyo, "sıkıntı"ların ne demek olduğunu artık biliyoruz ve her şeye cesaretimiz vardır. Dilin cezasını boyunun çektiğini bilmeyecek kadar cahil değiliz. Tanrı — başka bir unvan vermemek için — cüretkâr adama hayatını veya ölümünü kendi diline bırakmak suretiyle ona, hayır sözünde evet sözünden³⁹ sanki fazla harf varmış gibi, oldukça büyük bir lütufta bulunuyor.

Monipodyo burada:

— Dur! fazlasına lüzum yok! dedi. Diyorum ki yalnız bu söz: sizin derhal, kıdemli ihvan arasında yer almanıza ve bir senelik çıraklıktan muaf tutulmanıza beni kandırıyor, zorluyor, ikna ve icbar ediyor⁴⁰.

Kabadayılardan birisi:

— Ben de aynı fikirdeyim, dedi.

Bütün muhavereyi dinlenmiş bulunan orada hazır olanların hepsi, tek bir sesle onu tekit ederek Monipodyo'dan onlara, tarikatın muafiyetlerinden istifade etmelerine derhal müsaade etmesini rica ettiler. Çünkü onların hoş tavır ve halleri, iyi konuşma tarzları buna lâyıktı. O, herkesi memnun etmek için, o andan itibaren muafiyetleri kendilerine bahsettiğini söyledi ve onların çok kıymetini bilmeleri lâzım geldiğini ihtar etti. Çünkü bu muafiyetler: yapacakları ilk hırsızlıktan yarım yıllığı ödememekten, bütün o sene zarfında, gerek hapisanede gerek evde kıdemli hiçbir ihvanın,

mükellefleri tarafından olan herhangi bir siparişini götürmek gibi ikinci derecede işler görmekten; safi şarap içmekten, "baş" tan izin almaksızın istedikleri zaman, istedikleri gibi ve istedikleri yerde kendi kendilerine ziyafet çekmekten; kıdemli "kardeş"lerin getirecekleri vurgun paylaşmasına, onlardan biriymişler gibi, iştirak etmekten ve kendilerinin çok mümtaz bir lütuf addettikleri diğer şeylerden ibarettir ki bunlara karşı ikisi de, çok münasip sözlerle teşekkürde bulundular.

O sırada bir çocuk, koşarak ve soluk soluğa içeriye girdi:

— Serserilere mahsus "alguacil" (zabıta komiseri) bu eve doğru geliyor, fakat yanında memurlar yok, dedi.

Monipodyo:

— Kimse telâş etmesin, çünkü o, bir dosttur ve hiçbir zaman bize fenalık etmek için gelmez. Sakin olun ben dışarıya çıkıp konuşurum, dedi.

Hepsi yatıştılar; çünkü biraz heyecana düşmüşlerdi. Monipodyo kapıya çıktı. Orada zabıta komiserini buldu, onunla bir müddet görüştü, sonra içeriye girerek sordu:

— Bugün San Salvador meydanında sıra kimindi?

Kılavuzluk eden çocuk:

— Benimdi, dedi.

— O halde, bu sabah o civarda kaybolup içinde on beş altın eskudo, ikilik iki real ve bilmem kaç dörtlük bulunan amber bir kese nasıl olup da bana gösterilmedi?

Kılavuz:

— Bu kesenin bugün kaybolduğu doğrudur, dedi. Fakat onu ben almadım, alanın da kim olduğunu bilemem.

Monipodyo:

— Bana karşı dolap çevirme yok! Kese meydana çıkmalı; çünkü onu, bize dost olan ve senede bin kere hatırımızı yapan zabıta komiseri istiyor!

Çocuk, kese hakkında bir şey bilmediğine tekrar yemin, etti. Monipodyo, gözlerinden sanki alev saçıyormuş gibi kızmaya başlayarak dedi ki:

— Hiç kimse tarikatımızın en küçük bir nizamını ihlâl etmek şakasında bulunmasın, yoksa canına mal olur! Kese ortaya çıkmalı; eğer vergi vermemek için saklanıyorsa ben ona düşen payın hepsini vereceğim ve fazlasını cebimden koyacağım. Çünkü zabıta komiserinin memnun olarak gitmesi lâzımdır.

Çocuk, böyle bir keseyi almadığını ve onu gözleriyle bile görmediğini söyleyerek, yeniden yemin etmeye ve kendi kendisine lânet etmeye başladı. Bütün bu, Monipodyo'nun kızgınlığını körüklemek ve, düzenleriyle, iyi nizamlarının ihlâl edildiğini gören bütün cemaati kışkırtmak gibi bir şey oldu.

Oradaki anlaşmazlık ve kaynaşma karşısında Rinkonete, hiddetinden çatlamakta olan büyüğünü teskin ve memnun etmenin iyi olacağını düşündü, dostu Kortadilyo'ya danışarak, ikisinin muvafakatiyle, zangocun kesesini çıkardı, ve dedi ki:

— Baylarım, artık mesele sona ersin; işte kese burada. Zabıta komiserinin dediklerinden, içinde hiçbir eksik yoktur: onu bugün arkadaşım Kortadilyo, ayrıca kendisinden bir de mendil aşırıldığı adamdan çarptı.

Kortadilyo derhal mendili çıkararak gösterdi. Bunu gören Monipodyo:

— İyi Kortadilyo (şimdiden sonra bu unvan ve lâkapla anılmalıdır) mendili saklasın ve bu

hizmetin tazminatı benim hesabıma geçsin. Keseyi zabıta komiseri alıp götürecektir. Kese, akrabasından bir zangocundur ve "sana tam bir tavuk verene onun bir butunu vermek çok değildir" diyen atalar sözünün yerine getirilmesi uygundur. Hele bu iyi zabıta komiseri bir günde, bizim ona yüz günde veremeyeceğimiz ve vermek itiyadında olmadığımız şeyleri görmemezlikten gelir."

Herkes müşterek bir rıza ve muvafakate iki yeni salikin civanmertliğini ve "büyük"lerinin hüküm ve mütalâasını tasvip etti. "Büyük", keseyi zabıta komiserine vermeye gitti.

Kortadilyo, tek oğlunun boğazlanması için Tarifa⁴¹ surları üstünden hançerini atmış olan "don Alonso Perez de Guzman el Bueno" imiş gibi, Bueno (iyi) lâkabıyla kaldı⁴².

Manipodyo döndüğü zaman kendisiyle beraber, yüzlerine ve dudaklarına allık sürmüş, gerdanları pudralanmış ve üzerlerine yün kumaştan yarım manto⁴³ atmış, serbestlik ve hayasızlık akan iki kız içeri girdi: onları görünce Rinkonete ve Kortadilyo, bu sarı işaretlerden, onların genelev kadınları olduklarını tanıdılar. Hiç de aldanmıyorlardı. Girer girmez, kollarını açıp birisi Çikiznake'nin, ötekisi Maniferro'nun (Demir El'in) kucağına atıldılar. Bunlar iki kabadayının adıydı. Maniferro'nun bu adı alması, adalet tarafından kesilmiş elin yerine bir demir el taşınmasından ileri geliyordu.

Erkekler kızları büyük bir şevkle kucakladılar ve, boğazı ıslatmak için, beraberlerinde bir şeyler getirip getirmediğini sordular.

Gananciyoza⁴⁴ adında olanı cevap vererek:

— Bunda kusur edebilir miydim? silâhşorum. Çok geçmeden hizmetçi oğlanım⁴⁵, Silbatilyo⁴⁶ Tanrı'nın, tedarik edebildiğimiz, bütün nimetleriyle dolu olan bir çamaşır sepetiyle gelecektir, dedi.

Hakikat de böyle oldu, çünkü o anda, üstü bir örtü ile kaplı bir çamaşır sepetiyle beraber bir çocuk girdi.

Silbato'nun girmesiyle beraber herkes neşelendi. Monipodyo derhal, odada duran hasırlardan birini çıkartarak avlunun ortasına serdirdi. Aynı zamanda herkesin, halka şeklinde hasırın etrafına oturmasını emretti. Çünkü kızgınlığa son verilince en uygun olan şeylerle meşgul olunmak gerekti.

Bu aralık, tasvirin önünde ibadet etmiş olan ihtiyar kadın:

— Oğul Monipodyo, ben cümbüş yapacak halde değilim, çünkü bende, iki günden beri beni deliye döndüren bir baş ağrısı var. Bundan başka öğle olmadan evvel "Nuestra Senyora de las Aguas⁴⁷" ile "Santo Krucifiho de Santo Agustin⁴⁸" e gidip ibadetimi yapmak ve kandillerimi dikmem lâzım. Kar yağsa ve fırtına kopsa da bundan vaz geçemem. Buraya gelmemin sebebi şudur ki dün gece Renegado⁴⁹ ve Centopies⁵⁰ evime, bundan biraz daha büyük ve içi çamaşır dolu bir sepet getirdiler. Tanrı ve canım hakkı için sepet külü ile ve her şeyi ile beraber geliyordu. Zavallıcıkların onu silkip atmaya vakitleri olmamıştı ve öyle iri ter damlaları döküyorlardı ki onların soluk soluğa girdiklerini ve yüzlerinden terler döküldüğünü görmekten insanın içi eriyordu, öyle ki melekler gibi görünüyorlardı. Mezbahada bazı koyunlar tarttırmış olan bir sığır tacirini, üzerinde taşıdığı iri bir real çıkınına el atıp atamayacaklarını anlamak için, takip etmekte olduklarını söylediler. Vicdanımın doğruluğuna emin olduklarından ne sepeti boşalttılar, ne de çamaşırını saydılar. Böylece Tanrı arzularımı yerine getirsin ve bizi adaletin pençesinden korusun; çünkü sepete dokunmadım. Doldurulduğu zaman nasıl idiye öyle duruyor.

Monipodyo:

— Hanım anne, size tamamıyla inanırız. Sepet olduğu gibi kalsın; gece olunca ben oraya gidip içinde ne var ne yok bakarım, herkesin payını, âdetim olduğu üzere, tam ve sadıkane surette veririm,

dedi.

İhtiyar kadın:

— Nasıl emrederseniz öyle olsun, dedi. Ancak geç kaldığımdan, o kadar zayıf olan midemi yatıştırmak için, eğer varsa, bana bir yudumcuk verin, cevabını verdi.

O zaman Eskalanta —Gananciosa'nın arkadaşının adı böyleydi⁵¹—.

— İsteddiğini içeceksin, anneciğim, dedi.

Ve sepeti açınca, tulum şeklinde yapılmış ve içinde iki "arroba⁵²" kadar şarap ihtiva eden küçük bir fıçıyla, ferah ferah, bir "azumbre⁵³" alan, mantardan bir maşrapa görüldü. Eskalanta maşrapayı doldurarak onu, çok sofu olan ihtiyar kadının eline koydu. O da, maşrapayı iki eliyle alarak ve biraz köpüğünü üfleyerek dedi ki:

— Bana çok döktün, kızım Eskalanta; fakat Tanrı her şeye dayanacak kuvveti verir.

Maşrapayı dudaklarına dayayarak, nefes almadan, bir yudumda içindekini midesine aktardı ve şunları söyledi:

— Küçük Bey⁵⁴ Guadalkanal⁵⁵ şarabındandır ve az çok alçı gibi bir tadı var. Beni teselli ettiğin gibi Tanrı da seni teselli etsin kızım; ancak şarabın bana dokunmasından korkuyorum, çünkü kahvaltı etmedim.

Monipodyo:

— Dokunmaz anne, cevabını verdi, çünkü üç senelik eski bir şaraptır.

İhtiyar kadın:

— Meryem'den öyle ümit ederim, dedi.

Ve ilâve etti:

— İbadetime ait mumları satın almak için sizde bir dörtlük olup olmadığına bir bakın, kızlar. Çünkü sepete dair haberleri getirmek arzusu ve acelesi içinde kesemi evde unuttum.

Gananciosa:

— Evet, bende var senyora Pipota (iyi ihtiyar kadının adı buydu), dedi. Alın: işte size iki dörtlük; birisiyle, benim için bir mum satın almanızı ve onu efendimiz San Miguel'e dikmenizi rica ederim; eğer iki tane alabilirseniz ötekisini efendimiz San Blas'a dikin; onlar benim koruyucularımdır. Senyoramız Santa Lucia'ya da bir mum dikmenizi isterdim; ona karşı da, göz işinden dolayı, bağlılığım vardır. Ancak ufaklığım olmadığından başka bir gün herkese karşı olan vazifemizi ifa ederiz.

— Çok iyi yaparsın, kızım, fakat cimri olmamaya bak: mumları herkesin ölümünden evvel götürmesi ve onların dikilmesini vârislere veya vasiyetnameyi icra edeceklere bırakmaması çok önemlidir.

Eskalanta:

— Anne Pipota iyi söylüyor, dedi.

Ve elini kesesine atarak ona bir dörtlük daha verdi ve onu, kendisine göre en faydalı ve müteşekkir addedeceği azizlere iki kandilcik dikmesini memur etti. Bunun üzerine Pipota, onlara aşağıdaki sözleri söyleyerek, gitti:

— Şimdi mademki vaktiniz var, eğlenin çocuklar. Çünkü ihtiyarlık gelecek ve siz de gençliğinizde kaybetmiş olduğunuz anlara, benim ağladığım gibi, ağlayacaksınız. Dualarınızda beni Tanrıya ısmarlayın, ben de kendim için ve sizin için aynı şeyi yapacağım. Ta ki o, tehlikeli işimizde bizi

adaletin baskınlarından beri kılsın ve kurtarsın.

Böylece çıktı, gitti.

İhtiyar kadın gidince hepsi hasırın etrafına oturdular, Gananciosa ortaya sofra peşkirini serdi. Sepetten ilk çıkardığı şey büyük bir turp demetiyle iki düzine kadar portakal ve limon oldu. Arkasından: kızartılmış morina balığı dilimleriyle dolu büyük bir tencere, sonra yarım kalıp Flandres peyniri, bir tencere dolusu nefis zeytin, bir sahan karides, yanında baharata batırılmış kapari meyvesinden salça ve çok beyaz üç tane Gandul⁵⁶ poğaçası geldi. Kahvaltı edeceklerin sayısı on dört kadar vardı.

Yarım kılıcını çıkarmış olan Rinkonete müstesna, herkes sarı kabzalı bıçağını çıkarmıştı. Abalı iki ihtiyar ile kılavuzluk eden çocuğa testinin maşrapasıyla şarap dağıtmak düşmüştü. Fakat portakallara saldırmaya henüz başlamışlardı ki kapıya vurulan darbeler onların içini hoplattı. Manipodyo onlara sakın olmalarını emretti ve alçak odaya girerek asılı duran bir kalkan aldıktan ve elini kılıcına götürdükten sonra kapıya vardı; boğuk ve dehşetli bir sesle:

— Kim o? diye sordu.

Dışardan cevap verdiler:

— Benim, yabancı değil, senyor Monipodyo, bu sabahki nöbetçi Tagarete'yim; Hülyana la Kariharta (Şişko Hülyana)'nın buraya geldiğini söylemeye geliyorum. Saçları darmadağın bir haldedir ve kendisi ağlıyor. Başına herhangi bir felâket geldiği görünüyor.

Bu sırada, kendisinden bahsedilen kadın, hıçkırarak, geldi. Onun olduğunu duyan Monipodyo kapıyı açtı ve Tagarete'ye yerine dönmesini ve bundan sonra gördüklerini daha az gürültü ve patırtı ile haber vermesini emretti. Tagarete öyle yapacağını söyledi.

Kariharta girdi. Kendisi ötekilerin biçiminde ve aynı meslekten bir kızdı. Saçları perişan ve yüzü şişkinliklerle doluydu. Avluya girer girmez baygın bir halde yere yıkıldı. Gananciosa ve Eskalanta yardımına koştular. Göğsünün düğmelerini çözünce etlerini siyah lekeler içinde ve berelenmiş gibi bir halde buldular. Yüzüne su döktüler, kadın kendine geldi ve bağırmaya başladı:

— Tanrının ve kralın adaleti, sakalındaki kıllardan daha çok defalar darağacından kurtarmış olduğum o yüz­süz hırsız üzerine, o alçak çapkın üzerine, o bitli serseri üzerine düşsün. Zavallı ben! Bakın, gençliğimi ve en iyi senelerimi kimin için kayıp ve israf ettim! Kalpsiz, cani ve ıslah olmaz bir haylaz için!

Bu sırada Monipodyo:

— Sakin ol, Kariharta; ben buradayım ve sana hakkını vereceğim. Şikâyetini anlat. Onu anlatacağın zamandan daha kısa bir müddet içinde ben senin intikamını alırım. Dostunla aranda bir şey geçip geçmediğini söyle. Eğer sana karşı saygısızlık ettiyse öç almak istiyorsan sana ağzını açmaktan başka bir şey kalmıyor.

Hulyana:

— Ne dostu? dedi. Koyunlar karşısında aslan ve insanlar karşısında kuzu kesilen o herifin dostu olmaktansa kendimi cehennemde göreyim. O adamla mı aynı peşkir üzerinde yeniden yemek yemem ve beraber yatmam lâzım? Bunu yapmaktansa, nasıl hırpalamış olduğunu şimdi göreceğiniz bu etlerimi çakalların yediğini göreyim.

Derhal dizine kadar, hatta daha biraz yukarıya kadar, eteklerini kaldırarak, morartılarla dolu etlerini meydana çıkardı.

Devam ederek:

— Kendisini doğurmuş olan annesinden daha çok bana borçlu olan o Repolido⁵⁷ haini işte bana böyle fena muamele etti. Bunu ne için yaptı sanırsınız? Buna ben mi fırsat verdim! Şüphesiz ki hayır. Bunu yapmasının sebebi şu: Kumar oynuyor ve kaybediyordu, hizmetçi oğlan Kabrilyas'ı gönderip benden otuz real istedi; ben ise yirmi dörtten fazlasını göndermedim. Onları kazanmak için sarf ettiğim emek ve zahmetin günahlarının affına mahsup edilmesini Tanrıdan dilerim. Bu nezaket ve iyiliğe mukabele olarak o, kendi muhayyilesinde yaptığı hesaba göre bende olması lâzım gelen paranın bir kısmını kendisinden sakladığımı sanarak, bu sabah beni, Kral Bahçesinin⁵⁸ arkasındaki kıra götürdü ve orada zeytin ağaçlarının arasında beni çırılçıplak soydu, belindeki kemeriyle hem de kemerin demir tokasını çıkarmadan — inşallah onu kelepçeler ve demirler içinde görürüm — beni öylesine dövdü, yarı ölü bir halde bıraktı. Bu söylediklerimin doğruluğuna vücudumda gördüğünüz bu morartılar şahittir.

Burada avazımı tekrar yükseltmeye, adalet istemeye başladı. Monipodyo ile orada bulunan diğer bütün kabadayılar kendisine yeniden adalet vadettiler. Gananciosa teselli etmek için onun elini aldı ve sevgilisinden aynı muameleyi görmesi şartıyla kendisindeki en kıymetli mücevherlerden bir tanesini memnuniyetle vereceğini söyledi.

— Çünkü dedi, bilmiyorsan hemşire Kariharta, bilmeni isterim ki ancak sevilen kimse iyice cezalandırılır; ve bu çapkın herifler bize sopa, yumruk ve tekme attıkları zaman bize tapınırlar. Başın için bana bir hakikat itiraf et: Repolido seni cezalandırdıktan ve döğdükten sonra seni hiç okşamadı mı?

Ağlayan kadın:

— Hiç okşamadı mı? Hem yüz bin kere!., ve tekrar evine gideyim diye elinin bir parmağını bile vermeye hazırды. Bana öyle geliyor ki beni ıslattıktan sonra gözlerinden âdeta gözyaşları fişkırdı.

Gananciosa:

— Bundan şüphe etmeye lüzum yok, cevabını verdi. Seni ne hale getirdiğinden dolayı ağlamış olmalıdır: bu gibi erkekler, bu gibi hallerde pişmanlık duyunca kabahat işlemiş olmazlar. Biz buradan gitmeden önce onun, bir kuzu haline girip seni aramaya, olup biten için senden af dilemeye gelip gelmeyeceğini bak görürsün, hemşire.

Monipodyo:

— Doğrusu, dedi, işlediği suçtan dolayı önce alenen tövbe etmezse o alçak sahte kabadayı bu kapılardan içeriye ayak bile atamaz. Meslek temizliği ve kazancı noktasından hatta önümüzdeki Gananciosa ile yarışabilen — onu bundan daha çok nasıl kıymetlendirebilirim — Kariharta'nın yüzüne ve etlerine el uzatacak kadar cüret sahibi miydi?

Bu aralık Hulyana:

— Ah, senyor Monipodyo, o melun hakkında kötü söz söylemeyin, dedi. Bütün kötülüğüne rağmen onu kalbimin nesiçlerinden fazla severim ve onu savunmak için dostum Gananciosa'nın söylediği sözler yüreğimi altüst etti; doğrusu gidip onu aramaya hazırım.

Gananciosa:

— Öğüdümü dinlersen bunu yapma, cevabını verdi. Çünkü koltukları kabarcak, kendisine ehemmiyet verecek ve sana bir ölü vücudu döver gibi sopa atacaktır. Sakinleş, hemşire. Çok geçmeden onun, demin söylediğim gibi, pişman bir halde geldiğini göreceksin; gelmezse ona, kafiyeleri zehir saçan, bir mektup yazarız.

Kariharta:

— Evet, dedi. Ona yazacağım binlerce şey var!

Monipodyo:

— Gerektiği zaman ben kâtiplik vazifesini görürüm, dedi. Her ne kadar hiç şair değilsem de, insan kolları sıvayınca, göz kapayıp açınca kadar iki bin beyit sıralayabilir. Beyitler lâzım geldiği gibi olmazlarsa büyük bir şair olan berber bir dostum var ki o her saatte vezinleri şişirebilir. Şimdilik başlamış olduğumuz yemeği bitirelim, sonra her şey yoluna girer.

Hulyana, "baş" a sevinçle itaat etti; böylece herkes kendi "gaudeamus"⁵⁹una döndü.. Az bir müddet içinde sepetin dibini ve tulumun dibindeki son damlaları gördüler. İhtiyarlar "sonsuz" surette, gençler bol bol, kadınlar tekrar tekrar içtiler.

İhtiyarlar gitmek için müsaade istediler. Monipodyo derhal müsaade verdi, onlara, cemaate faydalı ve uygun olduğunu gördükleri her şeyi tam zamanında gelip bildirmelerini emretti. Buna gayret edecekleri cevabını verdiler ve gittiler.

Yaradılıştan meraklı olan Rinkonete, ilkönce af ve müsaade edilerek Monipodyo'dan, böyle ak saçlı, ağırbaşlı ve şahsiyet sahibi iki kimsenin tarikat içinde ne işe yaradıklarını sordu. Monipodyo buna cevap olarak bunların, kendi dillerince ve söyleme tarzlarınca "abispones"⁶⁰ diye çağırıldıklarını, gündüzleri bütün şehri dolaşarak geceleyin vurgun yapılabilecek evleri keşfetmeye ve Kontrataciyon⁶¹ veya darphaneden para alanları, bu parayı nereye götürdüklerini ve nereye koyduklarını görmek üzere, takip etmeye yaradıklarını, bunu öğrenince böyle bir evin duvarının kalınlığını yokladıklarını ve içeriye girmeyi kolaylaştıracak deliklerin açılmasına en uygun olan yeri tayin ettiklerini söyledi. Netice itibariyle, bunların "ihvan" arasındakilerden daha çok veya onlar derecesinde faydalı kimseler olduklarını, kendi delâletleriyle çalınan her şeyden, bir hazine bulunduğu zaman kral hazretlerinin yaptığı gibi, beşte bir hisse aldıklarını, ayrıca bu insanların çok doğru, çok şerefli, hayatları ve şöhretleri düzgün, Tanrı'dan ve vicdanlarından korkar kimseler olduklarını, her gün ihlâs ve ubudiyet ile kiliseye gittiklerini söyledi.

— İçlerinde, hele şimdi buradan giden bu ikisi gibi, öyle akıllı ve mütevazı olanları vardır ki bunlar nizamnamelerimize göre kendilerine düşen hisselerden daha azıyla yetinirler. İki tane daha vardır ki bunlar hamaldır ve evden eve taşınmalarda ara sıra hamallık ettiklerinden şehrin bütün evlerinin girilip çıkılan yerlerini, hangi evlerin işe yarayabileceklerini ve hangilerinin işe yaramayacağını bilirler.

Rinkonete:

— Bütün bunlar bana mükemmel görünüyor, bu kadar şöhretli bir ocağa herhangi bir şekilde faydalı olmak isterdim, dedi.

Monipodyo:

— Tanrı iyi arzulara daima müzaheret eder, dedi.

Bu suretle konuşurlarken kapı vuruldu; Monipodyo kim olduğunu anlamaya gitti; sorunca şu cevabı aldı:

— Açın Sor Monipodyo, ben Repolido'yum.

Kariharta bu sesi duydu ve kendi sesini gökyüzüne kadar yükselterek:

— Senyor Monipodyo bu Tarpeya⁶² gemicisine, bu Okanya⁶³ kaplanına kapıyı açmayın, dedi.

Buna rağmen Monipodyo, Repolido'ya kapıyı açmamazlık etmedi. Ancak Kariharta kapının açıldığını görünce, kalkarak koşmaya başladı ve kalkanların bulunduğu odaya girdi. Arkasından

kapıyı kapayarak içeriden avazı çıktığı kadar bağırmaaya koyuldu:

— Bu menhus suratı⁶⁴, bu masumlar cellâdını, ehli güvercinler korkuluğunu gözümün önünden alın!

Manferro ve Çikiznake, her ne olursa olsun Kariharta'nın bulunduğu yere girmek isteyen Repolido'yu tutuyorlardı ve kendisini bırakmadıkları için Repolido dışardan:

— Artık yeter, kızgın güzelim: evlenmişsin gibi sükûnet bul!

Kariharta:

— Ben mi evleneyim, hain? cevabını verdi. Bak hele çaldığı saza! Hem de seninle evlenmemi isterdin değil mi? Seninle evleneceğime bir ölü iskeletiyle evlenmeyi tercih ederim.

Repolido:

— Haydi ahmak, dedi. Bu kadar yeter, artık bitirelim vakit geç! Sonra bu kadar yumuşak konuşmamdan ve ayağına kadar gelmemden dolayı kabarmamaya dikkat et! Yoksa Tanrı hakkına kızgınlığım başıma teperse bu seferki düşüş ilkinden daha fena olur! Mütevazı ol, hepimiz de mütevazı olalım ve şeytanı güldürmeyelim⁶⁵.

Kariharta:

— Şeytan seni gözlerimin bir daha göremeyeceği yere götürsün, ben ona akşam yemeği de veririm, dedi.

Repolido:

— Ben size demiyor muyum? dedi. Tanrı hakkı için, kaltak kadın, hiçbir şey de satamasam fiyatı yükseltmek lâzım geldiği kokusunu alıyorum⁶⁶.

Bunun üzerine Monipodyo dedi ki:

— Benim huzurumda öyle mübalâğalar yok: Kariharta tehditlerle değil fakat benim hatırım için çıkacak ve her şey yoluna girecektir: birbirini sevenler arasındaki kavgalar barış yapıldığı zaman daha büyük zevk ve safaya sebep olurlar. Bana bak Hülyana, kızım, Kariharta'm benim! Hatırım için buraya dışarıya çık! Ben öyle yapacağım ki, Repolido senden diz çökerek af dileyecek.

Eskalanta:

— O bunu yaparsa, dedi, Hülyana'nın dışarı çıkmasını rica etmek için biz kadınlar hepimiz onunla beraber oluruz.

Repolido:

— Eğer bu, şahsımı küçültecek bir teslim şeklinde olacaksa İsviçrelilerden teşekkür etmiş bir orduya bile teslim olmam. Ancak Kariharta'nın hoşuna gitsin diye teslim olacaksam diz çökmek demiyorum, fakat ona hizmet etmek için alınma bir çivi bile çaktırıyorum⁶⁷.

Bundan Çikiznake ve Manferro güldüler. Kendisiyle alay ediyorlar diye Repolido'nun bundan o kadar canı sıkıldı ki sonsuz bir kızgınlık alâmetleri içinde şunları söyledi:

— Kim ki Kariharta'nın bana karşı veya benim ona karşı demiş olduğumuzla veya diyeceğimizle alay eder veya alay etmeyi düşünür, o kimse alay ettiği veya alay etmeyi düşündüğü her defasında, evvelce dediğim gibi, yalan söylüyor veya yalan söyleyecektir.

Çikiznake ve Manferro birbirleriyle fena bir tarzda bakiştılar. Monipodyo bunu tamir etmediği takdirde işin sarpa saracağını fark etti. Böylece, derhal onların arasına girerek:

— İleri gitmeyelim, kabalyerolar; burada büyük lâflara son verelim; bu lâflar dişler arasında kaybolsun ve söylenmiş olanlardan da, bele kadar varmadıkları için, kimse alınmasın, dedi.

Çikiznake cevap vererek:

— Bu gibi savurmaların bizim için söylenmediğinden veya söylenmeyeceğinden tamamıyla eminiz: bizim için söylenmiş olduklarını düşünüyorduk, davul onu çalabilen ellerde duruyordu.

Repolido atıldı:

— Bizim de burada davulumuz var. Sor Çikiznake ve biz de, lâzım gelirse, çingirakları çalabiliriz; demin de dedim ki alay eden kimse yalan söylüyor; aksini düşünen varsa arkamdan gelsin; bir karış daha kısa bir kılıçla öyle yaparım ki söylenen şey söylenmiş olsun.

Bunu söyler söylemez kapıdan dışarı çıkmak üzereydi.

Kariharta onu dinliyordu. Kızgın bir halde gittiğini duyunca:

— Tutun, gitmesin, bir delilik yapacak! Kızmış olarak gittiğini görmüyor musunuz? Ve yararlık bahsinde bir Yehuda Makraelo⁶⁸ olduğunu bilmiyor musunuz? Dön buraya dünyanın ve gözlerimin babayığit!

Ve ona yaklaşarak kuvvetle paltosundan yakaladı; Monipodyo da koşarak Repolido'yu alıkoydular. Çikiznake ile Maniferro buna kızıp kızmayacaklarını bilmiyorlardı ve Repolido'nun ne yapacağını bekleyerek sakin kaldılar. Kariharta ve Monipodyo tarafından kendisine rica edildiğini gören Repolido tekrar söze başladı:

— Dostlar hiçbir vakit dostların canını sıkmamalı ne de onlarla alay etmelidirler, bahusus ki dostların kızdığını gördükleri zaman...

Maniferro:

— Burada diğer bir dostunu kızdıracak veya alay edecek dost yoktur, cevabını verdi. Ve mademki hepimiz dostuz, dostlar birbirine ellerini vermeli!

Buna Manipodyo şöyle dedi:

— Hepiniz iyi dostlar gibi konuştunuz ve böyle iyi dostlar birbirine el versinler.

Derhal birbirlerine el verdiler. Eskalanta nalınlarından birini çıkararak bir tambura imiş gibi üzerinde çalmaya başladı. Gananciosa tesadüfen orada bulunan hurma dallarından yapılmış yeni bir süpürgeyi aldı ve çatırdatarak, boğuk ve sert olmakla beraber nalının sesiyle ahenk teşkil eden bir ses çıkarmaya başladı. Monipodyo bir tabağı kırarak bundan iki kastanyetta yaptı. Parmaklar arasına konan ve büyük bir hafiflikle birbirine dokundurulan bu kastanyettalar nalın ve süpürgeye kontrapunto vazifesini görüyordu.

Rinkonete ile Kortadilyo süpürgenin bu yeni şekline şaşakaldılar, çünkü o zamana kadar asla böyle bir şey görmemişlerdi. Maniferro bunun farkına vararak onlara dedi ki:

— Süpürgeye hayret mi ettiniz? Hakkınız var. Çünkü dünyada bundan daha çalâk ve sıkıntısız, daha ucuz bir muzıka yoktur; hakikaten geçen gün bir öğrencinin dediğini duydum ki ne Arauz'u⁶⁹ cehennemden çıkarmış olan Negrofeo⁷⁰, ne bir yunus balığına binip de sanki kiralık bir katır üzerine binmiş gibi denizden çıkan Maryon⁷¹, ne de yüz kapısı ve bir o kadar da gizli kapısı bulunan bir şehir⁷² kuran öteki büyük muzıkacı⁷³ hiçbir vakit, öğrenmesi bu kadar kolay ve çalması bu kadar hafif, tastiyevasız, anahtarsız ve telsiz ve sonra akorda bu kadar ihtiyacı olmayan bir muzıka çeşidi icat etmemişlerdir; hem de sanırım ki onu bu şehirden, muzıkada bir Hektor⁷⁴ olmakla övünen hovardanın biri icat etmiştir.

Rinkonete:

— Buna tamamıyla inanırım, dedi. Fakat bizim muzıkacıların ne okumak istediklerini dinleyelim; zannedersen Gananciosa tükürdü, bu da okumak istediğine işarettir.

Hakikatte böyle idi. Çünkü Monipodyo kendisinden, moda olan "segidilya" lardan bazılarını okumasını rica etmişti; fakat ilk başlayan Eskalanta oldu ve ince ve titrek bir sesle, aşağıdakini okudu:

Sevilya'lı bir kumral erkek için

Yanıp tutuluyor yüreğim.

Onu Gananciosa takip etti ve şunu okudu:

Yeşil renkli bir esmer⁷⁵ erkek için

Hangi ateşli kadın kendisinden geçmesin?

Ve derhal Monipodyo, kastanyeta vazifesini gören tabak parçalarının çalmasını hızlandırarak:

İki sevdalı kavga eder; sonra olur barış:

Kızgınlık arttıkça zevk ve safa yarış eder.

Kariharta kendi zevkini sükût içinde tatmak istemedi, çünkü o da başka bir takunya alarak oynamaya koyuldu, ve aşağıdaki beyti okuyarak öteki kadınlara refakat etti:

Dur, beni dövme artık, kızgın!

Dikkat edersen, kendi etlerindir dövdüğün.

Bunun üzerine Repolido:

— Adamakıllı okuyalım, dedi. Geçmiş hikâyelere dokunmayalım, çünkü buna bir sebep yok. Geçen, geçmiştir. Başka bir yol alalım; yeter artık!

Kapıya hızlı vurulduğunu duymasalardı başladıkları şarkıyı bitireceğe benzemiyorlardı. Monipodyo, kim olduğunu görmek üzere hızla dışarıya çıktı.

Nöbetçi kendisine sokağın başında nasıl adalet başkanını gördüğünü, onun önünden Tordilyo ile Cernikalo'nun geldiğini⁷⁶, bu zaptiyelerin aldırış etmediklerini söyledi. İçeridekilerin hepsi bunu duyunca telâşa düştüler; o suretle ki Kariharta ve Eskalanta takunyalarını ters giydiler; Gananciosa süpürgeyi, Monipodyo teholeta (kastanyeta) ları bıraktı ve bütün mızıka bulanık bir sessizlik içinde kaldı. Çikiznake sustu, Repolido sarardı, Maniferro durakladı ve hepsi, kimisi şu kimisi bu yönden, ortadan kayboldular ve kaçmak ve başka bir yola geçmek üzere taraçalara ve damlara çıktılar. Hiçbir vakit, ansızın patlamış bir arkebuz sesi veya ani bir gök gürültüsü, adalet başkanının geldiği haberinin bu toplu cemaat arasında uyandırdığı telâş ve korku kadar, kayıtsız bir güvercin sürüsünü ürkütmemiştir.

İki çömez, Rinkonete ve Kortadilyo, ne yapacaklarını bilmiyorlardı; bu ani fırtınanın nerede duracağını görmeyi bekleyerek sakin kaldılar. Fırtına ancak, adalet başkanının, fena hiçbir şüphe alâmeti göstermeksizin, uzaktan geçmiş olduğunu söylemek için gelen nöbetçinin dönüşü ile durdu.

Nöbetçi bunu Monipodyo'ya söylemekte iken kapıya, söylenmesi mutat olduğu üzere, mahallî kıyafette giyinmiş, genç bir kabalyero geldi. Monipodyo onu içeriye aldı. Çikiznake'yi, Maniferro'yu ve Repolido'yu çağırdı, ve ötekilerden hiç kimsenin inmemesini emretti. Avluda kalmış oldukları için Rinkonete ve Kortadilyo, Monipodyo ile yeni gelen kabalyero arasında geçen konuşmayı işitebildiler.

Kabalyero, Monipodyo'dan, tevdi etmiş olduğu işin niçin bu kadar fena yapıldığını sordu. Monipodyo, yapılmış olanı henüz bilmediğini, işin kendisine verildiği memurun orada olduğunu ve yaptıkları hakkında hesap vereceğini söyledi. Bu esnada Çikiznake aşağıya indi. Monipodyo kendisinden, ona tevdi ettiği on dört puntoluk bıçak yarası işini yerine getirip getirmediğini sordu.

Çikiznake:

— Hangisi? dedi. Dört yol ağzındaki tüccarın işi mi?

Kabalyero:

— Tamam, o, dedi.

Çikiznake:

— O halde olup biten şudur, dedi. Dün akşam kendisini evinin kapısı önünde bekledim; o, akşam duasından önce geldi. Yüzünü şöyle bir göz kararıyla ölçtüm ve yüzünün o kadar küçük olduğunu gördüm ki oraya on dört puntoluk bıçak sokmak imkânsızın imkânsızıydı; sözümü yerine getirmek ve "tahribat⁷⁷"ımın ihtiva ettiğini yapmak imkânından kendimi mahrum gördüğünden...

Kabalyero:

— Zatiâliniz talimat demek istiyor galiba, yoksa tahribat değil, dedi.

Çikiznake:

— Evet onu söylemek istedim, dedi. Diyorum ki o darlığı ve küçüklüğü yüzünden o surata, vadedilmiş olan on dört puntoluğun giremeyeceğini görünce, oraya gidişim boşa çıkmasını diye bıçağı adamın bir uşağına sapladım, hem de temin ederim ki bu bıçak darbesi en büyük markalı olarak sayılabilir.

Kabalyero:

— Ben, uşağına on dört puntoluk bir bıçak yerine efendisine yedi puntoluk bir bıçak saplanmasını tercih ederdim, dedi. Hakikatte, bana yapılan taahhüt hakkıyla yerine getirilmemiştir; fakat ehemmiyeti yok. Rehin olarak bıraktığım otuz "dukado" bende az boşluk bırakabilir. Zatiâlinizin ellerinizi öperim.

Bunu söyleyerek şapkasını kaldırdı ve gitmek üzere arkasını döndü. Lâkin Monipodyo onu, üstünde taşıdığı alacalı abasından yakalayarak:

— Biz mademki sözümüzü tamamıyla ve çok faydalı surette yerine getirdik, siz de durun ve sözünüzü tutun; daha yirmi dukado eksik; onları veya onlar değerinde bir rehin vermeden buradan çıkamazsınız.

Kabalyero:

— Nasıl, siz, efendiye saplanacak bıçağı uşağına saptırmaya, sözün yerine getirilmesi mi dersiniz? dedi.

Çikiznake:

— Senyor amma da iyi anlıyorsunuz! dedi. Görünüyor ki siz: "Beltran'ı seven köpeğini de sever" diyen atalar sözünü bilmiyorsunuz.

Kabalyero:

— Bu atalar sözünün de burada ne münasebeti var? cevabını verdi.

Çikiznake devam ederek:

— "Beltran'ın fenalığını isteyen köpeğine de fenalık ister" demek aynı şey değil mi? Böylece, Beltran, tacirdir; siz onun fenalığını istiyorsunuz; onun uşağı onun köpeğidir. Köpeğe vurulmakla Beltran'a vurulmuş olur; borç da tasfiye edilmiş ve söz yerine getirilmiş demektir: bunun için adli hiçbir tebliğ lüzum kalmadan parayı ödemekten başka çare yoktur.

Monipodyo ilâve ederek:

— Böyle olduğuna yemin ederim, dedi. Dostum Çikiznake şimdiki sözlerini sanki ağzımdan kaptın; böylece, siz, levent delikanlı, hizmetçileriniz ve dostlarınızla inada kalkışmayın, bilâkis öğüdümü

dinleyin ve yapılmış işi derhal ödeyin. Efendiye, yüzünün alabileceği büyüklükte, diğer bir bıçak darbesi indirilmek lâzım geliyorsa onu şimdiden tedavi etmekte olduklarını farz edin.

Delikanlı:

— Öyle olunca bunu ve ötekisini tam bir memnulukla, arzuyla ödeyeceğim, dedi.

Monipodyo:

— Hıristiyan olduğumdan nasıl şüphe etmiyorsanız ondan da şüphe etmeyin, dedi: Çikiznake ona öyle bir bıçak indirecek ki izi sanki doğuşunda varmış gibi görünecek.

Kabalyero:

— Bu emniyet ve vaatle, dedi, geriye kalan yirmi dukado ile gelecek bıçaklama için teklif ettiğim kırk dukado'nun rehinesi olmak üzere bu kösteği kabul ediniz. Bin real ağırlığındadır ve size kalması muhtemeldir. Çünkü aradan çok geçmeden başka on dörtlü puntolara lüzum kalacağını görür gibiyim.

Bunun üzerine boynundan küçük halkalı bir zincir çıkararak onu Monipodyo'ya verdi. Monipodyo, renginden ve ağırlığından zincirin "Elkimya" mahsulü olmadığını gördü. Onu büyük bir memnuniyet ve nezaketle aldı, çünkü kendisi son derecede terbiyeli idi. İşin icrası, mühlet için kendisine o gece verilen Çikiznake'ye havale edildi.

Kabalyefo pek memnun bir halde gitti ve Monipodyo hemen, ortadan kaybolmuş olanlarla korkmuş olanları çağırды. Hepsi indiler. Monipodyo onların ortasına dikilerek, abasının kukuletası içinde taşıdığı bir hâtıra defterini çıkardı ve onu, okuması için, Rinkonete'ye verdi. Çünkü Monipodyo okumak bilmiyordu. Rinkonete defteri açtı ve ilk yaprağında şöyle yazılı olduğunu gördü:

BU HAFTA İNDİRİLMESİ GEREKEN BIÇAK DARBELERİ HAKKINDA MUHTIRA

"Birincisi, dörtyol ağzındaki tacire: elli eskudo değerindedir. Mahsuben otuzu alınmıştır. İcracı: Çikiznake."

Monipodyo:

— Başka olacağını sanmıyorum, dedi. Orasını geç ve "Sopa muhtırası" diyen yere bak.

Rinkonete yaprağı çevirdi ve başka bir yaprakta "Sopa muhtırası" yazılı olduğunu gördü. Daha aşağıda da şöyle diyordu:

"Alfalfa meyhanecisine, beheri bir eskudo olmak üzere, büyük çapta, on iki sopa. Mahsuben sekizi verilmiştir. Mühleti altı gün. İcracı, Maniferro."

Maniferro:

— Bu pekâlâ silinebilir, dedi. Çünkü bu gece onun hesabını göreceğim.

Monipodyo:

— Daha var mı, evlât? dedi.

Rinkonete:

— Evet, cevabını verdi, başkası var, şöyle diyor:

"Kötü lâkabıyla Silguero diye anılan kambur terziye, gerdanlığı bırakmış olan bayanın talebi üzerine, büyük çapta altı sopa. İcracı: Desmoçado."

Monipodyo:

— Bu maddenin daha mevcut olmasına hayret ediyorum, dedi. Herhalde Desmoçado rahatsız olmalı, zira mühletin bitmesinden iki gün geçtiği halde bu işe hiçbir sayı kaydettirmemiştir.

Maniferro:

— Ona dün rastladım, dedi, ve bana, kamburun rahatsızlığı dolayısıyla evde kalmış olmasından dolayı, borcunu ödeyemediğini söyledi.

Monipodyo:

— Buna tamamıyla inanırım, dedi. Çünkü Desmoçado'yu o kadar iyi bir memur olarak tanırım ki bu kadar haklı bir mani olmasa daha büyük işleri de becerebilirdi. Daha başka var mı, delikanlı?

Rinkonete:

— Hayır efendim, cevabımı verdi.

Monipodyo:

— Öyle ise daha ileriye geç ve "Adi suçlar muhtırası" diyen yere bak!

Rinkonete ileriye geçti ve başka yaprakta şunları buldu:

"Adi suçlar muhtırası, yani: şişe atmalar⁷⁸, ardıç sıvamaları⁷⁹, sambenito'ları ve boynuzları mıhlama⁸⁰, alaylı şiirler⁸¹, korkutmalar, patırtılar ve yalandan bıçaklamalar, hicviye yayınlanmaları vesaire."

Monipodyo:

— Daha aşağıda ne diyor? dedi.

Rinkonete:

—.....nın evine ardıç.

Monipodyo:

— Evin okunmasına lüzum yoktur, dedi; nerede olduğunu biliyorum; ben de bu çocukça şeyin "tuautem"⁸² ve icracısıyım. Mahsuben dört eskudo verilmiş olup mecmuu sekizdir.

Rinkonete:

— Doğrusu öyledir, dedi. Bütün bunlar burada yazılıdır; daha aşağıda da: "Boynuz mıhlaması" diyor.

Monipodyo:

— Ne evi, ne de nerede olduğunu okuma, dedi. Hakaretin yapılması yeter. Onu el âleme ilân etmeye lüzum yok: çünkü vicdan üzerinde ağır bir yük teşkil eder. Hiç olmazsa onu ben, beni doğurmuş olan anneme dahi olsa bir defa söylemektense, işimin ücreti ödenmek şartıyla, yüz boynuz ve bir o kadar da sambenito çakmayı tercih ederim.

Rinkonete:

— Bunun icracısı Narigueta'dır, dedi.

Monipodyo:

— Bu, yapılmış ve ödenmiştir, dedi. Bak daha var mı? Çünkü, eğer yanlış hatırlamıyorsam daha yirmi eskudoluk bir "korkutma" olacaktır. Yarısı ödenmiştir ve icracı bütün cemaattir. Mühleti de içinde bulunduğumuz aydır. Bir noktası bile eksik olmadan harfi harfine icra edilecektir. Çok zamandan beri şimdiye kadar bu şehirde vukua gelmiş olan en iyi şeylerden biri olacaktır.

Bana defteri ver, delikanlı. Başka bir şey olmadığını biliyorum. Yine biliyorum ki işler kesat gidiyor. Lâkin bundan sonra başka zaman gelecek ve işeyeceğimizden çok yapılacak iş olacaktır: Tanrının isteği olmaksızın bir yaprak bile yerinden kımıldamaz. Bir kimseyi, kendi öcünü almasına zorla imale etmek bizim işimiz değildir; bhusus ki herkes kendi evinde babayiğittir ve kendi elleriyle yapabildiği bir işin yapılmasını ödemek istemez.

Repolido buna:

— Öyledir, dedi. Fakat senyor Monipodyo, zâtî-âlinizin bize verilecek emir ve komutalarınız olup olmadığına bakın, çünkü geç oluyor, sıcak da süratle basıyor.

Monipodyo cevap vererek:

— Yapılacak şey herkesin kendi yerine gitmesi ve önümüzdeki pazar gününe kadar hiç kimsenin kendi yerini değiştirmemesidir. O gün yine burada toplanacağız ve hiç kimsenin hakkını yemeden, elimize geçirdiğimiz şeyi paylaşacağız.

İyi Rinkonete ve Kortadilyo'ya pazar gününe kadar bölge olarak şehir dışındaki Torre del Oro'dan⁸³ Elkasır kapısına kadar olan mıntıkayı veriyoruz. Burada, yerinde oturulduğu halde, oyun kâğıtlarıyla çalışılabilir. Kendilerinden daha az mahir başkalarını bilirim, hem dört kâğıdı noksan olan bir deste ile oynadıkları halde her gün, gümüş paradan başka, ufaklık yirmi realden fazla para ile çıktıklarını gördüm. Bu bölgeyi Gançoso size gösterecektir. Her ne kadar bir kimsenin başkasının mıntikasına girmemesi sırf adalet icabı ise de San Sebastian ve San Telmo⁸⁴ya kadar uzansanız da ehemmiyeti yoktur.

Kendilerine yapılan lütuftan dolayı ikisi Monipodyo'nun elini öptüler ve ödevlerini iyi ve sadıkane surette, ihtimam ve basiretle yapacaklarına söz verdiler.

Bu esnada Monipodyo abasının başlığından katlanmış bir kâğıt çıkardı. Bu kâğıt ihvanın listesini ihtiva ediyordu. Rinkonete'ye kendi adını ve Kortadilyo'nun adını kâğıda yazmasını söyledi. Fakat hokka olmadığından kâğıdı, beraberlerinde almak ve ilk eczanede adlarını yazmak üzere, ona verdi. Kâğıda şunu koyacaklardı: "Rinkonete ve Kortadilyo, ihvan; çıraklık, yok; Rinkonete, kumarcı; Kortadilyo, yankesici" sonra gün, ay ve sene ilâve edilecek fakat ana ve babanın adıyla memleket sükûtle geçirilecekti. Bu aralık ihtiyar abispon (piskopos)lardan biri girerek dedi ki:

— Şimdi Gradas'ta Malagalı Lobilyo'ya tesadüf ettiğimi söylemeye geliyorum. Bana temiz⁸⁵ bir deste kâğıt ile hatta şeytanın bile parasını alacak kadar mesleğinde ilerlediğini söyledi. Ancak kılık kıyafeti berbat olduğundan kendisini kaydettirmek ve mutat olan ubudiyeti arz etmek için derhal gelemiyor; fakat pazar günü muhakkak burada olacak.

Monipodyo:

— Bu Lobilyo'nun kendi sanatında tek olması lâzım geldiğini daima düşündüm, dedi. Çünkü sanat için arzu edilebilen en iyi ve en uygun ellere maliktir. Zira kendi mesleğinde mahir bir kimse olmak için onu öğrenecek zekâ kadar onu icra edecek iyi âletlere de ihtiyaç vardır.

İhtiyar:

— Bundan başka, Tintores sokağındaki bir misafirhanede, rahip kıyafetine girmiş, Yahudi'ye rastladım, dedi. Aynı evde iki Perulunun⁸⁶ oturduğu haberini aldığından oraya ikamet etmeye gitmiş; onlarla, küçük de olsa, bir kâğıt partisi oynayabilip oynayamayacağını görmek istiyor. Sonrası için oyun büyük olarak oynanabilir. Hem diyor ki pazar günü gelmekte kusur etmeyecek ve hesap verecek.

Monipodyo:

— Bu Yahudi de büyük bir şahindir ve büyük bilgiye maliktir, dedi. Günler oluyor ki onu görmedim; iyi etmiyor. Dinim hakkı için ıslah olmazsa onun külâhını⁸⁷ sökerim. Zaten bu hırsız herifin bir Türk kadar papazlıkla alâkası yoktur, annemden fazla da Latince bilmez. Daha yeni bir şey var mı?

İhtiyar:

— Bildiğime göre, hayır, dedi.

Monipodyo:

— Öyle ise işiniz rasgelsin, dedi. Zatiâlileriniz bu hiç mesabesinde olan⁸⁸ parayı alınız — ve herkese kırk real kadar dağıttı — pazar günü de kimse eksik olmasın çünkü istihkaktan hiçbir şey noksan olmayacak.

Herkes ona teşekkür etti. Repolido ile Kariharta, Eskalanta ile Maniferro ve Gananciosa ile Çikiznake yeniden kucaklaştılar. O gece ve evde işlerini bitirdikten sonra Pipota'nın evinde buluşmaya mutabık kaldılar. Monipodyo da oraya, çamaşır sepeti muhteviyatını tespit etmeye gideceğini ve derhal ardıç partisini icra etmek ve silmek için gitmeye mecbur olduğunu söyledi. Rinkonete ve Kortadilyo'yu kucakladı, onları takdis ederek gitmelerine izin verdi. Hiçbir vakit sabit bir mesken veya ikametgâh tutmamalarını tavsiye etti, çünkü böyle yapmak herkesin selâmetine uygun geliyordu.

Gançoso onlara, yerlerini gösterecek kadar, refakat etti ve pazar günü gelmekte kusur etmemelerini hatırlattı; çünkü kendisinin sandığına ve düşündüğüne göre, Monipodyo o gün meslek ve sanatlarına müteallik hususlar hakkında mühim bir ders verecekti.

Bunun üzerine iki arkadaşı, görmüş oldukları şeylerden şaşkına dönmüş bir halde bırakarak gitti.

Rinkonete, henüz çocuk olmakla beraber, çok anlayışlıydı ve iyi bir tabiata malikti. "Bula"ları satmak için babasıyla beraber dolaşmış olduğundan iyi konuşma hakkında bazı şeyler biliyordu. Monipodyo'dan, onun kumpanyası ve mübarek cemaati efradından dinlemiş olduğu sözleri düşündükçe kahkaha ile güleceği geliyordu. Bahusus Monipodyo'nun per modum sufragii (amme oyu yoluyla) yerine "por modo de nauiragio" geminin batması suretiyle ve "sacaban el estipendio" ücreti çıkarıyorlardı yerine "sacaban el estupendu" uyuşturucuyu çıkarıyorlardı demiş olmasıyla, vs Kariharta'nın, Repolido'nun bir "marinero de Tarpeya" ve bir -Hirkanya yerine- Okanya; kaplanı olduğunu söylemesiyle ve bunlar gibi ve bunlara benzer daha berbat binlerce münasebetsizlikle alay ediyordu.

Hususiyle yirmi dört reali kazanmak uğrunda katlanmış olduğu zahmeti Tanrı günahlarına mahsuben kabul etsin dediği zaman Rinkonete'nin çok hoşuna gitmişti Her şeyin üstünde de, çalmalar, adam öldürmeler ve Tanrıya hakaretlerle dolu olan bu kimselerin, ibadetlerinde kusur etmemek suretiyle cennete gitmek hususundaki güven ve inancı kendisini hayrette bırakıyordu.

Ve öteki iyi ihtiyar kadın Pipota'ya da gülüyordu. Bu kadın, çalınmış çamaşır sepetini kendi evinde saklı bırakıyor ve tasvirilere mum dikmeye gidiyordu; bununla da, ayakkabılarını ve elbisesini giymiş olarak, cennete gideceğini düşünüyordu.

Barbar, kaba ve kalpsiz olan Monipodyo'ya herkesin gösterdiği itaat ve saygı da Rinkonete'yi daha az hayrette bırakmıyordu. Onun muhtıra defterinde okumuş olduğu şeyleri ve bütün o kimselerin meşgul oldukları işleri düşünüyordu.

Nihayet, o kadar ünlü bir şehir olan Sevilya'da adaletin bu kadar kayıtsız ve dikkatsiz olmasını bir türlü anlamıyordu. Çünkü o kadar tehlikeli ve tabiata bu kadar aykırı olan kimseler bu şehrin sinesinde çok aşikâr yaşıyorlardı. Bu kadar perişan kötü, bu kadar endişeli, serbest ve mütefessih olan o hayatta çok kalmamalarını arkadaşına tavsiye etmeyi kafasında kurdu.

Lâkin bununla beraber, yaşının küçüklüğü ve tecrübesinin azlığı yüzünden sürüklenerek bu hayat içinde birkaç ay yaşadı. Bu aylar içinde başına, daha uzun yazılara ihtiyaç gösteren, şeyler geldi.

Böylece, onun hayatını ve harikalarını, ustası Manipodyo'nunkilerle ve bu kötü şöhretli akademya mensuplarının başka maceralarıyla beraber nakletmeyi diğer bir fırsata bırakıyoruz. Bunların hepsi

büyük önemi haiz olacak, onları okuyacak olanlara misal ve ibret vazifesini görebileceklerdir.

- * Bu hikâyenin iki kahramanı olan Rinconete ve Cortadillo, köşe mânasında olan rikon ile kesilmiş demek olan kortado sözlerinin "küçültme" şekilleridir. Başlık olarak köşecik ve kısacık demek doğru ise de metin içinde İspanyolca adları olduğu gibi bırakmayı tercih ettim.
- 1 Fuenfrida, Toledo yolu üzerinde Segoviya'dan üç fersahlık mesafede kâin bir nahije olup krala ait Valsain ve San Alfonso çiftliklerine gitmek için kral ve prenslerin geçmeye mecbur oldukları bir yerdi.
- 2 Bulero, vesika satan demektir. Burada bilhassa oruç günlerinde Hıristiyanların et yiyebilmek müsaadesine ima edilmektedir ki bu müsaade Papa III. Innocente tarafından İspanya'ya— Müslümanlara karşı olan hizmetlerine mükâfaten — hususi bir "bolla" yani vesika ile bahşedilmişti.
- 3 Muhtelif oyun kâğıtlarına verilen adlar olup dilimize doğru olarak tercümeleri hemen imkânsızdır.
- 4 "En la ciencia vilhanesca" (Vilhan bilgisinde) tâbirini anlamak için şu açıklamaya lüzum vardır: Vilhan, XVI. yüzyılda kâğıt oyununu icadettiği sanılan kimsedir. Bazılarına göre Arap, bazılarına göre Fransız veya flaman, bazılarına göre de Madrid'liydi. Bu kişinin etrafında bütün bir efsane vardır. Kalp para bastırılmış olduğundan Sevilya'da ateşte yakılmış olduğu söyleniyor. Kâğıt oyunu o kadar değişik, karışık ve çok şekilliydi ki nizam ve kaideler altına alınmış, ve kendine has külhani zengin tâbirleri bulunan, hakiki bir bilgi teşkil ediyordu. Oyuna konan paraya "bienes de Vilhan" denilirdi.
- 5 Rodriguez: Marin'e göre Mollorido namındaki köy.
- 6 Arenal kumsallık demek olup şehrin surlarıyla Vadilkebir nehri arasında uzanan kumsal sahayı murad ediyor.
- 7 Kanonikos, eskiden, geliri olan dinî bir vazife sahibi; bugün, bir piskopos meclisi üyesinden olan papaz.
- 8 Fransız frangının üç santimine tekabül eden bakır bir İspanyol parası.
- 9 Kokulu olarak, faiziyle beraber demek istiyor.
- 10 Aforoz mektupları (cartas de descomunion) çalınmış veya haksız surette iktisabedilmiş malları ellerinde tutanlara karşı piskoposlar ve piskopos mahkemeleri tarafından çıkarılırdı. Papa Üçüncü Paulus'un ismini taşıyan Papa emirnameleri (paulinas) ise daha ziyade âmme hırsızlıkları ve dolandırıcılıklarına karşı çıkarılırdı.
- 11 Merdiven basamakları mânasında olan Las Gradass Sevilya'da katedral etrafındaki meşhur gezinti ve alım satım yeridir.
- 12 Bu söz, bazı İspanyol müelliflerine göre Bernardino adındaki bir deliden geliyor. Bernardino aynı zamanda eşeğe verilen adlardan biridir.
- 13 Fena methal anlamına gelen "mala entrada" için guruh sözünü kullandım. "Ser de mala entrada" serseriler arasında hırsız olmak demektir. Esasen bundan sonraki muhavere serserilerin ve külhanbeylerin kullandıkları tâbirlerle doludur.
- 14 Murcio sözü sıfat olup Murciya eyaleti halkından mânasına gelirse de burada hırsız demektir.
- 15 Teba, Endülüs'te bir havalinin ismidir.
- 16 Yani asılmayı ve dayak yemeği göze almak.
- 17 Ondan evvelki fikrada çocuğun kullandığı tâbirler serseri ve külhani kimselerin kullandığı mecazi sözlerdir. Rikon ve Kortado'nun onları anlamaması veya anlamaz görünmesi iktiza eder.
- 18 Külhani lehçesi demek olup bizim, Fransız sözünü istiareten, "argo" dediğimiz sözün İspanyolcası.
- 19 İtiraf etmeden.
- 20 Sodomita, lûti (Eş cinsel y.n.) demektir.
- 21 Perrilyo İspanyolca'da küçük köpek demektir. Cervantes bu perrilyo kılıçlarından don Kihote'de de bahseder. Bu kılıçların bu adı almalarının sebebi namlılarının üstüne küçük bir köpek resmi hakkedilmiş olmasındandır. Genç asilzadelerin taşıdığı bu kılıçlar çok kıymetliydi, ve Toledo ile Saragoza şehirlerinde "Hulyan del Rey" tarafından imal ediliyordu. Monipodyo'nun kılıcı biçim itibarıyla bunlardandı.
- 22 Bravo sözünü "kabadayı" suretinde tercüme ediyorum.
- 23 "Bir şövalye tarikatına girmeye namzet olan kimse soyu sopu hakkında çok sıkı bir isticvaba tâbi idi.
- 24 Cezaevi defterinin girenler hanesi anlaşılacak lâzımdır.
- 25 "De lo que se garbea" dan maksat çalıp çırpamak suretiyle elde edilen ve biraraya getirilen mallar.
- 26 Cervantes Monipodyo'ya oy mânasında olan "sufragio" yerine "naufragio" (batma) dedirtiyor. Monipodyo'nun cehaletini meydana koyan bu gibi yanlışlar, aşağıda göreceğimiz üzere, birbirini takibedecektir.
- 27 Tantana ve debdebe mânasında olan "pompa" yerine Monipodyo, gemi pompası mânasındaki "popa" sözünü kullanıyor.
- 28 Merasim-i mahsusa (özel merasim) anlamında olan "solemnidad" yerine yalnızlık, infırat mânasında olan "soledad" sözünü kullanıyor.
- 29 Yıldönümü demek olan "aniversario" yerine hasım mânasında olan "adversario" sözünü kullanıyor.
- 30 188'inci sahifedeki 2 sayılı izahata bakınız. (O izahat şudur: "En la ciencia vilhanesca" (Vilhan bilgisinde) tâbirini anlamak için şu açıklamaya lüzum vardır: Vilhan, XVI. yüzyılda kâğıt oyununu icadettiği sanılan kimsedir. Bazılarına göre Arap, bazılarına göre Fransız veya Flaman, bazılarına göre de Madrid'liydi. Bu kişinin etrafında bütün bir efsane vardır. Kalp para bastırılmış olduğundan Sevilya'da ateşte yakılmış olduğu söyleniyor. Kâğıt oyunu o kadar değişik, karışık ve çok şekilliydi ki nizam ve kaideler altına alınmış, ve kendine has külhani zengin tâbirleri bulunan, hakiki bir bilgi teşkil ediyordu. Oyuna konan paraya "bienes de Vilhan" denilirdi. y.n.)

- 31** El reten: Kumarbazlar bu tâbirden, kâğıt kesildiği zaman, evvelce işaret edilmiş olan bir veya birkaç kâğıdı acele ve maharetle en üst kâğıdın üzerine koymayı muradederlerdi.
- 32** Oyun kâğıtlarının arkasına, şurada veya burada yapılan küçük siyah işaretleri tefrik etmek.
- 33** Aynı renkte olan kâğıtları el çabukluğuyla bir yere getirerek onları kâğıt destesinin muayyen yerlerine sokuşturmak.
- 34** Kumarcı istilahları olup dilimizde doğru olarak tercümesine imkân olmayan bu tâbirlerden maksat kâğıtlar üzerine, el ile dokunulunca tanınacak surette muayyen çizgiler, çıkıntılar ve işaretler yapmaktır ki bunun için umumiyetle bir domuz dişi kullanılırdı.
- 35** Kâğıt kesmeden evvel destenin alt kısmını kiremit şeklinde bükmeden ibarettir ki bu hile sayesinde kâğıdı kesen kimse, farkına varmadan, karşısındakinin istediği yerden kesmeye mecbur kalırdı.
- 36** "Tercio de Napoles" Napoli'de oturan bir İspanyol alayı idi. "Üçüncü alay" daki alay sözünü şaka, eğlence, birisine oyun oynama mânasına almak lâzımdır. Bundan maksat iki mızıkçı kumarbazın kendileriyle oynamak üzere üçüncü bir kimseyi tuzağa düşürmeleridir.
- 37** Hasımın oyununa mâni olmak için son kâğıtlar arasına maharet ve elçabukluğu ile bir kâğıt sokmak,
- 38** Sıkıntı, burada işkence demektir.
- 39** İspanyolcada gerek evet mânasında olan (si) gerek hayır mânasında olan (no) iki harften mürekkeptir.
- 40** Örnek Alınacak Hikâyelerin müsveddesinde iki genç derhal böyle muafiyetlere nail olmuyorlar. Rinkonete tarafından yararlıkla geçirilen ve Monipodyo'nun bir işareti üzerine "Çikiznake" namındaki kabadayının sınavcı ödevini gördüğü başka bir denemeye daha ihtiyaç oluyor. Kesin metinden kaldırılmış olan bu sahnenin burada tekrarı faydadan hâli değildir.
- "Monipodyo kabadayılardan birine göz işareti yaptı, onlardan biri Rinkonete'ye yaklaştı ve beklenilmedik bir anda suratına sert bir tokat attı. Fakat tokadı henüz atmış bulunuyordu ki Rinkonete büyük bıçağına, Kortadilyo yarım kılıcına el atarak kabadayıya öyle bir cesaretle saldırdılar ki, ötekisi aralarına girmeseydi, onu az kaldı öldürüyorlardı. Bunu o kadar çabuk ve cesaretle yaptılar, o kadar çok kızgınlık ve gurur gösterdiler ki herkes hayrette kaldı. Monipodyo aşağıdaki sözleri söylemese oradakilerin hepsi ve hattâ bir o kadarı bile onları zapt ve teskine kaadir olamıyacaktı:
- Sükûnet bulun, evlât Rinkonete. Bu tokat ile silâhlı (kabalero) kalıyorsunuz ve kendinizi altı aylık çıraklıktan kurtarıyorsunuz. Çünkü göstermiş olduğunuz cesaretle size, tarikatımızın "Yedi öldüren"i ve katilleriyle derhal temasa geçebilmenize, tarikat evine her türlü silâhlarla girmenize ve otlakta inek bulundurmanıza (yani kendisini sömürecek bir kadın dostunuz olmasına) müsaade ve salâhiyet veriyorum. Üç aya kadar semerelerin intifa hakkından istifade etmeye, altı aya kadar da oraların yarısını değil, fakat üçte birini ödemeye, ve yuvarlak masada oturmaya, derhal şimdiden sonra safi şarap içmeye hak kazanıyorsunuz: bu imtiyazlar ve ihsanlar ancak, mesleğimizin bütün korkularından ve gidip gelmelerinden geçmiş yiğit, ve işkence çekmiş cesur kimselerine verilir. Tarikatımızın en yiğiti ve cesuru olan senyor Çikiznake'ye saldırmak suretiyle gösterdiğiniz cesaretin size ne kadar yararmış olduğunu görün.
- Rinkonete:
- Madem ki böyledir, sakinleşirim, cevabını verdi; fakat başka türlü olaydı, ben sakalsız bir çocuk olmakla beraber öcümü ve hıncımı alıncaya kadar şeytanın bile birer birer kıllarını yolardım.
- Kabadayı Çikiznake:
- Allaha şükür, harikulâde bir şeysin, dedi. İşte elim, çocuk; beni şimdiden sonra koruyucun bil. Ciddî söylüyorum ki senin koruyucun olacağım" diyerek elini verdi ve Rinkonete'yi kucakladı. Etraftakilerin hepsi de bu yeni ihvan ile aynı şeyi yaptılar.
- 41** Tarifa, Cebelüttarik boğazı üzerinde müstahkem bir İspanyol şehridir.
- 42** Anlatıldığına göre Tarifa muhasarasında (1293) bu şehrin valisi Guzman'ın oğlu, Infante Huan'ın eline esir düşmüştü. Şehri teslim etmediği takdirde oğlunun boğazlanacağı tehdit makamında kendisine söylenen vali cevap olarak: "Alın, oğlumu bununla boğazlayım" diyerek şehrin surundan hançerini aşağıya atmış.
- 43** Siyah bir kumaştan olan bu örtüyü, fahişeler sanatlarının fârik alâmeti olarak, taşımak mecburiyetindeydiler.
- 44** Cananciosa, kâr çıkarıcı, kazanç getiren kadın demektir.
- 45** İspanyolca "trainel" sözü, argo dilinde bir pezevenge veya fâhişeye hizmetçilik eden erkek demektir.
- 46** Silbatillo (silbatilyo), düdük mânasında olan silbato sözünün küçültülmüş şeklidir.
- 47** Nuestra senyora de las Aguas, Sevilla'da San Salvador kilisesinde tapınılan Meryem Ana'nın bir tasviri.
- 48** Santo Krucifijo, Santo Agustin kilisesinin bir mihrabında bulunan bir haç.
- 49** Renegado, dinini inkâr etmiş olan kimse demektir.
- 50** Centopies, yüz ayak demektir.
- 51** Eskalanta, merdivenle çıkan, tırmanan kadın demektir.
- 52** Arroba, takriben 12 litrelik bir ölçüdür.
- 53** Azumbre, iki litre kadar alan.
- 54** Senyorito, İspanyolcada "küçük bey" mânasında olup burada ihtiyar kadın bu sözle şarabı murad ediyor.
- 55** Guadalkanal, 16'ncı yüzyılda Endülüs'ün en meşhur şaraplarındandı.
- 56** Gandul, Sivilya yakınlarında bir köy olup güzel ekmeğiyle meşhurdu.
- 57** Repolido, kısa boylu ve tıknaz demektir.
- 58** Huerta del Rey, Sevilla şehrinin dışında muhteşem bir bahçeydi.
- 59** Gaudeamus, zevk edelim mânasında lâtince bir tâbir olup cümbüş, eğlence, ziyafet demektir.
- 60** Abispones, piskopos mânasında olup burada müşahit demektir.

- [61](#) 1503'te Sevilla'da inşa edilmiş olan "Casa de la Contratacion" namındaki müessese olup bilhassa gemilerin muvasalatı esnasında buraya çok altın konurdu.
- [62](#) Tarpea, Roma'da Kapitol veya, İtalyanca şekliyle, Kampidolyo (Campidoglio) diye anılan tepenin diğer adıdır. Yukardaki tâbir Roma'nın, Neron zamanındaki yangınına hatırlatan ve Mira Neron, de Tarpeya — Neron Tarpeya'dan bakıyor — mısrası ile başlayan bir şarkıdan alınmıştır ki halk diline, yanlış olarak, "Marinero de Tarpeya - Tarpeya gemicisi" şeklinde geçmiştir.
- [63](#) Eski İran'ın kuzeyinde kâin ve kaplanlarıyla meşhur olan Hirkanya demek istiyor.
- [64](#) Aslı "gesto de por demas - fazla olan yüz" tarzındadır. Bu itibarla "por demas"tan ne murededildiği sarahatle anlaşılmamaktadır. Rodriguez - Marin İspanyolcada darbimesel haline gelmiş bir Huan Pordemas'tan müphem surette bahsediyor.
- [65](#) Aslı "y no demos de comer al diablo - şeytana yiyecek vermeyelim" şeklindedir.
- [66](#) Repolido'nun söylediği bu sözleri başka dillere tam olarak tercüme etmek çok zordur. Aslına yaklaşılmaya çalıştım. "Senyora Trinquete" yi "kaltak kadın" tercüme etmek bence en uygundur. Trinquete, seyyar karyola mânasına gelir ki burada Kariharta'nın mesleğine kaba bir imada bulunuluyor.
- [67](#) Onun esiri bile olurum, demek istiyor. Çünkü esirlerin alınma bir çivi damgası vurulurdu.
- [68](#) Kariharta, Yehuda Makabeo demek istiyor.
- [69](#) Orfeo'nun karısı olan "Euridike" demek istiyor.
- [70](#) Orfeo demek istiyor.
- [71](#) Eski Yunan şair ve muzıkacılarından Aryon'u muradediyor. Aryon, İsa'dan önce VII. yüzyılda yaşamış olup "lira" sının sihirlediği Yunus balıkları tarafından ölümden kurtarılmıştır.
- [72](#) Eski Mısır'daki Thebes şehri.
- [73](#) Amfiyon demek istiyor. İlâh Zeus ile Antiyopi'nin oğlu olan Amfiyon şair ve muzıkacıydı. Eski Yunanistan'da Beotiya'daki Thebes şehrinin duvarlarını yapmıştır. Hurafat'a göre, çaldığı "lira" sının tesiriyle taşlar kendiliklerinden gelip birbiri üstüne konuyorlardı. Amfiyon'un Yunanistan'da tesis ettiği bu Thebes şehrinin yüz kapısı yoktu. Maniferro Yunanistan'da ve Mısır'daki Thebes şehirlerini birbiriyle karıştırıyor.
- [74](#) Klâsik hiçbir Hektor büyük muzıkacı olmamıştır. İngiliz serhçilerinden Mac Coll'a göre Maniferro ihtimal doktor demek istemiştir.
- [75](#) Moreniko, daha ziyade karaya yakın esmeri ifade eder.
- [76](#) Bu iki zabita memuru adlarını, birisi lekeli beyaz renkli bir attan, ötekisi bir nevi şahinden alırlar. Aldırış etmeden, lâkayt geçtiklerine göre bu serseriler cemaatinden bir pay sızdırmaları gerekir.
- [77](#) Çikiznake, talimat mânasında olan instruccion yerine tahribat mânasına gelen destruccion sözünü — hem de yanlış olarak destruccion şeklinde — kullanıyor.
- [78](#) Şişe atmalardan murat, içine pis kokulu sular doldurulmuş şişeleri duvar ve kapılara karşı atıp çarpmaktı ki şişelerin kırılmasıyla bu fena kokulu mayiler etrafa yayılırdı.
- [79](#) Bugün bile Endülüs köylüleri, öç almak için, kuyulara ardıç suyu dökerek bu kuyuların sularını kullanılmaz bir hale getirirler. Bilindiği veçhile ardıç, fena kokulu ve yağlıdır ve çıkarılması zor lekeler bırakır.
- [80](#) Şu veya bu evin kapısına "sambenito" lar çakmak demektir. Sambenito, üzerinde bir San Andrea haçı bulunan bir papaz külâhıdır. Engizisyon bunu, fârik (meşhur) bir alâmet olarak taşımaları için Yahudileri icbar ediyordu. Bunun, bir kimsenin kapısı üzerine mihlanması onun Yahudi aslından olduğunu hatırlatmak demektir ki İspanya'da haysiyet kırıcı ve tehlikeli bir şeydi.
- [81](#) Matrakas denilen bu manzumeler herhangi bir kimse hakkında yazılıp pencereleri altında okunan kaba ve hicivli şiirlerdi.
- [82](#) Tesbih dualarının sonundaki "Tu autem, Domino, miserere nobis" formülü olup bir gayeye varmak üzere lâzım olan esaslı şeyi muradetmek için İspanya'da halk tarafından kullanılır.
- [83](#) Torre del Oro, Altın Kule mânasında olup Vadilkebir üzerinde Arap mimarisi tarzında inşa edilmişti. Renkli çinilerle kaplı olduğundan bunlar, güneş karşısında pırıldıyordu.
- [84](#) İki manastırın ismidir.
- [85](#) Yani, karşısındakini aldatmak için, üzerlerine ve arkalarına işaret konmamış kâğıtlar.
- [86](#) Hindistanlarda yani Orta ve Güney Amerika'da servet yaparak İspanya'ya dönmüş olan kimselere "perulero" yani Perulu ismi verilirdi, ihtimal İnka'ların altınından dolayı Peruluların zenginliği atalar sözü hükmüne geçmişti.
- [87](#) "Que yo le deshaga la corona - tacını bozarım" dan maksat, papaz gibi geçinen Yahudi'nin bu papazlık sıfatını kendisinden alırım demektir.
- [88](#) Miseria — sefalet — sözünü "hiç mesabesinde" diye tercüme ediyorum.

İNGİLİZ İSPANYOL KADINI

(La Espanola Inglesa)

İngilizlerin Kadiz (Kadiks¹) şehrinden götürmüş oldukları ganimetler arasında, gemi kaptanı olan Klotaldo adlı bir İngiliz asilzadesi de, beraberinde altı yaşlarında bir kız çocuğunu alıp Londra'ya götürdü. Bunu, Leşte kontunun isteği ve bilgisi hilâfına yaptı. Kont, anasına ve babasına iade etmek üzere kızı her tarafta harıl harıl arattırdı. Çünkü ana ve baba kızlarının kaybolduğunu kendisine şikâyet etmişler ve, kontun yalnız malları almakla yetinerek insanları serbest bıraktığını ileri sürerek, fakir kalmalarından başka gözlerinin nuru mesabesinde ve bütün şehirde mevcut en güzel varlık olan kızlarının ellerinden alınması suretiyle bu kadar bahtsız bırakılmamalarını rica etmişlerdi.

Kont bütün donanmaya haber salarak kızı elinde bulunduran kimsenin onu iade etmesini ve etmediği takdirde idam edileceğini bildirdi. Fakat, İzabel adını taşıyan kızın kıyas kabul etmez güzelliğine, Hristiyan'ca bir şekilde, hayran kalıp onu gemisinde saklayan Klotaldo'nun kanta itaat etmesi için hiçbir ceza ve korku yetmiyordu. Sonunda, ana ve baba, kızlarının yokluğu ile mahzun ve tesellisiz, kaldılar. Klotaldo ise, son derece neşeli bir halde Londra'ya vararak karısına, çok zengin bir ganimet gibi, güzel kızı teslim etti.

İyi talih, Klotaldo'nun evindekilerinin hepsinin, halk önünde kraliçenin mezhebini takip eder görünmelerine rağmen, gizlice Katolik olmalarını istemişti. Klotaldo'nun Rikaredo adında on iki yaşında bir oğlu vardı. Anası ve babası çocuğa Tanrı'yı sevmeyi ve ondan korkmayı ve Katolik mezhebinin hakikatlerine tamamıyla uymayı öğretmişlerdi. Klotaldo'nun asil, Hristiyan ve basiretli bir hanım olan Katalina adındaki karısı, İzabel'i o kadar sevmeye başlamıştı ki onu kendi kızımı gibi büyütüyor, nazlatıyor ve terbiye ediyordu. Kız da o kadar iyi tabiatlıydı ki kendisine öğretilen her şeyi kolaylıkla öğreniyordu. Zamanla ve iyi bakılmakla, hakiki ana ve babasının kendisine yapmış olduklarını yavaş yavaş unutmaya başlamıştı. Fakat birçok defalar onları hatırlamaktan ve içini çekmekten geri kalmıyordu. İngiliz dilini öğreniyor, ama gene de İspanyolca'yı unutmuyordu, çünkü Klotaldo kendisiyle görüşünler diye eve gizlice İspanyollar getirmeyi ihmal etmiyordu: bu suretle, yukarda söylendiği gibi, kendi dilini unutmaksızın İngilizceyi sanki Londra'da doğmuş gibi konuşuyordu.

Kendisine genç bir kızın bilebileceği ve bilmesi gereken bütün dikiş işlerini öğrettikten sonra ortalamadan fazla okuyup yazmayı da öğrettiler. Fakat en büyük istidadı, bir kadının öğrenmesi caiz olan bütün musiki aletlerini çalmakta kendini göstermişti. Bunu bütün bir musiki mükemmeliyetiyle yapıyordu. Tanrının kendisine vermiş olduğu çok güzel bir sesi vardı. Öyle ki şarkı söylediği zaman etrafi sihirliyordu.

Kazandığı ve kendi fitratı üzerine konulan bütün bu letafetler, yavaş yavaş Rikaredo'nun bağırmı ateşlemeye başlıyordu. Kız Rikaredo'yu, efendisinin oğlu sıfatıyla seviyor ve ona hizmet ediyordu. Başlangıçta Rikaredo İzabel'i, onun eşitsiz güzelliğini görmekten ve sonsuz fazilet ve letafetlerine bakmaktan doğan bir haz ile arzuları şeref ve fazilet hudutlarını aşmaksızın, kız kardeşiymiş gibi sevmeye başlamıştı. Fakat Rikaredo yanıp tutuşmaya başladığı zaman henüz on iki yaşında bulunan İzabel'in büyüme başlamasıyla, ona bakmaktan doğan ilk memnunluk ve haz duyusu, ona sahip

olmak, temellük etmek yolunda şiddetli arzulara döndü: ancak buna, onun kocası olmaktan başka bir vasıta ile erişmeyi düşünmüyordu. Çünkü İzabela'nın — onlar kendisini böyle çağırıyorlardı — mukayese edilmez iffetinden başka bir şey beklenemezdi. Rikaredo, başka bir şey bekleyebilse de onu beklemek istemezdi. Çünkü kendi asil durumu ve İzabela'ya beslediği saygı kendi ruhunda herhangi fena bir düşüncenin kök salmasına rıza gösteremezdi.

Rikaredo belki bin defa kendi isteğini ana ve babasına açmaya niyet etti, bin defa da bu niyetini beğenmedi. Çünkü ana ve babasının onu, kendileri gibi gizlice Hıristiyan olan, çok zengin ve asil bir İskoçyalı kızla evlendirmek istediklerini biliyordu ve kendi deyişine göre, bir senyora'ya vermeye karar verdikleri şeyi bir esireye — eğer İzabela'ya böyle bir ad vermek mümkün idiyse — vermek istemeyecekleri aşikârdı.

Böylece, şaşkın ve düşünceli, iyi arzusuna ulaşmak için hangi yolu alacağını bilmeksizin, öyle bir hayat geçiriyordu ki bu hayatı az kalsın kaybedecek bir halde gelmişti. Fakat tehlikeli bir hal alan sıhhati için herhangi bir çareye başvurmadan kendisini ölüme terk etmeyi büyük bir alçaklık saydığından cesaretini topladı ve niyetini İzabela'ya açmaya çalıştı.

Rikaredo'nun hastalığından dolayı evdekilerin hepsi keder ve telâş içindeydiler. Onu herkes seviyordu. Ana ve babası ise gerek başka çocukları olmadığından, gerek fazileti, büyük yararlığı ve zekâsı yüzünden onu son derecede seviyorlardı. Doktorlar hastalığını keşfedemiyorlardı, kendisi de söylemeye ne cesaret ediyor, ne de istiyordu. Sonunda, hayal ettiği zorlukları kırmak azmiyle, İzabela'nın kendisine hizmet için girdiği bir gün, onu yalnız görünce, korkak bir ses ve bulanık bir ifade ile şöyle dedi:

— Güzel İzabela; senin değerini, büyük faziletini ve büyük güzelliğinin, beni gördüğün hale sokuyor. Hayatımı tasavvur edilebilen en büyük acıların eline bırakmamı istemiyorsan iyi arzuma seninki de karşılık versin. Bu arzum ana ve babamdan gizli olarak seni karım yapmaktan başka bir şey değildir. Onlar, senin lâıyk olduğunu bildiğim şeyleri bilmediklerinden dolayı benim için bu kadar önemli olan bir insanı esirgeyeceklerinden korkuyorum. Benim olacağına söz verirsen ben de senin olacağıma, gerçek ve Katolik bir Hıristiyan sıfatıyla, derhal söz veririm: Kilisenin, anamın ve babamın takdisiyle bu iş oluncaya kadar seni tadamasam da, nitekim tadamayacağım, senin benim olacağımı güvenle düşünebilmem, arzu ettiğim mesut an gelinceye kadar, bana sıhhat vermeye, neşeli ve memnun tutmaya yetecektir.

Rikaredo bunları söylemekte iken İzabela, gözleri yere dikili, onu dinliyor ve bu vesile ile de iffetinin, güzelliğine; çok büyük akıllılığının ise basiretine eşit olduğunu gösteriyordu. Böylece, Rikaredo'nun sustuğunu görünce iffetli, güzel ve muhakemeli haliyle kendisine şöyle cevap verdi:

— Tanrının şiddeti veya şefkati — çünkü bu iki müntehadan hangisine hamledeceğimi bilmiyorum — beni ana ve babamdan ayırmak ve sizin ana ve babanıza vermek istediğinden beri, bana yapmış oldukları sonsuz lütuf ve ihsanlara müteşekkik kalarak, isteğimin onların isteğinden hiçbir vakit dışarıya çıkmamasına karar verdim. Böylece, paha biçilemez lütfunuzu, onların isteği olmaksızın, iyi değil fakat fena bir talih kabul ederim. Eğer size lâıyk olmak bahtlığına onların bilgisiyle erişirsem onların bana bahşedecekleri isteği şimdiden sunarım. Bunun gerçekleşmesine veya olmamasına intizaren arzularınız bilmelidir ki Tanrının size verebileceği iyiliği temenni etmek hususunda benimkiler de daimî olacaktırlar.

Burada İzabela namuslu ve muhakemeli sözlerine son verdi ve burada Rikaredo'nun sıhhati ve ana ve babasının, hastalığı esnasında ölmüş ümitleri yeniden dirilmeye başladı.

İkisi birbirinden nazikâne ve erkek, gözlerinde yaşlarla; kız, Rikaredo'nun ruhunun kendi aşkına bu kadar tutulduğunu görmekten ruhunda duyduğu bir hayranlık ile ayrıldılar.

Yatağından, ana ve babasına göre mucize kabilinden kalkan Rikaredo düşüncelerini onlardan daha uzun zaman saklı tutmak istemedi. Böylece bir gün bunu annesine açtı, uzun süren konuşmalarının sonunda, İzabela ile evlendirmedikleri takdirde, İzabela'yı ondan esirgemekle kendisini öldürmenin aynı şey olacağını söyledi.

Rikaredo, İzabela'nın faziletlerini öyle sözlerle, öyle ifrat ve mübalâğalarla gökyüzüne çıkardı ki annesine, oğluyla evlenmesiyle İzabela'nın sanki aldatılmış olacağı zannı geldi. Oğluna, esasen kendisinin tuttuğu bu yola babasını da iyilikle çevirmeye çalışacağı hakkında iyi ümitler verdi. Öyle de oldu. Oğlunun kendisine demiş olduğu aynı sözleri kocasına söyleyerek ve İskoçya'daki genç kız ile hemen katileşmiş olan evlenmeyi menedecek bahaneler uydurarak, kocasını kolaylıkla, oğlunun o kadar arzu ettiği şeyi istemeye sevk etti. O esnada İzabela on dört ve Rikaredo yirmi yaşında idiler, bu o kadar taze ve çiçekli bir yaşta onların büyük akıllılığı ve tanınmış basireti kendilerini olgun kimseler gibi gösteriyordu².

Rikaredo'nun ana ve babasının oğullarının boynunu evliliğin mukaddes boyunduruğuna eğmesini istedikleri güne varmaya dört gün kalmıştı. Ana ve baba kendi esirelerini kızları olarak seçmiş olmaktan, kendilerini tedbirli ve çok bahtiyar addediyorlar ve onun faziletlerinin teşkil ettiği çeyizi İskoçyalı kızın kendilerine getireceği büyük servetten üstün tutuyorlardı: düğün hazırlıkları bitmiş, akrabalar ve dostlar davet edilmişti. Kraliçeyi meseleden haberdar etmekten başka yapacak bir şey kalmıyordu. Çünkü onun isteği ve rızası olmadan ünlü soydan olanlar arasında hiçbir evlenme yapılmaz. Bununla beraber izin verileceğinden şüphe etmiyorlardı; böylece, izin istemeye gittiler.

İşler böyle iken ve nikâh gününe dört gün kaldığı bir zamanda, kraliçenin bir nazırı bir akşamüstü onların neşesini kaçırdı. Klotaldo'ya kraliçenin ertesi sabah Kadiks'li İspanyol esiresini kendi huzuruna çıkarmaları hakkındaki bir emrini bildirdi. Klotaldo, haşmetmaap kraliçenin emrettiğini büyük memnurlukla yapacağını cevaben söyledi. Nazır herkesi kalpleri bulantı, heyecan ve korku ile dolu bırakarak gitti.

Senyora Katalina:

— Ah, diyordu, Kraliçe bu kızı Katolik olarak büyüttüğümü öğrenir ve bundan bütün ev halkının Hıristiyan olduğu neticesini çıkarırsa! Sonra kraliçe kendisinden esire olduğu sekiz sene zarfında ne öğrendiğini sorarsa, zavallı kızcağız, bizi mahkûm etmemeleri için, bütün akıllılığına rağmen, ne cevap, verebilir?

Bunu işiten İzabela dedi ki:

— Senyoram, bu korku sizi hiç üzmesin. Tanrının lütfu inayetinin bana o anda, sizi yalnız mahkûm etmemelerini değil fakat size faydalı olmayı sağlayacak sözler vereceğine güvenim var.

Rikaredo herhangi fena bir hâdiseyi evvelden keşfetmiş gibi titriyordu. Klotaldo büyük korkusuna cesaret verecek yollar arıyor, onları ancak Tanrıya olan büyük itimadında ve İzabela'nın tedbir ve ihtiyatında buluyordu. İzabela'ya kendilerinin Katolik olduklarından dolayı mahkûm olmalarının önüne geçebilecek bütün çarelere başvurmasını tembih etti: şehadete ermeye ruhen hazır olmakla beraber hasta et, ıstırap yolunu takipten kaçınıyordu. .

İzabela, korktukları ve şüphe ettikleri şeyin kendi yüzünden dolayı başlarına gelmeyeceğinden emin olmalarını Klotaldo'ya birçok defalar temin etti. Çünkü böyle bir halde kendisine soracakları sorgulara ne karşılık vermek lâzım geldiğini o esnada bilmemekle beraber karşılıklarını, önce

söylemiş olduğu üzere, kendilerine faydalı olacak surette vereceği hakkında canlı ve tam bir ümit besliyordu.

O gece birçok şeylerden konuştular ve bilhassa kraliçe kendilerinin Katolik olduklarını bilse onlara o kadar yumuşak bir buyrultu göndermezdi, dediler; bundan da anlaşılabilir ki kraliçe yalnız İzabela'yı görmek istiyordu. Onun eşsiz güzelliği ve meziyetleri, bütün şehre olduğu gibi, onun da kulağına ulaşmış olmalıydı. Lâkin şimdiye kadar onu kraliçeye takdim etmemiş olmalarından suçlu olduklarından bu suçtan, ona sahip oldukları andan itibaren İzabela'yı oğulları Rikaredo'ya gelin yapmak için seçtiklerini söylemek suretiyle kurtulmayı münasip buldular. Fakat bunda da, evlenmeyi kraliçenin izni olmaksızın yapmış olmalarından suçlanıyorlardı. Vâkaa bu suçun büyük cezaya müstahak olacağını zannetmediler. Bununla teselli buldular ve İzabela'nın, esire gibi mütevazi surette değil, fakat bir gelin gibi — çünkü oğulları gibi bir asilzadenin karısıydı — giyinmesine karar verdiler.

Bu kararla, ertesi günü İzabela'yı, üstünde zikzak şeklinde inci dizileri bulunan altın sırma işlemeli ve her tarafı incilerle süslenmiş düz yeşil bir elbise, elmas gerdanlık, kemer ve İspanyol kibar kadınları gibi yelpazeyle, İspanyol kıyafetinde giydirdiler. Sık, sarışın, örgülü ve aralarına elmaslar ve inciler serpilmiş bulunan uzun saçları kendisine "tokado³" vazifesini görüyorlardı.

Bu çok zengin süsü, hoş endamı ve harikulade güzelliğiyle İzabela o gün güzel bir arabada Londra'ya kendisini göstermiş ve ona bakanların ruhlarını ve gözlerini kendisiyle beraber alıp götürmüştü. Arabada onunla beraber Klotaldo, karısı ve Rikaredo ile at üstünde birçok ünlü akrabaları gidiyorlardı. Klotaldo kendi esiresine bütün bu ihtiramı kraliçenin kıza, oğlunun karısı gibi muamele etmesini temin etmek için yapmıştı.

Saraya, kraliçenin bulunduğu büyük salona varılınca İzabela, kendisini bir muhayyileye sığabilecek en büyük güzellikle göstererek içeriye girdi. Salon büyük ve genişti. İki adım sonra, kendisine refakat edenler durdular, İzabela ilerledi. Yalnız kalınca, sakin ve sessiz bir gecede ateş bölgesinde hareket eden yıldız veya şahap yahut da şafak sökerken iki dağ arasından meydana çıkan güneş şuaları gibiydi. Bundan başka, orada bulunanlardan birçoğunun kalbindeki yangını haber veren bir kuyruklu yıldız gibi göründü, aşk, İzabel'in güzel güneşlerinin şualarıyla onları tutuşturdu. Alçakgönüllülük ve nezaket ile dolu olan İzabela kraliçenin önünde diz çökerek İngiliz dilinde şöyle dedi.

— Büyüklüğünüzü görmek bahtıyarlığına eriştiğinden dolayı bugünden itibaren kendisini hanım olarak telâkki edecek olan bu cariyenize haşmetmaabınız ellerini uzatsın!

Kraliçe, bir söz söylemeksizin, uzun bir müddet baktı. Sonradan teşrifatçı kadına söylediğine göre, kendisine önünde sanki yıldızlı bir gökyüzü varmış gibi geliyordu. Bu gökyüzünün yıldızları İzabela'nın taşıdığı çok sayıdaki inciler ve elmaslar; güzel yüzü ve gözleri, güneş ve ay; İzabela'nın bütünü ise güzelliğin yeni bir harikasıydı. Kraliçenin yanında bulunan "dama"lar, İzabel'de görülmedik hiçbir şey kalmaması için, hep göz kesilmek istediler: birisi gözlerinin canlılığını, diğeri yüzünün tenini, ötekisi vücudun güzelliğini, berikisi konuşuşunun tatlılığını övdü. Birisi de sırf hasetten dolayı şöyle dedi:

— İspanyol kıızı fena değil, fakat kıyafetini beğenmiyorum.

Kraliçenin durgunluğu biraz geçince, İzabela'yı kaldırarak, dedi ki:

— Kızım, İspanyolca söyle; İspanyolcayı iyi anlarım, hoşuma da gider.

Klotaldo'ya dönerek:

— Klotaldo, bu hazineyi bu kadar yıldır benden saklı tutmakla hata ettiniz: fakat bu öyle bir

hazinedir ki sizi ihtirasa sürüklemiştir: onu bana iadeye mecbursunuz, çünkü hukuken o benimdir.

Klotaldo:

— Senyora, haşmetmaabınızın dediği çok doğrudur: bu hazineyi haşmetmaabınızın gözüne uygun bir mükemmeliyete ersin diye saklamış olmak bir kabahat ise suçumu itiraf ediyorum. Ve şimdi mükemmel bir halde olduğundan, İzabela'nın oğlum Rikaredo'nun karısı olmasına majestenizin müsaadesini yalvararak onu daha mükemmel bir hale getirmeyi ve onların ikisinin şahsında, yüksek majestenize verebileceğim her şeyi vermeyi düşünüyordum.

Kraliçe:

— Adı bile hoşuma gidiyor, dedi: onda mükemmeliyet hususunda arzu edilecek hiçbir şey kalmaması için onun İspanyol İzabela adını taşımasından başka bir şeye ihtiyacı yoktu. Fakat size haber vereyim ki, Klotaldo, onu benim iznim olmadan oğlunuza nişanlamış olduğunuzu biliyorum.

Klotaldo:

— Doğrudur, cevabını verdi. Fakat bunu, benim ve ecdadımın bu tahta yapmış olduğumuz birçok ve yüksek hizmetlerin majestenizden bu izin lütuflarından, istihali daha zor başka lütuflara da mazhar olacakları güveniyle yaptım: bahusus ki oğlum henüz evlenmiş değildir.

Kraliçe:

— Kendiliğinden buna müstahak oluncaya kadar da evlenmeyecektir, dedi. Demek istiyorum ki bu izin için, sizin ve dedelerinizin hizmetlerinden faydalanmanızı istemiyorum. Bizzat kendisi bana hizmet etmeye hazır olmalı ve sanki kızım gibi saydığım bu emanete kendiliğinden lâayık olmalıdır.

Bu son sözleri duyar duymaz İzabela yeniden kraliçenin önünde diz çökerek kendisine Kastelyan⁴ dilinde şunları söyledi:

— Serenisima senyora, bu gibi kefaretlere getirdiği felâketler bahtsız olmaktan ziyade bahtlı olarak telâkki edilmelidir: Majesteniz bana "Kızım" adını verdi: bu gibi bir muhabbet nişanesi üzerine hangi fenalıklardan korkabilirim veya hangi iyilikler bekleyemem?

İzabela dediklerini o kadar bir zarafet ve hoşlukla söylüyordu ki kraliçe onu son derecede sevdi ve kendi hizmetinde kalmasını emretti. Kendi yaşama tarzını öğretmesi için de onu, kendi baş teşrifatçı kadını olan, büyük bir senyora'ya tevdi etti.

İzabela'nın kendisinden alınmasıyla hayatının alındığını gören Rikaredo az kaldı aklını kaybediyordu. Böylece, titreyerek ve heyecanla, kraliçenin önünde diz çökmeye gitti ve ona şunu dedi:

— Majestenize hizmet etmem için beni, krallarına hizmet etmiş olduklarından dolayı dedelerimin mazhar olmuş oldukları ihsanlardan başkasıyla harekete getirmeye lüzum yoktur. Fakat mademki majesteniz: benim kendisine, yeni temenniler ve iddialarla hizmet etmemden hoşlanıyor, majestenizin beni içine koyduğu vecibeyi ifa ettiğimi nasıl ve ne sıfatla gösterebileceğimi bilmek isterdim.

Kraliçe:

— İki gemi korsanlığa çıkmak üzeredir: onların komutanlığına Lansak baronunu tayin ettim: sizi onlardan birinin kaptanı yapıyorum; zira soyunuzun, yaşınızın küçüklüğünü telâfi edeceğinden eminim. Size yaptığım lütfu bilin; çünkü onunla size; soyunuza lâayık olduğunuzu, kraliçenize hizmet etmek suretiyle ehliyetinizin ve şahsınızın değerini göstermenize ve bana göre, arzu edebileceğiniz en büyük mükâfata kavuşmanıza fırsat veriyorum: kendi iffeti kendisinin en kıymetli bekçisi olduğunu göstermekle beraber ben İzabela'yı size saklayacağım. Tanrı'ya emanet olun ve mademki, tahmin ettiğim gibi, âşık olarak gidiyorsunuz, yararlığınızdan büyük şeyler beklerim. Ordusunda, zaferlerinin

mükâfatının kendi sevgililerini tatmak olacağını ümit eden on bin âşık askere malik savaştan krala ne mutlu! Kalkın, Rikaredo, ve İzabela'ya söyleyecek veya söylemek isteyecek bir şeyiniz olup olmadığına bakın; zira yarın hareket etmelisiniz.

Rikaredo, kendisine yaptığı lütfü büyük bilerek kraliçenin ellerini öptü ve akabinde İzabela'nın önünde diz çökmeye gitti. Ona bir şeyler söylemek istedi; söyleyemedi. Zira boğazına konan bir düğüm dilini bağladı ve gözlerinde yaşlar belirdi. Elinden geldiği kadar gözyaşlarını saklamaya çalıştı. Bununla beraber, bunlar kraliçenin gözünden kaçmadı, çünkü ona:

— Ağlamaktan utanmayın, Rikaredo; ne de, bu buhranlı anda yüreğinizin bu kadar ince duygularını ortaya çıkardığınızdan kendinizi küçük görmeyin. Çünkü düşmanlarla çarpışmak başka, çok sevilen kimseden müsaade alıp ayrılmak başkadır: İzabel, Rikaredo'yu kucaklayın ve onu takdis edin, duygusu buna çok lâyıktır.

Kocasını gibi sevdiği Rikaredo'nun alçakgönüllülüğünü ve ıstırabını görmekten durgun ve şaşkın olan İzabela, kraliçenin kendisine ne emrettiğini anlamadı; bilâkis göz yaşları dökmeye başladı. Yaptığını o kadar düşünmeksizin yapıyordu, o kadar kör ve o kadar hareketsiz idi ki ağlayan beyaz bir mermer heykel gibi görünüyordu. İki sevgilinin bu kadar ince ve âşıkane halleri etrafta duranların çoğuna gözyaşı döktürdü. Rikaredo artık bir söz söylemeksizin ve İzabela'ya da tek bir lâf söylemiş olmaksızın; Klotaldo ve yanındakiler kraliçeye bir reverans yaparak, acıma, keder ve gözyaşlarıyla dolu bir halde, salondan çıktılar.

İzabela, ana ve babasını henüz görmüş bulunan bir yetim çocuk gibi ve yeni hanımının, ilk hanımının kendisini içinde büyüttüğü âdetleri değiştirmesini isteyeceği korkusu içinde kaldı. İki gün sonra Rikaredo yelken açtırarak hareket etti.

Başka birçok düşünceleri arasında kendisini, aklı kaçmış gibi bir halde tutan, iki düşünce ile savaşıyordu: birisi, kendisini İzabela'ya lâyük kılacak kahramanlıklar yapmak uygun düşeceğini düşünmekti; ötekisi, kılıcı kınından Katolıklara karşı çıkarmayı yasak eden Katolik temayülüne uyması lâzım geldiği takdirde hiçbir kahramanlıkta bulunamayacağı düşüncesiydi. Kılıcını çekmeyince de kendisine Hıristiyan veya korkak gözüyle bakılacaktı. Bütün bunlar kendi hayatı zararına ve sevgisi için bir engel idi. Fakat sonunda, sevdalı hatırını Katolik olmak hatırına feda etmeye karar verdi. Kalbinde de Tanrı'dan kendisine, yararlı olduğunu göstermekle beraber Hıristiyan vazifesini ifa edecek ve bu suretle kraliçesini memnun ve İzabel'i hak edecek fırsatlar vermesini yalvarıyordu.

İki gemi, Terceras adaları rotasını takip ederek, iki gün müsait bir rüzgârla yol aldılar. Bu civarda Doğu Hindistanlardan gelen Portekiz gemileri veya Batı Hindistanlardan gelen bazı gemiler hiçbir vakit eksik olmaz.

Altı gün sonra yandan, Akdeniz'de güney rüzgârı denildiği halde Okyanusta başka bir ad alan çok şiddetli bir rüzgâra maruz kaldılar. Bu rüzgâr o kadar sürekli ve sert oldu ki onları, adalara uğramadan, İspanya'ya doğru gitmeye zorladı. İspanya sahiline gelince, Cebelitarık Boğazı'nın ağzında, biri kuvvetli ve büyük, diğer ikisi küçük üç gemi gördüler.

Rikaredo'nun gemisi, komutanının, görünen üç gemiye saldırmak isteyip istemediğini öğrenmek için, kaptan gemisine yaklaştı. Gemiye ulaşmadan önce büyük gabya üzerine siyah bir bayrak çekildiğini gördü. Daha çok yaklaşıncaya gemide boğuk borular çalındığını duydu. Bunlar, filo kaptanının veya gemideki başka önemli bir kimsenin öldüğünü bildiren vazih alâmetlerdi. Bu heyecan içinde birbirleriyle konuşacak kadar yaklaştılar. Limandan çıktıklarından beri birbirleriyle

konuşmamışlardı. Kaptan gemisinden kaptan Rikaredo'nun oraya geçmesi için bağırdılar. Çünkü kaptan bir gece önce "apoplehiya" dan ölmüştü.

Bu haberden, sevinç duyan Rikaredo müstesna, herkes keder duydu. Rikaredo'nun bu sevinci, komutanına zarar dilediği için değil, fakat iki gemiye de komuta etmek serbestisini elde ettiğinden dolayı idi.

Kraliçenin emri, komutanın mevcut olmaması halinde Rikaredo'nun komutayı ele alması merkezindeydi.

Rikaredo hemen kaptan gemisine geçti ve burada bazılarının ölü general için ağladıklarını, bazılarının yenisi için sevinç duyduklarını gördü. Nihayet, gerek ötekiler gerek berikiler, kısa bir törenle ona derhal itaat yemini ettiler ve onu komutanları olarak alkışladılar. Görmüş oldukları üç gemiden ikisi başka bir şey yapılmasına mahal bırakmadılar. Büyük gemiden ayrılan bunlar, iki gemiye doğru geliyorlardı.

Bayrakları üzerindeki yarım aylardan dolayı bunların kadırga ve Türk olduklarını tanıdılar. Bu, Rikaredo'nun çok hoşuna gitti. Kendisine öyle geliyordu ki Tanrı kendisine bu ganimeti verdiği takdirde, hiçbir Katoliğe fenalık yapmış olmadan, sayılı bir ganimet ele geçirmiş olacaktı. İki Türk kadırgası İngiliz gemilerini keşfe geldiler. Bu gemiler, kendilerini keşfetmeye gelenleri aldatmak ve korsan gemisi olduklarını göstermemek için, İngiltere'nin değil İspanya'nın alâmetlerini taşıyorlardı.

Türkler bunların Hindistanlardan dönen gemiler olduklarını ve kolayca zapt edeceklerini sandılar. Yavaş yavaş yaklaşmakta idiler. Rikaredo, mahsus olarak, onların kendi topları menzili içine girmelerini bıraktı. Toplara öyle bir zamanda ateş açtırdı ki kadırgalardan birinin ortasına beş gülle isabet ettirdi. Şiddetle çarpan gülleler, kadırgayı ortasından ikiye ayırdı. Gemi derhal alabanda ederek, kendisini kurtarmadan başıboş gitmeye başladı. Böyle kötü bir hâdiseyi gören öteki kadırga, aceleyle bir halat atarak onu büyük geminin yanına kadar yedekte çekti.

Ancak, kürekleri varmış gibi çıkan ve giren gemilerini hazır ve hafif bulunduran Rikaredo bütün toplarını yeniden doldurarak kadırgaları büyük gemiye kadar kovalıyor ve üzerlerine sonsuz sayıda gülleler yağdırıyordu. Rahne almış olan kadırgadakiler, gemiye yaklaşınca, kadırgayı terk ederek süratle gemiye sığınmaya çalıştılar. Bunu ve sağlam kadırganın teslim olmuş olan gemiyle meşgul olduğunu gören Rikaredo iki gemisiyle onun üzerine saldırdı ve dönmesini ve küreklerini kullanmaya bırakmadan onu ara yere sıkıştırdı. Türkler de aynı zamanda, kendilerini müdafaa için değil fakat o aralık için canlarını kurtarmak üzere, gemiye sığınmaktan başka çare göremediler. Kadırganın kürekçi hizmetini gören Hıristiyanlar da, prangaları kopararak ve zincirleri kırarak, Türklerle karışmış bir halde, büyük gemiye iltica ettiler. Ve büyük geminin yanından yukarıya çıkarırken geminin arkebuz'ları onlara, bir atış hedefi üzerineymiş gibi, ateş ediyorlardı. Hiç olmazsa Türklere... Çünkü Rikaredo hiçbir kimsenin Hıristiyanlara ateş etmemesini emretti. Bu suretle, Türklerin hemen ekserisi öldü, büyük gemiye girmiş olanlar da, kendileri arasına karışmış Hıristiyanlar tarafından silâhları alınarak bu silâhlarla parça parça edildiler: yararlıların kuvveti, düştükleri zaman, ayaklananların zaafına geçer. Böylece, İngiliz gemilerinin İspanyol oldukları düşüncesinin kendilerine verdiği bir hararetle Hıristiyanlar, hürriyetleri için, harikalar yaptılar. Nihayet, hemen bütün Türkler öldürülmüş olmakla, bazı İspanyollar büyük geminin bordasına konarak yüksek sesle, İspanyol olduklarını sandıkları kimseleri, galibiyetin mükâfatını tatmak üzere gemiye girmeye çağırdılar.

Rikaredo İspanyolca onlara, geminin ne gemisi olduğunu sorunca bunun Portekiz Hindistan'ından gelen, baharat ile dolu ve içinde bulunan birçok inci ve elmaslarla, değerinin bir milyon altından fazla bir gemi olduğunu, fırtına yüzünden o yana geldiğini, perişan ve topçusuz bulunduğunu, topların

tayfa tarafından denize atılmış olduğunu, tayfanın da hasta, susuzluk ve açlıktan hemen ölüm derecesine geldiğini, Arnaut Mami'ye⁵ ait olan o iki kadırganın onu, müdafaaya koyulmadan, bir gün evvel yakalamış olduklarını ve duymuş olduklarına göre, bu kadar serveti iki gemilerine aktarma edememelerinden dolayı Türklerin gemiyi yakında bulunan Laraçe nehrine koymak üzere yedekte götürdüklerini söylediler.

Rikaredo kendilerine, o iki geminin İspanyol olduğunu düşünüyorlarsa yanıldıklarını, gemilerin İngiltere kraliçesinin gemileri olduğunu cevaben söyledi. Bu haberi duyanları bir düşünce ve korku aldı. Çünkü, haklı olarak, bir tuzaktan öteki tuzağa düştüklerini sandılar. Fakat Rikaredo onlara hiçbir zarardan korkmamalarını, hürriyetlerinden emin kalmalarını ve bu suretle müdafaaya koyulmamalarını söyledi.

Onlar:

— Müdafaaya koyulmaya da imkân yoktur, dediler. Çünkü önce söylediğimiz gibi, bu geminin topçusu olmadığı gibi bizim de silâhlarımız yoktur. O suretle ki generalinizin atıfet ve cömertliğine sığınmak zorundayız. Esasen bizi Türklerin çekilmez esaretinden; kurtarmış olan kimsenin bu kadar merhamet ve lütfu tamamlaması doğrudur. Zira bu anılmaya değer zaferin ve bizim korkmuş değil fakat çok üstün tutmuş olduğumuz cömertliğinin haberinin erişeceği bütün ülkelerde — ki sayısı sonsuz olacaktır — onu ünlü kılacaklardır.

İspanyol'un sözleri Rikaredo'ya fena görünmedi. Kendi gemisindekileri danışmaya çağırarak onlardan, Hıristiyanların çok oluşlarının kendilerine ayaklanmak için cesaret vermesi ihtimaline binaen onların hepsini İspanya'ya, şaametli hiçbir olay tehlikesine maruz kalmaksızın, göndermek için nasıl hareket edeceğini sordu. Kendisine onları birer birer gemisine geçirmesi, güvertenin altına girerlerken öldürmesi ve bu suretle hepsini öldürdükten sonra büyük gemiyi hiçbir korku ve kaygı olmadan, Londra'ya götürmesi öğütleri verildi.

Buna Rikaredo şöyle cevap verdi:

— Mademki Tanrı bize bu kadar servet vererek büyük bir lütufta bulundu, ona gaddar ve nankör bir ruhla mukabele etmek istemiyorum; ne de maharet ve tedbirle çaresini alabildiğim bir şeyin çaresini kılıçla bulmak iyidir. Böylece, onların iyiliğini istediğim için değil fakat kendi iyiliğimi istediğim için, hiçbir Katolik Hıristiyan'ın ölmemesi fikrindeyim. Bugünkü bu kahramanca hareketimizin ne bana ne de onda benim arkadaşım olmuş olan sizlere, babayığitler adıyla karışık olacak, gaddarlar adını vermesini isterim. Çünkü gaddarlık hiçbir vakit yararlık hakkında iyi söz dedirtmemiştir. Yapılması gereken şey şudur ki gemilerimizden birinin bütün topları büyük Portekiz gemisine geçirilecek, o gemide yiyecekten başka ne silâh ne de başka şey bırakılacak, büyük gemiyi, kendi adamlarımızı koyarak, İngiltere'ye götüreceğiz. İspanyollar da İspanya'ya gidecekler.

Rikaredo'nun teklifine karşı gelmeye hiç kimse cesaret etmedi. Bazıları onu yararlı, âlicenap ve sağduyulu buldular. Başkaları kalplerinde onu, olması lâzım geldiğinden fazla Katolik olarak muhakeme ettiler, Rikaredo buna karar verince elli arkebuzcu ile ve hepsi tetikte ve fitiller yanmış olarak, Portekiz gemisine geçti. Gemide, kadırgalardan kaçmış olanlardan takriben üç yüz kişi buldu. Derhal geminin defterlerini istedi. Kendisiyle geminin güvertesinden ilk defa konuşmuş olan aynı kimse, defteri gemilerin korsanının almış ve onlarla beraber boğulmuş olduğunu söyledi.

Rikaredo derhal etrafi düzene soktu ve ikinci gemisini büyük gemiye yaklaştırarak, hayret verici bir çeviklik ile ve çok kuvvetli kabestanların yardımıyla küçük geminin topçusu büyük gemiye nakledildi. Sonra, Hıristiyanlara küçük bir hitabede bulunarak onlara boşaltılmış gemiye binmelerini

emretti. Burada bir aylıktan fazla ve kendilerinden daha çok kimselere yetecek kadar yiyecek buldular. Gemiye binerlerken her birine dört İspanyol altın eskudosu verdi. Bu parayı, topraklarına vardıkları zaman — toprakları yakındı, çünkü Abila ve Kalpe adındaki yüksek dağlar oradan görünüyordu — ihtiyaçlarını kısmen görsün diye, kendi gemisinden almıştı. Hepsi, onlara yaptığı lütuftan dolayı kendisine binlerce teşekkürde bulundular. En son gemiye binecek olanı ötekiler namına konuşmuş olan kişiydi. Dedi ki:

— Babayiğit kabalyero, beni İspanya'ya yollamaktansa seninle beraber İngiltere'ye götürmeni daha büyük bahtiyarlık sayarım. Çünkü İspanya, yurdum olmakla ve oradan ayrıldığından beri ancak altı gün geçmiş bulunmakla beraber orada hüznün ve yalnızlık sebeplerinden başka bir şey bulmam mümkün değildir: Senyor, on beş sene önce vukua gelmiş olan Kadiz'in düşmesinde İngilizlerin İngiltere'ye götürmüş olmaları lâzım gelen kızımı kaybettim. Onunla da ihtiyarlığımın tesellisini ve gözlerimin ışığını kaybettim. O gözlerim ki onu görmez olduktan sonra hiçbir zaman, hoşlarına gidecek bir şey görmediler. Kızımın ve dahi elimden çıkan, malımın kayboluşu beni öyle vahim bir memnunsuzluk içine attı ki artık ne ticaret yapmak istedim, ne de yapabildim. Ticaret beni herkesin nazarında bütün şehrin en zengin taciri yapmıştı. Hakikat de böyleydi. Çünkü çok yüz binlerce eskudoyu geçen krediden başka servetim, evimin kapıları içinde, elli bin eskudo değerinde idi. Her şeyi kaybettim. Fakat kızımı kaybetmeseydim hiçbir şey kaybetmemiş olacaktım. Bu umumi felâketten ve benim bu kadar hususi olan felâketimden sonra, çalışıp yorulma ihtiyacı gelip çattı. O derece ki, ona dayanamadığımdan ben ve orada oturmakta olan o hazin görünüşlü karım, cömert fakirlerin mutut sığınağı olan Hindistanlara gitmeye karar verdik. Altı gün önce bir avizo gemisine bindik. Kadiz'den çıkınca gemi, bu korsan gemilerine rastladı. Bizi esir ettiler. O zaman felâketimiz tazelandı ve talihsizliğimiz tekrarlandı. Korsanlar bu Portekiz gemisini almamış olsalardı, talihsizliğimiz daha büyük olacaktı. Onu almaları, sizin görmüş olduğunuz şeylerin olmasına kadar onları oyalayıp tuttu.

Rikaredo ona kızının nasıl çağırıldığını sordu. İzabela, cevabını aldı. Bununla Rikaredo, şüphelenmekte olduğu şeyin yani bunları anlatan kimsenin sevgili İzabela'sının babası olduğu şüphesinin teyyüt ettiğini gördü. Ona kız hakkında hiçbir haber vermeden kendisini ve karısını Londra'ya memnurlukla götüreceğini söyledi. Orada istedikleri haberleri almaları mümkündü.

Portekiz gemisine yeter sayıda denizciler ve muhafızlar koyarak, İspanyol'u ve karısını kaptan gemisine geçirdi. O gece yelken açarak İspanya sahillerinden uzaklaşmakta acele ettiler.

Kurtarılan esirlerin gemisinde yirmi kadar Türk de bulunduğu — Rikaredo; Katolıklara olan muhabbetinin kendisini zorlamasından ziyade kendisinin iyi durumundan ve alicenaplığından dolayı cömert görüldüğünü göstermek için, bunlara da hürriyetlerini bağışladı — Rikaredo İspanyollardan ilk fırsatta Türkleri tamamıyla serbest bırakmalarını rica etti. Türkler de kendisine müteşekkir kaldılar.

Elverişli ve sürekli olduğu alâmetlerini vermekte olan rüzgâr biraz durgunlaşmaya başladı. Bunun durgunlaşması, İngilizlerde büyük bir korku fırtınası kaldırdı. Bunlar, azatlıların olup biteni İspanya'da haber verebileceklerini ve limanda kazara filoya mensup kalyonlar bulunduğu takdirde kendilerini aramaya çıkabileceklerini, sıkıştıracaklarını ve sonunda mahvedebileceklerini söyleyerek Rikaredo'yu ve cömertliğini kabahatli buluyorlardı.

Rikaredo haklı olduklarını iyi biliyordu. Fakat hepsini, iyi sözlerle kandırarak, yatıştırdı. Ancak tekrar esmeye başlayan rüzgâr onları daha çabuk sakinleştirdi. Öyle ki yelkenleri mayna etmeye veya hafif yelkenle gitmeye zaruret olmadan, dolu yelken seyrederek dokuz gün içinde Londra'nın önünde bulundular.

Muzaffer olarak Londra'ya geldiklerinde Londra'yı terk ettiklerinden otuz gün geçmişti.

Rikaredo, komutanının ölümünden dolayı, limana sevinç alâmetleriyle girmek istemedi; böylece sevinç alâmetlerine matem alâmetleri de karıştırdı. Bir defa neşeli klarinolar, bir defa da boğuk borular çalıyordu. Neşeli trampetlere ve yukarıya kaldırılan silâhların sesine hazin ve acıklı nağmelerle fifeleler cevap veriyordu. Üzerinde serpilmiş aylar bulunan bir sancak bir gabya direğinden, tersine, asılmış idi. Başka birinden, siyah atlastan yapılmış uzun bir bayrak görünüyordu. Bayrağın uçları suya dokunuyordu.

Rikaredo nihayet, bu kadar zıt olan gösterilerle, küçük gemisiyle Londra nehrine girdi. Çünkü büyük gemi, nehrin suyu onu kaldırarak kadar olmadığından denizde açıkta kaldı.⁶

Bu kadar zıt gösteriler ve alâmetler, kendilerini sahilden seyreden halkı merak içinde tutuyordu. Bazı alâmetlerden o daha küçük geminin Lansak baronunun kaptan gemisi olduğunu tanıdılar. Lâkin öteki geminin, açıkta denizde kalan o büyük kudretli gemi haline nasıl değişmiş olduğunu anlayamıyorlardı. Ancak, zengin ve pırıldayan bütün silâhlarıyla beraber yararlı Rikaredo'nun kayığa atlaması onları bu şüpheden çıkardı. Rikaredo yaya olarak ve kendisini takip eden o sayısız halktan başka bir maiyet beklemezsizin, saraya gitti.

Burada kraliçe, dış koridorlardan birinde oturmuş olduğu halde, kendisine gemilerden haber getirmelerini bekliyordu. İngiliz kıyafetinde giyinmiş olan İzabela, kraliçe ve öteki damalarla beraber bulunuyordu. Bu kıyafet kendisine Kastilyan kıyafeti kadar yakışıyordu.

Rikaredo'nun varmasından önce başka birisi ulaşarak kraliçeye Rikaredo'nun geldiği haberini verdi. Rikaredo'nun adını duyan İzabela irkildi ve o esnada onun gelmesiyle fena olaylardan korktu ve iyilerini ümit etti.

Rikaredo uzun boylu, kibar tavırlı ve mütenasip endamlıydı. Göğsünde, sırtında, boynunda, kollarında ve kalçalarında, on bir "vista" lık oymalı ve yaldızlı Milano zırhları taşıdığı için ona bakanlara son derece güzel görünüyordu. Başını hiçbir tulga kapamıyordu. Bilâkis geniş kenarlı, aslan derisi renkli ve "alla valona" yan konmuş, tüyleri çok çeşitli bir şapka vardı. Kılıcı geniş, kılıç kemeri zengin, çizmeleri İsviçrelilerinki gibiydi. Bu tezyinatla ve çevik yürüyüşüyle bazı kimseler onu, savaşlar tanrısı Marte'ye benzettiler. Yüzünün güzelliğine hayran olan bazıları da onu, Marte ile alay olsun diye o kıyafete girmiş olan Venüs'e benzettiklerini söylerler. Sonunda, kraliçenin önüne vardı ve diz çökerek dedi ki:

— Yüksek majeste, general de Lansak bir "apoplehiya"dan öldükten ve ben cömertliğinizin sayesinde onun yerine geçtikten sonra, bahtınız ianesiyle ve arzuma uygun olarak, kader önüme iki Türk kadırgası çıkardı. Bunlar, orada görünen büyük gemiyi yedekte götürüyorlardı. Onlara saldırdım; askerleriniz her zamanki gibi savaştılar; korsanların gemilerini batırdılar. Gemilerimizin birinde, Türklerin elinden kaçmış olan Hıristiyanlara, siz kraliçemiz adına serbesti bahşettim. Benimle beraber yalnız, İspanyol bir erkekle bir kadın getirdim. Bunlar kendi arzularıyla gelip sizin satvetinizi görmek istediler. O gemi Portekiz Hindistan'ından gelen gemilerdendir. Fırtına dolayısıyla Türklerin eline düştü. Türkler az zahmetle, daha doğrusu hiç zahmetsiz, onu teslim aldılar. Gemide bulunan Portekizlilerden bazılarının dediğine göre içindeki baharatın ve diğer inci ve elmastan olan malların değeri bir milyon altını geçer. Hiçbir şeye dokunulmadı. Türkler de gemiye varmamışlardı. Çünkü Tanrı her şeyi majestenize kısmet etti. Ben de majesteniz için onun muhafazasını emrettim. Bana verilecek bir mücevherle ben başka on gemi almış kadar borçlu kalırım. Majestenizin bana önceden vadetmiş olduğu bu mücevher benim iyi İzabela'mdır. Onunla, yalnız majestenize yapmış

olduğum bu hizmetime — eğer bir hizmet ise — değil, fakat bu mücevher ile majestenizin bana verdiği hemen sonsuz bir bütünün bir parçasını ödeyebilmek için yapmayı düşündüğüm daha birçok hizmetlere mukabil de mükâfatlandırılmış olacağım ve zengin kalacağım.

Kraliçe:

— Kalkınız Rikaredo, cevabında bulundu. İnanınız ki eğer size mükâfat olarak İzabela'yı vermekliğim lâzım geleydi benim biçtiğim paha ile siz onu ne bu geminin taşıdığı şeylerle ne de Hindistan'da kalan şeylerle ödeyebilirsiniz. Ben onu size, vadettiğim için ve onun size ve sizin ona lâyık olduğunuz için veriyorum. Ona ancak yararlığınız liyakat kazanıyor. Siz geminin mücevherlerini benim için saklamışsanız ben mücevherinizi sizin için sakladım. Size ait olanı size geri vermekle çok bir şey yapmadığımı sanabilirsiniz de ben bununla size büyük bir ihsanda bulunduğumu biliyorum: arzu ile satın alınan ve değerleri satın alıcının gönlünde bulunan mallar bir canın değeri ne ise o değerdedirler, çünkü dünyada cana verilecek bir fiyat yoktur. İzabela sizindir, onu orada görüyorsunuz. İsteddiğiniz zaman ona tamamıyla sahip olabilirsiniz, bu da sanırım ki onun rızasıyla olacaktır, çünkü akıllıdır ve kendisine yaptığınız dostluğu — buna lütuf değil dostluk adını vermek isterim; çünkü ona yalnız ben lütfü ihsanda bulunurum, adıyla yükselmek isterim — takdir etmesini bilecektir.

Gidin istirahat edin ve yarın gelip beni görün. Yararlıklarınızı daha tafsilâtıyla dinlemek isterim. Sonra kendi arzularıyla gelip beni görmeyi istediklerini söylediğiniz o iki kimseyi de bana getirin. Onlara teşekkür etmek isterim.

Kendisine yaptığı bu birçok lütuflardan dolayı Rikaredo kraliçenin ellerini öptü. Kraliçe bir salona girdi. Oradaki dama'lar Rikaredo'nun etrafını aldılar, içlerinden, senyora Tansi adında olup İzabela'ya karşı büyük dostluk besleyen ve hepsi arasında en akıllısı, şuhu ve lâtifi bulunan birisi Rikaredo'ya:

— Bu nedir, senyor Rikaredo, bunlar ne silâhlardır? Kazara düşmanlarınızla savaşmaya geldiğinizi mi düşünüyordunuz? Hâlbuki hakikatte hepimiz sizin dostlarınızız. Yalnız, İspanyol olması dolayısıyla size karşı iyi bir istek beslememek zorunda olan senyora İzabela bundan müstesnadır:

Rikaredo:

— Senyora Tansi, İzabela'nın bana karşı herhangi bir isteği olduğunu hatırlaması yeter, dedi. Ben onun hâfızasında kalmam şartıyla isteğin iyi olacağını bilirim. Çünkü onun büyük değerine, zekâsına ve nadir güzelliğine nankör olmak çirkinliği yakışamaz.

Buna İzabela cevap verdi:

— Senyor Rikaredo, mademki sizin olmam gerekiyor, beni övdüğünüzden ve bana yapmayı düşündüğünüz lütuflardan dolayı sizi mükâfatlandırmak için benden istediğiniz her zevki almak size düşer.

Rikaredo ile İzabela ve dama'lar arasında bu ve bunun gibi başka namusluca sözler geçti.

Bu dama'lar arasında küçük yaşta bir doncella (genç kız) vardı ki Rikaredo'ya, orada durduğu müddetçe, mütemadiyen bakakaldı: altında ne olduğunu görmek için zırh kalçalıklarını kaldırıyor, kılıcına dokunuyor, ve küçük kız sadeliğiyle silâhların kendisine ayna vazifesini görmesini istiyor ve onlara, daha yakından bakınmak için yaklaşıyordu.

Rikaredo gittikten sonra kız, hanımlara dönerek:

— Şimdi, senyora, harbin çok güzel bir şey olduğunu sanıyorum, çünkü kadınlar arasında bile silahlı erkekler mergup görünüyorlar, dedi.

Senyora Tansi cevap vererek:

— Görüyorlar da söz mü? dedi. Rikaredo'ya baksanıza! Güneş sanki yere inmiş de o kıyafette sokakta yürüyor gibi görünüyor.

Kızın sözlerinden ve Tansi'nin garip benzetişinden bütün kadınlar güldüler. Rikaredo'nun saraya silahlı olarak gelmesini küstahlık addeden fena diller eksik olmadı. Şurası var ki bunu mazur görenler, asker olması dolayısıyla, levent bir babayiğit olduğunu göstermek için bunu yapabilir, diyenler de oldu.

Rikaredo; anası ve babası, dostları, akrabaları ve tanıdıkları tarafından samimî sevgi emareleriyle karşılandı. O gece kendi iyi başarısı için Londra'da umumi şenlikler yapıldı. İzabela'nın anası ve babası Klotaldo'nun evinde bulunuyorlardı. Rikaredo ona kim olduklarını, fakat bizzat kendisi haberi verinceye kadar onlara İzabel hakkında hiçbir haber vermemelerini söyledi. Bu tembih annesi senyora Katalina'ya ve evdeki erkek ve kadın bütün hizmetçilere yapıldı.

O aynı gecede, birçok yelkenli, mavna ve kayıklarla ve bakmakta olan birçok gözler önünde, büyük geminin boşaltılmasına başlandı. Geminin karnesindeki birçok baharat ve çok zengin diğer ticaret eşyası sekiz günde henüz boşaltılmamıştı.

Bu geceyi takip eden gün Rikaredo, beraberinde İzabela'nın, yeniden İngiliz kıyafetine giyinmiş, babası ve anası olduğu halde ve kendilerini kraliçenin görmek istediğini söyleyerek, saraya gitti. Herkes, kraliçenin, kendi dama'ları ortasında, Rikaredo'yu beklediği yere vardı.

Kraliçe yanında İzabela'yı bulundurmakla Rikaredo'ya iltifatta bulunmak istemişti. İzabela ilk defa giymiş olduğu elbiseyi taşıyordu ve şimdi o vakittekinden daha az güzel görünmüyordu. İzabela'nın anası ve babası bu kadar büyüklük ve ihtişamı bir yerde görmekten hayrette kaldılar. Gözlerini İzabela'ya diktiler fakat bu kadar yakınlarındaki servet ve saadetlerinin müjdecisi olan kalplerinin göğüslerinde hoplama başlamasına rağmen, onu tanıyamadılar. Bu hoplama o hüznün veren helecanlardan değil fakat kendilerinin ne olduğunu anlayamadıkları o zevk verici bir şeyden geliyordu.

Kraliçe, Rikaredo'nun kendi önünde diz çökmüş bir halde kalmasını istemedi. Kaldırarak onu, yalnız bu maksatla oraya konmuş olan, düz bir sandalyeye oturttu. Bu, kraliçenin mağrur ve mütekebbir hali göz önünde bulundurulduğu takdirde, âdet olmayan bir iltifattı. Oradakilerden biri diğerine:

— Rikaredo bugün, kendisine verilmiş olan sandalye üzerine değil fakat getirmiş olduğu biber üzerine oturuyor, dedi.

Başka birisi yaklaşarak dedi ki:

— Hediyeler kayaları parçalar, diye umumiyetle söylenen bir söz şimdi teyyüt etmiş oluyor. Çünkü Rikaredo'nun getirdiği hediyeler kraliçemizin sert yüreğini yumuşattı.

Başka birisi de yetişerek:

— Mademki şimdi bu kadar iyi eyerlenmiştir, ikiden fazla kimse ona koşmaya cüret edeceklerdir⁷, dedi.

Filhakika, kraliçenin Rikaredo'ya bahşettiği o yeni şeref, ona bakmakta bulunanlardan birçoğunun kalbinde haset doğmasına vesile oldu. Çünkü hükümdarın, gözdesine yaptığı hiçbir lütuf yoktur ki hasudun kalbini delen bir mızrak olmasın.

Kraliçe, korsanların gemileriyle olan muharebenin nasıl geçmiş olduğunu tafsilâtıyla bilmek istedi. Rikaredo, zaferi Tanrıya ve askerlerinin yararlı kollarına atfederek, muharebeyi yeniden hikâye etti.

Bütün askerlerini hep birden övüp yükseltti ve içlerinde başkalarından daha çok temayüz etmiş olan bazılarının yaptıklarını tafsilâtıyla anlattı. Bununla kraliçeyi herkese ve temayüz etmiş olanları özel surette, ihsanlarda bulunmaya zorladı.

Sıra, majeste kraliçenin adına olarak Türklere ve Hıristiyanlara serbesti verdiğini söylemeye gelince dedi ki:

— Orada duran — İzabela'nın anasına ve babasına işaret ederek — o kadın ve o erkek, büyüklüğünüzü görmek arzusuyla kendilerini beraberimde götürmeyi ısrarla rica etmiş olduklarını dün majestenize söylemiş olduğum kimselerdir. Onlar Kadikslidirler. Kendilerinin bana anlattıklarına ve benim de kendilerinde gördüğüme ve müşahede ettiğime göre, eşraftan ve değerli kimselerden olduklarını biliyorum.

Kraliçe yaklaşmalarını emretti. Kazara anasını babasını tanıyıp tanımadıklarını bilmek arzusu ile İspanyol ve üstelik Kadiks'li olduklarını söyleyen bu kimselere bakmak üzere, İzabela gözlerini kaldırdı. İzabela'nın gözlerini kaldırmasıyla annesi de gözlerini ona dikti ve daha dikkatle bakmak için adımını tuttu. İzabela'nın hafızasında, o önünde duran kadını başka bir zaman görmüş olduğunu kendisine anlatmak isteyen, karışık birtakım hâtıralar uyanmaya başladı. Babası, gözlerinin kendisine gösterdiği hakikate inanmaya karar vermeye cesaret etmeksizin, aynı karışıklık içinde bulunuyordu. Rikaredo, tanışmak ve tanışmamak arasında bu kadar bunalmış duran üç şüpheli ve şaşkın ruhun tesirlerini ve hareketleri görmek için son derecede dikkatli bulunuyordu. Kraliçe ikisinin duraklamasını ve İzabela'nın da heyecanını fark etti. Çünkü onun hafif hafif terlediğini ve saçlarını düzeltmek için birkaç defa elini kaldırdığını gördü.

Bu esnada İzabela, kendi annesi olduğunu düşündüğü kadının konuşmasını arzu ediyordu: kim bilir, gözlerinin kendisini koymuş olduğu şüpheden kulakları kendisini kurtarabilirdi.

Kraliçe, hürriyetin yalnız muhakeme sahibi olan kişiler tarafından değil fakat muhakemeden mahrum olan hayvanlar tarafından da en çok sevilen bir şey olmasına göre, Rikaredo'nun kendilerine vermiş olduğu hürriyeti tatmak istememeye onları hangi sebebin tahrik ettiğini söylemelerini o kadın ve erkekten İspanyol dilinde sormasını İzabela'ya söyledi. Bütün bunları İzabela annesinden sordu. Annesi, ona bir söz karşılık vermeden, dalgın ve yarı baygın bir halde, İzabela'ya yaklaştı ve saygıya, korkulara ve saray teşrifatına aldırış etmeyerek İzabela'nın sağ kulağına elini kaldırıp oradaki bir beni meydana çıkardı. Bu nişane şüphesini sağlamladı. İzabela'nın kendi kızı olduğunu açık bir surette görünce onunla kucaklaşarak yüksek sesle şunları söyledi:

— Oh kalbimin kızı! Oh, ruhumun aziz hazinesi! Ve başka şey söyleyemeden baygın olarak İzabela'nın kolları arasına düştü.

Tedbirli olmakla daha az şefkatli olmayan babası, başka sözlerle değil fakat göz yaşları akıtarak duygusunu belirtti. Gözyaşları, sakin sakin, saygılı yüzünü ve sakalını ıslattılar. İzabela yüzünü annesininkine yaklaştırdı ve babasına gözlerini çevirerek ona öyle bir baktı ki onları orada görmekten ruhunun duyduğu zevki ve memnunluğu anlattı. Bu olup bitenden hayrette kalan kraliçe, Rikaredo'ya dedi ki:

— Bu görüşmelerin sizin dirayetinizle tertip edildiğini sanıyorum, Rikaredo. Fakat bunların başarılı oldukları söylenemez. Zira ani bir sevincin insanı, kederin öldürdüğü gibi öldürdüğünü biliyoruz.

Bunu söyleyerek İzabela'ya döndü ve onu annesinden ayırdı. Yüzüne su serpiyen annesi kendine geldi ve biraz daha hâfızasını toplayınca, kraliçenin önüne diz çökerek şunları söyledi:

— Majestenz cüretimi af buyursun. Çünkü bu sevgili hazinenin bulunması sevinciyle bir kimsenin, duygularını kaybetmesi çok görülmesin.

Söyleneni anlaması için İzabela'yı tercüman olarak kullanan kraliçe, annesine haklı olduğu cevabını verdirdi.

Yukarda anlatıldığı üzere, İzabela ana ve babasını, onlar da kızlarını tanıdılar. Kızlarını istedikleri gibi görmeleri, onunla konuşmaları ve sevinmeleri için kraliçe onların sarayda kalmalarını emretti. Rikaredo bundan son derece sevindi ve kraliçeden İzabela'yı kendisine vermek hususunda vermiş olduğu sözü, ona lââyık ise, tutmasını yeniden rica etti, ve lââyık değil ise, muradına ermeyi lââyık kılacak işler görmesini derhal emretmesini yalvardı.

Kraliçe, Rikaredo'nun kendi kendisinden ve büyük yararlığından emin olduğunu ve bunları vasıflandırmak için yeni denemelere lüzum olmadığını düşündüğünü anladı. Böylece Rikaredo'ya, dört güne kadar İzabela'yı kendisine teslim edeceğini ve ikisine mümkün olan lütuf ve ihsanları yapacağını söyledi.

Bunun üzerine Rikaredo İzabela'yı, — âşıkların son arzusu olan — kaybetmek endişesi olmaksızın, kendi hükmüne verecek olan yakın ümitten pek memnun bir surette izin alıp gitti. Zaman geçti; fakat Rikaredo'nun istediği çabuklukla değil: çünkü gelecek vaat ümitleriyle yaşayanlar daima zamanın, uçtuğunu değil, fakat bizzat tembelliğin ayakları üstünde yürüdüğünü tasavvur ederler.

Fakat sonunda, gün geldi. Bugün de Rikaredo arzularına son vermeyi değil, fakat İzabela'da kızı daha çok sevmeye — eğer daha çok sevebilirse — saik olacak yeni letafetler bulmayı düşündü. Ancak kendi iyi bahtının gemisinin müsait bir rüzgâr ile arzu edilen limana doğru yol aldığını sandığı o kısa zamanda, aksi talih kendi denizinde öyle bir fırtına kaldırdı ki Rikaredo bin defa boğulmaktan korktu.

Şu oldu ki, İzabela'nın kendisine tevdi edildiği, kraliçenin başteşrifatçı kadınının yirmi iki yaşında ve "Konde Arnesto" adında bir oğlu vardı. Arazisinin büyüklüğü, soyunun yüksekliği, annesinin kraliçe yanında haiz olduğu nüfuz ve itibar Arnesto'yu lüzumundan fazla küstah, mağrur ve kendine güvenir kılıyordu. Bu Arnesto, İzabela'ya o kadar tutuşurcasına âşık oldu ki ruhu İzabela'nın gözlerinin ışığı altında yanıp eriyordu.

Rikaredo'nun gaybubeti esnasında İzabela'ya bazı işaretlerle arzusunu belirtmiş idiyse de İzabela kendisine hiç yüz vermedi. Her ne kadar aşkın başlangıcında gösterilen nefret ve istikrahın, âşıkları teşebbüslerinden vazgeçirmesi mutad ise de İzabela'nın Arnesto'ya birçok ve herkesçe bilinen yüz vermemezlikleri onda aksi tesir yaptı. Çünkü kendi kıskançlığıyla yanıyor ve İzabela'nın namuskârlığı ile tutuşuyordu. Rikaredo'nun, kraliçenin düşünüşüne göre, İzabela'ya müstahak olduğunu ve bu kadar az müddet içinde kendisine karı olarak verileceğini görünce, ümitsizlikle, hayatına son vermek istedi. Fakat bu kadar alçak ve korkak bir çareye başvurmadan önce, İzabela'nın kendisine karı olarak verilmesini kraliçeden rica etmesini, olmadığı takdirde ölümün kendi hayatının kapısını çaldığını düşünmesini annesine söyledi. Teşrifatçı kadın oğlunun sözlerinden şaşakaldı. Onun cüretkâr halinin sertliğini ve ruhunda yanmakta olan arzularının dayanıklığını bildiği için oğlunun aşkının herhangi uğursuz bir sona ermesinden korktu. Bunun üzerine ve çocuklarının iyiliğini istemek ve sağlamak kendisi için tabii olan bir anne sıfatıyla, oğluna kraliçe ile görüşeceğini vadetti. Bu vaadi, kraliçeden sözünü yerine getirmemek gibi mümkün olmayan bir şeyi elde etmek ümidiyle değil, fakat kendi ümitsizliği içinde son çarelere de başvurmaktan geri kalmamak için yaptı.

O sabah İzabela kraliçenin emriyle, kalemin tasvire cesaret edemeyeceği kadar zengin bir surette

giyinmiş, kraliçenin bizzat kendisi ona, yirmi bin dukado değer biçilen ve gemideki en güzel incilerden yapılmış bir gerdanlık ve altı bin dukado değer tahmin edilen tek taş bir yüzük takmış ve saray damaları yakın olan evlenme dolayısıyla bekledikleri düğün ve şenliklerden dolayı sevinç içinde bulunuyorlardı ki başteşrifatçı kadın kraliçenin huzuruna girdi ve diz çökerek İzabela'nın evlendirilmesini daha iki gün geri bırakmasını yalvardı ve majeste kraliçenin kendisine yapacağı yalnız bu lütuf ile kendisini, hizmetlerine karşı hak ettiği ve beklediği bütün ihsanlarla taltif edilmiş olarak sayacağını ve memnun kalacağını söyledi.

Kraliçe her şeyden önce, Rikaredo'ya vermiş olduğu söze bu kadar doğrudan doğruya aykırı olan bu geri bırakmayı böyle bir ısrarla istemesinin sebebini sordu. Fakat teşrifatçı kadın, kendisinden rica ettiği şeyin yapılacağı vaadini alıncaya kadar sebebi söylemek istemedi: Kraliçenin o ricanın sebebini bilmek arzusu o kadar büyüktü.

Böylece, teşrifatçı kadın, o aralık için istediğini elde ettikten sonra kraliçeye oğlunun aşkını anlattı ve İzabel'i kendisine karı olarak vermedikleri takdirde ya kendisini öldüreceğinden veya rezalet çıkaracak bir iş yapacağından korktuğunu, ve o iki günü oğluna bir çare bulmak üzere ne gibi bir yol takip etmenin münasip ve muvafık olacağını kraliçenin düşünmesine imkân vermek maksadıyla istediğini söyledi.

Kraliçe karşılık vererek, ara yerde kendi şahane sözleri bulunmasa bu kadar dar bir laberinto'ya bir çıkış bulacağını, fakat dünyanın bütün menfaati onu gerektirse de kendi sözünü bozmayacağını ve Rikaredo'nun ümitlerini aldatmayacağını söyledi.

Bu cevabı teşrifatçı kadın oğluna bildirdi. Oğlu bir dakika geçirmeksizin, aşk ve kıskançlık içinde yandığı halde, bütün silâhlarını kuşandı ve güçlü ve güzel bir at üstünde Klotaldo'nun evinin önüne gitti. Yüksek sesle bağırarak Rikaredo'nun pencereye çıkmasını istedi. Rikaredo o esnada güvey elbiselerini giyinmiş olarak, böyle bir merasimin gerektirdiği bir maiyet ile saraya gitmek üzere bulunuyordu. Fakat bağırmaı duyunca ve kendisine bu bağırmanın kim olduğu ve ne suretle geldiği söylenince, biraz heyecanlı olarak, bir pencereye çıktı. Onu gören Arnesto dedi ki:

— Rikaredo, sana söylemek istediğime dikkat et: Kraliçe efendim seni kendisine hizmet etmeye ve eşsiz İzabela'yı hak ettirecek şeyler yapmaya yolladı. Sen de gittin ve gemiler altınla yüklü olarak, döndün. Bununla İzabela'yı satın aldığını ve ona hak kazandığını düşünüyorsun. Kraliçe efendimiz sana İzabela'yı vadetmiştir fakat bunu, sarayında kendisine daha iyi hizmet edecek ve İzabela'yı daha iyi bir sıfatla hak edecek senden başka hiçbir kimse bulunmadığını sanarak yapmıştır. Hâlbuki bunda pekâlâ aldanmış olabilir. Böylece, çok gerçek addettiğim bu kanaate varmış olmakla diyorum ki sen, İzabela'ya lâıyk olacak ne bir şeyler yaptın ne de seni böyle yükseğe çıkaracak bir şey yapabilirsin. Ona lâıyk olmadığından dolayı bana aksini söylemeye kalkarsan sana ölesiye kadar çarpışmaya meydan okurum.

Konde sustu ve Rikaredo ona şöyle cevap verdi:

— Senyor Konde, sizin meydan okumanızı kabul etmeye hiçbir suretle mecbur değilim. Çünkü itiraf ederim ki İzabela'ya yalnız ben değil, fakat bugün dünyada yaşayanlardan hiçbir erkek lâıyk değildir. Öyle ki, bana söylediğinize karşılık olarak daha bir defa diyorum ki meydan okumanız bana dokunmaz. Fakat bana meydan okumak cüretinde bulunduğunuz için bunu kabul ediyorum.

Bunun üzerine pencereden çekilerek çabuk silâhlarını istedi. Akrabaları ve kendisine, saraya giderken, refakat etmeye gelmiş olan bütün kimseler telâşa düştüler.

Konde Arnesto'yu silâhlı olarak görmüş ve meydan okuma bağırmaalarını duymuş olan birçok

kimseler içinden bunları gidip kraliçeye anlatmakta kusur etmeyenler oldu.

Kraliçe, muhafız alayı kaptanını² Konde Arnesto'yu yakalamaya memur etti. Kaptan o kadar çabuk hareket etti ki, gemisinden indiği zamandaki silâhlarını kuşanmış ve güzel bir ata binmiş olan Rikaredo tam evinden çıkacağı esnada, oraya vardı. Konde, kaptanı görünce ne için geldiğini derhal anladı. Kendisini yakalatmamaya karar verdi ve Rikaredo'ya karşı avazını yükselterek dedi ki:

— Önümüze çıkan engeli görüyorsun, Rikaredo. Beni cezalandırmak arzusunda isen beni ararsın. Ben de, cezalandırmak istediğimden, seni arayacağım. Ve mademki birbirini arayan iki kişi kolayca buluşur, arzularımızın yerine gelmesini o zamana bırakalım.

Rikaredo:

— Bundan memnunum, cevabını verdi.

Bu aralık kaptan bütün muhafızlarıyla oraya vardı ve Konde'ye, majeste kraliçe namına kendisini yakalayacağını söyledi. Konde, ancak kraliçenin huzuruna götürülmesi şartıyla teslim olduğu cevabını verdi. Kaptan buna rıza gösterdi ve kendisini muhafızlarının arasına alarak saraya, kraliçenin huzuruna götürdü.

Kraliçe, genç ve âşık olması dolayısıyla daha büyük hatalara maruz bulunan Konde'yi affetmesini kendisinden gözyaşlarıyla yalvarmış olan teşrifatçı kadınından oğlunun İzabela'ya karşı duyduğu büyük sevdayı öğrenmiş bulunuyordu.

Arnesto kraliçenin huzuruna geldi. Kraliçe, onunla konuşmaya girişmeksizin, ona kılıcını çıkarmasını ve kendisini bir kuleye hapsedmelerini emretti.

Bütün bu şeyler, sükûnet denizlerinin bu kadar çabuk bulandığını gören İzabela'nın, anasının ve tabasının yüreğini sızlatıyordu.

Teşrifatçı kadın, kendi akrabalarıyla Rikaredo'nun akrabaları arasına girebilecek kötülüğü yatıştırmak maksadıyla kraliçeye, buna sebep teşkil eden İzabela'nın İspanya'ya gönderilmesi suretiyle ara yerdeki sebebin ortadan kaldırılmasını öğüt etti. Bu suretle kendilerinden korkulması lâzım gelen tesir ve neticeler yok olacaktı.

Teşrifatçı kadın bu sözlere ek olarak, İzabela'nın Katolik ve kendisinin birçok kandırmalarından hiçbirinin onun Katolik mezhebini değiştiremeyecek kadar, Hıristiyan olduğunu söyledi. Kraliçe cevap vererek, bundan dolayı İzabela'yı daha çok takdir ettiğini çünkü ana ve babasının kendisine öğrettikleri Hıristiyan şartlarını¹⁰ bu kadar güzel muhafaza etmesini bildiğini söyledi. Onun İspanya'ya gönderilmesine gelince bu, bahis konusu olamazdı. Çünkü onun güzel huzuru ve birçok letafet ve faziletleri kendisinin hoşuna gidiyordu ve şüphesiz o gün olmasa dahi günün birinde İzabela'yı, vadedmiş olduğu veçhile, Rikaredo'ya verecekti.

Kraliçenin bu kararından teşrifatçı kadın o kadar avunmasız kaldı ki ona bir söz bile karşılık vermedi. Ve aklına önce gelmiş olan şey gelerek, yani İzabela'yı ortadan kaldırmadıkça oğlunun çetin durumunu yumuşatacak ve onu Rikaredo ile barışmaya zorlayacak başka bir çare olmadığını görerek, hele kendisi gibi eşraftan olan bir kadının aklından hiçbir vakit geçmemiş olan zalimliklerden birini yapmaya karar verdi. Bu da İzabela'yı zehirleyerek öldürmek kararı oldu. Umumiyetle çabuk ve azimli olmak kadınların yaradılışında olduğundan aynı o akşamüstü İzabela'yı, duyduğu yürek çarpıntılarına karşı iyidir diye diye almaya zorladığı bir konserve ile zehirledi.

Onu aldıktan az bir müddet sonra İzabela'nın dili ve boğazı şişmeye, dudakları kararmaya, sesi kısılmaya, gözleri bulanmaya ve göğsü daralmaya başladı: bütün bunlar kendisine zehir verilmiş olmanın iyi bilinen alâmetleriydi. Dama'lar kraliçeye koşarak olan şeyleri anlattılar ve fena oyunu

teşrifatçı kadının oynadığını teyit ettiler. Kraliçenin buna inanması için çok şeyelüzum olmadı ve hemen, İzabela'yı görmeye gitti.

İzabela neredeyse can çekişiyordu. Kraliçe hemen doktorlarını çağırttı ve onlar gelinceye kadar İzabela'ya likorn tozu ve büyük prenslerin buna benzer zaruretler için hazır bulundurdıkları başka birçok panzehir içirtti. Doktorlar geldiler, ilâçları takviye ettiler ve kraliçeden İzabela'ya ne çeşit bir zehir verdiğini teşrifatçı kadına söyletmesini rica ettiler. Çünkü onu ancak o kadının zehirlemiş olduğuna şüphe kalmıyordu. Kadın zehrin ne olduğunu söyledi. Bu haber üzerine doktorlar o kadar çok ve o kadar tesirli ilâçlar verdiler ki bu ilâçlarla ve Tanrının yardımıyla İzabelâ, kurtarılmış hayatiyle veya hiç olmazsa kurtarılması ümidiyle kaldı.

Suçunun müstahak olduğu surette cezalandırılması maksadıyla kraliçe, teşrifatçı kadının yakalanarak sarayın dar bir odasına hapsedilmesini emretti. Kaldı ki teşrifatçı kadın İzabela'yı öldürmekle, dünya yüzünden bir Katolik kadını ve onunla da oğlunun kavgalarının sebebinin ortadan kaldırmak suretiyle, Tanrıya kurban verdiğini söyleyerek suçundan kurtulmaya çalışıyordu.

Bu hazin haberler Rikaredo'yu, onları duyunca, aklını kaybedecek bir hale soktular: yaptığı şeyler ve şikâyet için söylediği sözler o kadar acı idiler.

Sonunda, İzabela hayatını kaybetmediyse de canını korumakla tabiat kendisini kaşsız, kirpiksiz, saçsız, yüzü şiş, tenini kaybetmiş, derisi soyulmuş ve gözlerini akar bir halde bıraktı. Nihayet o kadar çirkin kaldı ki, o vakte kadar nasıl ki bir güzellik harikası görünmüş idiyse, o zaman da bir çirkinlik acubesi görünüyordu. Kendisini tanıyanlar, zehrin onu öldürmesinden ise o halde kalmış olmasını daha büyük bir felâket sayıyorlardı. Bütün buna rağmen Rikaredo onu kraliçeden istedi ve eve götürmesine müsaade etmesini yalvardı. Çünkü ona karşı olan aşkı vücuttan geçerek ruha erişiyordu. İzabela güzelliğini kaybetmiş idiyse, sonsuz faziletlerini kaybetmiş olamazdı.

Kraliçe:

— Peki, dedi. Onu evinize götürün, Rikaredo, ve kaba tahtadan yapılmış bir kutu içinde çok kıymetli bir mücevher götürdüğünüzü farz edin. Onu bize, bana teslim etmiş olduğunuz gibi, vermek istemiş olup olmadığını Tanrı bilir. Mademki mümkün değildir, beni affediniz: kim bilir, bu suçu işleyen kadına vereceğim ceza, öç alma arzusunu belki bir dereceye kadar yatıştıracaktır.

Rikaredo kraliçeye, teşrifatçı kadını mazur göstererek ve affetmesi için yalvararak, birçok şeyler söyledi. Çünkü teşrifatçı kadının öne sürdüğü özürler daha büyük suçları bağışlamaya yetiyordu.

Nihayet İzabela'yı ve anasıyla babasını kendisine verdiler. Kraliçe, zengin elmaslara ve incilere başka mücevherler ve başka elbiseler de kattı, öyle ki, bunlar İzabela'yı ne kadar çok sevdiğini meydana çıkardılar.

İzabela, eski güzelliğine dönebileceğini hiç ümit vermeden çirkinliği içinde iki ay kaldı. Fakat bu müddet sonunda derisi düşmeye ve güzel teni görünmeye başladı.

Bu müddet içinde, İzabela'nın eski haline gelmesine artık imkân olmadığını zanneden, Rikaredo'nun annesi ve babası, Rikaredo'yu İzabela'dan önce kendisiyle evlendirmeye niyet ettikleri İskoçya'daki genç kızı, Rikaredo'nun haberi olmadan, getirmeye karar verdiler. Yeni nişanlı kızın şimdiki güzelliğinin oğullarına İzabela'nın geçmiş güzelliğini unutturacağına şüphe etmiyorlardı. İzabela'yı anası ve babasıyla beraber, kendilerine geçmişteki kayıplarını telâfi edecek kadar mal ve servet vererek, İspanya'ya göndermeyi düşünüyorlardı. Aradan bir buçuk ay geçmemişti ki, Rikaredo'nun bilgisi olmaksızın, yeni nişanlı kız, içtimai durumunun gerektirdiği bir maiyetle, kapılarından içeri girdi.

Kız o kadar güzeldi ki eskiden güzel olan İzabela'dan sonra bütün Londra'da onun kadar güzel birisi yoktu. Genç kızı ani surette görünce Rikaredo telâşa düştü ve gelişinin doğuracağı heyecanın İzabela'nın hayatına mal olacağından korktu. Böylece, böyle bir korkuyu hafifletmek için İzabela'nın bulunduğu yatağa gitti ve onu ana ve babasının refakatinde bularak, onların önünden şöyle dedi:

— Ruhumun İzabela'sı; beni büyük bir muhabbetle seven, fakat sana karşı olan büyük aşkı bilmeyen anam ve babam eve, senin ne değerde olduğunu ben bilmeden önce beni kendisiyle evlendirmeye karar vermiş oldukları İskoçyalı bir kız getirdiler ve bunu, öyle sanıyorum ki, bu kızın büyük güzelliğinin senin, ruhumda nakışlı olan güzelliğini ruhumdan silsin kastıyla yapıyorlar. Ben, İzabela seni, sevdiğim andan beri, hedef ve gayesi şehvetli iştahın tatmini olan aşktan başka bir aşkla sevdim: senin vücut güzelliğinin benim duygularımı ram etmişse, senin sonsuz faziletlerin de ruhumu esir etmiştir. O suretle ki seni güzel olduğunda sevdimse, sana çirkin olduğunda tapınıyorum. Ve bu gerçeği tekit etmek için, bana şu elini ver.

İzabela sağ elini vererek, erkek de onu kendi eliyle yakalayarak şöyle söylemeye devam etti:

— Hıristiyan ana ve babamın bana öğrettikleri Katolik mezhebi — bu mezhep gerektiği gibi tam tutulmamakla beraber — adına; Roma'lı Pontifice'nini¹¹ koruduğu ve benim yüreğimde itiraf ettiğim, inandığım ve sakladığım o ebedi mülkiyet¹² adına ve bizi dinlemekte olan hakiki Tanrı adına — ey İzabela, ruhumun yarısı olan sana! — kocan olmayı vadediyorum, ve beni senin olmak yüksekliğine çıkarmak istersen bu andan beri senin kocanım.

Rikaredo'nun sözleriyle İzabela hayran, anası ve babası da şaşakaldılar. İzabela birçok defalar Rikaredo'nun elini öpmekten ve gözyaşlarıyla karışık bir sesle, onu kendi kocası olarak kabul ettiğini ve kendisini esiresi olarak ona teslim ettiğini söylemekten başka bir şey söylemesini ve yapmasını bilemedi. Rikaredo, onun çirkin yüzünü öptü. Bu yüzü güzel olduğu zaman hiçbir vakit öpmeye cesaret edememişti. İzabela'nın anası ve babası birçok rikkatli gözyaşlarıyla bu nişanlılık bayramına bir resmiyet verdiler.

Rikaredo, eve gelmiş bulunan İskoçyalı kızla evlenmeyi, sonradan ne yapılacağını görecektir surette, uzatacağını, babası onların üçünü İspanya'ya göndermek istediği vakit karşı koymamalarını, bilâkis gitmelerini ve kendisini Kadiks'te veya Sevilya'da iki sene beklemelerini, bu müddet içinde, Tanrı ona ömür verdiği takdirde, onlarla beraber olacağına söz verdiğini, bu müddet geçip de gelmezse büyük bir engelin veya en muhakkak olan, ölümün kendi yoluna engel olduğunu bilmeleri lâzım geldiğini söyledi.

İzabela kendisini yalnız iki sene değil, fakat kendisinin artık yaşamadığını öğreninceye kadar geçecek bütün seneler zarfında bekleyeceğini, çünkü yaşamadığını öğrendiği anın kendisinin de ölümü demek olacağını cevaben söyledi.

Bu rikkatli sözlerle herkeste gözyaşları tazelendi ve Rikaredo önce Roma'ya gidip de vicdanını sağlamadan evvel İskoçyalı nişanlı kız ile hiçbir suretle evlenemeyeceğini ve ona elini veremeyeceğini ana ve babasına söylemeye çıktı.

Ana ve babasına ve Klisterna — İskoçyalı kızın adı buydu — ile beraber gelmiş olan akrabalarına öyle sözler söylemesini bildi ki hepsi Katolik olduklarından ona kolayca inandılar ve Klisterna, Rikaredo'nun dönmesine kadar babasının evinde kaldı. Rikaredo bir senelik mühlet istedi.

Bu böylece konuşulup anlaşıldıktan sonra Klotaldo Rikaredo'ya, İzabela ile ana ve babasını, kraliçe müsaade ederse, nasıl İspanya'ya göndermeye karar verdiğini söyledi: kim bilir, yurt havası İzabela'nın yavaş yavaş yerine gelmeye başlayan sağlığını çabuklaştırır ve kolaylaştırırdı. Rikaredo,

kendi tasarılarını belli etmemek için, babasına yarım ağızla ne arzu ederse öyle yapmasını cevaben söyledi. Yanlız kraliçenin İzabela'ya vermiş olduğu servetlerden hiç bir şey almamasını babasından yalvardı. Klotaldo vaat etti ve aynı gün, gerek oğlunu Klisterna ile evlendirmek gerek İzabela'yı ve anasını ve babasını İspanya'ya göndermek için kraliçeden izin istemeye gitti. Kraliçe her şeye rıza gösterdi ve Klotaldo'nun kararını yerinde buldu. Aynı günde, kanun adamlarının oyu olmadan ve teşrifatçı kadını yargılamadan onu artık kendi hizmetinde vazife görmemeye ve İzabela için on bin altın eskudo ödemeye mahkûm etti. Konde Arnesto'yu, meydan okumasından dolayı, altı yıl için İngiltere'den sürdü. Aradan dört gün geçmeden Arnesto sürgününü çekmek üzere hareket etmeye hazır, paralar da toplanmış bulunuyordu.

Kraliçe Londra'da oturan ve zengin bir Fransız tacirini çağırdı. Fransa, İtalya ve İspanya'da muhabirleri olan bu tacire on bin eskudoyu teslim ederek kendisinden, bu paranın Sevilya'da veya İspanya'nın başka bir yerinde İzabela'nın babasına verilmesi için bir kambiyo senedi istedi. Tacir, kendi faizlerini ve kazançlarını çıkardıktan sonra, bu kambiyo mektubunu emin surette Sevilya için, kendi muhabiri olan başka bir Fransız üzerine, şu şekilde vereceğini söyledi: kendisi mektubun Paris'teki başka bir muhabiri tarafından yerine getirilmesi için oraya yazacaktı. İngiltere ve İspanya krallıkları arasında muhaberenin yasak olmasından dolayı senedin İngiltere'de değil, Fransa'da tanzim edilmiş olması gerekiyordu. Paris'teki muhabiri tarafından haberdar edilecek olan Sevilya'daki tacirin parayı derhal vermesi için, kendi imzasını taşıyan tarihsiz bir ihbariyeyi götürmek yetecekti.

Neticede, kraliçe tacirden, işin sağlam olacağında hiçbir şüphe bırakmayacak şekilde teminat aldı. Bununla da yetinmeyerek, ertesi günü Fransa'ya hareket edecek olan bir Flaman gemisinin sahibini çağırttı. Bu gemi Fransa'ya ancak, İspanya'ya girebilmek için İngiltere'den değil de Fransa'dan hareket ettiğini gösterecek bir vesikayı bir Fransız limanından almak üzere gidiyordu. Kraliçe geminin sahibinden İzabela'yı ve ebeveynini gemisinde götürmesini ve bütün bir emniyet ve iyi bir muamele ile onları İspanya'nın ilk varacakları bir limanına çıkarmasını ısrarla istedi.

Kraliçeyi memnun etmek isteyen patron, istediğini yapacağını, onları Lizbon'a, Kadiks'e veya Sevilya'ya çıkaracağını söyledi. Tacirin teminatı alındıktan sonra kraliçe, Klotaldo'ya haber salarak İzabela'ya gerek mücevher, gerek elbise olarak verdiklerinden hiçbir şey almamasını söyledi.

Ertesi günü İzabela ile anası ve babası kraliçeden müsaade almaya geldiler. Kraliçe kendilerini büyük bir sevgiyle kabul etti. Onlara tacirin mektubunu ve yolculuk için gerek para gerek başka şeyler gibi birçok hediyeler verdi. Kendisine daima ihsanlarda bulunan kraliçeye yeniden minnettar kalan İzabela ona güzel sözlerle teşekkür etti. Saray hanımlarına da Allah'a ısmarladık, dedi. Bu dama'lar (saray hanımları), İzabela artık çirkin olduğundan, gitmesini istemiyorlardı. Çünkü onun güzelliğinden duydukları hasetten şimdi azade oldukları gibi onun letafet ve akıllığından faydalanmaktan da zevk duyacaklardı. Kraliçe üçünü de kucakladı ve onları iyi talihlerine ve geminin patronuna emanet ve İspanya'ya sağ ve salim vardıklarından ve daima sağlığından, Fransız taciri vasıtasıyla, kendisini haberdar etmesini İzabela'ya tembih ederek ondan, anasından ve babasından ayrıldı.

Üçü de, İzabela'yı son derece seven Klotaldo'nun, karısının ve bütün evdekilerin gözyaşları arasında, o akşam gemiye bindiler.

Bu veda töreninde Rikaredo hazır bulunmamıştı. Kendi ince duygularını belirtmemek için o gün bazı dostları tarafından kendisini ava davet ettirmişti.

Senyora Katalina'nın yolculuk için İzabela'ya verdiği hediyelerin sayısı çok, kucaklaşmalar sonsuz, gözyaşları bol, kendisine mektup yazmak tembihleri sayısız oldu. Bütün bunlara İzabela ve ebeveyni

teşekkürle mukabele ettiler, öyle ki, ağlamakla beraber, memnun olarak birbirlerinden ayrıldılar.

O gece gemi yelken açtı ve müsait bir rüzgâr ile Fransa'ya uğradıktan ve burada İspanya'ya girebilmek için gereken vesikaları aldıktan sonra otuz gün içinde Kadiks limanına girdi. İzabela ile ana ve babası burada karaya çıktılar. Şehirdekilerin hepsi onları tanıdıklarından kendilerini büyük memnuluk nişaneleriyle karşıladılar. İzabela'nın bulunmasından, gerek kendilerini esir almış olan Moro (Arap) lardan — bütün başlarına geleni Rikaredo'nun cömertliğinin azadetmiş olduğu esirlerden öğrenmişlerdi — gerekse İngilizlerden kurtularak hürriyete kavuşmalarından dolayı kendilerine binlerce "gözünüz aydın! geçmiş olsun!" denildi.

İzabela bu esnada eski güzelliğinin geri gelmesi hususunda büyük ümitler vermeye başlıyordu. Bir aydan biraz fazla Kadiks'te kalarak deniz yolculuğunun yorgunluklarını çıkardıktan sonra, Fransız taciri üzerine çekilmiş olan on bin eskudo'nun ödenilmesinin sağlanmış olup olmadığını görmek üzere Sevilya'ya gittiler. Sevilya'ya vardıldıktan iki gün sonra onu arayıp buldular ve kendisine Londra şehrindeki Fransız tacirinin mektubunu verdiler. Tacir mektubu tanıdı ve Paris'ten kambiyo mektubu ve ihbariyeye gelinceye kadar parayı veremeyeceğini, ancak ihbariyeyi her an beklemekte olduğunu söyledi.

İzabela'nın anası ve babası Santa Paula'nın karşısında büyük bir ev kiraladılar. Emsalsiz ve son derecede güzel bir sesi olan bir yeğenleri, o mukaddes manastırda rahibe bulunduğundan, gerek onun yakınında bulunmak, gerekse İzabela'nın Rikaredo'ya, aramaya geldiği takdirde kendisini Sevilya'da bulacağını ve evini Santa Paula'da rahibe olan amcasının kızı göstereceğini, rahibeyi tanımak için de manastırda en güzel sesli rahibenin kim olduğunu sormaktan başka bir şey yapmak gerekmediğini söylemiş olması — çünkü bu işaretleri unutamazdı — o evin kiralanmasına sebep olmuştu.

Paris'ten ihbariyenin gelmesi daha kırk gün gecikti. Gelmesinden iki gün sonra Fransız taciri on bin eskudo'yu İzabela'ya, o da anasına ve babasına teslim etti. Bu dukado'larla ve İzabela'nın pek çok olan mücevherlerinin bir kısmını satıp elde ettikleri dukado'larla babası, büyük ziyanını bilenlerin hayret ve takdiri içinde, ticaretevinin yeniden işletmeye başladı. Neticede kaybettiği krediyi birkaç ay içinde yeniden buldu.

İzabela'nın güzelliği de eski haline döndü, o suretle ki güzel kadınlardan bahsolunurken herkes defne dalını İngiliz İspanyol kızına veriyordu: İzabela gerek bu adı gerek güzelliği dolayısıyla bütün şehirde tanınıyordu. Sevilya'daki Fransız taciri vasıtasıyla İzabela ve ebeveyni İngiltere kraliçesine yazarak muvasalatlarını ve kendisinden görmüş oldukları birçok ihsan ve nimetlerin gerektirdiği teşekkürleri ve ubudiyet duygularını bildirdiler. Aynı suretle, İzabela'nın kendilerine "ebeveynim", ve ana ve babasının "efendilerimiz" diye hitap ettikleri Klotaldo'ya ve hanımı Katalina'ya da yazdılar. Kraliçeden cevap almadılar, fakat Klotaldo ve karısından aldılar. Bu cevapta sağlıklı erişmelerinden dolayı kendilerine "hoş vardınız!" denildikten sonra kendi hareketlerinin ertesi günü Rikaredo'nun Fransa'ya ve, vicdanının emniyeti için gitmesi uygun olan, başka yerlere gitmiş olduğu haber veriliyor, bu başka sözlere sevgi ve ihlâs duyguları ilâve olunuyordu. Bu mektuba daha az nazik, sevimli ve minnetli olmayan başka bir mektupla karşılık verdiler.

İzabela o zaman, Rikaredo'nun İngiltere'yi terk etmiş olmasının kendisini gelip İspanya'da aramak için olduğunu düşündü. Bu ümitle dünyanın en bahtiyar kadını gibi yaşıyor ve Rikaredo Sevilya'ya geldiği zaman kulağına kendi evinin adresinden önce, kendi faziletlerinin şöhretini yetiştirecek surette yaşamaya çalışıyordu.

Manastırdan başka yere gitmek için evinden pek az çıkıyor veya hiç çıkmıyordu. Manastırda elde

edilen eğlencelerden başka eğlencesi yoktu. Kuaresma¹³ zamanındaki cuma günleri yapılan haçın mukaddes durağını ve mukaddes ruhun yedi kere inişini, evinden ve dua yerinden, hayalen takip ediyordu. Nehir kenarını hiçbir vakit ziyaret etmedi. Triyana'ya¹⁴ geçmedi, ne de San Sebastian günü, hava iyi olduğu zaman, Tablada meydanında, Herez kapısında, halkın kutladığı müşterek eğlenceleri gördü. Sevilya'da umumî şenlik veya başka bir bayram görmedi: Rikaredo'yu bekleyerek, bütün vaktini itikâfına, dualarına ve iyi arzularına hasrediyordu.

Bu herkesten uzak yaşayışı yalnız mahallenin çapkınlarının değil, fakat kendisini yalnız bir defa görmüş olan bütün erkeklerin, arzu ve heveslerini yakıp tutuşturuyordu: bundan dolayı sokaklarda gece serenatları ve gündüz koşuları başladı. Kendisini göstermek istememesi ve birçok erkeklerin onu arzu etmesi yüzünden, İzabela'yı ilk ve herkesten önce görüp istemek vaatlerinde bulunan görücü kadınların, serveti arttı. Hatta sihirli ve saçma şeylerden başka bir şey olmayıp "büyü" denilen nesneden faydalanmak isteyenler de oldu. Fakat bütün bunlara karşı İzabela, dalgaların ve rüzgârların dokundukları, fakat kımıldatamadıkları deniz ortasındaki bir kaya gibi duruyordu.

Bir buçuk yıl geçmiş bulunuyordu ki, Rikaredo tarafından vadedilmiş olan iki yılın yakın ümidi, o zamana kadar görülmemiş bir çabuklukla İzabela'nın yüreğini çarptırmaya başladı.

İzabela kocasının vardığını, gözlerinin önünde durduğunu ve ona kendisini bu kadar geciktirmiş olan engelin ne olduğunu sorduğunu ve kulağına kocasının mazeretlerinin geldiğini, sonra onu affettiğini, kucakladığını ve canının yarısı gibi onu kabul ettiğini görür gibi olduğu bir sırada, eline senyora Katalina'nın elli gün önce Londra'dan yazılmış, bir mektubu geldi. Mektup İngilizce yazılmıştı, şöyle diyordu:

"Canım kızım: Rikaredo'nun kâhyası Guillarte'yi iyi tanırsın. Bu kimse, senin hareketinin ikinci günü Rikaredo'nun Fransa'ya ve başka yerlere yapmış olduğunu sana geçen sefer bildirmiş olduğum yolculuğa katıldı. Bu aynı Guillarte, oğlumdan haber alamadığımız on altı ayın sonunda dün evimize gelerek Konde Arnesto'nun Fransa'da Rikaredo'yu haince öldürdüğü haberini getirdi. Böyle bir haberle babasının, benim ve karısının ne hale girdiğimizi düşün, kızım: böyle bir haber diyorum, çünkü bu, bizi felâketimizden şüphe etmeye de imkân vermedi. Klotaldo'nun ve benim senden istediğimiz, canım kızım, Rikaredo'nun ruhu için Tanrıya bütün varlığıyla yalvarmandır. Bildiğin gibi, seni bu kadar sevmiş olan Rikaredo bu iyiliğe lâyıktır. Yüce Tanrı'ya, bize sabır ve hayırlı bir ölüm vermesi için dua et. Biz de sana, anana ve babana uzun ömür vermesi için yalvarıp yakaracağız."

Kocasının ölümüne inanmamak için bu mektup ve imza İzabela'ya hiçbir şüphe bırakmıyordu. Kâhya Guillarte'yi çok iyi tanıyordu. Onun doğru bir adam olduğunu ve kendiliğinden bu ölümü istemesi veya Rikaredo'yu ölmüş gibi göstermesi için bir sebep olmadığını biliyordu. Annesi senyora Katalina'ya gelince bu kadar hüznü bir haberi yollamak için oğlunu yalandan ölmüş gibi gösteremezdi.

Sonunda, İzabela'nın söylediği hiçbir söz, tahayyül ettiği hiçbir şey kendi felâketi haberinin doğru olduğunu düşüncesinden çıkaramadı.

Mektubu okumayı bitirince gözyaşı dökmeden, acılı duygu alâmetleri göstermeden, sakın bir yüz ve görünüşte sakın bir kalp ile oturduğu kerevetten kalktı ve bir dua yerine girdi. Bir tasvirli haçın önüne diz çökerek rahibe olmak adağını yaptı. Kendisini dul saydığından artık rahibe olabilirdi. Anası ve babası, duyduğu keder içinde İzabela'yı avutabilmek için hazin haberin kendilerine vermiş olduğu kederi itidalle sakladılar ve örttüler. İzabela, ıstırabından âdeta memnunmuş gibi, bu ıstırabını, almış olduğu mukaddes ve Hıristiyanca kararlar hafifletiyor, ana ve babasını teselli ediyordu.

Bunlara maksadını açtı. Bunlar, Rikaredo'nun gelmesi için mühlet olarak koyduğu iki sene geçinceye kadar bunu tatbik etmemesini söylediler. Çünkü bu mühletle Rikaredo'nun ölümünün gerçekliği katileşir, kendisi de daha büyük bir güven ile halini değiştirebilirdi. İzabela öyle yaptı ve iki senenin bitmesine kalan altı buçuk ayı rahibelere has işlerle ve manastıra girişini düzene koymakla geçirdi.

Amcasının kızının bulunduğu Santa Paula manastırını seçmişti.

İki senelik mühlet bitti ve rahibe olmak günü geldi. Bu haber şehre yayıldı. Manastır ve manastırla İzabela'nın evini ayıran küçük mesafe kendisini yakından tanıyanlarla ve yalnız şöhretiyle bilen insanlarla doldu. Babası dostlarını, bunlar da başkalarını davet ettiklerinden İzabela'ya, buna benzer hallerde Sevilya'da görülmüş olan en şerefli maiyetlerden birini teşkil ettiler.

Merasimde, şehirde asalet unvanını haiz bütün senyorlar ve senyoralarla beraber "korrehidor" ve kilise provizor'u ile başpiskoposun vekili bulundu: İzabela'nın o kadar aylardan beri küsuf etmiş olan, güzellik güneşini görmek arzusu herkeste bu kadar büyüktü.

Rahibe olacak genç kız (doncella) ların, o anda ihtişam ve güzelliğin bakiyesini atan ve ondan sıyrılan bir kimse gibi, elden geldiği kadar zarif ve derli toplu giyinmeleri âdet olduğundan, İzabela mümkün olduğu kadar güzel giyinip kuşanmak istedi. Böylece, İngiltere kraliçesini görmeye gittiği zamanki elbiseyi giydi. Bu elbisenin ne kadar zengin ve göz alıcı olduğunu yukarda söylemiştik. İnciler ve meşhur elmasla, yine çok değerli olan gerdanlık ve kemer meydana çıktı. Bu süs ve bu güzellikle, kendi şahsında herkesin Tanrıyı övmesine vesile vererek, İzabela, evinden yürüyerek çıktı.

Manastırın o kadar yakın olması arabalara ve karoçalara lüzum bırakmamıştı. Halkın üşüşmesi öylesine oldu ki, arabaya binmediklerine pişman oldular. Çünkü manastıra ulaşmalarına imkân vermiyorlardı. Seyircilerden bazıları İzabela'nın ana ve babasını, başkaları onu bu kadar güzellikle cihazlamış olan Tanrıyı takdis ediyorlardı. Bazıları onu görmek için ayaklarının ucuna basarak yükseliyorlardı. Başkaları, onu bir defa gördükten sonra, bir kere daha görmek için, ileriye koşuyorlardı. Bu hususta, birçoklarının dikkat nazarını çekecek surette, en çok sürat gösteren bir erkek vardı ki esirlikten kurtarılmış olanlara mahsus bir elbise giyinmiş olan bu kimsenin göğsünde "Trinidad¹⁵" tarikatının bir nişanesi görünüyordu. Bu, onların "redentor" papazlarının topladığı sadaka ile kurtarılmış olduklarının alâmetidir.

İzabela, başrahibe ile öteki rahibelerin, önlerinde haç olduğu halde ve âdet olduğu üzere, kendisini karşılamaya çıktıkları manastır kapısından içeriye bir ayağını atmıştı ki bu esir, sesi çıktığı kadar:

— Dur, İzabela, dur; ben sağ oldukça sen rahibe olamazsın! diye bağırdı.

Bu ses üzerine İzabela, anası ve babası gözlerini çevirdiler, esirin, bütün halkı yarararak, yanlarına doğru geldiğini gördüler. Başındaki mavi ve yuvarlak bir takke düşünce meydana kıvrırcık altın renkli saçlardan, karmakarışık bir örgü ile kırmızı ve kar gri renkli ve beyaz bir yüz çıktı. Bu alâmetler derhal onun herkese yabancı biri olduğunu gösterdi ve yabancı olduğuna hükmettirdi. Düşse kalka İzabela'nın bulunduğu yere kadar geldi, onu elinden yakalayarak

— Beni tanımıyor musun, İzabela? Bak ben senin kocan Rikaredo'yum.

İzabela:

— Evet, tanıyorum, dedi. Meğerki rahatımı bozmaya gelen bir hayal olmayasın.

Anası ve babası adamı tuttular, ona dikkatle baktılar, sonunda, esirin Rikaredo olduğunu anladılar. Gözlerinde yaşlar olan Rikaredo, İzabela'nın önüne diz çökerek, üstündeki acayip elbisenin

tanınmasına engel olmamasını ve alçalmış talihinin, ikisi arasında verilmiş olan söze kendisinin mukabele etmesine mâni olmamasını söyleyerek yalvardı.

İzabela, Rikaredo'nun annesinin kendisine ölüm haberini veren mektubunun, hâfızasında yapmış olduğu tesire rağmen gözlerine ve önündeki hakikate daha çok inanmak istedi. Böylece, esirle kucaklaşarak, ona:

— Siz, benim senyorum, Hıristiyanca kararına yegâne mâni olabilecek kimsesiniz. Siz, senyorum, şüphesiz ruhumun yarısısınız, çünkü hakiki kocamsınız. Sizi hâfızama işlenmiş ve ruhumda saklı bulunduruyorum. Sizin anneniz olan senyoramın, ölümünüz hakkında bana yazdığı haberler, canımı almadıysa da, bana rahibelik hayatını seçti ve bu anda o hayat içine girmeyi istiyordum. Fakat mademki Tanrı bu kadar doğru bir engelle bunu istemediğini belli ediyor, benim yüzümden, onun isteğine ne karşı gelinebilir ne de karşı gelmek uygun düşer. Ailemin evine gelin senyor. Ev, sizindir. Orada, mukaddes ve Katolik mezhebimizin şartları içinde size kendi varlığımı teslim edeceğim.

Bütün bu sözleri etraftakiler, Korrehidor, başpiskopos vekili ve kilise provizor'u duydular, hayrette kaldılar ve derhal bu hikâyenin ne olduğunu ve hangi evlenmeden bahsedildiğini kendilerine anlatılmasını istediler. Bütün bunlara İzabela'nın babası cevap vererek bu hikâyenin anlatılması için başka mekân ve zamana lüzum olduğunu, böylece, onu bilmek isteyenlerin, yakında bulunan evine gelmelerini ve orada onlara hikâyeyi, hakikatten memnun ve o maceranın büyüklüğü ve garabeti ile hayran kalacakları bir şekilde, anlatacağını söyledi. Bunun üzerine, hazır olanlardan biri sesini yükselterek dedi ki:

— Senyorlar, bu genç büyük bir İngiliz korsanıdır. Ben onu tanırım. İki yıldan biraz önce, Hindistan'dan gelmekte olan Portekiz gemisini Cezayir korsanlarından zaptetmiş olan kimsedir. Onun, kendisinden başka bir adam olmadığına hiç şüphe yoktur. Ben onu tanıyorum, çünkü bana hürriyetimi bağışladı ve İspanya'ya gelmek için para verdi. Hem bunu yalnız bana değil, fakat üç yüz esire daha yaptı.

Bu sözler üzerine halk çalkalandı ve herkeste bu kadar karışık şeylerin aydınlandığını bilmek ve görmek arzusu canlandı. Sonunda, eşraftan olan kimseler, korrehidor ve diğer iki ruhani ile beraber İzabela'ya, evine kadar refakat ettiler ve rahibeleri, güzel İzabela'yı aralarında görememekten kaybettikleri şeyden dolayı üzüntülü, şaşkın ve ağlar bir halde bıraktılar. Evine gelen İzabela o senyorları büyük bir salonda oturttu.

Rikaredo macerayı kendisi anlatmak istediye de onu İzabela'nın diline ve akıllılığına emanet etmenin daha iyi olduğunu gördü. Çünkü kendisi Kastelyan dilini mükemmel bir şekilde konuşamıyordu.

Hazır olanlar sustular ve ruhlarını İzabela'nın sözlerine bağladılar. İzabela böylece hikâyesine başladı.

Klotaldo'nun İzabela'yı Kadiks'ten çaldığı günden onun Kadiks'e girdiği ve döndüğü güne kadar başından geçenleri İzabela, aynı zamanda Rikaredo'nun Türklerle yaptığı savaşı, Hıristiyanlara karşı gösterdiği cömertliği, karı koca olmak için aralarında vermiş oldukları sözü, iki yıl bekleme vaadini, ölümü hakkında almış olduğu ve kendisinin o kadar muhakkak addettiği ve gördükleri gibi, rahibe olmaya sevk etmiş olan haberleri de anlattı. Kraliçenin cömertliğini, Rikaredo'nun ve ana ve babasının Hıristiyanlığını övdü ve Rikaredo'ya, Londra'dan çıkmasından beri kendisini esir elbisesiyle ve sadaka ile kurtarılmış olduğunu gösteren işaretle gördükleri bu ana kadar başına gelenleri anlatmasını söyleyerek sözünü bitirdi.

Rikaredo:

— "Peki, dedi. Çok büyük olan zahmet ve meşakkatlerimi kısa sözlerle hulâsa edeceğim.

"Ana ve babamın beni kendisiyle evlendirmek istediklerini Izabela'nın söylediği o İskoçyalı Katolik kızla, yani Klisterna ile yapamadığım evliliği mazur göstermek için, sonradan ölüm haberini Londra'ya götürmüş olduğunu annemin yazdığı Guillarte adındaki "pahe"yi yanıma alıp, Londra'dan hareket ettikten sonra, Fransa'yı baştanbaşa geçip Roma'ya vardım. Burada ruhum ferahladı ve imanım kuvvetlendi. Sumo Pontifice'nin¹⁶ ayaklarını öptüm. Baş günah çıkartıcı papaz önünde günahlarımı itiraf ettim. Günahlarımı bağışladı. Bana, günah çıkardığımı, itikâfımı ve cihanşümul annemiz kiliseye ubudiyette bulunduğumu gösteren vesikalar verdi. Bunu yaptıktan sonra, o mukaddes şehirde o kadar mukaddes ve o kadar sonsuz olan yerleri ziyaret ettim. Üzerimde "bulunan iki bin altın eskudo'dan bin altı yüzünü bir sarrafâ verdim, bana bu şehirde Floransa'lı Rokui namında birisi üzerine bir poliçe çekti. Bende kalan dört yüz eskudo ile İspanya'ya gelmek niyetiyle, Cenova'ya hareket ettim. Burada o Senyoriya'ya¹⁷ ait iki kadırganın İspanya'ya hareket edecekleri haberini almıştım.

"Uşağım Guillarte ile Roma-Floransa yolu üzerinde Papa'ya ait son köy olan Akkuapendente denilen bir yere geldim ve attan indiğim bir misafirhane veya otelde, can alacak düşmanım olan, Konde Arnesto'yu buldum. Yanında dört uşak olduğu halde Konde'nin (Kontun), Katolik olmaktan çok meraklı olduğu için, mütenekkiren, Roma'ya gitmekte olduğunu öğrendim. Beni şüphesiz tanımamış olduğunu sandım. Uşağımla bir odaya çekildim. Gece olunca başka bir misafirhaneye geçmek arzu ve kararında idim. Fakat bu kararımı yerine getirmedi. Çünkü Konde'nin ve uşaklarının büyük bir kayıtsızlık içinde bulduklarını görmek, beni tanımamış oldukları emniyetini verdi.

"Akşam yemeğini odamda yedim. Kapıyı kapadım. Kılıcımı hazırladım ve kendimi Tanrıya emanet ederek yatmak istemedim. Uşağım uyudu. Ben ise bir sandalye üzerinde uyukladım.

"Fakat gece yarısından biraz sonra beni, ebedî uykuya uyutmak isteyen, dört tabanca sesi uyandırdı. Bunları bana karşı, sonradan öğrendiğime göre, Konde ve uşakları atmışlardı. Beni öldü sandıklarından, hazır bulunan atlarına binerek ve misafirhane sahibine beni gömmesini, çünkü asilzade olduğumu söyleyerek gittiler.

"Misafirhane sahibinin sonradan söylediğine göre uşağım gürültü üzerine uyanmış ve korkudan, bir avluya açılan bir pencereden atlayarak:

— "Eyvahlar olsun bana, efendimi öldürdüler!" avazesiyile misafirhaneden çıkmış. Bu korku ile olmalıdır ki soluğu Londra'da almış. Çünkü ölümüm haberini getiren o oldu.

"Misafirhanedekiler odama çıkararak beni dört kurşunla ve birçok saçmalarla delinmiş bir halde buldular. Fakat kurşunların isabet ettiği yerlerdeki yaralardan hiçbiri tehlikeli değildi. Hıristiyan Katolik sıfatıyla günahlarımı çıkardım ve "son takdis"i istedim. Bunları yaptılar ve beni tedavi ettiler. Yola koyulmak için iki ay bile geçmeye lüzum kalmadı. İki ay sonunda Cenova'ya geldim. Burada iki Feluka'dan başkasında yer bulmadık. Başka iki İspanyol asilzadesiyle beraber bunları kiraladık. Feluka'lardan birisi keşifte bulunmak üzere önde ötekisinde de biz gidecektik. Bu güvenle feluka'lara bindik ve açığa açılmamak için karayı takip ederek seyre başladık. Ancak Fransız sahilinde kâin Tres Marias (Üç Meryem) denilen bir yere geldiğimizde¹⁸, ilk feluka'mız önde keşif yapmakta olduğu bir sırada, bir koydan ansızın iki Türk çektirmesi çıktı. Birisi deniz, ötekisi kara tarafından bizi ortalarına aldıklarından karaya doğru kaçmak üzere olduğumuz bir zamanda yolumuzu kestiler ve bizi esir ettiler. Çektirmeye girince bizi çırılçıplak soydular ve feluka'ların içinde ne

varsa aldılar. Feluka'ları, batırmadan, bunların böylece başka sefer kendilerine ganimet — Türkler Hıristiyanlardan yaptıkları yağmaya bu adı verirler — celbetmeye yarayacaklarını söyleyerek, sahile koyuverdiler.

"Esaret ve bilhassa, bin altı yüz dukalık senetle beraber bir teneke kutu içinde taşıdığım Roma tasdiknamelerinin kayboluşu yüreğimi sızlattı dersem bana inanınız. Fakat iyi talih senedin bir Hıristiyan esirin eline düşmesini istedi. O, onları sakladı. Türklerin eline düşeydi, hiç olmazsa necat fidyem için senedin ihtiva ettiği tutarı vermem lâzım gelecekti. Çünkü onlar onun ne olduğuna bakacaklardı.

"Beni Cezayir'e götürdüler. Burada "Santisima Trinidad" papazlarının, esirleri kurtarmakta olduklarını gördüm. Onlarla görüştüm ve kim olduğumu söyledim. Hayırseverlikle harekete gelen bu kimseler, yabancı olmama rağmen, beni şu suretle kurtardılar: yüzü derhal ve iki yüzü, sadaka gemisinin "Redencion" papazını kurtarmak üzere geri gelmesinde verilmek üzere, benim için üç yüz dukado verdiler. Bu papaz beraberinde getirdiği dukadolardan daha fazlasını harcamış olduğundan, kendisi dört bin dukadoya karşılık olarak Cezayir'de rehine kalıyordu. Çünkü bu papazların hayırseverliği böyle bir merhamete ve cömertliğe kadar gidiyor. Bunlar kendi hürriyetlerini başkasının hürriyeti için verirler ve başka esirleri kurtarmak için kendileri esir kalırlar.

"Hürriyetimi tekrar bulmak iyiliğine ilâveten, içindeki tasdikname ve poliçe ile beraber kaybolmuş kutuyu da buldum. Kutuyu, beni kurtarmış olan mutlu papaza gösterdim ve kurtarılmam için verilenden başka kendisine, taahhütlerine yardımı olsun diye, beş yüz dukado verdim. Sadaka gemisinin dönmesi hemen bir yıl gecikti. Bu bir yıl içinde başıma geleni anlatabilmem yeni bir hikâye teşkil eder. Yalnız şunu söyleyeceğim ki, önce bahsedilen öteki Hıristiyanlarla beraber kendilerini azat ettiğim yirmi Türk'ten birisi beni tanıdı. Fakat bu, öyle müteşekkir ve öyle iyi kalpli bir adamdı ki beni ele vermek istemedi. Çünkü Türkler iki gemilerini batırılmış ve ellerinden büyük Hindistan gemisini almış olan kimsenin ben olduğumu bilselerdi, ya beni padişaha sunarlar veya öldürürlerdi. Padişaha sunulmak ise artık hayatımda bir defa daha hürriyete kavuşmamak demektir.

"Sonunda, "padre redentor - kurtarıcı papaz" benimle ve kurtarılmış olan başka elli Hristiyan'la İspanya'ya geldi. Valencia şehrinde dinî bir tören yaptık ve oradan herkes, üzerimde gördüğünüz bu azat elbiselerini giymiş olarak, kendisine en uygun olan tarafa hareket etti. Bugün bu şehre geldim. Karım İzabela'yı görmeyi o kadar arzu ediyordum ki, başka bir şey için durmaksızın, karım hakkında haber verebilecek olan bu manastırı sordum. Burada başıma geleni siz de gördünüz. Doğru olduğu kadar mucizeli olan maceramı gerçek olarak kabul edilmesi için geriye bu tasdiknameler kalıyor."

Bunları söyleyerek bir teneke kutudan, bahsettiği şahadetnameleri çıkardı ve onları provizor'un eline verdi. Provizor, Korrehidor ile birlikte onlara baktı ve, Rikaredo'nun anlattıklarında şüphe edilecek hiçbir şey bulmadı. Bunu daha çok teyid etmek istiyormuş gibi Tanrı, bin altı yüz dukadoluk poliçenin çekildiği Floransa'lı tüccarın bütün bu olup bitende hazır bulunmasını istedi. Poliçenin kendisine gösterilmesini isteyen tacir poliçeyi görünce tanıdı ve derhal kabul etti. Çünkü bunun kendisine ihbar edilmesinden beri aradan birçok aylar geçmişti. Bütün bunlar derin bir takdir ve hayretle karşılandı. Rikaredo, vadetmiş olduğu beş yüz dukadoyu yeniden teberru ettiğini söyledi. Korrehidor Rikaredo'yu, İzabela'nın anasını, babasını ve İzabela'yı kucakladı, hepsine iltifatlı sözler söyledi. Öteki iki ruhani senyor da aynı şeyi yaptılar ve İzabela'dan bütün hikâyeyi, efendileri başpiskoposun okuması için, yazı ile yazmasını rica ettiler. İzabela onu vadetti.

Garip vakayı dinlerken etraftakilerin muhafaza etmiş oldukları derin sessizlik, yarattığı büyük harikalardan dolayı Tanrıyı tebciil etmek için ihlâl edildi ve büyüğünden en küçüğüne kadar herkes

İzabela'ya, Rikaredo'ya ve ana, babasına hoşça kalın! diyerek ayrıldı. Onlar da Korrehidor'dan sekiz güne kadar yapmayı düşündükleri düğünü şereflendirmesini rica ettiler. Korrehidor bunu memnuniyetle yapacağını söyledi ve sekiz gün sonra, şehrin ileri gelenleriyle beraber düğünde bulundu.

Bu cilveler ve bu hâdiselerle İzabela'nın anası ve babası kızlarını buldular, servetlerini eski haline koydular. İzabela'ya gelince Tanrının inayeti ve sahip olduğu faziletleri sayesinde, bu kadar aksiliklere rağmen, Rikaredo gibi asil bir koca buldu. Bugün, San Paula karşısında kiralamış ve sonradan, Hernando de Cifuentes adında Burgos'lu bir hidalgo (asilzade) nun mirasçılarından satın almış oldukları evlerinde hâlâ kocasıyla beraber yaşadığı sanılıyor.

Bu hikâye bize, gerek beraber gerek her biri yalnız başına, hatta düşmanlarımızı bile büyülemeye yeter olan faziletin ve güzelliğin nelere kadir olduğunu, ve Tanrının en büyük felâketlerimizden nasıl en büyük faydalanmaları çıkarabildiğini öğretebilir.

- 1 İngiltere Kraliçesi Elisabeth zamanında İngiliz amirali Howard ve Esseks Kontu, 1 Temmuz 1596'da Kadiks şehrini basıp yağma etmişlerdir.
- 2 İspanyolca metin "los hacia ancianos" onları ihtiyar yapıyordu, diyor.
- 3 Tokado, baştuvaleti, başörtüsü demektir.
- 4 İspanyolca demektir.
- 5 Cervantes'in, önsözde söylediğimiz gibi, Türk korsanı Arnaut Mami tarafından esir edilip Cezayir'e götürülmüş olduğunu burada tekrar hatırlatmalıyız.
- 6 Londra'dan deniz görünmediğine ve Thames nehri, denizden Londra'ya kadar olan kısmı üzerinde bugünkü büyük gemileri bile kaldırdığına göre Londra'ya varışı bu suretle izah etmek, Cervantes'in Londra ve Thames nehri hakkındaki coğrafi bilgisinin noksan ve müphem olduğunu gösterir.
- 7 "Ahora que esta tan bien ensillado, mâs de dos se atreveran o correrle" cümlesinde ikili bir söz oyunu var. Eyerli, eyerlenmiş mânasında olan "ensillado", sandalye üstüne yerleşmiş mânasına geldiği gibi koşmak anlamında olan correr fiili de birisini takip etmek veya darılmak mânasına gelir.
- 8 Laberinto için 95. sahifedeki izahata bakıla. (Yunanca labyrinthos sözünün İspanyolcasıdır. Bizim, Fransızcadan alma, labirent dediğimiz bu söz eski Yunan'da içinden çıkılması zor, çok odalı büyük bir bina için kullanılırdı. y.n.)
- 9 Kaptan sözünden komutan anlamak lâzımdır.
- 10 İspanyolca metinde "la ley - kanun" sözü vardır.
- 11 Papa demektir.
- 12 Katoliklik muradediliyor.
- 13 Hıristiyanlarda paskalyadan önce et yenmeyen günler.
- 14 Sevilya'da, Vadilkebir'in sol sahili üzerinde bir mahal olup burada bilhassa çingeneler oturur.
- 15 Trinidad, Türklerin ve Müslümanların eline düşmüş olan Hıristiyan esirlerinin kurtarılması için gereken necat fidyelerini sadaka toplamak suretiyle temin eden dini tarikattı. Cervantes, Cezayir Türklerin elinden bu tarikatın topladığı para sayesinde kurtulabilmiştir. Bu vesile ile yeniden şurasını hatırlatmalıdır ki "Örnek Hikâyeler" in birçoğu Cervantes'in kendi maceralarının ve seyahatlerinin intibâ ile doludur.
- 16 Papanın.
- 17 Beylik mânasında olan Senyoriya'dan maksat Cenova Cumhuriyeti'dir.
- 18 Burada yine Cervantes'in kendi macerasını hatırlatmalıyız: mumaileyhin bindiği "El Sol" adındaki kadirga Lyon körfezinde Saintes-Maries de la Mer açıklarında Türk korsanı Arnaut Mami'nin gemileri tarafından sıkıştırılmış ve esir edilmişti.

LİSANSİYE VİDRİYERA*

(El Licenciado Vidriera)

Tormes nehri kıyılarında gezinmekte olan iki öğrenci kabalyero, bu kıyılarda bir ağaç altında uyuyan, aşağı yukarı on bir başında ve köylü kılığında giyinmiş bir çocuk gördüler. Bir uşağa çocuğu uyandırmasını emrettiler. Uyandırdı. Çocuğa nereli olduğunu bu ıssız yerde neye uyduğunu sordular. Çocuk cevap olarak memleketinin adını unutmuş olduğunu, kendisini okutması şartıyla hizmet edeceği bir efendi aramak üzere Salamanka şehrine gittiğini söyledi. Okumak bilip bilmediğini sordular. "Evet, yazmak da bilirim" cevabını verdi.

Kabalyerolardan biri:

— O halde, yurdunun adını unutmuş olman hafıza eksikliğinden ileri gelmiyor, dedi.

Çocuk cevap vererek:

— Nasıl isterseniz öyle olsun, dedi. Ne yurdumun ne de ana ve babamın adını, ben onları ve yurdumu şerefledebilinceye kadar, hiç kimse bilmeyecektir.

Öteki kabalyero:

— Peki, dedi; onlara ne suretle şeref vermeyi düşünüyorsun?

Çocuk cevap verdi:

— Okumakla ve böylece şöhret kazanmakla. Çünkü piskoposların da insan olduklarının söylendiğini duydum¹.

Bu cevap iki kabalyeroya, çocuğu yanlarına alacak ve beraberlerinde götürecek kadar, dokundu, öyle yaptılar ve Salamanka Üniversitesi'nde, hizmet eden uşakların okutturulması âdet olduğu üzere kendisini okuttular. Çocuk, adının Tomas Rodaja (Rodaha) olduğunu söyledi². Efendileri bundan, adından ve elbisesinden onun herhangi fakir bir işçinin oğlu olduğu manasını çıkardılar. Birkaç gün sonra, ona siyahlar³ giydirdiler ve birkaç hafta içinde Tomas, az bulunur bir zekâyâ malik olduğunu gösterdi. Efendilerine o derece sadakat, bütünlük ve gayret ile hizmet ediyordu ki derslerinden hiçbirini kaçırmamakla beraber, onlara hizmet etmekten başka bir şeyle meşgul değilmiş gibi görünüyordu. Hizmetçinin iyi hizmeti efendisinin ona iyi muamele etmek isteğini harekete getirdiğinden Tomas Rodaha efendilerinin artık uşağı değil, fakat onların arkadaşı gibi idi.

Sonunda, onlarla beraber bulunduğu sekiz yıl içinde kendi zekâsı ve göze batan ehliyeti sayesinde üniversitede kendisine öyle bir şöhret kazandı ki her çeşit insanlar tarafından saygılanıyor ve seviliyordu. Başlıca okuduğu, hukuk, fakat en çok başarı gösterdiği saha edebiyattı⁴. Hayret verecek derecede zengin bir hâfızası vardı. Bu hâfızasını iyi anlayışla o kadar belirtiyordu ki anlayışının şöhreti hâfızasının kendisine verdiği şöhretten daha az değildi.

Efendileri tahsillerini bitirince memleketlerine döndüler. Bu, Endülüs'ün en iyi şehirlerinden biriydi. Tomas'ı beraberlerinde götürdüler. Tomas onlarla birkaç gün kaldı. Fakat derslerine ve Salamanka'ya — bu şehir, asudeliği içinde yaşamak zevkini tatmış olanlara daima oraya dönmek isteğini uyandırır — dönmek arzusu için yiyormuş gibi efendilerinden dönmek için izin istedi. Nazik ve cömert olan efendileri gitmesine müsaade ettiler ve kendisine, üç yıl yaşanabilecek kadar para

verdiler.

Minnettarlığını gösteren sözlerle onlardan ayrıldı ve Malaga'dan — efendilerinin yurdu buydu — çıkarak Antekera yolu üzerinde Zambra kıyısını inerken, güzel bir yol kıyafetinde olan ve yanında, kendileri de ata binmiş iki uşağı bulunan atlı bir asilzadeye rasgeldi. Onunla birleşti ve onun da aynı yolculuğu yaptığını öğrendi. Arkadaş oldular, çeşitli şeylerden konuştular ve az müddet içinde Tomas nadir zekâsını, kabalyero da nezaketini ve kibar tavırlarını belli ettiler. Kabalyero kralın piyade yüzbaşılardan olduğunu ve bayraktarının Salamanka toprağında bölüğünü kurmakta olduğunu söyledi. Askerlik hayatını övdü. Tomas'a Napoli şehrinin güzelliğini, Palermo'nun gezilecek yerlerini, Milano'nun bereket ve bolluğunu, Lombardiya'nın ziyafetlerini, lokantalardaki mükellef yemekleri canlı surette tasvir etti. Ona: "Çabuk, patron! Buraya gel, haydut! Balıklar, tavuklar, makarnalar gelsin.⁵" tabirlerini tatlı tatlı ve tam anlamıyla anlattı. Askerin hür hayatını ve İtalya'daki serbestliği göklere çıkarırcasına övdü. Fakat bazı kimselerin askerlik mükellefiyetinin teferruatı saydıkları halde askerliğin asıl yükünü teşkil eden soğukta nöbet beklemekten, hücumların tehlikesinden, savaşların dehşetinden, kuşatılmış şehirlerin açlığından, kara torpillerinin tahribatından ve buna benzer başka şeylerden hiçbir şey söylemedi.

Hulûsa, ona o kadar çok şeyler söyledi ve onları o kadar iyi söyledi ki bizim Tomas Rodaha'nın ağırbaşlılığı sallanmaya ve iradesi, ölümle o kadar yakın bulunan o hayata ısınmaya başladı.

Diego de Valdivia⁶ adında olan ve Tomas'ın güzel halinden, zekâsından ve ferasetinden çok memnun kalan yüzbaşı ona, merak edip de İtalya'yı görmek istediği takdirde kendisiyle beraber oraya gitmesini rica etti. Ona sofrasını ve gerektiğinde, bayraktarlığını da teklif ediyordu. Çünkü kendi bayraktarı yakında hizmetinden ayrılacaktı. Tomas'ın daveti kabul etmesi için çok şeye lüzum kalmadı. Bir lâhzada kendi kendisine kısa bir muhakeme yaparak İtalya'yı, Flandres'ı ve başka birçok toprakları ve memleketleri görmenin iyi olacağı, uzun yolculukların insanları akıllı yaptıkları ve bu yolculukta olsa olsa en çok üç veya dört yıl sarf edeceği ve kendi genç yaşına bu yıllar katılınca kendi derslerine geri dönmeye engel teşkil edecek kadar çok olmayacakları neticesine vardı, ve her şeyin kendi zevkinin ölçüsüne göre olması gerekiyormuş gibi, yüzbaşıya kendisiyle İtalya'ya gitmekten memnun olacağını söyledi. Fakat şu şartla ki onun bayrağının arkasından gitmeye mecbur olmamak için, ne bayrağı altına girecek ne de kendi askerleri listesine — her ne kadar yüzbaşı kendisine listeye konulmanın önemi olmadığını, böylece bölüğe yapılacak yardımlardan ve ödemelerden faydalanacağını ve istediği her defada kendisine izin vereceğini söylemiş ise de — geçirilecekti.

Tomas:

— Bu, kendi vicdanıma ve senyor Kapitan'ın (yüzbaşının) vicdanına karşı gelmek olur, dedi. Ben, borçlu olmaktan ise bağısız olmayı tercih ederim.

Don Diyeo:

— Bu kadar kuruntulu bir vicdan askerden çok rahibe yaraşır. Fakat istediğiniz gibi olsun. Artık arkadaşız, dedi.

O gece Antekera'ya vardılar ve birkaç gün içinde, büyük konaklar (merhaleler) yaparak, henüz teşekkül etmiş olan bölüğün bulunduğu yere vardılar. Bölük, Kartahena'ya doğru ilerlemeye başladı. Kendisiyle beraber giden başka dört bölükle önlerine gelen yerlerde konaklıyorlardı. Orada Tomas komiserlerin otoritesini, bazı yüzbaşılardan küstahlığını, hancıların tamahkârlıklarını, maaş memurlarının hile ve desiselerini, ahalinin şikâyetlerini, ikamet vesikalarının satın alınmasını, acemi

eratin hoyratlıklarını, misafirhanecilerle olan ihtilâfları, lüzumundan çok erzak istemeleri ve nihayet, kendisine kötü görünen bütün bu şeyleri ister istemez yapmanın zaruretini gördü.

Tomas, öğrenci elbiselerini çıkararak, papağan⁷ renkli elbiseler giymişti ve söylenmesi âdet olduğu üzere "Dios es Kristo — Tanrı İsa'dır" diyenlerin⁸ kıyafetine girmişti. Malik olduğu birçok kitaplardan yanına yalnız "Horas de Nuestra Senyora — Hazreti Meryem'in Saatleri" adındaki kitap ile şerhsiz Garcilaso'yu⁹ almıştı. Bunları iki cebinde taşıyordu.

Kartahena'ya, umduklarından daha önce vardılar, çünkü konaklarda yaşayış geniş ve değişiktir ve her gün yeni ve zevkli şeylerle karşılaşılır. Orada dört Napoli kadırgasına bindiler. Orada Tomas Rodaha o deniz evlerinin acayip hayatını inceledi. Burada hemen her an tahtakuruları insana musallat olur, kürek mahkûmları hırsızlık eder, denizciler kötü muamelede bulunur, sıçanlar tahribat yapar ve meddü cezirler insanı yorarlar.

Bilhassa Lyon körfezindeki büyük kasırgalar ve fırtınalar Rodaha'yı korkuttu. İki fırtına atlattılar. Birisi kendilerini Korsika'ya attı, öteki kendilerini Fransa'daki Toulon'a doğru çevirdi. Sonunda, uykusuz, sırsıklam ve şişkin gözlerle, çok güzel bir şehir olan Cenova'ya ulaştılar. Şehrin toplu mandraçe'sinde¹⁰ karaya inerek bir kiliseyi ziyaret ettikten sonra kapitan (yüzbaşı) bütün arkadaşlarıyla birlikte bir misafirhaneye gitti. Burada bütün geçmiş kasırgaları şimdiki gaudeamus¹¹ ile unuttular.

Orada Trebbiano¹²'nin tatlılığını, Montefiyaskone'nin değerini, Asprino'nun kuvvetini, Kandiye ve Sisam'da yetişen iki Yunan şarabının cömertliğini, Beşdağ şarabının büyüklüğünü, senyora Guarnaça'nın tatlılık ve sükûnetini, Çentola'nın köylülüğünü — bütün bu senyorlar arasına Romanesko'nun bayağılığı görünmeye cesaret etmeksizin — tanıdılar. Misafirhaneci bu kadar çok ve çeşitli şarapları tattırdıktan sonra orada, cebir kullanmaksızın ve harita üzerinde boyalı oldukları gibi değil, fakat doğru ve katıksız olarak Madrigal'i, Koka'yı, Alaehos'u ve real (kralcı) olmaktan çok imperial (imparatorcu) olan ve gülme tanrısının kileri bulunan Real Ciudad'ı¹³ göstermeyi teklif etti. Eskiviyas'ı, Alanis'i, Kazalya'yı, Guadalkanal'ı ve Membrilya'yı sundu. Ribadaviya'yı ve Deskargamariya'yı unutmadı.

Nihayet misafirhaneci, bizzat Bakus'un kendi kilerinde bulundurabildiğinden de daha çok şarap saydı ve ikram etti.

Cenova'lı kadınların sarı saçları, erkeklerin sevimli halleri yiğit tavırları ile o kayalar üstünde, evleri sanki altın üzerine işlenmiş elmaslar gibi duran şehrin takdire değer güzelliği, iyi Tomas'ı hayran etti.

Ertesi günü, Piyemonte'ye gidecek olan bütün bölükler karaya çıktılar. Fakat Tomas bu yolculuğu yapmak istemedi. Aksine olarak, büyük Venedik ve Loreto yoluyla sonradan Milâno'ya ve Piyemonte'ye dönmek niyetiyle, karadan Roma'ya ve Napoli'ye gitmek istedi.

Don Diyego de Valdivya, dolaşan rivayetlere göre Flandres'a gönderilmediği takdirde, kendisini Piyemonte'de bulacağını Tomas'a söyledi. İki gün içinde Tomas yüzbaşından müsaade alarak beş gün sonra Floransa'ya vardı. Ondan önce Luka'yı gördü. Küçük fakat çok güzel kurulmuş olan bu şehirde, İtalya'nın başka her yerinden çok İspanyollara iyi gözle bakılmakta ve dost muamelesi yapılmaktadır.

Gerek mevkiinin letafeti gerek temizliği, binalarının ihtişamı, serin nehri ve sessiz sokaklarıyla Floransa Tomas'ın çok hoşuna gitti. Burada dört gün kaldıktan sonra, şehirlerin kraliçesi ve dünyanın hâkimi olan Roma'ya hareket etti. Tapınaklarını dolaştı, "bekaya" sına taptı ve şehrin büyüklüğüne hayranlıkla baktı. Aslanın büyüklüğü ve yırtıcılığı tırnaklarından anlaşıldığı gibi Tomas Roma'nın

azamet ve ihtişamını: kırılmış mermerlerinden, yarım ve tam heykellerinden, kırılmış zafer taklarından ve yıkılmış hamamlarından, muhteşem kapılarından ve büyük anfi-tiyatrolarından, kıyılarını daima su ile dolduran ve onları, kendisinde mezar bulmuş olan sonsuz şehit vücutları bekayısıyla azizleştiren meşhur ve mukaddes nehrinden, birbirini seyreder gibi görünen köprülerinden, yalnız adlarıyla dünyanın başka şehirlerinin bütün yolları üzerine otorite kazanan Via Appia, Via Flaminia, Via Giulia ve buna benzer yollarından anladı. Şehrin kendi içindeki tepelerin bölünmesi de daha az hayranlığını mucip olmuyordu: Çelyo, Kuirinale ve Vatikano tepeleriyle öteki dört tepe¹⁴ adlarıyla Roma'nın büyüklük ve ihtişamını belirtirler. Yine, kardinaler kurulunun otoritesini, Sumo Pontifice (Papa)'nın ihtişamını, insanların ve milletlerin çokluğunu ve çeşitliğini gördü. Her şeye baktı, her şeyi inceledi, gözden geçirdi. Yedi Kilise¹⁵'yi ziyaret ettikten, günah çıkartan bir papaz (penitenciaro) önünde günah çıkardıktan ve mukaddes pederin ayağını öptükten sonra agnusdei¹⁶ ve tespihlerle dolu olduğu halde Napoli'ye gitmeye karar verdi. Fakat yazın en sıcak zamanı olduğundan — bu zaman, Roma'ya karadan giren veya çıkan bütün kimseler için fena ve tehlikelidir — Napoli'ye deniz yoluyla gitti. Burada, Roma'yı görmüş olmaktan edindiği hayranlığa Napoli'yi görmenin sebep verdiği hayranlığı kattı. Napoli, kendisine göre onu görmüş olan bütün kimselere göre Avrupa'nın ve hatta bütün dünyanın en güzel şehridir.

Oradan Sicilya'ya giderek Palermo'yu ve sonra Messina'yı gördü. Palermo'nun mevkiini ve güzelliğini, Messina'nın limanını ve bütün Sicilya adasının, doğru ve haklı olarak ona İtalya'nın ambarı adını kazandıran, bereketini beğendi.

Napoli'ye ve Roma'ya döndü. Oradan "Nuestra Senyora de Loreto" ya¹⁷ gitti. Bunun mukaddes tapınağında duvar yüzleri ve duvarlar görmedi. Çünkü hepsi koltuk değnekleri, kefenler, zincirler, köstekler, kelepçeler, yeleler, balmumundan yapılmış yarım gövdeler, tasvirler ve portreler ile örtülü idiler ki bunlar birçok kimselerin Tanrının elinden, ilâhî annesinin müdahalesiyle, kabul etmiş oldukları sayısız lütuf ve ihsanların görünür izleriydiler. Tanrı, annesinin evinin duvarlarını buna benzer adaklarla süsleyen kimselerin ona tapınmalarını mükâfatlandırmak üzere onun mukaddes tasvirini birçok mucizelerle tebcil ve takdis etmek istedi. Tomas, bütün gökyüzünün, bütün meleklerin ve ebedî mekânların bütün sakinlerinin görüp de anlamadıkları en yüksek ve en önemli elçiliğin (nübüvvetin) vuku bulduğu yeri ve odayı gördü.

Oradan, Ankona'da gemiye binerek, Venedik'e gitti. Kolon doğmasaydı bu şehrin dünyada benzeri olmayacaktı: Tanrı sayesinde ve Büyük Meksika'yı fethetmiş olan büyük Hernando Kortes sayesinde büyük Venedik, kendisine herhangi bir suretle karşı koyacak bir şehir bulmuştur. Bu iki ünlü şehir, hep sudan olan sokaklarıyla birbirine benzerler: Avrupa'daki, Eski Dünya'nın hayreti; Amerika'daki, Yeni Dünya'nın şaşmasıdır.

Tomas'a Venedik'in zenginliği sonsuz, hükümeti tedbirli, yeri zapt olunamaz, bereketi çok, etrafi şen ve nihayet, gerek bütünü, gerek parçalarıyla dünyanın her tarafına yayılan şöhretine lâayık göründü. Kadırgaların ve sayısız belli olmayan başka gemilerin inşa edildiği yer olan ünlü tersanesi bu gerçeğe onu daha çok inandırdı.

Venedik'te bizim meraklının bulunduğu ziyafetler ve eğlenceler az kaldı Kalipso'nunkilere¹⁸ benzeyecekti. O kadar ki ona âdeta ilk amacını unutturuyorlardı. Ancak orada bir ay kaldıktan sonra Ferrara, Parma ve Piyaçenza yoluyla, Vulkano'nun¹⁹ imalâthanesi ve Fransa krallığının göz koyduğu²⁰ ve nihayet, hakkında "söyleyebilir ve yapabilir" denilen bir şehir olan Milâno'ya döndü.

Milâno, kendi büyüklüğü ve tapınağının büyüklüğü ve insan yaşayışına gerekli olan bütün şeylerin

harikulâde bolluğu itibariyle muhteşem bir şehirdir.

Oradan Asti'ye gitti ve zamanında ulaştı. Çünkü alay ertesi günü Flandres'a hareket ediyordu. Dostu yüzbaşı tarafından çok iyi kabul edildi ve onun refakatinde ve arkadaşlığında Flandres'a geçti. İnsanı hayrete düşürmekte İtalya'da gördüklerinden aşağı kalmayan bir şehir olan Anvers'e vardı. Gand'ı ve Brüksel'i gördü ve bütün memleketin gelecek yaz sefere çıkmak üzere silâha sarılmaya hazırlandığını gördü.

Görmüş olduğunu görmeye kendisini dürtmüş olan arzusunu yerine getirmiş olduğundan İspanya'ya ve tahsilini bitirmek üzere Salamanka'ya dönmeye karar verdi.

Düşündüğünü derhal tatbik mevkiine koydu. Bundan çok müteessir olan arkadaşı ayrılacağı esnada sağlığı, muvasalatı ve başarısı hakkında kendisine haber vermesini rica etti. Tomas, istediğini yapacağını vadetti ve silâh altında bulunan Paris'i görmeksizin, Fransa yoluyla İspanya'ya döndü. Sonunda, Salamanka'ya döndü. Burada, dostları tarafından iyi kabul olundu ve kendisine gösterdikleri kolaylıklarla, hukuk mezunu derecesini alıncaya kadar derslerine devam etti.

Bu sırada o şehre, debdebe ve alâyişi seven, çok fettan ve çokbilmiş bir kadın geldi. Çığırkana ve çağrıya mahallin bütün kuşları üşüştü. Onu ziyaret etmeyen bir vademekum²¹ kalmadı. O kadının İtalya'da ve Flandres'da bulunmuş olduğunu söylediği, Tomas'a nakledildi. Tomas, tanıyıp tanımadığını görmek üzere kadını ziyarete gitti. Kadın bu ziyaret ve görüşme sonunda Tomas'a âşık oldu. Erkek, bunun hiç farkında olmadığı gibi başkalarının zoruyla götürülmeseydi onun evine gitmek bile istemeyecekti. Sonunda kadın Tomas'a isteğini belli ve servetini teklif etti. Fakat böyle vakit geçirici şeylerden çok kendi derslerine dikkat eden Tomas, senyora'nın keyfine ve hevesine hiçbir suretle karşılık vermiyordu. Kendisinin beğenilmediğini ve düşüncesine göre, aşağı görüldüğünü ve olağan ve bilinen vasıtalarla Tomas'ın kayadan isteğini teshir edemediğini gören kadın arzularını yerine getirmek için kendisine göre daha etkili ve işe yarar başka çareler aramak kararını verdi. Böylece, bir Arap kadınının öğüdü ile hareket edip Tomas'a — sanki dünyada serbest iradeyi zorlamaya yeter otlar, sihirler ve sözler varmış gibi — isteğini kendisini sevmeye zorlayacak bir şey veriyor sanısıyla, bir Toledo ayvasıyla büyü yaptı. Böylece, bu aşk içkilerini veya yiyeceklerini veren kadınlara venefikas (zehirleyici kadınlar) derler. Çünkü tecrübenin birçok ve çeşitli hallerde göstermiş olduğu üzere bu kadınların yaptıkları, onları yutanlara, zehir vermekten başka bir şey değildir.

Tomas ayvayı öyle bir uğursuzlukla yedi ki aniden sara'ya tutulmuş gibi tekmeler ve yumruklar sallamaya başladı. Saatlerce kendine gelemedi; bu müddet sonunda bunağa döndü, ağır ve kekeleyerek, yemiş olduğu bir ayvanın kendisini öldürdüğünü söyledi ve ayvayı verenin kim olduğunu açıkladı.

Olayı haber alan adalet, büyücü kadını aradı. Fakat işin sarpa sardığını gören kadın emin bir yere saklandı ve bir daha da görünmedi.

Tomas altı ay yatakta kaldı. Bu müddet içinde kurudu ve daima söylenegeldiği gibi, bir deri bir kemik kaldı. Bütün duyguları da altüst olmuştu. Mümkün olan bütün tedaviler yapılmış olmasına rağmen ancak vücudundaki hastalığı iyi ettiler, ama akıl hastalığını edemediler. Sihatli, fakat o zamana kadar görülmemiş derecede en garip bir şekilde deli olarak kaldı. Zavallı, hep camdan yapılmış olduğunu tahayyül ediyordu ve bu tahayyülle, birisi kendisine yaklaştığı zaman, dehşetli surette haykırmaya, düzgün sözlerle ve tabirlerle yanına yaklaşmalarını yalvarıp yakarmaya başlıyordu, çünkü kendisini kıracaklarını, kendisinin gerçekte başka insanlar gibi olmadığını,

baştanbaşa camdan olduğunu söylemeye koyuluyordu.

Kendisini bu garip sabit fikirden kurtarmak için birçok kimseler onun bağırmalarına ve yalvarışlarına aldıriş etmeksizin, kırılmadığını anlasın ve görsün diye şiddetle üstüne atıldılar ve onu kucakladılar. Fakat bundan edilen fayda şuydu ki zavallı kendisini yere atıyor ve bin bir ses çıkarıyor ve derhal bayılarak dört saatte kendine gelmiyordu. Geldiği zaman da kendisine bir defa daha yaklaşmaları için yalvarmalarını yenilmeye koyuluyordu.

Kendisine uzaktan konuşmalarını, istediklerini sormalarını, etten değil fakat camdan bir insan olduğundan, herkese en büyük bir anlayışla cevap vereceğini söylüyordu: çünkü cam ince ve nazik bir madde olmakla ruh onun arasından, ağır ve dünyevi vücutta olduğundan daha çabuk ve daha büyük bir tesirle harekete geçiyordu.

Bazı kimseler, dediğinin doğru olup olmadığını denemek istediler, ona birçok ve zor şeyler sordular. Onlara sürat ve çok büyük bir zekâ keskinliği ile cevap verdi. Bu, camdan olduğunu düşünmek gibi çok olağanüstü bir deliliği taşıyan bu adamda, her sorguya sıhhat ve keskinlik ile cevap verecek büyük bir zekânın bulunduğunu gören üniversitenin büyük bilginlerinin, tıp ve felsefe profesörlerinin hayranlığını mucip oldu.

Tomas, kırılır bir vazo olan vücuduna geçirmesi ve dar bir elbise giyince kırılmaması için kendisine bir örtü verilmesini istedi. Ona gri bir elbise ile çok geniş bir gömlek verdiler. Bunları çok dikkatle giyindi ve beline pamuktan bir ip kuşandı. Hiç kundura giymek istemedi ve kendisine yaklaşılmadan yemek verilmesi için bulduğu usul bir sopanın ucuna hasır bir sepet koymaktı ki buna, mevsime göre bulunanlardan biraz yemiş koyarlardı.

Ne et, ne de balık istiyordu. Su, ancak çeşmeden veya nehirden, o da avucu içinde, içiyordu. Sokaklarda yürüdüğü zaman, onların ortasından ve üstüne bir kiremit düşüp kendisini kıracak diye korktuğundan, çatılara bakarak gidiyordu. Yazın tarlalarda açıkta yatıyor, kışın ise herhangi bir hana sığınyordu. Samanlıkta boğazına kadar saman içine gömülerek bunun, camdan insanların malik olabileceği en uygun ve en emin yatak olduğunu söylüyordu. Gök gürlediği zaman, cıva hastalığına tutulmuş gibi titriyor, kıra çıkıyor ve fırtına geçinceye kadar şehre girmiyordu.

Dostları onu uzun müddet kapalı tuttular. Fakat felâketinin sürdüğünü görünce, onun istediğine rıza göstermeye karar verdiler. Bu istek de kendisini serbest bırakmaktı. Böylece, onu serbest bıraktılar. O da, kendisini tanıyanların hepsinde hayret ve acıma duyguları uyandırarak, şehirde dolaşmaya koyuldu.

O zaman çocuklar etrafını sardılar. Kendisi onları bir sopa ile uzakta tutuyor ve camdan adam olduğundan çok ince ve kırılır olması dolayısıyla, kırılmaması için kendisine uzaktan konuşmalarını rica ediyordu. Dünyanın en taciz edici soyu olan çocuklar onun yalvarmalarına ve barışmalarına rağmen dediği gibi camdan olup olmadığını görmek için, ona paçavralar ve hatta taşlar atmaya başladılar. Fakat o, o kadar bağıriyor ve taşkınlıklar yapıyordu ki oradaki kimseleri, taş atmamaları için çocukları azarlamaya ve paylamaya sevk ediyordu. Kendisini çok üzdükleri bir gün onlara dönerek şöyle dedi:

— Sinek gibi dik kafalı, tahtakurusu gibi murdar, pire gibi saldırgan olan çocuklar, benden ne istiyorsunuz? Yoksa ben Roma'daki Testaço ²² tepesi miyim ki bana çanak ve kiremit parçaları atarsınız?

Herkes çıkıştığını ve cevap verdiğini duymak için kendisini daima çok kimseler takip ediyordu. Çocuklar ise ona taş atmaktansa dinlemeyi daha faydalı buldular.

Bir defa, Salamanka'daki eskiciler sokağından geçerken eskici bir kadın ona:

— Canım hakkı için, senyor Licenciado, felâketiniz bana ne kadar acı veriyor; fakat ne yapayım ki ağlayamıyorum.

O, kadına dönerek, çok ölçülü bir surette:

— Filiae Hierusalem, plorate süper vos et süper filios vestros²³.

Eskici kadının kocası sözün incelik ve kurnazlığını anladı ve dedi:

— Kardeş Licenciado Vidriyera — kendisi bu suretle çağırıldığını söylüyordu — siz deliden çok kurnazsınız.

Licenciado Vidriyera:

— Umurumda bile değil, elverir ki budala olmayayım.

Bir gün bir umumhane önünden geçerken kapısında, kadınlardan birçoğunun durduğunu gördü ve bunların şeytan ordusunun, cehennem misafirhanesine indirilmiş ağırlıkları olduğunu söyledi.

Birisi ona, karısı bir başka erkekle kaçtığı için çok kederli olan bir dostuna ne öğüt ve avutma vereceğini sordu. Buna şu cevabı verdi:

— Dostuna de ki, evinden düşmanını almalarına müsaade ettiği için Tanrıya şükretsın.

Ötekisi:

— O halde gidip onu aramasın mı?

Vidriyera:

— Bunu aklından bile geçirmesin, cevabını verdi. Çünkü onu bulmak, namussuzluğunun ebedi ve gerçek bir şahidini bulmak demektir.

Aynı adam:

— Mademki öyledir, dedi, karımla iyi geçinmek için ne yapmalıyım?

Vidriyera cevap verdi:

— Muhtaç olacağı şeyi ver; evdekilerin hepsine emretmesini bırak, fakat sana emretmesine müsaade etme.

Bir çocuk ona:

— Senyor Licenciado Vidriyera, ben babamı bırakıp kaçmak istiyorum, çünkü beni ikide bir dövüyor, dedi.

Ona cevap verdi:

— Çocuk düşün ki, babaların çocuklarına attığı sopalar onlara şeref, cellâdınkilerse şerefsizlik verir.

Bir kilisenin kapısında dururken Licenciado Vidriyera, eski Hıristiyan²⁴ olmakla övünenlerden bir köylünün geriye girdiğini ve arkasından onun kadar iyi niyetli olan başka birisinin geldiğini gördü, köylüye yüksek sesle bağırdı:

— Ey Domingo, Sabado'nun geçmesini bekle²⁵.

Daima meleklerle meşgul buldukları için okul öğretmenler hakkında talihli olduklarını, çünkü bu melekçikler sümüklü olmasalardı daha çok bahtlı ocaklarını söylerdi.

Başka birisi ona muhabbet tellâlı kadınlar hakkında ne düşündüğünü sordu. Vidriyera, uzaktaki kadınların değil fakat yakın olanların öyle olduğunu söyledi.

Deliliği ve cevapları bütün Kastilya'ya yayıldı ve sarayda bulunan bir prens veya senyor bunu haber alınca onu çağirtmak istedi ve Salamanka'da bulunan bir kabalyero dostunu onu kendisine

göndermeye memur etti. Bir gün kabalyero ona rastgeldi ve şöyle dedi:

— Senyor Licenciado Vidriyera bilsin ki saraydan büyük bir zat kendisini görmek istiyor ve çağırıyor.

Buna cevap verdi:

— Zatiâliniz o zata mazeretimi söyleyin; çünkü utangaç olduğumdan ve dalkavukluk yapmasını bilmediğimden, saraya yaraşamam.

Buna rağmen, kabalyero onu saraya gönderdi. Oraya götürmek için de şu çareyi kullandılar: onu, cam taşınan küfelere benzer, bir saman küfesi içine koydular, öte yandaki küfeye de taş doldurdular ve saman içine de, kendisini bir cam vazo gibi taşıdıklarını anlatmak için, birkaç da cam koydular. Valladolid'e²⁶ gece vakti vardı. Kendisini getirtmiş olan senyorun evinde küfeden çıkardılar. Senyor kendisini çok iyi karşılayarak dedi ki:

— Hoş geldiniz senyor Licenciado Vidriyera. Yolculuk nasıl geçti? Sıhhatiniz nasıldır?

Buna cevap verdi:

— İnsanı darağacına götüreni müstesna, sona ermesi şartıyla hiçbir yolculuk fena değildir. Sıhhatim ne iyi ne kötüdür, çünkü nabzımla dimağım uygun işliyor.

Başka bir gün, sıırıklar üzerine konmuş birçok şahinler, delice doğanlar ve başka avcı kuşları görerek şahinle ava gitmenin prenlere ve büyük senyörlere yaraşır bir şey olduğunu söyledi. Fakat düşünmelidirler ki ondaki külfet elde edilen zevke nispetle birde iki bin daha ağırdır. Tavşan avının çok zevkli ve bahusus ödünç alınmış tazılarla yapıldığı zaman daha çok zevkli olduğunu söyledi²⁷.

Onun bu deliliği kabalyero'nun çok hoşuna gitti ve kabalyero, çocukların ona kötülük etmemelerine dikkat edecek bir kişinin himaye ve muhafazası altında Licenciado Vidriyera'nın şehre çıkmasına müsaade etti. Altı gün içinde çocuklar ve bütün saray onu tanıyorlardı. Her adımda, her sokakta ve herhangi bir köşe başında kendisine sorulan bütün sorulara cevap veriyordu. Bunlar arasında bir öğrenci kendisine şair olup olmadığını sordu, çünkü kendisinde bulunan her şeyde salih bir istidat olduğunu görüyordu. Buna cevap verdi:

— Şimdiye kadar ne bu kadar budala, ne de bu kadar talihli oldum.

Öğrenci ona:

— Bu budala ve talihli olmaktan bir şey anlamıyorum, dedi.

Vidriyera cevap verdi:

— Kötü şair olacak kadar ahmak olmadım, ne de iyi şair olmaya lâyük olacak kadar bahtlı oldum.

Başka bir öğrenci ona şairlere karşı ne çeşit saygısı olduğunu sordu. Şiir bilgisine çok, fakat şairlere hiçbir saygısı olmadığı cevabını verdi.

Niçin böyle söylediğini sordular.. Cevap olarak dediği:

— Sayısı sonsuz şairler arasında iyileri o kadar azdır ki hemen hiçbir sayı teşkil etmezler; böylece, şairler mevcut olmadığından onları saymıyordu. Buna mukabil, şiir bilgisini takdir ve tebciil ediyordu. Çünkü şiir, başka bütün bilgileri kendisinde ihtiva ediyordu. Çünkü şiir bütün bilgilerden faydalanıyor, hepsinden süsleniyor ve dünyayı fayda, zevk ve hayretle doldurduğu takdirde diğer eserlerini ışığa çıkarıyordu. Sonra ilâve etti:

— İyi bir şaire ne kadar saygı gösterilmek gerektiğini ben iyi bilirim, çünkü Ovidyus'un aşağıdaki mısralarını hatırlarım. Bunlar der ki:

Kura dukum fuerunt olim, regumque poetae:

praemiaque antiqui magna tulere chori.

Sanctaque majestas, et erat venerabile nomen

*vatibus, et largae saepe dabantur opes*²⁸.

Şairlerin yüksek sıfatını unutuyor değilim, çünkü Eflâtun onlara, tanrıların tercümanı diyor.

Ovidyus da onlar hakkında:

*Est Deus in nobis, agitante kalescimus illo*²⁹,

Ve yine:

*At sakri vates, et Divum kura vakomur*³⁰, diyor.

Bunlar, iyi şairler hakkında söylenir. Kötü şairler, cerrilero³¹'lar için ise budalalığın ve küstahlığın ta kendisi olduklarını söylemekten başka ne denebilir?

Şunu da ilâve etti:

— Bu ilk basım şairlerden birini, çevresindekilere bir "sone" okumak istediği ve "zatiâlileri, dün gece bir münasebetle yazdığım ve fikrime göre, hiçbir değeri olmamakla beraber, yine, ne bileyim, güzel bir tarafçılığı olan bir soneciği dinlesinler" diyerek onlara yaltaklanmalar yaptığı zaman görmek lâzım.

Bunu söyleyince dudaklarını büker, kaşlarını çatar, cebini karıştırır ve başka binlerce sone'nin yazılı bulunduğu yağlı ve yarı yırtık binlerce kâğıt arasından okumak istediğini çıkarır ve sonunda tatlı ve nazlı bir eda ile onu okur.

Onu dinleyenler, sinsî veya cahil olduklarından dolayı, kendisini övmezlerse: "Ya zatiâlileri sone'yi dinlemediniz yahut ben okumasını bilmedim; böylece, onu bir defa daha tekrarlamak iyi olacak. Zatiâliniz lütfen dikkatinizi verin, çünkü sone gerçekten bu dikkate değer" der ve ilk defasındaki gibi onu, yeni işaretler ve fâsılalarla, tekrar okur.

Sonra bunların birbirlerini çekiştirdiklerini görmeli. Ya eski ve ağırbaşlı köpeklere karşı genç ve modern köpeklerin havlamasına ne demeliyim?

Bilmediği şey hakkında hüküm veren ve anlamadığı şeye hor bakan dar görüşlü cahile rağmen şiiri, birçok ve ağır meşgaleleri içinde, eğlence ve avunma yaparak onda dehalarının ilahiliğini ve idraklerinin yüksekliğini gösteren ve kendilerinde şiirin gerçek ışığı parıldayan bazı ünlü ve mükemmel şairlere karşı mırıldanan kimselere, ve taht-sayibanları altında oturan budalalığa, ve kürsülere kurulan cehalete saygı gösterilmesini isteyen ve onlara değer veren kimseye ne demeli?

Başka bir defasında kendisine, şairlerin, çoğunluğunun fakir olmalarının sebebini sordular.

— Fakir olmayı kendileri istiyorlar, cevabını verdi. Çünkü ara sıra düşen fırsattan istifade etmesini bilseler zengin olmak ellerindedir. Bu fırsat da, son derece zengin olan dama (sevilen kadın) larıdır. Çünkü bunların saçları altından, alınları parlatılmış gümüşten, gözleri yeşil zümrütlerden, dişleri fildişinden, dudakları mercandan ve gerdanları şeffaf kristaldendir; döktükleri gözyaşları da sulu incilerdir. Bundan başka ayaklarının bastığı yerden, toprak ne kadar sert ve kısır olursa olsun, derhal yaseminler ve güller biter. Nefesleri safî amber, misk ve zebattır. Bütün bu şeyler ise onların büyük zenginlik alâmetleri ve nişaneleridir.

Vidriyera kötü şairler hakkında bu şeyleri ve daha başka şeyler söylüyordu. İyi şairler için daima iyi söylüyor ve onları göğe çıkarıyordu³².

Bir gün San Francisco kilisesinin basamakları üzerinde fena bir el tarafından yapılmış bazı tasvirler gördü ve iyi ressamın tabiatı taklit ettiklerini, kötü ressamın ise onu kustuklarını

söyledi.

Bir gün, kırılmamasına büyük bir ihtiyat göstererek, bir kitapçının dükkânına yaklaştı ve ona dedi ki:

— Bu meslek, eğer bir kusuru olmasaydı beni çok memnun edecekti.

Kitapçı kusurun ne olduğunu sordu. Ona cevap verdi:

— Kitapçıların, bir kitabın hakkını satın aldıkları zaman müellife yaptıkları yaltaklanmalarla müellifin kitabı kazara kendi parasıyla bastırması halinde ona oynadıkları oyun! Çünkü bin beş yüz yerine üç bin nüsha basarlar ve müellif kendi kitaplarının satıldığını sandığı anda öteki nüshalar satılır.

Tesadüfen aynı gün meydandan, sopa ile dövülmeye cezalı altı kişi geçti. Tellâl: "Birincisi, hırsızlık için" deyince Vidriyera önündekilere yüksek sesle bağırarak:

— Açılın, kardeşler, bu içinizden biriniz için söylenmesin, dedi.

Tellâl: "Sonuncuya³³" dediği zaman, Vidriyera:

— O, çocukların kefilisi³⁴ olmalıdır, dedi.

Bir çocuk ona dedi ki:

— Kardeş Vidriyera, yarın bir muhabbet tellâlı karıyı kamçılamağa götürecekler.

Vidriyera cevap verdi:

— Bir muhabbet tellâlı erkeği kırbaçlamaya çıkaracaklarını söyleseydin, bir arabayı³⁵ kırbaçlamaya çıkaracaklarını anlardım.

Orada tahtirevan taşıyanlardan biri bulunuyordu:

— Bizim hakkımızda söyleyecek bir şeyin yok mu, Lisensiyado? dedi.

— Hayır, cevabını verdi. Sizin her biriniz günah çıkararak bir papazdan çok günahlar bilirsiniz; şu farkla ki papaz onları gizli tutmak için, bilir, siz ise onları meyhanelerde yaymak için.

Bunu katırcı yamaklarından biri duydu, çünkü Vidriyera'yı her sınıf halktan insanlar daima dinlerlerdi ve ona:

— Bay Sürahi, bizim için söylenecek şey az veya hiç yoktur, çünkü biz cumhuriyete lüzumlu iyi kimseleriz, dedi.

Buna Vidriyera cevap verdi:

— Efendinin şerefi uşağın şerefini meydana çıkarır. Buna göre, kime hizmet ettiğine bakarsan, ne kadar şerefli olduğunu görürsün: siz dünyada yaşayan en adi ve alçak kimselerin uşağısınız.

Camdan olmadığım sıralarda bir defa, sabahtan akşama kadar bir kira katırı üzerinde yolculuk ettim. Öyle ki onda, hepsi de kebairden ve insan cinsine düşman olan, yüz yirmi bir günah saydım. Bütün katırcı uşaklarında bir pezevenk mizacı, bir hırsız mizacı ve bir soytarı mizacı var: efendileri - katırlarına binmiş olanları böyle çağırırlar - saf kimseler ise onlara bu şehirde geçmiş yıllarda yapılmış olandan çok, oyun oynarlar. Yabancı iseler onları soyarlar. Talebe iseler onlara lânet ederler. Rahip iseler onları inkâr derler. Asker iseler onlardan korkarlar.

Askerlerin, denizcilerin, arabacıların ve katırcıların yalnız kendilerine göre olağanüstü bir yaşayış tarzı vardır: arabacı hayatının büyük kısmını bir buçuk değneklik yer tutan bir mesafede geçirir ki katırların boyunduruğundan arabanın önüne kadar olan mesafe bundan daha biraz uzundur. Vaktinin yarısında şarkı söyler ve öteki yarısında küfreder ve "geri çekilin" diyerek öte yana geçer. Herhangi bir bataktan bir tekerleği çıkarmak icabetse üç katırdan çok iki küfürle kendi kendine yardım eder.

Denizciler, kaba saba kimseler olup gemilerde kullanılandan başka lehçe bilmezler. Deniz sakin olduğu zaman çabuk ve çeviktirler, kasırga zamanında tembeldirler. Fırtına esnasında çok kimseler emir verirler ve az kimseler itaat ederler. Kasaları ve yatakları onların tanrısıdır eğlenceleri de, yolcuları deniz tuttuğunu görmektir.

Katırcılar yatak çarşaflarını boşayıp, Arap semerleriyle evlenmiş kimselerdir. O kadar çabuk ve acelecidirler ki günlüğü kaybetmemek şartıyla ruhlarını kaybetmeye hazırdırlar. Havan sesi³⁶ onların musikisi; açıklık, salçalarıdır. Sabah duaları erken kalkıp katırlarına yem vermek, ibadetleri ise hiç kiliseye gitmemektir.

Bunu söylediği zaman bir eczanenin kapısında duruyordu. Eczane sahibine dönerek dedi ki:

— Sizin, eğer kandillerinize bu kadar düşman olmasanız, selâmetli bir mesleğiniz var.

Eczacı sordu:

— Ne suretle kandillerime düşmanım?

Vidriyera cevap verdi:

— Bunu söylememin sebebi şudur ki herhangi bir yağ bulunmadığı zaman onun yerine size en yakın olan kandilin yağı geçer. Bundan başka bu meslekte dünyanın en hazık doktorunun itibarını yok etmeye yetecek başka şey de var.

Ne için, sorgusuna:

— Öyle eczacılar var ki, doktorun yazdığı ilâcın eczanesinde mevcut olmadığını söylememek için kendisinde olmayan şeyler yerine, kendi fikrine göre aynı hassayı ve kaliteyi haiz olan hakikatte ise olmayan şeyler koyarlar. Bu itibarla fena tertip edilmiş olan ilâç yapacağı tesirin tamamıyla aksini yapar, cevabını verdi.

Onun üzerine birisi doktorlar hakkında ne düşündüğünü sordu. O, şu cevabı verdi:

"Honora medicum propter necessitatem, etenim, creavit eum Altissimus. A Deo enim est omnis medela, et a rege accipiet donationem. Disciplina medici exaltabit caput illius, et in conspectu magnatum collaudabitur; Altissimus de terra creavit medicinam, et vir prudens non abhorrahit illam³⁷."

Eklezyastiko, tıp ve iyi doktorlar hakkında bunu söyler, dedi. Fena doktorlar için tamamıyla aksi söylenebilir. Çünkü cumhuriyet için onlardan daha zararlı kimseler yoktur. Yargıç, adaleti tefsir eder veya geciktirebilir. Avukat, kendi menfaati için haksız olan iddiamızı müdafaa edebilir. Tüccar, paramızı soyabilir. Kısaca, mecburen kendileriyle münasebette bulunduğumuz bütün şahıslar bize herhangi bir zarar yapabilirler. Fakat ceza korkusuna katlanmadan canımızı alacak hiç kimse yoktur. Yalnız doktorlar korkusuzca, emin olarak, reçete kılıcından başka hiç bir kılıcı kınından çıkarmaksızın bizi öldürebilirler, öldürürler de. Sonra onların suçlarını açığa vurmaya da gelmez, çünkü insanları hemencecik toprak altına gömerler. Şimdiki gibi camdan değil, etten bir insan olduğum zamanlarda hatırlarım, hastanın biri kendisini başka bir doktora tedavi ettirmek için, ikinci sınıf doktorlardan olan ilk doktoruna yol verdi. Bu doktor dört gün sonra, ikinci doktorun reçetelerini göndermek âdetinde olduğu eczaneye uğradı ve eczacıya, bırakmış olduğu hastanın nasıl olduğunu ve öteki doktorun ona bir müşhil ilâcı yazıp yazmadığını sordu. Eczacı orada hastanın ertesi günü alması gereken bir müşhil reçetesi olduğu cevabını verdi. Doktor onu kendisine göstermesini söyledi ve reçetenin altında "sumat diluculoi" yazılı olduğunu görünce: "Bütün bu müşhilin muhtevsından memnunum, ancak bu diluculo'dan³⁸ değil, çünkü fazlasıyla rutubetli" dedi.

Bütün meslekler hakkında söylediği bu ve başka şeyler için, kendisine kötülük etmeksizin fakat

rahat da vermeksizin, peşine takılıyorlardı. Bununla beraber, bekçisi onu korumasaydı çocuklardan kendisini sakınamayacaktı.

Birisi ona hiç kimseye haset etmemek için ne yapması lâzım geldiğini sordu. Şu cevabı verdi.

— Uyu: çünkü uyumakta olacağın müddet süresince haset ettiğin kimseye eşit olacaksın.

Başka birisi, iki seneden beri arzu ettiği bir tayini³⁹ elde etmek için ne çareye başvuracağını sordu.

Ona dedi ki:

— Ata bin ve tayin olunan kimseye bak ve ona şehirden çıkıncıya kadar eşlik et, böylece tayinle beraber çıkmış olacaksın⁴⁰.

Bir defa kendisinin bulunduğu yerden tesadüfen, bir cinayet dâvasına giden ve yanında birçok kimseler ve iki zaptiye bulunan özel bir görevi olan bir yargıç geçti. Vidriyera bunun kim olduğunu sordu; kendisine kim olduğu söylenince dedi ki:

— Bahse girerim ki o yargıç kendi görevine ait her şeyi yok etmek için koynunda engerek yılanları, kuşağında tabancalar ve ellerinde yıldırımlar taşıyor. Bir dostum olduğunu hatırlarım ki baktığı bir cinayet dâvasında suçluların kabahatini birçok kıratları aşan fâhiş bir hükme bağlamıştı. Kendisine niçin bu kadar merhametsiz bir hüküm verdiğini ve bu kadar belli bir haksızlık yaptığını sordum. Bana cevaben, istinaf hakkını bahşetmeyi düşündüğünü ve bununla "divan" daki senyorlara, kendisinin o şiddetli hükmünü tadil etmek, onu yerine ve gerekli nispetine indirmek suretiyle şefaathlerini göstermeye yarayacak meydan bıraktığını söyledi. Ben, onları bu zahmetten kurtaracak surette hükmünü vermiş olması daha iyi olacağı, böylece kendisini doğru ve akıllı bir yargıç sayacakları cevabını verdim.

Yukarda söylenmiş olduğu gibi kendisini daima dinlemekte olan birçok kimselerin teşkil ettiği insanlar içinde kendisinin tanıdığı, avukat elbisesi giymiş, birisi vardı. Başka birisi bu zatı "Senyor Lisensiyado" diye çağırırdı. Lisensiyado diye çağırılan kişinin "başölye" unvanının bile haiz olmadığını bilen Vidriyera:

— Dikkat edin sağdıçlar, (esirleri kurtarma papazları) unvanınıza rastlamasınlar yoksa sahipsiz mal diye onu sizden alırlar⁴¹.

Buna karşı dostu dedi ki:

— Senyor Vidriyera, birbirimize iyi muamele edelim. Çünkü bilirsiniz ki ben yüksek ve derin bir inanç sahibiyim.

Vidriyera cevap verdi:

— Bunda bir Tantalo⁴² olduğunuzu biliyorum, çünkü yüksekte sizden kaçınıyor ve derinlikten dolayı da siz ona ulaşamıyorsunuz.

Bir defa, bir terzinin dükkânı yanına yaslanmış duruyordu. Terzinin el el üstüne koyarak durduğunu görünce dedi ki:

— Şüphesiz, usta, kurtuluş yolu üzerinde bulunuyorsunuz.

Terzi sordu:

— Bunu nereden anlıyorsunuz!

Vidriyera:

— Nereden mi anlıyorum? Şundan, yapacak bir şeyiniz olmadığı için yalan söyleyecek bir fırsatınız da yok.

Ve ilave etti:

— Yalan söylemeyen ve bayram günleri dikmiş dikmeyen terzinin vay haline: bu sanatı yapan kimselerin arasında doğru bir elbise diken tek bir kişinin bulunması — onları günaha sokan birçoklarının bulunması dolayısıyla — harikulâde bir şeydir.

Kunduracılar hakkında, kendi düşüncesine göre, hiçbir vakit fena kundura yapmadıklarını söylediler. Çünkü kunduraları giyen kimseye dar ve sıkı geldikleri zaman ona kunduraların böyle olması lâzım geldiğini, çünkü şık kimselerin böyle dar kundura giydiklerini, onları, iki saat giymekle terlikten daha geniş bir hale geleceklerini; kunduraları giyen kimseye geniş geliyorsa ona, ayak şişmesine karşı, ayakkabıların öyle olması gerektiğini söylüyorlardı.

Bir vilâyet kaleminde kâtip olan keskin zekâlî bir çocuk sorularıyla onu çok sıkıştırıyor, ona şehirde olup bitenler hakkında haberler getiriyordu. Çünkü Vidriyera her şeyi muhakeme ediyor ve her şeye cevap veriyordu. Çocuk ona bir defa dedi ki:

— Vidriyera, asılmaya mahkûm olan Banko adında birisi bu gece hapisanede öldü⁴³.

Vidriyera buna cevap verdi:

— Cellât üstüne oturmadan, acele ölmekle iyi etmiştir.

San Fransisko kilisesi civarında Cenevizlilerden mürekkep bir kalabalık duruyordu. Vidriyera oradan geçerken onlardan birisi kendisini çağırarak:

— Buraya gel senyor Vidriyera ve bize bir hikâyeye anlatıver⁴⁴.

Cevap verdi:

— Yok istemiyorum, çünkü onu Cenova'ya yollarsınız.

Bir defasında önünde, çok çirkin fakat mücevherler, gerdanlıklar ve incilerle süslü bir kızı bulunan bir dükkâncı kadına rastladı. Anneye dedi ki:

— Üstünden geçilebilsin diye kızını taşlarla⁴⁵ süslemekle iyi ettin.

Pastacılar hakkında, birçok yıllardan beri cezaya çarpılmaksızın dobladilya⁴⁶ oynadıklarını söyledi, çünkü iki maravedilik hamuru, sade kendi keyif ve arzularıyla, dörde, dördü sekize, sekizi yarım real'e çıkarıyorlardı.

Kukla oynatanlar hakkında binlerce kötü şey söylüyordu: onların serseri kimseler olduğunu, ilâhî şeylere saygısızca muamele ettiklerini, küçük sahnelerinde gösterdikleri suratlarla sofuluğu gülünç bir hale soktuklarını, Tevrat ve İncil'in bütün simalarını bir çuval içine koyduklarını ve misafirhane ve meyhanelerde onun üzerine oturarak yiyip içtiklerini söylüyordu. Hulâsa, ellerinde iktidar olan kimselerin onları nasıl olup da tiyatrolarında ebedî surette susturmadıklarına yahut da krallıktan sürgün etmediklerine hayret ediyordu.

Bir gün tesadüfen önünden prens gibi giyinmiş olan bir komedyacı geçti. Onu görünce dedi ki:

— Bu adamın yüzü pudralanmış ve ceketini ters giymiş olduğu halde tiyatroya çıktığını görmüş olduğumu hatırlarım. Buna rağmen, sahne dışında, her adımda asilzade şerefi üzerine yemin ediyor.

Birisi cevap vererek:

— Öyle olmalıdır, dedi; çünkü gayet iyi aileye mensup ve asilzade olan birçok komedyacılar vardır.

Vidriyera:

— Gerçek böyle olmalıdır, dedi. Fakat komedyanın⁴⁷ en az muhtaç olduğu kimseler iyi aileden doğmuş olanlardır. Yoksa şık kimselere, yakışıklı kimselere ve hazırcevap kimselere ihtiyacı vardır. Yine onlar hakkında diyebilirim ki ekmeklerini alınlarının teriyle ve büyük bir zahmetle kazanırlar;

daima ezberlemek zorundadırlar. Memleketten memlekete ve misafirhaneden otele giden ebedî çingenelerdir. Daima başkalarını memnun etmeye çalışırlar, çünkü kendi servetleri başkasının zevkine bağlıdır. Bundan başka kendi sanatlarıyla kimseyi aldatmazlar. Çünkü mallarını kamu pazarına, herkesin muhakemesi ve gözü önüne sererler. Tiyatro müdürlerinin meşakkat ve zahmeti inanılır şey değildir ve kaygıları olağanüstüdür. Yıl sonunda borçlu çıkıp iflâs etmemek için çok kazanmak zorundadırlar. Bununla beraber, korular, ağaçlı yollar, tabiî manzaralar ve namuslu surette eğlendiren her şey bir cumhuriyet idaresinde nasıl lâzım ise onlar da öyle lâzımdır.

Kendi dostlarından birinin fikrine göre diyordu ki komedyacı bir kadına hizmet eden bir kimse, o kadının şahsında bir kraliçeye, bir periye, bir ilâheye, bulaşık yıkayan bir kadına, bir çoban kızına hizmet eder gibi aynı zamanda birçok hanımlara birden hizmet eder. Birçok kere de onun şahsında bir pahe'ye veya bir uşağa hizmet ederler, çünkü bütün bunları ve daha başka rolleri bir komedyacı kadının yaptığı vakidir.

Birisi ona dünyanın en bahtlı adamının kim olduğunu sordu. "Nemo⁴⁸" dur, cevabını verdi. Çünkü: "*Nemo novit patrern; Nemo sine erimine vivit; Nemo sua sorte contentum; Nemo ascendit in coelum*⁴⁹.

Bir defa mübarezeciler hakkında dedi ki, bunlar, öyle bir bilgi veya sanatın ustasıdır ki kendilerine lâzım olduğu zaman onu bilmezler ve biraz kendilerini beğenmişe benzerler; çünkü hasımlarının hareketlerini ve öfkeli düşüncelerini, yanılmaz olan, matematik ispatlarına irca etmek isterler.

Sakallarını boyayanlara karşı bilhassa düşmandı. Bir defa, önünde, biri Portekizli olan iki kişi kavga ediyordu. Portekizli, elini çok boyalı olan sakalına götürerek, Kastilyalı'ya:

— *Yüzümdeki bu sakal hakkı için*⁵⁰... deyince Vidriyera yetişerek:

— *Oha, herif, tengo (malikim) değil, tınyo (boyuyorum) söyle, dedi.*

Başka birisinin sakalı da, kötü boyama yüzünden, alacalı ve karışık renkliydi. Vidriyera ona sakalının tavuk tersinden olduğunu söyledi.

İhmalden dolayı sakalının yarısı beyaz yarısı siyah, ve favorileri büyümüş olan başka birisine, hiç kimseyle atışmamasını ve dövüşmemesini, çünkü kendisine sakalının yarısı ile yalan söylüyorsun, denilmesi ihtimali bulunduğunu söyledi.

Bir defasında da şunu anlattı: akıllı ve ağırbaşlı bir kız, ana ve babasının isteğini yerine getirmek için, bembeyaz saçlı ve sakallı bir ihtiyarla evlenmeye razı oldu. İhtiyar adam, nikâh gününün arifesinde, ihtiyar kadınların dediği gibi, Ürdün nehrine değil, fakat kezzap ve cıva mahlûtunu havi küçük bir şişeye başvurdu. Böylece sakalı o suretle yenilendi ki yatağa kar gibi bir sakalla yatmış iken yataktan zift gibi bir sakalla kalktı. Birbirine el vermek saati geldi ve genç kız boyalı yüzü tanıdı. Anasına ve babasına kendisine göstermiş oldukları kocayı vermelerini, yoksa başkasını istemediğini söyledi. Ana ve baba, önünde bulunan kimsenin kendisine gösterdikleri ve koca olarak verdikleri kimse olduğunu söylediler. Kız o olmadığı cevabını verdi ve ana ve babasının kendisine verdikleri adamın vakur ve beyaz saçlı olduğu hakkında tanıklar gösterdi. Oradakinin saçları beyaz olmadığından aynı adam olamazdı. Kız kendisini aldatılmış sayıyordu; bunda ısrar etti. Boyalı sakallı da utandı ve böylece evlenme bozuldu.

İhtiyar kızlardan, saç ve sakallarını boyayan kimselerden olduğu kadar tiksiniyordu. Konuşmalarında "permafoy dinim hakkı için" demeleri, matem başörtüleri, birçok nazlanma ve işveleri, vesveseleri ve olağanüstü sefaletleri hakkında neler neler söylemiyordu. Mide bulantıları,

baş dönmeleri, konuşma tarzları, takkelerinin kıvrıntılarında fazla kıvrınmaları ve nihayet, onların faydasızlığı ve kibri kendisini öfkelen diriyordu.

Birisi ona dedi ki:

— Senyor Lisensiyado, birçok meslek ve sanatları kötülediğinizi duyduğum halde nasıl olur da haklarında söylenecek bu kadar çok şey olan mahkeme kâtipleri için bir şey söylemediniz?

Buna cevap verdi:

— Camdan olmakla beraber, çoğunlukla aldanan aşağı halkın arzusuna kendimi kaptıracak kadar kırılır değilim. Bana öyle geliyor ki kötü dillerin grameri ve şarkı söyleyenlerin "la, la, la" sı mahkeme kâtipleridir. Çünkü başka bilgilere ancak gramer kapısından geçilebildiği ve musikici başlangıçta teganni etmekten ziyade öttüğü gibi, zemmedenler de böyledir. Dillerinin kötülüğünü göstermeye, mahkeme kâtipleri, zaptiye memurları ve adaletin başka memurları hakkında kötü söylemekle başlarlar. Çünkü mahkeme kâtipliği ödevi öyledir ki onsuz hakikat dünyada kendini belirtmeden dolaşır, hakikatle alay edilir ve hakikat kötü muameleye uğrar. Eklezzyastiko şöyle der:

"In manum Dei potestas hominis est, et süper faciem scribae imponet honorem⁵¹."

Mahkeme kâtibisi bir amme memurudur ve yargıç görevi mahkeme kâtipliği olmadan kolayca görülemez. Mahkeme kâtiplerinin hür olması gerektir; ne esir ne de esir oğlu olmalıdırlar. Meşru olmalıdırlar. Ne piç, ne de kötü bir ırktan doğmuş olmalıdırlar. Gizli şeyleri saklamaya, sadık olmaya ve sahte kayıtlar yapmamaya ant içerler. Vazifelerini iyi ve Hıristiyan bir vicdan ile yapmamaya onları ne dostluk ne düşmanlık, kâr veya zarar kışkırtamaz. Mademki bu görev o kadar iyi vasıflar gerektiriyor ne için şeytanın, onlar sanki bağının kütükleriymişler gibi, rekoltesini İspanya'da mevcut yirmi binden fazla mahkeme kâtibisi içinden yaptığı düşünülün? Ben onu düşünmek istemem; ne de başkasının düşünmesi iyidir. Çünkü nihayet, diyorum ki bunlar, iyi bir düzeni olan cumhuriyetlerde en lüzumlu olan kimselerdir. Bunlar çok haklara malik iseler ve aynı zamanda çok haksızlıklar yapıyorlarsa bu iki ifrattan kendilerine doğru düzgün bir gözlükle bir orta bulunabilir.

Zaptiyeler hakkında, görevleri ya seni yakalamak, ya evinden eşyanı dışarı atmak, ya seni yanlarında mevkuf tutmak ve senin hesabına yemek yemek olduğundan, onların düşmanları olmasını çok görmemeli diyordu.

Avukatların ve dâva vekillerinin ihmalini, cahilliğini ayıplıyor ve onları doktorlara benzetiyordu. Doktorlar, hasta iyileşsin iyileşmesin ücretlerini aldıkları gibi avukatlar ve dâva vekilleri de müdafaa ettikleri dâva kazanılsın kazanılmasın, aynı suretle, ücretlerini alırlar.

Birisi ona en iyi toprağın hangisi olduğunu sordu:

— Vaktinden önce mahsul veren ve bereketli olan toprak, dedi.

Ötekisi:

— Onu sormuyorum, dedi. Hangisi daha iyi bir yerdir, Vallodolid mi Madrid mi?

Vidriyera cevap verdi:

— Madrid'in sonları, Valladolid'in ortaları iyidir.

Ona soru soran:

— Anlamıyorum, diye tekrarladı.

Ötekisi:

— Madrid'in göğü ve toprağı, Valladolid'in evleri.

Vidriyera, bir adamın başka birine Valladolid'e girer girmez karısının çok hasta düştüğünü, çünkü

toprağın onu çarpmış olduğunu söylediğini duydu. Buna şöyle dedi:

— Kazara kıskanç ise toprağın onu yemiş olması daha iyi olurdu.

Müzisyenler ve yaya tatarlar hakkında ümitlerinin ve kısmetlerinin sınırlandırılmış olduğunu söylüyordu. Çünkü birinciler atlı tatar olmakla, ötekiler de kralın muzıkacıları olmaya varmakla ümit ve kısmetlerini bitiriyorlardı.

Kortesana adı verilen saray "dama"ları hakkında diyordu ki hepsinde, veya çoğunluğunda, sana "sağlam" dan çok kortese "nazik" vardır.

Bir gün bir kilisede bulunurken, hepsi aynı zamanda olmak üzere, bir ihtiyarı gömmeye, bir çocuğu vaftiz etmeye ve bir kadını evlendirmeye getirdiklerini gördü ve tapınakların; ihtiyarların bittiği, çocukların yendiği ve kadınların zafer kazandığı muharebe meydanları olduğunu söyledi.

Bir defasında bir yaban arısı boynunu sokuyor ve kırılmamak için, onu kovmaya cesaret edemiyordu. Bununla beraber şikâyet de ediyordu. Birisi ona, vücudu camdan idiye, o arıyı nasıl duyduğunu sordu. Cevaben dedi ki bu arı zemmedici biri olmalıdır, çünkü zemmedenlerin dilleri ve gagaları camdan değil, bronzdan olan cisimleri bile aşındırmaya yeter.

Bulunduğu yerden tesadüfen, çok şişko bir rahip geçerken dinleyicilerinden biri:

— Mecalsiz olduğundan dolayı peder kımıldanamıyor, dedi.

Vidriyera kızarak dedi ki:

— Mukaddes ruhun dediğini hiç kimse unutmamalı:

*Nolite tangere christos.*⁵²

Ve kızgınlığı artarak devam etti: bir kere bakın, göreceksiniz ki bu birkaç yıldan beri şimdiye kadar kilisenin azizleştirmiş ve mutlular sayısına koymuş olduğu birçok azizlerden hiçbiri kapitan don falan, ne de kâtip don falan oğlu falan, ne falan yerin kontu, markisi veya dukasıdır. Bilâkis kardeş⁵³ Diyego, kardeş Hacinto, kardeş Raymundo gibi hepsi kardeşler ve rahiplerdir. Çünkü dinler ahiretin Aranhuez'leri⁵⁴ olup bunun yemişleri, umumiyetle, Tanrı'nın masasına konur.

Aleyhte söyleyenlerin dilleri kartalın tüyleri gibidir, oraya konan başka kuşların bütün tüylerini kemirirler ve mahvederler, diyordu.

Kumarhaneciler ve kumarbazlar hakkında harikulade şeyler söylüyordu: diyordu ki kumarhaneciler amme irtikâpçılarıdır. Çünkü bunlar kârlarını kâğıt oyununu kazandıktan çıkardıklarından birinin kaybetmesini ve kâğıtları karşısındakine geçirmesini ve bunun da oyunu kazanmasını, böylece kendilerine düşen hisseyi almayı arzu ederler.

Bütün gece oynayıp da kaybeden, hiddetli ve şeytani mizaçlı olduğu halde karşısındakinin oyundan kalkmaması için ağzını açmayarak bir Barrabas⁵⁵ şehidinin ıstırabına katlanan bir kumarbazın sabır ve tevekkülünü çok övüyordu. Aynı suretle kendi evlerinde "polla" ve "yüz" oyunlarında başka kâğıt oyunu oynanmasını akıllarından bile geçirmeyen fakat yavaş bir ateşle ve fesatçılardan korkusu ve görüleceği olmadan ay sonunda; estokada, reparolo, "siete y llevar" ve "pinta en la del punto"⁵⁶ oyunlarına müsaade edenlerden çok kâr yapan şerefli kumarhanecilerin vicdanını övüyordu.

Hulâsa, öyle şeyler söylüyordu ki, kendisine dokunulduğu veya yaklaşıldığı zaman bağırmasaydı, taşıdığı elbise, az yemesi, su içme tarzı, yazın ancak açıkta ve kışın samanlıklarda yatmak istemesi olmasaydı — ki bunlar, yukarda söylendiği üzere, deliliğinin belli alâmetleriydiler — hiç kimse onun, dünyanın en akıllı adamlarından biri olduğundan başka bir şeye inanamazdı.

Bu hastalıkta iki yıl veya biraz daha fazla kaldı. Çünkü birçok sağır ve dilsizleri işittirmek ve

âdeta konuşurmak ve delileri iyileştirmek için özel bir kudret ve bilgisi olan, San Heronimo tarikatı rahiplerinden biri, hayırseverlikle harekete gelerek, Vidriyera'yı tedavi etmek işini üstüne aldı. Onu tedavi etti, iyileştirdi. Eski muhakemesi, anlayışı ve konuşması yerine geldi, iyileştiğini görünce onu avukat gibi giydirdi ve Korte'ye geri gönderdi. Burada, deli olduğu zaman göstermiş olduğu bu kadar zekâ nişanelerini vererek, mesleğinde çalışabilir ve bununla şöhret kazanabilirdi.

Öyle yaptı ve Lisensiyado Rodaha değil, fakat Lisensiyado Rueda adıyla Korte'ye döndü. Buraya varır varmaz çocuklar tarafından tanındı. Ancak onu, mutat elbisesinden o kadar farklı bir elbise ile gördüklerinden bağırma, sorular sormaya cesaret edemediler. Fakat onu takip ediyorlar ve birbirlerine:

— Bu deli Vidriyera değil mi? Dinim hakkı için odur. Şimdi akıllandı. Bununla beraber iyi giyinmiş olsa da yine kötü giyinmiş olduğu vakit ki gibi deli olabilir: kendisine bir şeyler soralım da bu şüphe ve tereddütten kurtulalım, diyorlardı.

Lisansiyado bütün bunları işitiyor, susuyor ve akılsız olduğu zamankinden daha çok utanıyor ve sıkılıyordu.

Çocukların tanınması büyüklere de sirayet etti ve Lisensiyado "divan"ların avlusuna varmadan önce arkasından, her çeşitten iki yüz kişiden fazla kimseyi sürüklüyordu. Bir üniversite profesörünün öğrencilerinden daha çok olan bu maiyet ile avluya vardı.

Buradakiler etrafını sardılar. Çevresinde bu kadar bir kalabalık gören Vidriyera sesini yükseltti ve dedi ki: — Senyorlar, ben Lisensiyado Vidriyera'yım, fakat önce bildiğiniz kimse değilim. Şimdi Lisensiyado Rueda'yım. Tanrının izniyle, başıma gelen olaylar ve felâketler aklımı almıştı. Tanrının şefaati onu geri verdi.

Deliyken söylemiş olduğum şeylerden şimdi akıllıyken söyleyeceğim ve yapacağım şeyleri görebilirsiniz. Ben Salamanka'dan hukuk mezunuyum. Orada fakirlik içerisinde tahsilimi yaptım ve ikincilikle⁵⁷ çıktım: bundan anlaşılabilir ki haiz olduğum mezuniyet derecesini bana iltimastan çok faziletim verdirdi. Payitahtın⁵⁸ bu büyük denizine avukatlık yapmaya⁵⁹ ve hayatımı kazanmaya geldim. Fakat buna müsaade etmezseniz kürek çekmeye⁶⁰ ölümü bulmaya gelmiş olacağım. Allah aşkına beni takip etmek, tazip etmeye benzemesin, deliyken elde etmiş olduğum şeyi, yani yaşama imkânını akıllı iken kaybetmeyeyim. Bana eskiden meydanlarda sormak itiyadında olduğunuzu şimdi evimde sorun. Göreceksiniz ki size, dediklerine göre, irticalen iyi karşılık vermiş olan kimse düşünerek daha iyi cevap verecektir.

Onu herkes dinledi ve bazıları terk etti. Evine, beraberinde götürmüş olduğundan daha az bir maiyetle döndü.

Ertesi günü çıktı ve aynı şey oldu. Başka bir demeç yaptı ve hiçbir şeye yaramadı. Çok kaybediyor ve hiçbir şey kazanmıyordu.

Açlıktan öleceğini görünce, Korte'yi (Madrid'i) bırakıp Flandres'a dönmeye karar verdi. Mademki zekâsının kuvvetleri işine yaramıyordu, burada pazısının kuvvetlerinden faydalanmayı düşünüyordu. Kararını yerine getirip, Korte'den çıkarken:

"Ey Korte! Sen cüretkâr iddiacıların ümitlerini çoğaltıyor ve çekingen fazilet sahiplerinininkini azaltıyorsun. Sen, utanmaz soytarıları bol bol besliyor ve utangaç akıllıları açlıktan öldürüyorsun!" dedi.

Bunu söyleyerek Flandres'a gitti. Edebiyat ile ebedileştirmeye başlamış olduğu hayatını burada, iyi dostu Kapitan Valdivia'nın arkadaşlığında, silâhlarla ebedileştirdi; ölümünde, ihtiyatlı ve çok yararlı

bir asker ününü gerisinde bıraktı.

* Vidriyera: Camdan yapılmış veya camekân demektir.

1 Fakir ve mütevazı bir kimse çalışkanlığı sayesinde yüksek mevkilere erişebilir, demek istiyor.

2 Rodaja: Tekerlek, çıkıık, makara anlamındadır.

3 Siyah: Orta sınıf halkın ve bilhassa zengin talebelere hizmetçilik eden fakir talebelerin elbisesinin mutat rengiydi.

4 Letras humanas.

5 Bunlar aslında İspanyolca değil, fakat İtalyan vilâyet lehçelerinde kullanılan tâbirlerdir. Cervantes'in İtalya'da uzun seneler askerlik yapmış olduğu unutulmamalıdır.

6 "D. Jose Maria Asensio y Toledo" adında bir Cervantes'çiye göre Cervantes hayatında böyle bir kimseyi tanımıştır. "Real Audencia de Sevilla" da başhâkim olan bu zat, "Örnek Alınacak Hikâyeler" in başına koyduğumuz önsözde adı geçen "Hindistanlardaki İspanyol filoları için buğday ve zeytinyağı satınalma komiserliğine" Cervantes'i tâyin eden zattır.

7 O zaman bazı asker bölükleri papağan renklerini temsil eden canlı renkli elbiseler giyerlerdi.

8 Kabadayı asker kıyafetine.

9 Garcilaso, ünlü bir İspanyol şairidir. (1503-1536). Eserleri "Clasicos olvidados — Unutulmuş klâsikler" serisinde son zamanlarda yeniden basılmıştır.

10 Mandraçe, tabii veya suni kapalı ve muhafazalı liman demektir.

11 Gaudeamus: Lâtince eğlenelim demektir ki eğlence, cümbüş, ziyafet anlamındadır.

12 Bu ve bundan sonra aşağıda gelen adlar İtalya, Yunanistan, İspanya'da bazı şehirlerin ve yerlerin adı olup oralarda elde edilen şaraplar muradedilmektedir.

13 Kral Şehri anlamında olan Real Ciudad'a, şaraplarının şöhretinden dolayı "imperial" adı veriliyordu. Halbuki bu ad resmen yalnız Toledo şehrine verilmek gerekiyordu. Çünkü X. Alfonso 1257'de burada imparator ilân edilmişti.

14 Kapitolyo, Eskuilino, Aventino ve Palatino tepeleri.

15 San Pietro, San Paolo, San Giovanni in Laterano, Santa Mariya Maccore, San Lorenzo ve Santa Kroçe kiliseleri.

16 Hazreti İsa'nın timsali olan "esrarlı kuzu" tasvirini hâmil madalyonlar.

17 Kuzey İtalya'da dinî ziyaret yeri.

18 Kalipso: Yunan mitologyasında hayalî bir ada olan Oyiya'nın kraliçesi olup, deniz kazasına uğramış olan Ulisseus'u yedi yıl yanında alkoymuş ve eğlendirmiştir.

19 Vulkanus: Eski Romalılarda ateş ve demir tanrısıdır. Vulkanus imalâthanesinden, o zaman Milano'da yapılan meşhur silâhlara telmih ediliyor.

20 Fransa krallarından XII. Louis ve I. François Milâno şehri üzerinde hak iddia etmişlerdir.

21 Vademekum: Lâtince "benimle beraber gider" anlamında olup mektepli çantası ve burada öğrenci demektir. (Mütercim.)

22 Bu tepe kırık çanak çömleğin atıldığı çöplük vazifesini görüyordu.

23 Hazreti İsa'nın, Kalvaryus yolu üzerinde rastladığı kadınlara söylediği bu Lâtince sözlerin anlamı şudur: "Kudüs'ün kızları, kendimiz ve oğullarımız üzerine ağlayınız." (Mütercim.)

24 Eski Hıristiyandan murat, Yahudiden ve Arap'tan dönme olmayan Hıristiyandır.

25 Burada has ad olarak kullanılan Domingo, İspanyolca'da pazar, Sabado cumartesi demektir. Yani, senden daha eski Hıristiyan olan birisinin geçmesini bekle demek istiyor.

26 O zaman İspanya kralı bu şehirde oturuyordu. Madrid kuruluncaya kadar İspanya'nın daimî bir payitahtı yoktu.

27 Başkalarına ait şeylerle gösteriş yapmayı sevenlere telmih.

28 Bu ünlü Lâtin şairinin "Ars Amandi" eserinden nakledilen bu mısraların anlamı şudur:

"Şairler geçmişte serdarların ve hükümdarların mergubu idiler;

Eski "koro" lar büyük mükâfatlar kazandılar;

Kutsi bir ihtişam şairleri sarıyordu, ve adları saygı değerdı.

Onlara avuç dolusu servet ihsan edilirdi."

29 Bizde, bizi heyecanla alevlendiren bir Tanrı var. (Ovidyus'un "Fasti" adlı eserinden.)

30 Biz şairler, tanrılar tarafından mukaddes ve mergup olarak anılırız. (Ovidyus'un "Amores" adlı eserinden). (Mütercim.)

31 Cerrillero: Bu ad, Napoli'de serseri güruhunun bulunduğu "Osteria del Cerriglio" adındaki misafirhaneden gelir. İspanyol ordusunda, kötü hareketli askerler "çerullero" diye çağırılıyordu ki bu kötü lâkap sonradan başka mesleklerin kötü müntesiplerine de teşmil edildi.

32 İspanyolca metinde "sobre el cuerno de la luna" ayın ucuna tâbiri vardır.

33 İspanyolca'da "trasero" sonuncu anlamına geldiği gibi "kıç" anlamına da gelir.

34 Fiador de los muchachos — çocukların kefilî: çocuklar kabahat yaptıkları zaman arkalarına vurulup cezalandırılmalarına kinaye.

35 Araba, âşıkane konuşma ve buluşmalara elverişli olduğundan, aracılık vazifesini gördüğüne kinaye.

36 Gazpaço denilen yemeği hazırlamaya mahsus sarımsağın havanda dövülmesi.

37 Eklezyastiko adındaki kitaptan alınmış olan Lâtince bu satırların anlamı şudur:

"Hekimi zaruretten dolayı say. Filhakika ulu Tanrı onu bunun için yarattı. Her şifa Tanrıdan gelir ve hekim yetkisini hükümdardan alır.

Hekimin disiplini başbuğun adını yükseltecek ve büyükler önünde övülecektir. Ulu Tanrı tıbbi topraktan yarattı, ve basiretli insan tıptan tiksizmez."

Bilindiği üzere Eklezyastiko, Tevrat kitaplarından biri olup Trento Kardinaller Meclisi (1545-1563) tarafından, Yahudilerin muhalif mütalâasına rağmen, Kanonik kitaplar arasına alınmıştır. (Mütercim.)

38 Sumat diluculo: Lâtince sabahları alınacaktır, demektir. İspanyolca'da "diluculo" sözünün bütünü ile, oturak mânasında olan son yarısı arasında kaba bir kelime oyunu vardır. (Tercümece.)

39 Komisyon sözünü tâyin suretinde tercüme ediyorum.

40 Soru ve cevap arasındaki söz oyununu anlamak için İspanyolca'da "salir con" tâbirinin:

a — Başarmak, elde etmek;

b — Beraber çıkmak, beraber hareket etmek, gibi iki anlamı olduğunu bilmek lâzımdır.

41 Sahipsiz kalan malları İspanya Devleti satarak satış parasını, "Orden de la redempcion de cautivos — Esirleri kurtarma tarikati" vasıtasıyla, Türklerin eline düşmüş olan Hıristiyan esirlerin kurtarılmasına sarf ederdi.

42 Tantalo: Yunan masallarında Lidya kralı olup kendisini ziyarete gelen ilâhlara, ilahlıklarını denemek için, kendi oğlunu pişirip yedirmiş olduğundan Jüpiter tarafından "cehennemlerin dibi"ne gönderilmiş ve ebedî bir susuzluk ve açlığa mahkûm edilmişti. Bir nehir ortasında bulunduğu halde su içmek için dudaklarını yaklaştırmıca nehir suları süratle kendisinden uzaklaştığı ve açlığını gidermek üzere ağaçların meyvelerinden yemek istediği anda ağaç dallarının birden yükseldiği şeklinde tasvir edilmektedir.

43 Banko İspanyolca'da sıra demektir. Asılmış olan kimsenin omuzları üzerine sonradan cellâdın oturması âdetti. Söz oyunu buradan geliyor.

44 Cuentonos un cuento, bize bir hikâye anlat anlamına geldiği gibi hesabımıza bir milyon say anlamına da gelir. Unutmamak lâzım gelir ki Cervantes zamanında Cenevizliler İspanyollar gözünde murabahacı kimselerdi.

45 Empedrar, aynı zamanda yola kaldırım döşemek demektir.

46 Doblandilya: Yasak bir kâğıt oyunu idi ki bunda daima kaybedilen paranın iki misli imza konurdu.

47 Burada komedyâ değil, fakat "farsa"nın karşılığı olarak kullanılmıştır.

48 Lâtince de hiç kimse demektir.

49 "Hiç kimse kendi babasını tanımadı; hiç kimse günahsız yaşamaz; hiç kimse halinden memnun değildir; hiç kimse gök yüzüne çıkmaz." (Mütercim.)

50 Portekizce: "Por istas barbas que teno no rostro" yüzümdeki bu sakal, demektir. Halbuki İspanyolca konuşan bir Portekizlinin telâffuzu ile "yüzümdeki bu boyadığım sakal" anlamı çıkar.

51 Lâtince bu sözlerin anlamı şudur: İnsanın iktidarı Tanrının elindedir, ve mahkeme kâtibinin yüzüne şeref verir."

52 Tanrının yağlarına dokunmayınız.

53 Hıristiyan rahiplerinden henüz "Peder" adını almamış olan kimseler.

54 Aranjuez, Madrid'e yakın lâtif bir yer olup zengin sayfiyeleriyle meşhurdu. Bu güzel köyü Baretti adında bir İtalyan seyyahı "Londradan Cenova'ya seyahat" namındaki kitabının 51'inci mektubunda tasvir eder. Köyün plânını Grimaldi adında bir İtalyan mimarı çizmişti. Rahip Huan de Tolosa'nın da "Aranjuez del Alma" diye bir kitabı vardır.

55 Barrabas: Bir Yahudi olup, Hazreti İsa Filistin'deki Roma valisi Poncius Pilatus'un huzuruna getirildiği zaman, adam öldürmek suçundan hapisanede bulunuyordu. Paskalya yortusu münasebetiyle ikisinden birisini serbest bırakmak maksadıyla Hazreti İsa ile Barrabas arasında bir seçim yapılmasını teklif eden valiye Yahudiler Barrabas'ı tercih ettiklerini söylediler. Bu ad edebiyatta halkın cehaletine telmihte bulunmak üzere kullanılır.

56 Bazı eski İspanyol kâğıt oyunlarının adı olup dilimize tercümesine imkân olmadığından oldukları gibi bırakılmak mecburiyeti hâsıl oldu:

a — Polla, piliç demektir; oyuna konan para anlamına da gelir.

b — Cientos (yüz): Bu oyunu Rodriguez Marin Fransızların piket oyununa benzetir.

c — Estokado: Kılıcın ucu ile saplama darbesi demek olup bu kâğıt oyunlarının çok çabuk oynanması lâzım geldiğinden bu ad verilmiştir.

d — Reparolo: Bu kâğıt oyununun izi bugün kaybolmuştur. Aynı renkten dört kâğıt toplamaktan ibaret bir oyundu.

e — Siete y llevar (yedi ve al götür) anlamındadır.

f — Pinta en la del punto oyununu ilk çekilen kâğıda benzer bir kâğıt çıkaran kazanırdı.

57 Birincilik derecesi asîl ailelerin çocuklarına verilir.

58 İkinci Felipe devlet merkezini Madrid'e nakletmişti.

59 Abogar: Avukatlık yapmak.

60 Bogar: Kürek çekmek; kürek mahkûmlarını sonunda ekseriya ölüm beklerdi.

KANIN KUVVETİ

(La Fuerza de la Sangre)

Sıcak yaz gecelerinden birinde ihtiyar bir hidalgo¹, karısı, küçük oğlu, on altı yaşındaki kızı ve hizmetçisiyle beraber Toledo'da nehir kenarında yaptıkları gezintiden dönüyordu. Gece berraktı. Saat on bir, yol tenhaydı. Toledo'da nehir kenarında veya ovada keyif etmenin zevkini yorgunlukla ödememek için, yavaş yürüyorlardı. Şehrin canlı adaletinin ve iyiliksever halkının veridiği güvenlik içinde iyi hidalgo, şerefli ailesiyle beraber, kendilerine gelebilecek herhangi bir felâketi düşünmekten uzak bulunuyordu. Fakat başa gelen felâketlerin birçoğu akıldan geçmediği için, bütün düşündüklerinin aksine olarak başlarına öyle bir şey geldi ki eğlencelerini bozdu ve yıllarca onları ağlattı.

Bu şehirde takriben yirmi iki yaşında bir kabalyero vardı. Zenginliği, kanındaki asaleti, kötü temayülleri, sonsuz serbestliği, çapkın arkadaşları kendisine, sıfatıyla münasebeti olmayan şeyler ve haşarılıklar yaptırıyor ve bu cüretkârlıklar ona utanç duyulacak bir şöhet veriyordu.

— Şimdilik, saygı için, adını saklayıp kendisini Rodolfo diye çağıracağımız — bu kabalyero, hepsi genç, hepsi neşeli ve hepsi küstah olan dört arkadaşıyla beraber, hidalgo'nun çıktığı aynı yokuşu inmekteydi. İki eskadron, yani koyun sürüsüyle kurt sürüsü karşılaştılar ve arsız bir laubalilikle Rodolfo ve arkadaşları, yüzlerini örterek, annenin, kızın ve hizmetçi kadının yüzüne baktılar. Öfkelenen ihtiyar onların bu cüretini takbih etti ve ayıpladı. Onlar sırnaşmalarla ve alayla mukabele ettiler ve kendilerini daha fazla kaybetmeden yollarına devam ettiler.

Fakat Rodolfo'nun gördüğü Leokadya'nın — hidalgo'nun kızının adının böyle olması isteniliyor — yüzünün eşsiz güzelliği onun hafızasında öylesine yerleşti ki, iradesini bağlayarak onda, başa gelebilecek bütün mahzurlara rağmen, kıza sahip olmak arzusunu uyandırdı.

Hemen düşüncesini arkadaşlarına açtı ve bir anda arkadaşları, Rodolfo'ya hoş görünmek için, geri dönüp kızı kaçırmaya karar verdiler: çünkü hovarda zenginler daima, haksızlıklarını meziyet sayacak ve kötü zevklerini iyi olarak vasıflandıracak kimseler bulurlar. Böylece kötü niyetin doğması, bildirilmesi, kabul edilmesi ve karar verilmesiyle Leokadya'nın kaçırılması bir oldu.

Yüzlerine mendillerini koydular, kılıçlarını kınlarından çekerek döndüler ve birkaç adımda, kendilerini bu küstahların elinden kurtardığından dolayı Tanrıya şükranlarını henüz sunmuş olan bu kimselerin yanına vardılar. Rodolfo Leokadya'nın üzerine atıldı, onu kolları arasına alarak kaçmaya koyuldu. Kız kendisini savunacak kuvvet bulamadı. Korku, feryat etmek için sesini ve hatta gözlerinin ışığını bile yok etti. Çünkü bayılmıştı, kendinde değildi, ne kendisini kaldıranı ne de nereye götürüldüğünü gördü.

Babası imdat çağırıldı; annesi haykırmaya başladı, küçük kardeşi ağladı; hizmetçi kadın yüzünü gözünü tırmaladı. Fakat ne bağırmalar işitildi, ne feryatlar duyuldu, ne ağlama merhamet uyandırdı, ne de yüz tırmalamaların bir faydası dokundu. Çünkü her şey o yerin ıssızlığı, gecenin sessizliği ve kötülük yapanların merhametsiz yürekleri içinde yok olup gidiyordu.

Nihayet, ötekiler neşe içinde çekilip gittiler; berikiler keder içinde kalakaldılar.

Rodolfo hiçbir engele uğramadan evine vardı. Leokadya'nın anası ve babası ise acınacak bir halde, kederli ve ümitsiz kendi evlerine ulaştılar: gözlerinin nuru olan kızları olmayınca kör gibiydiler. Yalnız idiler; çünkü Leokadya onların tatlı ve lâtif arkadaşıydı. Şaşkın ve mütereddit idiler; felâketlerinden adalet makamlarını haberdar etmenin iyi olup olmadığını bilmiyorlardı. Çünkü şerefsizliklerinin yayılmasına kendilerinin sebep olmalarından korkuyorlardı. Fakir hidalgo olduklarından yardıma ve lütfâ muhtaç bulduklarını biliyorlardı. Kara talihlerinden kime şikâyet edeceklerini bilmiyorlardı.

Rodolfo ise, ihtiyatla ve kurnazcasına Leokadya'yı evine, odasına götürmüş bulunuyordu. Onu taşırken baygın olduğunu hissetmiş, geçtiği yolları, bulunduğu evi ve odayı görmesin diye, kızın gözlerini bir mendil ile bağlamıştı. Odada, hiç kimse tarafından görülmeksizin — çünkü henüz yaşamakta olan: babasının evinde ayrı bir dairesi vardı ve gerek odasının anahtarı gerekse bütün dairenin anahtarları elinde bulunuyordu. Bu, erkek çocuklarına saygılı muamele yapmak isteyen babaların ihtiyatsızlığıdır — Rodolfo, Leokadya'nın uyanmasından önce hevesini tatmin etmişti: çünkü gençliğin, iffetli olmayan ihtirasları, bunları daha çok kışkırtan ve kamçılayan rahatlarla ve şartlara az defalar aldırış ederler veya hiç etmezler.

İdrakin ışığından mahrum bir halde olan Rodolfo, karanlıkta, Leokadya'nın en kıymetli hazinesini çaldı ve şehvetin günahları, çoğunlukla, tatmin edilmelerinin hududundan daha öteye gitmediği için Rodolfo Leokadya'nın bir anda ortadan kaybolmasını istedi ve aklına onu, olduğu gibi baygın haliyle sokağın ortasına bırakmak geldi. Tam bunu yapmak üzere iken kızın kendine geldiğini gördü. Kız şöyle diyordu:

— Neredeyim, bahtsız ben? Bu zulmet nedir, beni hangi karanlıklar çevreliyor? Mâsumluğumun berzahında mı² yoksa suçlarımın cehenneminde miyim? Yarabbim! Bana kim dokunuyor? Ben yatakta olayım, ben bozulmuş olayım ha? Anneciğim ve senyora'm beni dinliyor musun? Sevgili babacığım, beni işitiyor musun? Ah, zavallı ben! Görüyorum ki annem ve babam beni duymuyorlar ve düşmanlarım benim yanımdalar. Gözlerim dünya nurunu artık bir defa daha görmeden bu karanlığın ebediyen sürmesinden ve bu bulunduğum yerin, burası neresi olursa olsun, namusuma, şerefime mezar vazifesini görmesinden ne kadar mesut olurdum. Çünkü bilinmeden başa gelen şerefsizlik halkın şüphanesini davet eden şereften daha iyidir. Şimdi hatırlıyorum — keşke hiçbir zaman hatırlamayaydım — biraz önce ana ve babamın yanında idim. Hatırlıyorum, üzerime atılarak beni götürdüler; şimdi tahayyül ediyor ve görüyorum, beni artık başkalarının görmesi güzel değildir. Ey burada benimle beraber duran sen, kim olursan ol (ve burada kuvvetle Rodolfo'nun ellerini sıkıyordu) senin ruhun herhangi bir yalvarmaya açık ise sana yalvarıyorum. Mademki iffetimi yok ettin, hayatımı da yok et ve derhal canımı al. Namusu olmayan bir kadını yaşatmak iyi değildir. Hem bana tecavüz etmek için duyduğun zulmün şiddeti beni öldürmekle duyacağın merhametle hafifleyecektir, böylece sen aynı zamanda gaddar ve merhametli olacaksın!

Leokadya'nın sözleri Rodolfo'yu şaşkına döndürdü. Tecrübesi az bir delikanlı olduğundan, ne söyleyeceğini ve ne yapacağını bilmiyordu. Sükûtu Leokadya'yı hayrette bırakıyordu. Kız, yanındakinin bir hayal mi veya bir gölge mi olduğunu elleriyle araştırıp anlamaya çalışıyordu. Bununla beraber bir vücuda dokunduğu zaman, ana ve babasıyla beraber gelirken maruz kaldığı cebir ve şiddeti hatırladı ve felâketinin bütün acılığını gördü. Bu düşünce ile hıçkırıkların ve iç çekmelerin kesmiş olduğu sözlerine bir düzen vermek istedi ve şöyle dedi:

— Cüretkâr delikanlı (yaptığın hareketler bana yaşının küçük olduğuna hükmettiriyorlar) bana yaptığın hakareti affediyorum. Yalnız, onu, nasıl bir karanlık içinde saklamış isen, hiç kimseye bir şey

söylemeksizin ebedî bir sükûtle saklayacağını bana vaat ve yemin etmelisin. Bu kadar büyük bir zarara karşı senden küçük bir mükâfat istiyorum. Fakat bu, senden isteyebileceğim ve senin bana verebileceğin en büyük şeydir. Şunu bil ki ben hiçbir suretle yüzünü görmedim, ne de görmek isterim. Zira uğradığım hakareti hatırlamakla beraber bunu yapanı hatırlamak ve zararımın failini hâfizamda saklamak istemem. Şikâyetlerim, onları el âleme işittirmek istemeksizin, benimle Tanrı arasında geçecektir. Çünkü el âlem hâdiseleri oldukları gibi değil fakat onlardan edindiği intibaa göre muhakeme eder. Birçok olayların tecrübesine ve birçok yılların geçmesine dayanan bu gibi hakikatleri sana nasıl söylediğimi bilmiyorum, çünkü benim yaşım on yediye bile varmıyor. Bundan anlıyorum ki ıstırap, ona uğrayanın dilini aynı suretle bağlar ve çözer. İstıraplı kimse kendisine inansınlar diye bazen acısını mübalâğa ile anlatır, bazen ona çare bulmayacaklar diye onu söylemez. Ne suretle olursa olsun, ben susayım veya konuşayım, seni bana inanmaya ve derdime bir çare bulmaya sevk edeceğimi sanıyorum. Çünkü bana inanmamak cahillik olur, beni avutmamak herhangi bir çareyi imkânsız kılmak olur. Ümitsizliğe düşmek istemem, çünkü onu bana vermek sana çok az mal olacaktır. O da şudur: bak; zamanın geçmesiyle bende sana karşı olan haklı infialin azalacağını bekleme ve öyle bir şeye güvenme, ne de hakaretleri yığmaya çalış. Benden daha az zevk aldıkça — zaten zevkini almış bulunuyorsun — arzuların daha az alevlenecektir. Bana, hiçbir kastın olmadan, gelişigüzel hakarete bulunduğunu farz et. Ben, dünyaya gelmediğimi, gelmiş olsam da, bedbaht olmak için doğduğumu farz edeceğim. Beni sokağa yahut hiç olmazsa büyük kilisenin yanına bırak. Çünkü oradan eve dönebilirim. Sen de bana beni takip etmeyeceğine, evimi bilmek istemeyeceğine, anamın babamın, benim ve akrabalarımın adını sormayacağına yemin etmelisin. Akrabalarım asil oldukları kadar zengin olsalardı benim yüzümden bu kadar talihsizliğe uğramazlardı. Buna cevap ver. Konuşmandan seni tanıyabileceğimden korkuyorsan sana bildiririm ki babamdan ve günah çıkarttığım papazdan başka hayatımda hiçbir erkekle konuşmadım ve kendilerini seslerinden ayırt edebilecek kadar yakından konuşan az erkek duydum.

Zavallı Leokadya'nın muhakemeli sözlerine Rodolfo'nun verdiği cevap, kendisinde zevk ve hevesi ve kızda şerefsizliği yeniden tekit etmek isteyen alâmetleri belirtmek suretiyle, onu kucaklamaktan başka bir şey olmadı.

Bunu gören Leokadya, genç yaşından umulandan daha büyük bir kuvvet kullanarak kendisini ayaklarıyla, elleriyle, dişleriyle ve aşağıdaki sözleri söyleyerek, diliyle savundu:

— Sen, kim olursan ol, hain ve yüreksiz adam; benden alıp götürdüğün soygunların bir ağaç kütüğünden veya duygusuz bir sütundan alabildiğin şeyler olduğunu, bundan gelen yenme ve zaferin ise senin alçaklığını ve haysiyetsizliğini meydana çıkardığını hesap etmelisin. Fakat şimdi elde etmek iddiasında olduğun galibiyete ise ancak benim ölümümle erişebilirsin. Baygın halimde beni ayaklar altına aldın ve çiğnedin. Fakat şimdi kuvvetim yerine gelmiş olduğundan beni yenemezsin, ancak öldürebilirsin. Eğer ben, ayılmış olduğum bu anda kendimi senin menfur ihtirasına teslim edersem, sen, beni berbat etmek cesaretini gösterdiğin zaman yalandan bayılmış olduğumu tasavvur edebilirdin.

Sonunda, Leokadya o kadar canlı ve inatlı surette mukavemet etti ki Rodolfo'nun kuvvetleri ve arzuları gevşedi. Leokadya'ya karşı kullanmış olduğu cebir ve şiddet şehvani bir hazdan — ki bundan hiçbir zaman sürekli ve hakiki aşk doğmaz — başka bir başlangıçtan gelmediğinden geçip giden haz yerine, pişmanlık olmasa da, hiç olmazsa kıza yardım etmek isteği kalır. Buna binaen, soğuk ve yorgun olan Rodolfo, hiçbir söz söylemeden, Leokadya'yı evinde odasında bıraktı ve odayı kapayarak, ne yapacağı hakkında kendilerine danışmak üzere, arkadaşlarını aramaya gitti.

Leokadya yalnız ve kapatılmış olduğunu anladı. Yataktan kalkarak, çıkılacak kapı veya atlanacak pencere bulunup bulunmadığını görmek üzere elleriyle duvarları yoklayıp bütün odayı dolaştı. Kapıyı çok iyi kapanmış buldu ve bir pencereye rastladı. Pencereyi açabildi. Buradan ayın parıltısı girdi. Parıltı o kadar açıktı ki Leokadya odayı tezyin eden bazı Şam kumaşlarının renklerini ayırt edebildi. Karyolanın yaldızlı olduğunu gördü. Yatak o kadar zengince süslüydü ki herhangi adi bir kabalyero'dan çok bir prensin yatağı gibi görünüyordu. Sandalyeleri ve yazı masalarını saydı. Kapının hangi tarafta olduğunu tespit etti. Duvarlarda bazı levhaların asılı olduğunu görmekle beraber içindeki tasvirleri ayırt etmeye muvaffak olamadı. Pencere büyük ve demir bir parmaklık ile mücehhez ve muhafazalı idi ve yüksek duvarlarla çevrilmiş bir bahçeye bakıyordu. Bu engeller sokağa atlamak isteyen kızın bu niyetine karşı geldi.

Odanın genişliği ve zengin mefruşatı hakkında gördüğü ve gözüne ilişen her şey onun sahibinin, gelişigüzel değil, fakat tam manasıyla asil ve zengin bir kimse olduğunu anlatıyordu. Pencereye yakın duran bir yazı masası üstünde hep gümüşten yapılmış küçük bir haç vardı. Onu, ne sofuluk ne de hırsızlık için değil, fakat akıllı bir maksat tarafından kışkırtılarak, aldı ve entarisinin kolu içine koydu. Bunu yaptıktan sonra pencereyi eskisi gibi kapadı ve macerasının kötü başlangıcının ne gibi bir akıbeti olacağını beklemek üzere, yatağa döndü.

Kendi zannına göre henüz yarım saat geçmemişti ki odanın kapısının açıldığını ve odaya bir kişinin girdiğini duydu. Bu kişi, ona bir söz söylemeden, bir mendille gözlerini bağladı ve kolundan tutarak onu odadan dışarı çıkardı. Kapıyı kapamak üzere geriye döndüğünü duydu.

Bu Rodolfo idi. Arkadaşlarını aramaya gitmiş olmakla beraber, kendisiyle o kız arasında geçmiş olan şeylere arkadaşlarının tanık olmalarını iyi görmediğinden, onlara tesadüf etmek istemedi. Bilâkis onlara, bu kötü hareketten pişman olarak ve kızın gözyaşlarına acıyarak onu yolun ortasında bırakmış olduğunu söylemeye karar verdi.

Bu kararla, şafak sökmeden ve gün, kızı sokağa atmasına mâni olmadan ve onu ertesi geceye kadar — ki bu müddet zarfında Rodolfo ne yeniden kuvvetlerini kullanmak ne de tanımak istiyordu — kendi odasında tutmaya mecbur etmeden önce Leokadya'yı, kızın kendisinden istemiş olduğu gibi, büyük kilisenin yanında bırakmak üzere çabuk döndü. Kızı, Ayuntamiento adı verilen meydana kadar götürdü ve orada uydurma bir sesle ve yarı Portekiz yarı İspanyol bir dil ile, evine güven ile gidebileceğini, çünkü kendisini kimsenin takip etmeyeceğini söyledi. Kız, yüzünden mendili kaldırmaya imkân bulmadan önce Rodolfo görünmeyecek bir yere gitmişti.

Leokadya yalnız kaldı, gözlerinden bağı kaldırdı, kendisini bıraktıkları yeri tanıdı. Her yana baktı, kimseyi görmedi. Fakat uzaktan kendisini takip etmelerinden şüphe ettiğinden, oradan çok uzakta olmayan evine doğru ilerleyerek, her adımda duruyordu. Kendisini takip ettikleri takdirde, casusları aldatmak için, açık bulduğu bir eve girdi ve bir müddet sonra oradan kendi evine gitti.

Burada ana ve babasını şaşkın, bitkin, soyunmamış ve biraz istirahat etmeyi akıllarından geçirmez, bir halde buldu.

Kendisini görünce açık kollarla ona doğru koşular ve gözlerinde gözyaşlarıyla onu kabul ettiler. Heyecan ve korku içinde olan Leokadya ana ve babasının kendisiyle bir yana çekilmelerini istedi, öyle yaptılar ve orada, kısa sözlerle, onlara bütün acıklı macerasını, bunun bütün tafsilâtını, kendisine saldıran ve iffetini çalan hakkında hiçbir bilgisi olmadığını anlattı. Felâketinin tragedyasının oynandığı tiyatro sahnesinde gördüklerinden: pencereden, bahçeden, parmaklıktan, yazı masalarından, yataktan, Şam kumaşlarından bahsetti ve sonunda, onlara beraberinde getirmiş olduğu

haçı gösterdi.

Bunun tasviri önünde gözyaşları yenilendi, lânetler okundu, oç alma istenildi ve mucizeli cezalandırılmalar arzu edildi.

Leokadya onlara, kendisine saldıranın kim olduğunu bilmeyi arzu etmemekle beraber, anası ve babası onu tanımanın iyi olduğunu sanıyorlar idiyse, bu tasvir vasıtasıyla ve şehrin bütün "parrokiya"larının³ kürsülerinden papazların, böyle bir tasvir kaybetmiş olanlara bunun, kendilerinin gösterecekleri rahibin elinde bulunduğunu ilân etmeleri suretiyle, onu yapabileceklerini, böylece tasvir sahibini bilmekle kendi düşmanının evinin ve hatta şahsının bilineceğini söyledi. Buna babası cevap verdi:

— KIZIM, eğer senin makul muhakemene adi kurnazlık karşı koymayaydı dediklerin çok doğru olurdu. Çünkü hiç şüphe yok ki bu tasvirin, bugünkü günde, bahsettiğin odada mevcut olmadığı görülecek ve sahibi onu, odada kendisiyle beraber bulunmuş olan şahsın götürmüş olduğuna muhakkak gözüyle bakacaktır. Tasvirin bir rahibin elinde olduğu haberinin alınması, kaybetmiş olan sahibi açığa çıkarmaktan çok onu, elinde bulunduran kimseye yani rahibe vermiş olanın bilinmesine yarayacaktır. Çünkü tasvirin alâmetlerini sahibinin kendisine vereceği başka bir kimsenin onu gelip araması mümkündür. Böylece, hatta onu rahibe üçüncü bir şahıs vasıtasıyla verdirerek, şüphelendiğimiz aynı hileyi kullanabilsek bile, bilgi edinmekten çok tereddüt içinde kalmış olacağız. Senin yapacağın şey, kızım, onu saklamak ve kendini ona emanet etmektir. Mademki o, felâketine şahit olmuştur, sana hakkını iade edecek bir yargıcın bulunmasına da müsaade edecektir. Düşün ki kızım, bir onza⁴ aleni şerefsizlik bir arroba⁵ saklı haysiyetsizlikten çok insana zarar getirir. Mademki halk içinde, Tanrıya göre, şerefli yaşayabilirsin, kendine göre gizli olarak şerefsiz olmaktan keder etme: hakiki şerefsizlik günahı ve hakiki şeref fazilettir. Tanrı sözle, arzu ile ve fiil ile incitilir. Mademki sen onu ne sözle, ne düşünüşle, ne de fiil ile incitmedin kendini şerefli telâkki et, ben de daima hakiki baban sıfatıyla seni öyle telâkki edeceğim.

Bu tedbirli sözlerle babası Leokadya'yı avuttu ve annesi de onu yeniden kucaklayarak avutmaya çalıştı. Leokadya yeniden inledi, ağladı ve söylendiği gibi, başını saklamaya ve ana ve babasının koltuğuna sığınarak fakir olduğu kadar şerefli olan bir giyinme ile yaşamaya katlandı.

Bu sırada evine dönen Rodolfo tasvirin yerinde olmadığını görerek onu kimin götürebileceğini tahmin etti. Fakat hiç aldırış etmedi ve zengin olduğundan onu hesaba katmadı. Aradan üç gün geçtikten sonra İtalya'ya hareket ederken odada kalan her şeyi annesinin bir oda hizmetçisine teslim ettiği zaman da anası babası tasviri sormadılar.

Rodolfo çok zamandan beri İtalya'ya gitmeye karar vermişti. İtalya'da bulunmuş olan babası, yalnız kendi yurtlarında efendi olan kimselerin efendi olmadıklarını, gurbette de efendi olmak gerektiğini söyleyerek Rodolfo'yu gitmeye kandırıyordu. Bu ve başka sebepler yüzünden Rodolfo'nun isteği babasınınkini yerine getirmeye karar verdi. Babası ona Barselona, Cenova, Roma ve Napoli için büyük para kredileri açtı.

Rodolfo arkadaşlarından iki kişiyle beraber, İtalya ve Fransa'daki misafirhanelerin bolluğu ve İspanyolların oradaki konaklarda malik oldukları serbesti hakkında bazı askerlerden duyduklarının iştahıyla, derhal hareket etti. "Eco li buoni polastri, picioni, presuto e salcicie⁶" ile buna benzer başka adlar kulağa hoş çalıyordu.

Askerler o taraflardan bu taraflara⁷ geldikleri ve İspanya misafirhanelerinin ve hanlarının darlığı ve rahatsızlığı içinden geçtikleri zaman bu adları hatırlarlar.

Nihayet Rodolfo, Leokadya ile olup biteni, aralarında hiçbir vakit sanki bir şey geçmemiş gibi, az hatırlayarak gitti.

Leokadya, bu zaman zarfında, mümkün olan çekilme içinde, felâketini alnında okuyacaklarmış korkusuyla kendisini hiç kimseye göstermeden, ana ve babasının evinde yaşıyordu. Fakat birkaç ay sonra, şimdiye kadar isteyerek yaptığı şeyi zorla yapmaya mecbur kaldı. Çekilmiş olarak ve saklı yaşamasının uygun olduğunu gördü; çünkü gebe kaldığını hissetti. Bu hâdiseden dolayı, biraz unutulmuş olan gözyaşları tekrar gözlerinde belirdi. İç çekmeleriyle feryatlar, iyi annesinin mahirliği onu avutmaya muvaffak olmaksızın, yeniden rüzgârlara çarpmaya başladı.

Zaman çabuk geçti ve doğurma anı geldi. Doğurma o kadar gizlilikle oldu ki bir ebe kadına bile güvenilemedi. Annesi ebe vazifesini üstüne aldı ve Leokadya tasavvur edilebilecek en güzellerinden bir erkek çocuğu dünyaya getirdi.

Çocuğun doğmasındaki aynı tedbir ve sırda çocuk bir köye götürüldü. Burada dört sene büyüdü. Yeğen adı altında büyük babası onu eve getirdi. Burada, zenginlik içinde olmasa bile, fazilet içinde büyütülüyordu.

Büyük babasının adı Louis olduğundan kendisine de bu ad verilen çocuk güzel yüzlü, mülâyim huylu, parlak zekâlıydı ve bu genç yaşta yapabildiği bütün fiil ve hareketleriyle asil bir babadan doğduğunu gösteriyordu. Letafeti, güzelliği ve akıllılığı kendisini büyük anasına ve babasına o kadar sevdirmişti ki onlar, kendilerine böyle bir torun verdiğinden dolayı, kızlarının felâketini bir bahtiyarlık saymaya başladılar.

Çocuk sokakta giderken üzerine binlerce hayırdüa yağıyordu: bazıları onun güzelliğini, başkaları onu doğurmuş olan anneyi, şuradakiler ona hayat vermiş olan babayı, oradakiler onu bu kadar iyi büyütenleri takdis ediyorlardı. Kendisini tanıyanların ve tanımayanların, alkışıyla, çocuk yedi yaşına vardı. Bu yaşta Lâtinceyi ve halk dilini⁸ okuyabiliyor ve düzgün ve çok iyi bir yazı yazabiliyordu. Büyükanne ve babasının gayesi, mademki onu zengin yapamıyorlardı, — sanki bilgi ve fazilet hırsızların ve talih denen şeyin, üzerinde hiç nüfuzu olmadığı zenginliklermiş gibi — faziletli ve bilgili yapmaktı.

Çocuk bir gün, büyükannesinin bir işi için bir kadın akrabasına giderken, kabalyero'ların at koşusu yaptıkları bir sokaktan geçiyordu. Seyretmeye koyuldu ve daha iyi bir yer bulmak için bir yandan öte yana geçti; öyle bir zamanda ki bir at tarafından devrilmekten kaçınamadı.

Atın koşması hızı içinde sahibi onu tutamadı. At çocuğun üstünden geçti ve onu ölü gibi yere serilmiş ve başından çok kan akıtır bir halde bıraktı. Bu hemen olup bitmişti ki koşuya bakmakta olan ihtiyar bir kabalyero görülmemiş bir çeviklikle atından sıçrayarak çocuğun olduğu yere geldi. Çocuğu daha önce kaldırmış olan birisinin kollarından kendi kollarına aldı, ve ne ak saçlarına ne de, çok olan otoritesine bakmaksızın, hizmetçilerine kendisini yalnız bırakmalarını ve çocuğu tedavi edecek bir cerrah aramalarını emrederek, geniş adımlarla evine yürüdü.

Bu kadar güzel bir çocuğun felâketine acıyan birçok kabalyero'lar onun arkasından gittiler. Çünkü devrilen çocuğun — büyükbabasının adı anılarak — falan kabalyero'nun torunu Luiziko⁹ olduğu haberi çabuk yayıldı. Bu haber, büyük anasının babasının ve saklanan annesinin kulağına erişinceye kadar ağızdan ağıza dolaştı. Bunlar olayı tahkik edince çılgın ve deliye dönmüş bir halde sevgili yavrularını aramaya çıktılar.

Çocuğu alıp götürmüş olan kabalyero çok tanınmış ve çok asil bir zat olduğundan tesadüf etmiş oldukları birçok kimseler onun evini gösterdiler. Eve vardıkları zaman çocuk cerrahın elinde

bulunuyordu.

Evin sahibi olan kabalyero ve karısı, çocuğun ana ve babası sandıkları bu kimselerden ağlamamalarını ve şikâyet için seslerini yükseltmemelerini rica ettiler. Çünkü böyle yapmanın çocuğa hiçbir faydası dokunamazdı. Ünlü bir kimse olan cerrah, çocuğun yarasını çok büyük bir ihtimam ve hazakat ile tımar ettikten sonra yaranın, ilkönce korktuğu kadar öldürücü olmadığını söyledi. Tedavinin ortasında Louis kendine geldi. Çünkü o ana kadar baygındı. Amcasını ve teyzesini görmekten sevindi. Bunlar, ağlayarak, kendisini nasıl hissettiğini sordular. Cevaben kendisini iyi hissettiğini ancak vücudunun ve başının çok ağrıdığını söyledi.

Tabip çocukla konuşmalarını, onu istirahat etmeye bırakmalarını emretti, öyle yapıldı ve dedesi ev sahibine, torunu hakkında göstermiş olduğu hayırseverlikten dolayı teşekkür etmeye başladı.

Buna kabalyero, kendisine teşekkür etmesi lâzım gelmediğini, çünkü çocuğu düşmüş ve devrilmiş gördüğü zaman, çok muhabbetle sevdiği bir oğlunun yüzünü görür gibi olduğunu, bunun kendisini, çocuğu kollarına almaya ve evine götürmeye sevk ettiğini, tedavinin süresi müddetince çocuğun evde kalacağını ve kendisine mümkün ve lüzumlu olan bakımın yapılacağını söyledi.

Asil bir senyora olan karısı aynı şeyi söyledi ve hatta daha geniş vaatler yaptı. Büyükbaba ve büyükanne bu kadar Hıristiyanlıktan¹⁰ hayran kaldılar. Fakat anne daha çok hayrette kaldı. Çünkü cerrahın verdiği haberler üzerine yüreğinin korku ve heyecanı biraz yatışmış olduğundan oğlunun bulunduğu odaya dikkatle baktı ve birçok işaretlerden orasının, kendi şerefine bittiği ve felâketinin başladığı oda olduğunu açıkça tanıdı. O zaman bulunan Şam kumaşlarıyla oda şimdi süslü olmamakla beraber Leokadya odanın düzenini tanıdı, bahçeye bakan parmaklıklılı pencereyi gördü ve bu pencere yaralı çocuk yüzünden kapalı tutulduğundan bir bahçe üzerinde bulunup bulunmadığını sordu. Kendisine evet cevabı verildi. Fakat en çok tanıdığı şey o yatağın, kendi mezarının taşı olarak addettiği aynı yatak oluşu ve bundan başka kendisinin alıp götürmüş olduğu tasvirin üzerinde bulunduğu aynı masanın aynı yerde duruşuydu.

Nihayet, kendisini odadan gözleri bağlı olarak çıkardıkları zaman saymış olduğu merdiven basamakları bütün şüphelerinin hakikatini açığa vurdu. Oradan sokağa kadar olan ve kendisinin akıllı bir tedbir ile saymış olduğu basamakları söylüyorum. Oğlunu bırakıp da evine döndüğü zaman onları yeniden saydı ve sayıyı doğru buldu.

Bazı işaretleri başkalarıyla karşılaştırınca, hayalinden geçen şeyin tamamıyla doğru olduğunu gördü. Bunu tafsilâtıyla annesine anlattı. Akıllı olan annesi, torununun yanında bulunduğu kabalyero'nun şimdi veya önce bir oğlu olup olmadığı etrafında bilgi edindi ve Rodolfo adıyla çağırdığımızın onun oğlu olduğunu ve İtalya'da bulunduğunu öğrendi.

Rodolfo'nun İspanya'dan ayrıldığını söyledikleri zamanı hesaplayınca, torununun yaşı olan yedi yıl olduğunu gördü. Bütün bunlardan kocasını haberdar etti. İkisi ve kızları aralarında, Tanrının yaralı çocuğu ne hale getireceğini beklemeye karar verdiler.

Çocuk on beş gün içinde tehlikeyi atlatmış, otuzuncu günü de kalkmış bulunuyordu. Bütün bu müddet zarfında annesi ve büyükannesi tarafından ziyaret edilmiş ve ev sahiplerinden kendi oğullarıymış gibi muamele görmüştü. Bazı defalar donya Estefanya (kabalyero'nun karısının adı böyleydi) Leokadya ile konuşurken diyordu ki, bu çocuk kendisinin İtalya'da bulunan oğluna o kadar benziyordu ki ona bakıp da önünde kendi oğlunu gördüğünü sanmadığı hiçbir vakit yoktu.

Bu sözleri vesile ittihaz eden Leokadya donya Estefanya ile yalnız kaldığı bir defasında ona, anası ve babasıyla söylemeye kararlaştırmış olduğu şu ve bunlara benzer, sözleri söyledi:

— Senyora, anam ve babam yeğenlerinin o kadar çok hırpalandığının söylendiğini duydukları gün gökyüzünün katlandığını ve bütün dünyanın üzerlerine çöktüğünü sandılar ve düşündüler. Başka ana ve babaların kendi oğullarını sevmek itiyadında oldukları sevgiyi kat kat aşan bu sevgiyle sevdikleri bu torunlarının kaybı ile gözlerinin nurunu ve ihtiyarlıklarının dayanağını kaybettiklerini sandılar. Fakat Tanrı yarayı verir devasını da verir, dedikleri gibi çocuk bu evde devasını buldu. Ben de burada, hayatım sürdükçe unutamayacağım bazı hâtıraların anılmasını buldum. Ben, senyora, asilim, çünkü anam ve babam asildirler ve bütün dedelerim asil idiler. Onlar, talihin verdiği orta servetler içinde, her yaşamış oldukları yerde şereflerini mutlu surette korudular.

Donya Estefanya hayret ve şaşkınlık içinde Leokadya'nın sözlerini dinliyor ve onu görmekte beraber, bu kadar küçük bir yaş içinde (çünkü kendi tahminine göre kızın, aşağı yukarı, yirmi yaşında olduğuna hükmediyordu) böyle bir zekânın bulunmasına inanamıyordu ve ona bir söz söylemeksizin ve cevap vermeksizin, kendisine söylemek istediği bütün sözleri söylemesini bekledi. Bu sözler de oğlunun saldırışını, kendi şerefsizliğini, kaçırılmayı, gözlerinin bağlanmasını, o odaya götürülmesini, odanın kendisinin şüphelendiği oda olduğunu gösteren alâmetleri anlatmaya yeten sözler oldu. Bunları tekit etmek üzere o zaman alıp götürmüş olduğu, haçlı tasviri göğsünden çıkararak ona hitaben şunları söyledi:

— Bana karşı kullanılan cebir ve şiddete şahit olmuş olan sen ey Tanrı! Bana yapılması gereken tâvizatın yargıcı ol. Seni o yazı masasının üstünden, uğradığım hakareti sana daima hatırlatmak maksadıyla aldım. Bunu senden onun, iddia etmediğim öcünü istemek için değil, fakat bana, sabır içinde dayanabileceğim bir avutma veresin diye yaptım.

Senyora, hakkında hayırseverliğinizin son haddini göstermiş olduğunuz bu çocuk sizin hakiki torununuzdur. Onun bir at tarafından devrilerek evinize getirilmesi ve bu suretle benim bu evde felâketimin en iyi çaresini olmasa da hiç olmazsa ona katlanabileceğim vasıtayı, ümit ettiğim üzere, bulmam Tanrının bir cilvesi olmuştur.

Bunu söyleyerek ve haçı kucaklayarak, Estefanya'nın kolları arasına baygın bir halde düştü. Erkek gaddarlığın tabii olması kadar kendisinde şefkat ve merhametin tabîî olması mutad olan kadın ve asil sıfatıyla Estefanya, sonunda Leokadya'nın bayıldığını görünce yüzünü yüzüne yaklaştırarak onun üzerine o kadar gözyaşları döktü ki Leokadya'nın ayılması için üstüne başka su dökmek gerekmedi.

İkisi bu durumda iken Estefanya'nın kocası olan kabalyero, elinden Luiziko'yu tuttuğu halde, içeriye girdi, Estefanya'nın ağlamasını ve Leokadya'nın bayılmasını görünce acele ile bunun sebebini söylemelerini istedi.

Çocuk ise annesini, teyzesinin kızı sıfatıyla ve büyükannesini iyilik yapıcısı sıfatıyla kucaklıyor ve niçin ağladıklarını soruyordu.

Estefanya kocasına cevap verdi:

— Size söyleyecek büyük şeyleri var. Bunlar, bu bayılan kadının sizin kızınız ve bu çocuğun torununuz olduğunu bilmeniz şeklinde hulâsa edilebilir. Size söylediğim bu hakikati, bana bu kız söyledi ve onu bu çocuğun — onda ikimiz de oğlumuzun yüzünü görmüş olduğumuz — yüzü tekit etti ve ediyor.

Kabalyero:

— Kendi kendinizi açıklamazsanız, senyora, ben sizi anlamıyorum, dedi.

Bu aralık Leokadya kendine geldi. Haçı kucaklamıştı, gözyaşı deryasına dönmüşe benziyordu.

Bütün bunlar, kabalyero'yu şaşkına döndürmüş bulunuyordu. Bu şaşkınlıktan karısının kendisine, Leokadya'nın bütün anlatmış olduğunu, anlatmakla çıktı. O buna, gökyüzünün ilâhî izniyle, birçok ve doğru tanıklarla kendisine ispat etmişler gibi, inandı. Leokadya'yı kucakladı ve avuttu, torununu öptü.

Aynı gün Napoli'ye bir tatar yollayarak oğullarına derhal geri gelmesini, çünkü kendisini olağanüstü güzel ve ona uygun olan bir kadınla evlendirmeye karar verdiklerini bildirdiler. Leokadya'nın ne de oğlunun, ana ve babasının evine dönmesine rıza gösterdiler. Bunlar, kızlarının bu iyi talihten dolayı son derece memnun olarak Tanrıya şükrediyorlardı.

Tatar, Napoli'ye ulaştı ve Rodolfo, babasının kendisine bildirdiğine göre bu kadar güzel olan bir kadını tatmak oburluğu ile mektubu aldıktan iki gün sonra, İspanya'ya hareket etmek üzere bulunan dört kadırgadan faydalanarak, kendisini terk etmemiş olan iki arkadaşıyla beraber, müsait bir yolculukla on iki günde Barselona'ya ve oradan, posta ile yedi günde Toledo'ya vardı. Babasının evine o kadar yakışıklı ve göz alımlı olarak girdi ki yakışıklığın ve hovardalığın son raddeleri kendisinde birleşmiş bulunuyordu.

Ana baba oğullarının gürbüzlüğünden ve hoş gelişinden sevindiler. Donya Estefanya'nın göstermiş olduğu hareket tarzından ve vermiş olduğu emirden dışarı çıkmamak için, Rodolfo'ya gizli bir yandan bakan Leokadya heyecan içindeydi.

Rodolfo'nun arkadaşları derhal evlerine gitmek isteyeceklerdi; fakat Estefanya, kendi tasarısı için kendilerine ihtiyacı olduğundan gitmelerine rıza göstermedi.

Rodolfo muvasalat ettiği zaman geceye yakındı ve akşam yemeği hazırlanmakta iken Estefanya oğlunun (Leokadya'nın, kendisini kaçırdıkları gece Rodolfo ile beraber bulduklarını söylemiş olduğu üç arkadaşından hiç şüphesiz ikisi olması lâzım geldiğini sandığı) iki arkadaşını bir kenara çekerek kendilerinden, bu kadar yıl önce gecenin birinde oğlunun bir kadın kaçırdığını hatırlayıp hatırlamadıklarını söylemelerini büyük yalvarmalarla rica etti. Çünkü bunun doğruluğunu bilmek bütün akrabaların şeref ve sükûnetini ilgilendiriyordu.

Onlara o kadar ısrarla yalvarmasını ve bu kaçırma fiilini açığa vurmaktan kendilerine herhangi bir zarar gelmeyeceğini onlara öyle temin etmesini bildi ki onlar, bir yaz gecesinde (kendisinin işaret ettiği aynı gece) ikisi başka bir arkadaş ve Rodolfo ile beraber giderlerken bir kızı kaçırdıklarının ve kendileri, bağırp çağırarak suretiyle kızı korumak isteyen aile efradını durdurdukları esnada, Rodolfo'nun kızı alıp götürdüğünün doğru olduğunu itiraf etmenin iyi olduğunu gördüler ve Rodolfo'nun onlara ertesi günü kızı evine götürmüş olduğunu söylediğini ve kendilerine sorulmakta olan soruya verecekleri cevabın ancak bundan ibaret olduğunu ilâve ettiler.

Bu ikisinin itirafı, bu olayda donya Estefanya'nın aklına gelebilen bütün şüpheleri anahtarla açar gibi oldu. Bu suretle, aşağıdaki iyi düşüncesini sona erdirmek kararını aldı: akşam yemeğine oturmadan biraz önce annesi Rodolfo ile beraber yalnız başına bir odaya girdi ve oğlunun eline bir resim tutuşturarak ona dedi:

— Ben, oğlum Rodolfo, karımı göstermek suretiyle sana lezzetli bir yemek yedirmek istiyorum. Bu onun hakiki resmidir. Fakat sana şunu söylemek isterim ki güzellikteki noksanlığını faziletteki büyüklüğü kat kat geçiyor. Asil ve zekidir ve orta hâlde zengindir. Ve mademki baban ve ben sana onu seçtik, onun sana uygun olan kadın olduğunu temin ederim.

Rodolfo resme dikkatle bakarak dedi:

— Çizdikleri yüzler için güzellik israfına umumiyetle alışık olan ressamlar bu yüzde de müsrif davranmışlarsa hiç şüphesiz aslı, çirkinliğin ta kendisi olması lâzım gelir, sanırım. Dinim hakkı için,

senyoram ve anneciğim; oğulların, kendilerine verdikleri emirlerde ana ve babalarına itaat etmeleri doğru ve iyidir. Fakat ana ve babaların da oğullarına en çok beğenecekleri bir durumu vermeleri uygun ve daha iyidir. Ve mademki evlilik düğümü ancak ölümün çözdüğü bir düğümdür bağlarının eşit olması ve aynı iplikten yapılmış bulunması iyi olur: fazilet, asalet, akıllılık ve talihin servetleri, bunları karısıyla beraber paylaşan erkeğin zekâsını ferahlandırabilirler. Fakat karının çirkinliğinin kocanın gözlerini neşelendirebileceği bana imkânsız görünüyor.

Ben gencim, fakat evliliğin kutsallığıyla evlilerin tattıkları haklı ve vacip zevkin uyuşmasını iyi anlarım. O, eksik olursa evlilik topallar ve ikinci gayesinden vazgeçmiş olur. Çünkü salonda, sofrada ve yatakta her saatte gözlerinin önünde bulundurulması gereken çirkin bir yüzün zevk verebileceğini düşünmeyi, tekrar söylüyorum, hemen imkânsız bulurum.

Başınız için, anneciğim bana, kendisinden nefret edeceğim değil, fakat hoşlanacağım bir eş veriniz, öyle ki, Tanrının bize koyacağı boyunduruğu ikimiz de sağa sola sapmadan, eşit olarak ve doğru yolda taşıyalım. Dediğiniz gibi bu senyora asil, akıllı ve zengin ise kendisi için, benimkinden farklı bir mizaç sahibi koca eksik olmaz.

Öyle erkekler var ki asalet, başkaları akıllılık, başkaları para ve başkaları güzellik ararlar. Ben bu sonunculardanım. Çünkü asalete gelince, Tanrıya dedelerime ve ana ve babama şükürler olsun, bana onu miras olarak bıraktılar. Zekâ ve akla gelince bir kadının aptal, ahmak, budala olmaması şartıyla ukalalık edecek kadar ince ve hiçbir şeye yaramayacak kadar cahil olmaması yeter. Zenginliğe gelince: ana ve babamın zenginliği fakir olmaktan korkmayacağım kadardır. Aradığım, istediğim şey güzelliştir ve namuskârlıkla iyi âdetlerin teşkil ettiğinden başka çeyiz istemem. Karımda bu varsa Tanrıya şevkle hizmet edeceğim, ana ve babama mesut bir ihtiyarlık sağlayacağım."

Annesi, Rodolfo'nun sözlerinden, tasarısının iyi bir neticeye gittiğini anlayarak son derece memnun kaldı. Oğluna kendisini arzusuna uygun bir surette evlendirmeye çalışacağını, bunun için hiç merak etmemesini, çünkü o hanımla evlenmesi için yapılmış olan sözleşmenin bozulması kolay olduğunu söyledi.

Rodolfo buna sevindi, akşam yemeği saati gelmiş olduğundan sofraya oturmaya gittiler. Annesi, babası, Rodolfo ve iki arkadaşı sofraya henüz oturmuşlardı ki donya Estefanya ihmalci bir tavırla:

— Ne günahkâr insanım! Misafirimi ne de kötü ağırlıyorum! (bir hizmetçiye) gidin de senyora donya Leokadya'ya, teklif tekellüfe bakmaksızın, gelip bu sofraya şeref vermesini söyleyin, çünkü buradakilerin hepsi benim oğullarım ve kendisinin hadimleridir.

Bütün bunlar donya Estefanya'nın bir plânydı ve Leokadya ne yapacağı hakkında önceden haberdar edilmişti.

Leokadya çıkıp gelmekte ve güzelliğinin ani ve süslü ve tabiî bir güzelliğin herhangi bir zamanda verebildiği en güzel bir numunesini vermekte gecikmedi.

Kış olduğundan, uzun siyah kadifeden, her tarafı altın düğmelerle ve incilerle süslü, kemeri ve yakası elmaslı bir elbise giymişti. Uzun ve çok sarı olmayan saçları ziynet ve başörtüsü vazifesini görüyorlardı, örgü ve kâküllerin yakıştırışı ve onlar arasına giren elmasların parıltısı, bakan gözlerin nurunu bulandırıyordu. Leokadya zarif endamlı ve narindi. Elinden oğlunu tutuyordu, önünde, iki gümüş şamdan içinde iki mum taşıyan ve yolunu aydınlatan iki oda hizmetçisi yürüyordu. Herkes ona, sanki gökyüzüne ait bir şeymiş de orada mucize kabilinden görünmüş gibi, reverans yapmaya kalktı. Ona bakmakla apışıp kalan oradakilerden, zannedildiğine göre, hiçbiri, o şaşkın hallerinde, ona söyleyecek bir söz bulamadı.

Leokadya edalı bir letafet ve sevimli bir nezaket ile herkese eğildi. Estefanya onu elinden alarak kendi yanında ve Rodolfo'nun karşısında oturttu. Çocuğu dedesinin yanına oturttu.

Leokadya'nın kıyas edilemez güzelliğine daha yakından bakan Rodolfo kendi içinden: "Annemin bana seçtiği kadın bu güzelliğin yarısına malik olsa ben kendimi dünyanın en bahtiyar adamı sayardım. Aman Yarabbim! Benim bu gördüğüm ne? Hayranlıkla bakmakta olduğum, yoksa insan şeklinde bir melek midir?" diyordu.

Bu esnada Leokadya'nın güzel hayali Rodolfo'nun gözlerinden girerek kalbine sahip olmaya gidiyordu. Yemek müddetince, ara sıra gizli gizli bakan gözlerinin nurundan daha çok sevdiği erkeğe kendisini bu kadar yakın gören Leokadya ise Rodolfo ile aralarında olup biteni hayalinden geçirmeye başladı: kendi kocası olması hakkında Rodolfo'nun annesinin vermiş olduğu ümitler, annenin vaatlerinin kendi talihinin kötülüğüne tekabül edecekleri korkusu ile ruhunda zayıflamaya başladılar. Ebediyen mesut veya bahtsız olmaya ne kadar yakın bulunduğunu mülâhaza ediyordu. Bu mülâhazası o kadar şiddetli ve düşünceleri o kadar devirici oldular ve kalbini öyle ezdiler ki bir anda terlemeye ve sararmaya başlayarak baygınlık geçirdi. Bu baygınlık kendisini, başını donya Estefanya'nın kolları arasına yaslamaya zorladı. Donya Estefanya onu böyle görünce, telâşla Leokadya'nın başını kolları arasına aldı.

Herkesi bir telâş aldı ve sofrayı bırakarak, ona yardıma koştular. Fakat en çok kaygı alâmetleri gösteren Rodolfo oldu. Çünkü Leokadya'nın yanına çabuk varmak isterken iki defa ayağı takıldı ve yere düştü.

Ne düğmelerini çözmekle, ne de yüzüne su serpmekle Leokadya kendine gelmiyordu. Bilâkis nefes almayan göğsü ve atmayan nabzı ölümünün katî alâmetleri gibi görünüyordu.

Evin hizmetçi kadın ve erkekleri, daha az düşüncelilikle, bağırp ağlaşmaya ve ölüm haberini yaymaya koyuldular. Bu acı haberler Leokadya'nın — donya Estefanya'nın daha keyifli bir vesile için saklamakta olduğu — anasının ve babasının kulağına erişti. Bunlar, yine kendileriyle beraber olan mahalle papazıyla, Estefanya'nın emrini bozarak, salona çıktılar.

Papaz, Leokadya'nın, günahlarına pişmanlık alâmetleri gösterip göstermediğini görmek ve günahlarını affettirmek üzere, çabuk erişti ve bir bayılmış bulacağını sandığı yerde iki bayılmış kişi gördü. Çünkü Rodolfo, yüzünü Leokadya'nın göğsü üstüne koymuş bir halde bayılmış bulunuyordu. Annesi, kendisine ait olması lâzım gelen bir şey imiş gibi, oğlunun Leokadya'ya yaklaşmasına müsaade etmişti. Fakat oğlunun da kendinden geçmiş olduğunu gördüğü zaman çıldırarak gibi oldu ve Rodolfo'nun kendine geldiğini görmeseydi çıldıracaktı da.

Rodolfo, bu kadar mübalağalı bir gönül yumuşaklığı gösterdiğini görmelerinden utanmış bir halde kendine geldi. Fakat annesi, oğlunun duyduklarını hemen anlamış gibi, ona şunu dedi:

— Gösterdiğin mübalağalı heyecandan dolayı utanma, oğlum, fakat artık senden saklamak istemediğim şeyi — çünkü onu daha şen bir zamana bırakmayı düşünüyordum — öğrenince gösteremeyeceğin heyecandan dolayı utan: bil ki, canım evlâdım, kollarım arasında tutuğum bu bayılmış kadın senin hakiki karındır. Ona hakiki diyorum, çünkü ben ve baban onu sana seçmiş bulunuyoruz. Resimdeki kadın sahtedir.

Rodolfo bunu duyduğu zaman, âşık ve yanan arzusu tarafından sürüklenmiş olarak ve "koca" sözü, mahallin namus ve edebinin kendisine koyabileceği engelleri kaldırdığından, dudaklarını Leokadya'nın dudaklarına yapıştırarak kızın ruhunun, onu kendi ruhunda toplamak için, sanki çıkmasını bekledi.

Fakat acımadan dolayı herkesin göz yaşları artmakta ve ıstıraptan dolayı sesler yükselmekte ve Leokadya'nın anasının ve babasının saçları ve sakalı yolunmaktan dolayı azalmakta ve oğullarının bağrıışmaları göklere çıkmakta olduğu bir anda Leokadya ayıldı. Ayılmasıyla beraber, etraftakilerin göğsünden kaybolmuş olan neşe ve memnunluk da geri döndü.

Leokadya kendisini Rodolfo'nun kolları arasında buldu ve namuslu bir zorlayışla kendisini onlardan kurtarmak istedi. Fakat Rodolfo ona:

— Hayır, senyora, böyle olmamalı. Sizi ruhunun içinde bulunduran kimsenin kollarından kurtulmak için savaşmanız doğru değildir.

Bu söz üzerine Leokadya tamamıyla kendisine geldi ve donya Estefanya, papaza oğlunu Leokadya ile derhal evlendirmesini söyleyerek, ilk kararını daha çok uzatmak istemedi. Papaz, böylece, evlenmeyi yaptı. Çünkü bu olay evlenmelerin, şimdi kullanılmakta olan doğru ve mukaddes muamelelere ve tedbirlere lüzum olmaksızın, âkit tarafların sadece rızasıyla yapılabildiği zamana rastladığından¹¹ evlenmeye engel hiçbir zorluk olmadı.

Evlenmenin yapılması üzerine, bunda hazır bulunmuş olan bütün kimselerin sevincini; Leokadya'nın ana ve babasının Rodolfo'yu kucaklamalarını Tanrıya ve Rodolfo'nun anasına ve babasına yaptıkları şükranları; iki tarafın karşılıklı hediyelerini; Rodolfo'nun arkadaşlarının, muvasalatları gecesi hiç akıllarından geçirmedikleri halde bu kadar güzel bir nikâhı görmüş olmalarından ve bahusus, donya Estefanya'nın herkesin önünde nakletmiş olmasıyla Leokadya'nın kendi refakatlerinde oğlunun kaçınmış olduğu genç kız olduğunu öğrenmelerinden doğan hayretini — ki Rodolfo bundan daha az hayrette değildi — nakletmeyi başka bir kaleme ve benimkinden, daha ince olan başka bir zekâya bırakıyorum.

Rodolfo, hakikaten daha emin olmak için; ana ve babasının onu iyi tahkik etmiş olduğunu sandığından dolayı kendisinin hiç şüphe etmediği şeye tamamıyla nasıl vâkıf olduğunu bir işaret vererek söylemesini Leokadya'dan istedi.

Leokadya şöyle cevap verdi:

— Öteki bayılmadan ayıldığım ve kendime geldiğim zaman kendimi, senyor, sizin kollarınızda şerefsiz olarak buldum. Fakat ona esef etmiyorum, çünkü şimdiki bayılmadan kendime geldiğimde kendimi yine o zamanki erkeğin kollarında, fakat şerefli olarak, buldum. Bu işaret yetmiyorsa, sizden ancak benim çalabildiğim bir haçın tasviri yetsin. Elverir ki o sabah onun yerinde olmadığını farkına varmış olasınız ve o, senyora'mın elindeki aynı olsun...

— Siz ruhumun tasvirisiniz ve Tanrının bana ihsan edeceği ömür süresince benim olacaksınız.

Leokadya'yı yeniden kucakladı ve yeniden onlara hayırdualar ve tebrikler yapıldı.

Akşam ziyafeti geldi ve bu münasebetle çağırılmış olan çalgıcılar da geldiler.

Rodolfo, oğlunun yüzünün aynasında kendi kendisini gördü. Bunun iki dedesi ve iki büyükannesi sevinçlerinden ağladılar. Bütün evde cümbüşün, memnunluğun ve neşenin ziyaret etmediği köşe kalmadı. Gece, hafif ve kara kanatlarıyla uçmasına rağmen Rodolfo'ya kanatlarla değil, fakat koltuk değnekleriyle gidiyor ve yürüyor gibi geliyordu: sevgili karısıyla baş başa kalmak arzusu kendisinde o kadar büyüktü.

Sonunda, arzu edilen saat geldi. Çünkü gelmeyen hiçbir son yoktur. Herkes yatmaya gitti ve bütün ev sessizlik içine gömüldü.

Bu hikâyenin hakikati sessizlik içinde kalmayacaktır. Çünkü Toledo'da bıraktıkları birçok çocukları ve ünlü nesli buna razı olmayacaklardır. Bu iki bahtlı evli, birçok ve mesut seneler

kendilerinin, çocuklarının ve torunlarının zevkini tattıktan sonra hâlâ Toledo'da yaşıyorlar: bu, Tanrının izni ve Luiziko'nun yararlı, ünlü ve Hıristiyan dedesinin yeryüzünde yayıldığını gördüğü "kanın kuvveti" sayesinde olmuştur.

- [1](#) Hidalgo: İspanyol asilzadesi demektir.
- [2](#) Berzahı, "limbo"nun karşılığı olarak kullanıyorum. Tevrat'a göre henüz vaftiz olmadan ölmüş olan çocukların ruhlarının toplandığı yerdir.
- [3](#) Parrokiya, bir nahiye veya mahalleyi içine alan kilise idari bölümüdür. Parrokiya'nın başında (cura) adı verilen bir papaz bulunur.
- [4](#) Onza: Takriben 29 gramlık bir ölçüdür.
- [5](#) Arroba: 25 librelilik bir ölçüdür.
- [6](#) İtalyanca doğrusu: "Ecco i buoni pollastri, i piccioni, il prosciutto e le salsicce! i" şeklindedir ki "İşte iyi tavuklar, güvercinler, domuz, et ve sucuklar" demektir. Bu, İtalya'da uzun müddet askerlik yapmış olan Cervantes'in İtalya'daki yiyecek ve içecek bolluğu ile oradaki rahatı, sonradan İspanya'daki sıkıntılı hayatı içinde hatırladığını gösterir. (Mütercim.)
- [7](#) İtalya'dan İspanya'ya.
- [8](#) Halk dili diye çevirdiğim "Romance" den yerli İspanyol dilini anlamak lâzımdı.
- [9](#) Luisico, küçük Luis demektir.
- [10](#) "De tanta cristianidad"dan "bu kadar Hıristiyanca iyilikten, Hıristiyanca tavır ve hareketten" anlamı anlaşılmalıdır.
- [11](#) 1563 Trento Kardinaller Meclisinin tesbit ettiği hükümler İspanya'da 12 Temmuz 1564 tarihli kral emirnamesiyle kabul edilmişti.